IVSTINI EX TROGI POMPEII HISTORIIS EXTERNIS LIBRI XLIIII.

HIS ACCESSIT,
EX SEXTO AVRELIO VICTORE
De vita & moribus Romanorum Imperatorum Epitome.

Omnia quàm diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngstonius*, ex impensis *Ioannis Grismundi*. 1633.

BRITISH MUSEUM

IVSTINI HISTORICI CLARISSIMI, IN TROGI POMPEII Historias exordium, ad Antonium Imperatorem.

QVum multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinóque sermone in historiam contulissent, seu æmulatione gloriæ, seu varietate & novitate operis delectatus, vir priscæ eloquentiæ Trogus Pompeius, Græcas, & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut cùm nostra Græci, Græca quoque nostrâ linguâ legi possent, prorsus rem magnam & animi, & corporis aggressus. Nam cùm plerisq; autoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur, nónne Pompeius nobis Herculeâ audaciâ orbem terrarum aggressus videri debet, cujus libris omnium sæculorum, regum, nationum, populorúmque res gestæ continentur? Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuiq; fuit, inter se * gregatim occupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus, & serie rerum congesta, composuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit)

Narratio & occasio operis.

A rei difficultate.

Argumentum à minore ad majus.

* Certum *Consilium instituti operis.*

edidit) per otium, quo in urbe versabamur, cognitione quæque digna excerpsi. Sed omissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti corpusculum florum feci: ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur: & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tam cognoscendi, quàm emendandi causâ transmisi: simul ut otii mei, cujus & Cato reddendam rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in hoc tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.

Historiæ vis & utilitas.

IVSTINI HISTORICI IN TROGI POMPEII HISTORIAS, LIBER PRIMVS.

PRincipio rerum, gentium, nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis, quàm proferre, mos erat. Intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi avitum gentium morem novâ imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis: & rudes adhuc ad resistendum populos ad Libyæ terminos usq; perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexores rex Ægypti, & Scythiæ rex Tanais: quorum alter in

Regum prima imperia.

Prima monarchia Assyriorum.

in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentiq; victoriâ, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continuâ possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cùm accessione virium fortior ad alios transiret, & proximæ quæq; victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrionorum fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, syderúmq; motus diligentissimè spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Nino, ex uxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero ausa tradere imperium, nec ipsa imperium palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ parituris, simulat se pro uxore Nini filium, pro femina, puerum. Nam & statura utriq; mediocris, & vox pariter gracilis, signa formæ, lineamentorum æqualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiarâ caput tegit; & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet: quem morem vestis exinde gens universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine, ubi invidiam superatam putat, quæ sit fatetur, quémve simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit, quòd mulier non feminas modò virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murúmque urbis cocto latere circundedit arenâ, pice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. Multa alia præclara hujus reginę fuere. Siquidem non contenta acqui-

Gesta Nini.

Zoroastres magicæ artis inventor.

Semiramidis astus.

Exinde, pro in hunc usque diem.

Semiramis muliebris fortitudinis exemplum.

Ejusdem gesta.

Lacum Asphaltitem intelligit, de quo Plin. lib. 7.

sitos à viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque regno suo adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit: quò præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intravit. † Ad postremum cùm concubitum filii petiisset, ab eodem interfecta est, duos & XL. annos post Ninum regno potita. Filius ejus Ninus contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, ratò à viris visus, in femininarum turba consenuit. Posteri quoq; ejus exempla secuti, responsa gentibus per internuntios dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syrii dicti sunt, annos M. C C C. tenuere. Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nomini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus nomine * Arbactus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuisset, invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cùm mollitia corporis, & oculorum lascivia omnes feminas anteiret, penla inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantíq; lanam, ferrum & arma portantes parere, progressus ad socios suos, quid viderit, refert. Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quàm virum. Fit igitur conjuratio: bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primò latebras circumspicit, mox deindè cum paucis & incompositis, in bellum progreditur. Victus, in regiam se recipit, & extructâ pyrâ, se & divitias in incendium mittit, hoc solo imitatus virtutum. Post hæc statuitur rex, interfector ejus * Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert. Post quinos deinde

† At

Semiramis XLII. annos regno potita.

Assyrii regnaverunt annos M. CCC.

* Sardanapalus.

* Arbaces,

Mollis & effeminati principis exemplum.

Similis est de Boge historia apud Herod. li. 7.

Sardanapali mors virilis.

* Arbaces,

deinde reges per ordinem successionis, regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnium vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbrabatur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regníque ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso perterritus, neque claro viro, neque civi dedit filiam: ne paterna maternáq; nobilitas nepotis animum extolleret: sed de gente obscura tunc temporis Persarum, Cambysi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somnii metu deposito, gravidam ad se filiam accersit, ut sub avi potissimum conspectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis omnium consiliorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, eò quòd nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuisset, à ministro exigeret, pastori regii pecoris puerum exponendum tradidit. Fortè eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor audita regii infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri, ostendíq; puerum: cujus precibus fatigatus pastor, reversus in sylvam, invenit juxta infantem canem feminam, parvulo ubera præbentem, & à feris & alitibus defendentem. Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadem cane anxiè prosequente: quem ut in manum mulier accepit, veluti ad notam puer allusit, tantúsque in illo vigor, & dulcis quidem blandientis risus apparuit, ut pastorem uxor ultrò rogaret, quò suum partum pro illo exponeret, permitteretq; sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suę puerum nutrire. Atq; ita permutata

Mandane ea dicta fuit, autor Val. Max. lib. 1. cap. 7.

Astyagis somnium, de quo Herod. lib. 1.

Cyrus infans morti destinatus, clam nutritur.

Pastori nomen fuit Mitradates, Herod.

A cane educatus.

Pastoris infantem mortuum fuisse natum scribit Herod.

rata sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacon postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox vex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cæderetur a parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus a servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. Ille accersito puero & interrogato, cum nihil mutato vultu, fecisse se ut regem, respondisset: admiratus constantiam, in memoriam somnii responsi, revocatur. Atque ita cum & vultus & similitudo, & expositionis tempus, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno, animum * minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandumq; patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto * demum tempore cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut relegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi cum parvulum avus jussierit, ut beneficio suo servatus sit, ut regem offenderit, ut filium amiserit. Hortatur, exercituti paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Medorum translationem pollicitus: epistolaque, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnem aditum obsidentibus, exenterato lepori inferitur, lepusque in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur: addita sunt retia, ut sub specie venationis dolus lateret. Lectis ille epistolis, eandem viam sollicitus aggredi jussus est: sed præmonitus, ut quem primum postera die obviam haberet,

Cyrus puerorum rex eligitur.

* Minutione.

Astyages scelus nefandissimum.

* deinde.

Prudens in occultandis literis consilium, quale infra Demarati, & apud Herod. Histor.

beret, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obviam habuit servum de ergastulo cujusdam Medi nomine Sybarem. Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptóq; comite, Persepolim urbem regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præstò cum securibus esse, & sylvam viæ circumdatam excidere. Quod cùm strenuè effecissent, eosdem postera die apparatis epulis invitat: deinde cùm alacriores ipso convivio factos videret, rogat ut si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesternine laboris, an præsentium epularum, præsentium, ut acclamavere omnes, ait, Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti in Harpagũ oblitus, summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undiq; auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacriùs certamine, pugnantibus suis, partem exercitus à tergo ponit, & in tergiversantes ferro agi, ut in hostes, jubet: ac denunciat suis, ni vicerint, non minus fortes etiam post terga inventuros, quàm à frontibus viros: proinde videant fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus accessit. Pulsa itaq; cùm Persarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam occurrunt, orant in prælium revertantur; cunctantibus, sublata veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere? Hac repressi castigatione, in prælium redeunt: & facta impressione,

Hæc fuit olim metropolis Persiæ.

Callidum Cyri consilium.

Ejusdem bellum adversus Medos.

Necessitas ingens solum.

Persarum mulierum virilis animus, & egregium facinus.

sione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prelio Astyages capitur: qui Cyrus nihil aliud, nisi regnum abstulit, neporemq; in illo magis, quàm victorem se gessit, cùmq; maximè genti Hyrcanorum præposuit. Nam ipse reverti in Medos noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annis CCCI. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem juxta nocturnum vilem ergastulo liberaverat, comitémque coeptorum iit omnibus rebus habuerat, Persis præposuit: sororemque suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum pleriſq; cùm adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit: victusq; jam de se solicitus, in regnum refugit. Cyrus quoq; post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum, nullo negotio fundit. Crœsus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs Barce concessæ sunt: in quæ etsi non regiam vitam, tamen & proximam majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori, quàm victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito quòd illarum Crœso bellum esset, auxilia, velut ad commune extinguendum incendium, confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat, ut passurus Cyrus grave bellum Græciæ fuerit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, rebellavere Lydi: quibus

Clementiæ & moderatæ victoriæ exemplum.

Crœsus oraculis persuasus, ultro Cyro bellum intulit, autor Herod.

Alterum clementiæ exemplum in Cyro.

quibus iterum victis, arma & equi adempti, jussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industriâ quondam potens, & manu strenua, effeminata mollitie, luxuriaque virtutem pristinam perdidit: & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos, otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus memorabiles: nullus tamen, fortunæ Candauli comparandus: qui cùm uxorem suam, quam propter pulchritudinem nimium diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret, prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset: ad postremum ut affirmationi suæ fidem faceret, eam Gygi sodali suo nudam demonstravit. Quo facto & amicum in adulterium uxoris illectum, hostem sibi fecit, & uxorem, veluti tradito alii amore, à se alienavit. Nam brevi pòst tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit. Vxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum intulit. Erat autem eo tempore Scytharum regina Thomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cùm prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit, & sibi feliciorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cùm aliquantisper in Scythiam processit, castrametatus est: Deinde postera die, cùm simulato metu, & quasi refugiens castra descruisset, vinum assatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum

Arma adempta Lydis.

Ea res nimirum in proverbium abiit, Lydus cauponatur.

Reticenda multa in matrimonio.

Proverbium, Gygis annulus.

Aliquantisper, pro aliquantulum.

lium filium, ad insequendum cum cum tertia parte copiarum mittit. Cùm ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino onerare se patitur: priusque Scythæ ebrietate, quàm bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, securos opprimit, omnésque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu & quod gravius dolendum, unico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effundit, sed in ultionis solatia intendit: hostésque recenti victoriâ exultantes pari insidiarum fraude circumdedit. Quippe simulatâ diffidentiâ, propter vulnus acceptum refugiens, Cyrum adusque angustias perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia hostium cum ipso rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quòd neque nuntius tantæ cladis quidem superfuit. Caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine replorum, conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te sanguine*, inquit, *quem sitisti, Cujúsque insatiabilis semper fuisti.* Cyrus regnavit annis XXX. non initio tantùm regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis. Huic successit filius Cambyses, qui imperio Ægyptum adjecit; sed offensus superstitionibus Ægyptiorum, Apim, cæterorúmque deorum æs dirui jubet. Ad Ammonios quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus, & arenarum molibus oppressus, interiit. Post hæc per quietem vidit fratrem suum *Smerdim. Mergidâ regnaturum: quo somnio exterritus, non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret suis, qui contemptu religionis

De Cyri castris non nihil variat à Justino Curt. lib. 3.

Cyri in Massagetis exitus.

Scythica crudelitas.

Ægyptii superstitiosi.

gionis, grassatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium Magum quendam ex amicis delegit, nomine *Comarum. Interim ipse gladio sua sponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit: pœnásque luit seu imperati parricidii, seu sacrilegii perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratóque *Mergide, cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit *Oropasten. Erat enim oris & corporis lineamentis persimilis: ac nemine subesse dolum arbitrante, pro *Mergide rex *Oropastes constituitur. Quæ res eò occultior fuit, quòd apud Persas persona regis sub specie majestatis occultur. Igitur Magi ad favorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium remittunt: ut regnum quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primò *Orthani viro nobili, & in conjectura sagacissimo fuit. Itaque per internuntios quærit à filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsam ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singulæ separatim recludantur. Tum perrectare dormienti caput jubet: nam Mago Cambyses aures utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat, & in cædem falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quempiam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam perrunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveniunt: quibus ne ipsis quidem animus in auxilium suum defuit. Siquidem stricto ferro quos de conparatis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur

* Praxaspem.

* Smerde.
* Smerdin.
* Smerde
* Smerdis.

* Otanes.

untur à pluribus: quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus sociis, nec ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur: vel per suum corpus adigi Mago ferrum jussit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur. Occisis Magis, magna quidem gloria recuperati regni principum fuit: sed multo major meo, quòd cùm de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter se sunt, die statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cujus equus ante solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem unum deum Persæ esse credunt: & equos eidem deo sacratos ferunt. Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito, equi custos ait, Si ea res victoriam moraretur nil negotii superesse: proinde nocte equam pridie ante constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ equum admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod evenit. Postera die cum ad statutam horam omnes venissent, Darii equus cognito loco ex desiderio feminæ hinnitum statim edidit: & segnibus aliis felix auspicium domino primus emisit. Tanta moderatione cæteris fuit, ut audito auspicio, confestim equis desilierint, & Darium regem salutarint: populus quoque universus, secutus judicium principum, eundem constituit regem. Sic regnum Persarum, septem nobilissimorum virtute quæsitum, tam levi momento in unum collatum est. Incredibile prorsus hoc tanta pietate gessisse eos: quod ut expertus à Magis, mori noluerint: quan-

quam

quam præter formam, virtutémque hoc imperio dignam * & cognatio Dario juncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptiis regnum firmaturus, in matrimonium recepit: ut non tam in extraneum translatum, quàm in familiam Cyri reversum videretur. Interjecto deinde tempore, cùm Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent, difficilisque urbis expugnatio esset, æstuante rege, unus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi se verberibus lacerari toto corpore jubet; nasum, & labia, aures sibi præcidi, atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum, & quærentem Darium caussas, autorémque tam fœdæ lacerationis, tacitus quo proposito fecerit, edocet, * formatóque in futurum consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur; ibi ostendit populo laniatum corpus. Quæritur crudelitatem regis, à quo in regni * portione, non virtute, sed auspicio, non judicio hominum, sed hinnitu equi superatus sit. Iubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cavendum sit. Hortatur ne mœnibus magis, quàm armis confidant, patianturque se commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat, nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas habebant. Constituitur ergo dux omnium suffragio, & accepta parva manu, semel atque iterum cedentibus consultò Persis, secunda prælia fecit. Ad postremum universum sibi creditum exercitum regi prodidit, urbemque ipsam in potestatem ejus redegit. Post hæc Darius rex bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

* *Fortè legendum est & cognatione Darius junctus cum.*

* Firmatóque.

* Petitione: vel, sortitione.

IVSTINI

IVSTINI LIBER II.

IN relatione rerum à Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia, quàm imperium habuere: nec virorum imperio magis, quàm feminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos, Bactrianosque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint, prorsus ut res gestas virorum mulierúmque considerantibus, incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scythiarum gens antiquissima semper habita: quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetustate fuerit: Ægyptiis prædicantibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modò generare homines, sed ne advenas quidem recipere actueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mollirentur, Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neq; hyberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent: solum ita fœcundum, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus hominum. Jure igitur ibi primum homines nates videri debere, ubi educari facilimè possent. Contrà, Scythæ, cœli temperamentum nullum esse vetustatis argumentum putabant. Quippe naturam cum primum interpretum caloris & frigoris regionibus distinxerit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse: sed & arborum

Herodotus eam contentionem de vetustate originis, fuisse scribit inter Ægyptios & Phrygas.

Ægyptus regio est temperata:

atq;

atq; frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quantò Scythis sit cœlum asperius quàm Ægyptiis, tantò & corpora & ingenia esse duriora. Cæterùm si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit: sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit: utriusq; primordii Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit, nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne secretam, adeò ut nunc quoq; nullum magis rigeat frigoribus. Ægyptum verò, & totum Orientem tardissimè temperatum, quippe qui etiam nunc torrenti calore Solis exæstuat. Quòd si omnes quondam terræ summersæ profundo fuerunt, profectò editissimam quamq; partem decurrentibus aquis prius solo eandem aquam diutissimè immoratam: Et quantò prior quæq; pars terrarum siccata sit, tantò prius animalia generare cœpisse. Porrò Scythiam adeò editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in *Mæotida, tum deinde in Pon- * mare
ticum, & in Ægyptium mare decurrant. Ægyp- Mœoticum.
tum autem (quæ tot regum, tot seculorum curâ impensaq; munita sit, & adversus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus, tot fossis concisa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi *expulso Nilo, non po- * excluso.
tuerit) nec posse videri hominum vetustate ultima, quæ sive exaggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Ægyptiis, antiquiores semper Scythæ visi. Scythia in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Asia & *Phasi * Tanai,

Nomades dicti à Geographis.

flumine: multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se fines nulli: neq; enim agrum exercent, nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta, & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Uxores, liberósq; secum in plaustris vehunt, coriis imbrium, hyemísque caussa tectis, pro domibus utuntur. Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum scelus apud eos furto gravius: quippe sine tecto, munimentóq;, pecora & armenta habentibus, quid salvum esset, si furari liceret? Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis usus, ac vestium ignotus; & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis, aut murinis vestiuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe divitiarum cupido ibi est, ubi & usus. Atq; utinam reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret. Profectò non bellorum tantum per omnia secula terris omnibus continuaretur, neq; plus hominum ferrum, & arma; quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientum doctrina, præceptísq; philosophorum consequi nequeunt, cultósque mores incultæ barbariæ collatione superari. Tantò plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quantò in his cognitio virtutis. Imperium Asiæ ter quæsivere Scythæ, ipsi perpetuò ab alieno imperio aut intacti, aut invicti mansere. Darium regem Persarum, turpi à Scythia summovere fugâ: Cyrum cum omni exercitu trucidârunt: Alexandri Magni ducem * Zæpyronam pari ratione cum copiis universis deleverunt, Romanorum audivere, non sensere arma.

Digressio per amplificationem.

* Zopyrona.

arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aspera. Vires corporum immensæ, nihil parere, quod admittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores rex Ægyptius, missis prius legatis, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam antea de adventu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: Miramur tam opulentis populi ducem, stolidè adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum, quòd belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas ut ad se veniatur, cum tanto sibi in hoste plura concupiscenda sint, ultróq; prodituros obviam. Nec dictum res morata: quos cum tanta celeritate venire rex didicisset, in fugam vertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere. Exinde reversi Asiam perdomitam, vectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperii, quàm in victoriæ præmium imposito, quindecim annis pacandæ Asiæ morati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantium, ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem Scytharum genus per fœminas intercidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Plinos & *Scholpythus, per factionē optimatū domo pulsi, ingentem juventutem secum traxere, & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodoonta consedēre, subjectôsq; Themiscyreos campos occupavere. Ibi per multos tot annos spoliare finiti-

Bellum inter Ægyptios et Scythas. Hoc erat aureo hamo piscari, ut Augustus Cæsar dicere consueverat.

* Scholopythus. *Meminit Themiscyræ regionis Plin. lib. 6. cap. 3.*

mos consueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cùm viderent exilio suo additam orbitatem, arma sumpsere, finésq; suos summoventes primò, mox inferentes bella, defendunt. Nubendi quoq; finitimis animum omisere, servitutem, non matrimonium appellantes, singulare omnium seculorum exemplum. Auxere rempublicam sine viris, jam etiam cum contemptu virorum se tuentur. Et ne fæliciores aliæ aliis viderentur, viros, qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoq; cæsorum conjugum excidio finitimorum consequuntur. Tunc pace armis quæsita, ne gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Siqui mares nascerentur, interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem, non otio, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur, unde Amazones dictæ sunt. Duæ reginę his fuere, Marthesia & Lampedo, quæ in duas partes (agmine diviso) inclyta jam opibus, vicibus gerebant bella, solicitè terminos alternis defendentes: & ne successibus deesset autoritas, generatas se Marte prędicabant. Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. Ibi Ephesо, multísq; aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquę quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, * concursu barbarorum cum * Marthesia regina interficiuntur. In cujus locum filia ejus * Otrera regno successit. Cui præter singularem belli industriam, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum aditum gloriæ & famæ Amazonibus est, ut Herculi rex cui XII. stipendia debebat, quasi impossibile imperaverit, ut

prima ovigo Amazonū

Victi ab Amazonibus populi, vulgo dicti sunt Gynæcocratumeni. Id quod Plin. lib. 6. indica.

Unimammæ inde dictæ: Servius in Virg.

Europa subacta Amazonib

* incursu
* Marpesia
* Orithia habet Orosius.

Rex Euristhcus.

ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. Igitur eò profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & * Otrera, quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuisset, infrequens multitudo, cum Antiopa regina nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, ut paucæ repentino tumultu exercitatæ arma sumerent, facilémq; victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque: In his duæ captæ sunt Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium assumit: ex ea genuit Hippolytum Hercules post victoriam, Menalippen captivam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq; ita imperio functus ad regem revertitur. Sed Otrera ubi comperit bellum sororibus illatum & raptorem esse Athenienſium principem, hortatur comites in ultionem, frustráque & Pontisinum & Asiam domitam esse dicit, si Græcorum non tam bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à * Sigillo rege Scytharum petit. Genus se Scytharum esse, cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit: assecutáſq; virtute ne segniores viris feminas habere Scythæ videantur. Motus ille domesticâ gloriâ, mittit cum ingenti equitatu filium Penaxagoram in auxilium. Sed ante prælium dissensione orta, ab auxiliis desertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur. Receptaculum tamen habuere castra sociorum, quorum auxiliis intactæ ab aliis gentibus, in regnum reverteruntur. Post * Otreram, Penthesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, jam.

* Orithyja.

Baltæum fuisse dicunt poëtæ.

* Sigillo vel Sagalo.

* Orithytica.

cùm auxilium adversus Græcos ferret, magnæ virtutis documenta extitere. Interfecta demum Penthesilea, exercitúq; ejus absumpto, paucę quę remanserant, ęgrè se adversus finitimos defendentes, usque ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum * Minthia, sive Thalestris regina concubitu Alexandri per dies 14. ad sobolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi post tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cùm annis 7. à conjugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed delotos ratæ, servis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, velut advenas armati finibus prohibent. Quibus cùm varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum jure vincendos: verbera in aciem non tela ferenda, omissóq; ferro, virgas & flagella, cæteráque servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquàm ad hostes accessere, inopinantibus verbera intentant, adeóq; illos perturbant, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent, fugámque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent: quicunq; capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque malè sibi conscię, partim ferro, partim suspendio vitam finierunt. Post hoc apud Scythas pax fuit, usq; ad tempora Lanthini regis. Huic Darius rex Persarum, sicut suprà dictum est, cùm filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non faci-

* Minothæa. Finis Amazonum

Scytharum servi non armis sed virgis bibti

facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ jactura abundante multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit. Ionas quoq; navali prelio superat. Demum cognito quòd Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modò ultra spem gerendi, verumetiam ultra gesti fidem patrata sunt, operáq; Athenienſium effectu majora quàm voto fuerunt: paucis verbis origo repetenda est, qui non ut cæteræ gentes à sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim præterquàm incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ, neq; passim collecta populi colluvies originem urbi dedit: sed in eodem nati sôlo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificii & olei, & vini usum docuere. Arare quoque, & serere frumenta, glande vescentibus monstraverunt. Literæ certè ac facundia, & hic civilis ordo disciplinæ veluti templum Athenam habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem, ut omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia primus marem feminæ matrimonio junxit. Huic successit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphitryon regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus aquarum illuvies majorem partem Græciæ absumpsit. Superfuere quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus vecti sunt, à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad

frumenti satio.

Interfecto Erichthonio, & Pandione.

Erichtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cujus muneris honorem noctes initiorum sacratæ. Tenuit & Ægeus Thesei pater, Athenis regnum, à quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medo filio ex Ægeo suscepto, concessit. Post Ægeum Theseus, ac deinde post Theseum, filius Demophoon, qui auxilium Græcis adversus Trojanos tulit regnum possedit. Erant inter Athenienses & Dorienses simulatæ veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses, de eventu belli oracula consuluerunt. Responsum, superiores fore, ni regem Athenienſium occidissent. Cùm ventum esset in prælium, militibus ante omnia, custodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & responso dei, & præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus sarmenta collo gerens, castra hostium ingreditur: ibi in turba obsistentium, à milite, quem falce astu vulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discendunt. Atq; ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ mortis se offerentis, bello liberantur. Post Codrum nemo Athenis regnavit: quod memoriæ nominis ejus tributum est. Administratio Reipublicæ annuis magistratibus permissa est. Sed civitati nullæ leges tunc erant: quia libido regum pro legibus habebatur. Eligitur itaque Solon, vir justitia insignis, quia velut novam civitatem legibus conderet: qui tanto temperamento inter plebem, Senatumq; egit (cum si quid pro altero ordine tulisset, alteri displiciturum venderetur) ut ab utrisq; parem gratiam traheret. Hujus viri inter multa egregia, & istud memorabile fuit. Inter Athenienses & Megarences de proprietate

Salaminæ

Salaminæ insulæ, propè usq; ad interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas capitale esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. Solicitus igitur Solon, ne, aut tacendo parum Reipublicę consuleret, aut censendo periculum sibi afferret, subitam dementiam simulat, cujus venia non dicturus modò prohibita, sed facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum evolat, factóque concursu hominum, quò magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur: omniúmq; animos ita cepit, ut extemplò bellum adversus Megarenses decerneretur, insuláque devictis hostibus Atheniensium fieret. Interea Megarenses memores illati ab Atheniensibus belli, & veriti ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sacris noctu oppressuri, naves conscendunt. Qua re cognita, dux Atheniensium Pisistratus juventutem in insidiis collocat, jussis matronis solito clamore, ac strepitu, etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare, egressósque navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit, ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captivarum matronarum præberent, Megarum contendit. Illi cum & navium formam, & petitam prædam agnoscerent, obvii ad portum procedunt: quibus cæsis, Pisistratus paululum à capienda urbe abfuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam dedêre. Sed Pisistratus quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe verberibus voluntariis domi affectus, laceratóq; corpore in publicum progreditur, & advocata concione, vulnera populo ostendit, de crudelitate principum, à quibus hoc se passum simulabat, queritur: adduntur

Carmina scripta sunt apud Diogenem Laërtium.

adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis invisum se Senatui affirmat, obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos 34. regnavit. Post cujus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, a fratre puellæ interficitur. Alter Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cum per tormenta conscios cædis nominare cogiretur, omnes amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc reliqui conscii essent: nemo, ait, supersit, quem amplius mori gestiam, quàm ipsum tyrannum: qua voce ejusdem tyranni victorem, post vindictam pudicitiæ sororis ostendit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſuprà ſignificatum eſt, adverſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes (audito Darii adventu) auxilium à Lacedemoniis ſocia tum civitate petierunt. Quos ubi viderunt quatrìdui teneri religione, non expectato auxilio, inſtructis decem millibus civium, & Platæenſibus auxiliariis mille, adverſus ſexcenta millia hoſtium in campos Marathonios, in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & autor nõ expectandi auxilii, quem tanta fiducia ceperat, ut plus præſidii in celeritate, quàm in ſociis duceret. Magna igitur currentibus in pugnam alacritas animorum fuit, adeò, ut cum mille paſſus inter duas acies eſſent, citato curſu ante jactus ſagittarum ad hoſtem venirent: nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum eſt enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi Perſæ in naves

ves confugerunt, ex quibus multæ ſuppreſſæ, multæ captæ. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoq; militis Athenienſis gloria magnis ſcriptorum laudibus celebrata eſt, qui poſt prælis innumeras cædes, cum fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextra manu tenuit: nec prius dimiſit, quàm manum amitteret. Tum quoq; amputata dextra, navem ſiniſtra comprehendit: quam & ipſam cum amiſiſſet, ad poſtremum morſu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuiſſe, ut non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amiſſis victus, adpoſtremum truncus, & veluti rabida fera dentibus dimicaverit. Ducenta millia Perſæ eo prælio, ſine navigio, amiſerunt. Cecidit & Hippias tyrannus Athenienſis, autor & concitator ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus. Interea & Darius cum bellum reſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis, & in regno, & ante regnum ſuſceptis. Ex his * Arthemenes maximus natu, ætatis privilegio, regnum ſibi vendicabat: quod jus & ordo naſcendi, & natura ipſa gentibus dedit. Porrò Xerxes controverſiam non de ordine, ſed de naſcendi felicitate adferebat. Nam * Arthemenem primum quidem Dario, ſed privato proventſſe, ſe regi primum natum. Fratres itaque ſuos qui ante geniti eſſent privato, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuiſſet, non regnum ſibi vendicare poſſe, ſe eſſe primum, quem in * regnum rex pater ſuſtulerit. Huc accedere, quòd * Arthemenes non patru tantum, ſed & matre privatæ adhuc fortunę,

Verboſam in laudibus ſuis Græciam vocat. Val. Max. de Cynægiro.

* Artobazanes.

* Artobazanem.

* regno.

* Artobazanes.

avo quoque materno privato, creatus sit: se verò & matre regina natum, & patrem non nisi regem vidisse: avum quoque maternum Cyrum regem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti regni. Itaq; etsi æquo jure utrumq; fratrem pater reliquisset, materno se tamen jure & avito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum suum *Anaphernem, veluti ad domesticum judicem deferunt, qui domi cognita causa Xerxem præposuit: adeóq; fraterna contentio fuit, ut nec victor *exultaverit, nec victus indoluerit, ipsóque litis tempore invicem munera miserint, & jucunda quoque inter se non solùm credula convivia habuerint: judicium quoque ipsum sine arbitris, sine convitio fuerit. Tantò moderatius tum fratres inter se regna maxima dividebant, quanto nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adversus Græciam, per quinquennium instruxit. Quod ubi primùm didicit Demaratus rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quàm regi post beneficia, ne inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit, easdémque cera superinducta delet, ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde servo perferendas tradit, jusso magistratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quòd neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoque rem majorem, quantò sit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ concilium scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta millia de regno armaverat, & trecenta milli-

* Anaphernem, * insultaverit.

millia de auxilijs paraverat: ut non immeritò proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. Naves quoque decies centum millia numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterùm si regem spectes, divitias, non ducem laudes, quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cùm flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est: in periculis timidus, sicubi metus abesset, inflatus. Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Cujus introitus in Græciam quàm terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Namque cum * Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias. Thermopylarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capesserejubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, mojor cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Parsarum dimicatum: quarto die, cùm nuntiatum esset Leonidæ à 20. millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios recedant, & se ad meliora patria tempora reservent, sibi cum Spartanis fortunam experiendam: plura patriæ quàm vitæ debere, cæteros ad præsidia Græciæ servandos. Audito regis imperio discessere cæteri, soli Lacedæmonii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula, responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi

Equitum verò quadringentorum millium habuit copias, autore Probo Æmilio.

M. & C. C. *habet probus, quas secutæ* M *oneraria.*

* Leonida

Extat apud Herod. Græcum oraculum.

urbi cadendum. Et idcirco cùm rex Leonides in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, utiret se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos meminerint, qualitercunque prælliarentur, cadendum esse: caverent, ne fortius mansisse, quàm dimicasse videantur: nec expectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed cùm nox occasionem daret, securis & lætis superveniendum, nusquam victores honestius quàm in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: statim arma capiunt, & sexcenti viri in castra quingentorum millium irrumpunt, statimque regis prætorium petunt aut cum illo, aut si oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternuntque omnia: ut qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis ultione. Prælium a principio noctis in majorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium cateruas occiderunt. Xerxes duobus vulnetibus terrestri prælio acceptis, experiri *Martis fortunam statuit. Sed Athenienſum dux Themistocles, cùm animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum rex susceperat, in auxilium regis classe venisse, sollicitare eos in partes suas statuit. Et cùm colloquendi copiam non haberet, quò applicituri erant symbola proponi, & saxis proscribi curat. Quæ nos Iones clementia tenet? quod facinus agitatis? Bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideò mœnia vestra condi-

Preclara Leonidæ & Spartanorum virtus.

Exemplum militaris fortitudinis.

Navalis pugna instruitur.

* Maris.

Prudentis & callidi imperatoris exemplum Themistoclis.

condidimus, ut essent qui nostra delerent? Quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi belli causa nobiscum foret, quòd vos rebellantes non destituimus? quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? Aut si hoc parum tutum extat, vos commisso prælio ite * cessum, inhibete remos, & à bello discedite. Ante navalis prælii congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum, prorsus quasi non cùm Græcis tantùm, sed cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus, & fulminibus deleta est, ut intelligeret, *Quanto gravior offensa Deorum esset, tanto nullas esse Hominum adversus deos vires.* Post hæc Thespias, & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit: & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne grassatur. Namq; Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam majoris belli forre 200. naves fabricaverunt. Adventante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat. Salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles navium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, patriam municipes esse, non mœnia, civitatémq; non in ædificiis, sed in civibus positam. Melius itaq; salutem navibus, quàm urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum autorem esse. Probato consilio, conjuges, liberósq; cum pretiosissimis rebus abditis insulis, relictâ urbe, demandant. Ipsi naves armati conscendunt, exemplum Athenienssium & aliæ urbis imitatæ. Itaq; cùm adunata omnis sociorum classis, & intenta in bellum navale esset, angustiásq; Salaminii freti, ne circumveniri à multitudine possent, occupassent, dissensio inter civitatum principes oritur: qui cum

* cessim

Exemplum impietatis erga deos.

Impietatis pœna.

Oraculum.

Patria municipes, non mœnia.

Pugnà ad Salaminem.

deserto

deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nunciat, uno in loco eum contractam Græciam posse capere facilimè. Quòd si civitates, quæ jam abire vellent, dissipentur, majore labore ei singulas consectandas. Hoc dolo impellit regem signũ pugnę dare. Græci quoq; adventu hostium occupati, prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnæ, cum parte navium in littore remanet. Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primores duces bellum acerrimè ciebat: quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cùm anceps prælium esset, Iones, juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteris fregit. Itaque circumspicientes fugam, pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ submersæ naves, multæ captæ sunt: plures tamen non minus sævitiam regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur. Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur ut in regnum abeat, ne quid seditione moveat fama adversi belli, & in majus, sicuti mos est, omnia extollens, sibi 300. millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciam, aut si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus cessurum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur, reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci, audita regis fuga, consilium ineunt pontis irrumpendi: quem ille Abydo, velut victor maris fecerat, ut intercluso aditu, aut cum exercitu delereur, aut desperatione

Exemplum muliebris fortitudinis Athemisia: effeminati autem Ducis Xerxes.

Græcorum præclara ad Salaminem victoria.

Noëma.

ne rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes, desperationem in virtutem verterent, & iter, quod aliter non pateret ferro patefacerent, satis multos hostes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere, cùm vincere consilio cæteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certiorémq; consilii facit, & occupare transitum matura fuga jubet. Ille perculsus nuntio, tradit ducibus milites perducendos, ipse cum paucis Abydon contendit. Vbi cùm solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trajecit trepidus. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulò antè vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni servorum ministerio, cujus * exercitus propter multitudinem, terræ graves erant. Nec pedestribus copiis quas ducibus assignaverat, fœlicius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (neq; enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia, contraxerat & pestem, tantáque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitésque & bestiæ escæ illecebris sollicitatæ, exercitum sequerentur. Interim Mardonius Olynthum in Græcia expugnat. Athenienses quoq; in spem pacis, amicitiámq; regis sollicitat, spondens incensæ eorum urbis etiam in majus restitutionem. Posteaquam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incensis quæ reædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est. Ibiq; prælium commissum, sed fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragia cum paucis profugit,

Vna salus victis nullam sperare salutem.

Virgil. 2. Æneid.

Turpis fuga Xerxis.

Egregium epiphonema.

* Exercitu.

γνώμη.

Calamitas & miseria in exercitu Xerxis.

fugit, castra referta regalis opulentiæ capta sunt, Unde primùm Græcos, diviso inter se auro Persico diviciarum luxuria cepit. Eodem fortè die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte Mycale adversus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cùm classes ex adverso starent, fama ad utrunque exercitum venit, vicisse Græcos, & Mardonii copias occisione occidisse: Tantam famæ velocitatem fuisse, ut cùm maturtino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatii, tam brevi horarum momento, de victoria nuntiatum sit. Cõfecto bello, cum depræmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoque Themistocles princeps, civitatem testimonio judicatus, gloriam patriæ suæ auxit. Igitur Athenienses aucti & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere moliuntur. Cùm mœnia majora complexi fuissent, suspectie esse Lacedæmoniis cœpere, rectè reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit datura munita civitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne munimenta hostibus & receptacula futuri rursus belli extruant. Themistocles ut vidit spei urbis invideri, non existimans abruptè agendum, respondit legatis, ituros Lacedæmonia, qui de ea re pariter cum illis consulent. Sic dimissis Spartanis hortatur suos, ut opus maturent. Deinde ipse, interjecto tempore, in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil posset, diem de die proferendo, spatium consumendo operi quærebat: cùm interim nunciatur Spartanis, opus Athenienſium maturari, propter quod

De hac pugna Herod. in Calliope.

Epiphonema.

Themistoclis laus.

Reficiuntur Athenæ.

Themistoclis callidum consilium.

quod dentio legatos mittunt ad inſpiciendam rem. Tum Themiſtocles per ſervum magiſtratibus ſcribit Athenienſium, Lacedæmonum legatos vinciant, pignúſque teneant, ne in ſe gravius conſulatur. Adit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat permunitas Athenas eſſe, & poſſe illatum bellum non armis tantùm, ſed etiam muris ſuſtinere. Si quid ob eam rem de ſe crudelius ſtatuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Graviter deinde caſtigat eos, quòd non virtute, ſed imbecillitate ſociorum potentiam quærerent. Sic dimiſſus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Poſt hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum à Perſis Græciæ bellum ulciſcerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem ſuo, ſociorúmque exercitui deligunt Pauſaniam, qui pro Ducatu regnum Græciæ affectans, proditionis præmium, cum Xerxe nuptias filiæ ejus paciſcitur, (redditis captivis) ut fides regis aliquo beneficio obſtringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoſcunque ad ſe nuntios miſiſſet, interficeret, ne res loquacitate hominum prodetetur. Sed dux Athenienſium Ariſtides belli ſocius electus, collegæ conatibus obviam eundo, ſimul & in rem ſapienter conſulendo, proditionis conſilia diſcuſſit. Nec multò pòſt accuſatus Pauſanias damnatur. Igitur Xerxes cùm proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum inſtituit. Græci quoque ducem inſtituunt Cimonem Athenienſem, filium Miltiadis, quo duce Marathone pugnatum eſt, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibíque defunctum, tranſlatis in ſe vinculis, ad ſepulturam redemit. Nec in bello judi-

Bellum Lacedæmoniorum adverſus Perſas.

Pauſanias Perfidi civis & Ducis exemplum.

Congylus Cretenſis literas pertulit. Probus.

Inſigne pietatis exemplum.

cium diligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terreſtri, navaliq; bello ſuperatum, trepidum ſe recipere in regnum coegit.

IVSTINI LIBER III.

XErxes rex Perſarum, terror antea gentium, bello in Græcia infæliciter geſto, etiam ſuis contemptui eſſe cœpit. Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majeſtate in ſpem regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filiis regem veſperi ingreditur: nam amicitiæ jure ſemper illi patebat: trucidatóq; rege, voto ſuo obſiſtentes filios ejus, dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adoleſcens, quò maturius regno potiretur, occiſum: impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cùm ventum eſſet ad domum Darii, dormiens inventus, quaſi ſomnium fingeret, interficitur. Deinde cùm unum ex regis filiis ſceleri ſuo ſupereſſe Artabanus videret, metueretq; de regno certamina principum, aſſumit in ſocietatem conſilii Baccabaſſum, qui preſenti ſtatu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut pater ejus occiſus ſit, ut frater falſa parricidii ſuſpitione oppreſſus, ut deniq; ipſi pararentur inſidiæ. His cognitis, Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum, in poſterum diem paratum eſſe exercitum, armatúmque jubet, recogniturus & numerum militum, & in armis induſtriam ſingulorum. Itaque cùm inter cæteros, & ipſe Artabanus armatus aſſiſteret, rex ſimulat ſe breviorem loricam habere, jubet Artabanum ſecum

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

Artaxerxes longimanus Perſarum rex quintus, ann. 40.

eum commutare : exuentem se, ac nudatum gladio trajecit. Tum & filios ejus corripi jubet: atq; ita egregius adolescens, & cædem patris, & necem fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit. Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Athenienſibus in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora, & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia ad vires suas trahebant. Inde Athenienses & vetustate * gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant. Namq; Lycurgus cùm fratri suo * Polibitæ Spartanorum regi succesſisset, regnúmque sibi vendicare potuisset, Charilao filio ejus, qui natus posthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam veniſſet, regnum summa fide restituit, ut intelligerent omnes, quantò plus apud bonos pietatis jura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelámque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges institut, non inventione earum magis, quàm exemplo clarior. Siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus nõ ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum firmavit. Patrimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ, assiduâ frugalitatis consuetudine, faciliorem fore. Emi singula non pecuniâ, sed compensatione mercium jussit: auri argentíq; usum, velut omnium scelerum materiam, sustulit: administrationem reipublicæ per ordines divisit. Regi-

Crudelitatis & perfidiæ pœna.

De intestino Græcorum bello.

* Generis.

* Polydictæ habet. Plu.

Lycurgi institutа.

Legumlatores quid præstare debeant.

Monarchia, Oligarchia, Democratia.

bus potestatem bellorum, Magistratibus judicia, & annuas successiones, Senatui custodiam legum, populo sublegendi Senatum, vel creandi, quod vellet, magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent. Convivari omnes publicè jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Iuvenibus non amplius una veste uti toto anno permissum, nec quenquam cultius quàm alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere, & in laboribus agerent. Nihil eos somni causâ substernere, & vitam sine pulmento degere, neq; prius in urbem redire, quam viri facti essent. Statuit virgines sine dote nubere: jussit ut uxores eligerentur, non pecunia: severiúsq; matrimonia sua viri coërcerent, cùm, nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè usquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hęc quoniam primò, solutis anteà moribus, dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis evinceat. Deinde ut æternitatem legibus suis daret, jure jurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priusquam reverteretur: & simulat se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum quid addendum, mutandúmq; legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicíq; in mare ossa sua moriens jussit, ne relatis Lacedæmonia, solutos se Spartani religione jurijurandi in dissolvendis legibus

Abiit hoc in proverbium, in sola Sparta expedit senescere.

Exemplum amoris erga patriam.

bus arbitrarentur. His igitur moribus ita brevi civitas * convaluit, ut cum Messeniis propter stupratas virgines suas, in solemni Messeniorum sacrificio bellum intulissent, gravissima se execratione * obstringerent, non prius quàm Messeniam expugnassent, reversuros, tantum sibi, vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initium dissentionis Græciæ, & intestini bellicausâ & origo fuit. Itaq; cùm * contra præsumptionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur: veriti ne hac perseverantiâ belli gravius sibi, quàm Messeniis nocerent: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assidua, & fœcunditatem uxorum absentibus viris nullam esse. Itaq; legum juvenes ex eo genere militum, qui post jusjurandum in supplementum venerant. Quibus Spartam remissis, promiscuos omnium feminarum concubitus permisere, maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, Parthenii sunt vocati: qui cùm ad annos 30. pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cujus in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum assumunt, filium * Araci, qui autor Spartanis fuerat, juventutis ad generandam sobolem domum remittendæ: ut sicut dudum patrem ejus nascendi habuissent autorem, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaq; nec salutatis matribus è quarum adulterio infamium collegisse videbantur, ad sedes requirendas proficiscuntur, diúq; & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & oppugnatâ arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedem sibi constituunt.

* Conaluit.

* Obstrinxerint.

Octavo an. Imperii Romuli fuit hoc bellum, autor Eus.

* *Id est, secus quàm speraverant.*

Urbis nomen erat Ithoma.

Parthenio-rum origo.

* Arati.

Parthenii ubi consederint.

Phalanti in ingratos cives pietas.

Sed post annos plurimos dux eorum Phalantus, per seditionem in exilium perturbatus, Brundusium se contulit, quò expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. Is moriens persuadet, ut ossa sua, postremásq; reliquias conterant, & tacitè spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbitrantes eum in ultionem sui, fata civium prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diversa sententia fuerat: perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata: ob cujus beneficii memoriam Phalanto divinos honores decrevere. Intereà Messenii cùm virtute non possent, per insidias expugnantur. Deinde cùm per annos 80. gravia servitutis verbera, plerunque vincula, cæteráq; *captivitatis mala perpessi essent, post longam pœnarum patientiam, bellum restaurant. Lacedæmonii quoq; eò conspiratiùs ad arma concurrunt, quò adversus servos dimicaturi videbantur. Itaq; cùm hinc injuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonii (de belli eventu oraculo Delphis consulto) jubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Porrò Athenienses cùm responsum cognovissent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pede misère, qui tribus præliis fusus, eo usq; desperationis Spartanos adduxit, ut ad supplementum exercitus, servos suos manumitterent: hísque interfectorum matrimonia, pollicerentur, ut non numero tantùm amissorum civium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoneorum ne contra fortunam pugnando majora detrimenta civitati infunderent, reducere exercitum voluerunt,

Secundùm cùm Messeniis bellum.

* Capiæ civitatis.

Tyrtæus poëta claudus Dux Lacedæm.

runt, ni intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. Itaq; tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepulturâ soliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextero brachio deligarent: ut si omnes adversum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cùm sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiare. Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursum est, ut rarò unquam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interjecto tempore tertium quoque bellum Messenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos socios etiam Atheniensis adhibuere, quorum fidem cùm suspectam haberent, supervacuos eos simulantes, à bello eosdem dimiserunt. Hanc rem Athenienses graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata: à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmoniis, prædę ac rapinę esset. Sed nec Lacedæmonii quievere: qui cùm Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Athenienſibus facerent. Parvæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Athenienſibus erant. Itaq; navali prælio dimicantes, facilè superantur. Interjecto deinde tempore, post reditum sociorum aucti, & classis, & militum robore, prælium reparant. Iam & Lacedæmonii omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte utrinq;

Tyrtæi ad milites carmina exhortatoria.

Tertium bellum cum Messeniis.

Erat enim Delus pro communi ærario. Probus in vita Aristot.

Victi sunt in Italia.

utring; discessum. Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, ut Bœotiorum imperium his reſtituerent, quod temporibus Perſici belli amiſerant, ut illi cum Athenienſibus bella ſuſciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis implicati, ſuſcipere tertium non recuſarent, dummodo inimicis ſuis hoſtes acquirerent. Igitur Athenienſes, adverſus tantam tempeſtatem belli, duos duces deligunt, Periclem ſpectatæ virtutis virum, & Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum, qui diverſo exercitu, Spartanorum agros vaſtaverunt, & multas Achaiæ civitates Athenienſium imperio adjecerunt. His malis fracti Lacedæmonii, in annos 30. pepigerunt pacem: ſed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Itaque intra quindecim annos rupto fœdere, cum contemptu Deorum, hominúmque fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quàm pugnam expetiſſe viderentur, hoſtes ad prælium vocant. Sed Athenienſes, conſilio Periclis ducis, populationis injuriam differunt in tempus ulcionis, ſupervacuam pugnam exiſtimantes, cùm ulciſci hoſtem ſine periculo poſſent. Deinde interjectis diebus, naves conſcendunt, & nihil ſentientibus Lacedemoniis, totam Spartam deprædantur, multóq; plura auferunt, quàm amiſerant. Prorſus in comparatione damnorum, longè plurimi fuerunt ultio, quam ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita, ſed multò clarior privati patrimonii contemptus fuit. * Hinc agros in populatione cæterorum intactos hoſtes reliquerant, ſperantes acquirere ſe illi poſſe, aut periculum ex invidia, aut ex ſuſpicione proditionis infamiam. Quod antè proſpiciens Pericles, & futu-

De quo Thucydides. lib. 2. & Plutar.

Perfidiæ exemplum.

* Hujus. *Extat hac de re apud Thucyd. oratio.*

rum

rum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum a gros ipsos dono reipublicæ dederat. Atq; ita unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est; victi Lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari varia præliorum fortuna invicem se tru cidarent. Denique fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant; quippe quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia potius, quàm si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod prius quam exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

IVSTINI LIBER IV.

Siciliæ descriptio.

SIciliam ferunt anguſtis quondam facibus Italiæ adhæsisse, direptámq; velut á corpore, majore impetu superioris maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & cavernis quibusdam, fistulisque ita penetrabilis, ut ventorum tota fermè flatibus pateat, nec non & ignibus generandis, nutriendísque soli ipsius naturalis vis. Quippe iuttinsecus stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut spiritu cùm igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. Et ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus incubuit, arenarum moles

Vide Plin. lib. 85. c. 15. Athol. p. 215.

Et debiscendi argumentum. Plin.

moles egeruntur. Proximum Italiæ promontorium, Rhegyum dicitur, ideo quòd Græcè à brupto hoc nomine pronuntientur. Nec mirum si fabulosa est loci ejus antiquitas, in quem res tot cojere mira. Primùm, quòd nusquam aliàs tam torrens fretum, nec solum citato impetu, verumetiam sævo: neque experientibus modò terribile, verumetiam procul visentibus. Vndarum porrò inter se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes * vorticibus in imum desidere, alias, quasi victrices sublime ferri videas. Nunc hîc fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voragine desidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignis, & insularum Ælidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi & humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur Fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos, hinc monstri credita simulacra, dum nauigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti, latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago collidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignis facit. Nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tam diu tenet, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis incendat Jam ipsa Italiæ, Siciliæque vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coeuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi, absumíq; navigia. Neque hæc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione tran-

Siculum mare.

* Vorticibus mergi ac in im.

Ælides insulæ.

Scylla, & Charybdis. vid. Eras. in Chil.

De Sicilia Thucy. li. 6.

Angustiæ Siculi freti.

seuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura

tura loci, ut ſinum maris, non tranſitum putes: quò cum acceſſeris, diſcedere, ac ſejungi promontoria, quæ anteà juncta fuerant, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: præterea Sicania denominata eſt. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum inſulæ occupavit: poſt quem ſingulæ civitates in tyrannorum imperium conceſſerunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus juſtitia cum cæterorum crudelitate certabat: cujus moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cum parvulos filios reliquiſſet, tutelámque eorum * Micytho, ſpectatæ fidei ſervo commiſiſſet, tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere ſervo, quàm deſerere regis filios mallent: principéſque civitatis obliti dignitatis ſuæ, regni majeſtatem adminiſtrari per ſervum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienſes tentavere, diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad poſtremum amiſſo Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantiſper quievêre victi. Medio tempore cùm Rhegini diſcordia laborarent, civitáſque per diſſentionem diviſa in duas partes eſſet, veterani ab altera parte ab Himera urbe in auxilium vocati, pulſis civitate, contra quos implorati fuerant, & * mox cæſis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis ſociorum occupavere, auſi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerat vinci, quàm viciſſe. Nam ſive * victoribus captivitatis jure ſerviſſent, ſive amiſſa patria exulare neceſſe habuiſſent, non tamen inter aras & patrios lares crucidati, crudeliſſimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquiſſent. Catanenſes quoq; cum Syracuſanos graves paterentur,

A Thucydide, autore Plinio, Triquetra etiam dicta.

Anaxilaus exemplum juſtitiæ & moderationis.

* Michillo.

Vide infrà lib. 89.

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

* Exinde.

* Autoribus.

Sicilense bellum, quo Athenienſium res ſunt vehementer adviſæ.

rentur, diffiſi viribus ſuis, auxilium ab Athenienſibus petiere: qui ſeu ſtudio majores imperii, quòd Aſiam Græciamque penitus occuparant, ſeu metu factæ pridem à Syracuſanis claſſis, ne Lacedæmoniis illæ viris accederent, Lamponium ducem cum claſſe in Siciliam miſere, ut ſub ſpecie ferendi Catanenſibus auxilii, tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia frequenter cæſis hoſtibus proſpera fuerant, majore denuo claſſe, & robuſtiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: ſed Catanenſes, ſive metu Æthenienſium, ſive tædio belli, pacem cum Syracuſanis, remiſſis Athenienſium auxiliis, fecerunt. Interjecto, deinde tempore, cùm fides pacis à Syracuſanis non ſervaretur, denuo legatos Athenas mittunt qui ſordidâ veſte, capillo barbâque prolixis, & omni ſqualoris habitu ad miſericordiam commo-

Thucy. lib. 3.

vendum *acquiſito, concionem deformes adeunt. Adduntur precibus lacrymæ, & ita miſericordem populum ſupplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur claſſis ingens decernitur: creantur duces *Niceas, & Alcibiades, & Lamachus: tantiſque viribus Siciliæ repetitur, ut ipſis terrori eſſent, in quorum auxilia mittebantur. Brevi pòſt tempore, revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Nicias & Lamachius faciunt: munitionibus deinde circundatis, hoſtes etiam marinis commeatibus in urbe clauſos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracuſani, auxilium à Lacedæmoniis petierunt. Ab his mittitur Gylippus, ſolus quidem, ſed in quo inſtar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli jam inclinato ſtatu, auxiliis partim in Græciam, partim in Siciliam miſere contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus inde prælis victus,

*Accerſito.

*Nicias. *Thucyd. lib. 6.*

Gylippus.

congreſſus

congressus tertio, occiso Lamacho & hostes in fugam compulit, & socios obsidione liberavit. Sed cùm Athenienses à bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem à Lacedæmone cum auxiliis accersit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Durymedonta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesii quoque communi civitatum decreto lingentia Syracusanis auxilia misére, & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur. Prima igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoque cum omni publica, ac privata pecunia amittunt. Super hæc mala, cùm etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ forent, neque in bello malè auspicato amplius perseverandum esse, domi graviora, & forsitan infæliciora bella esse, in quæ reservare hos urbis apparatus oporteat. Nicias seu pudore malè actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, seu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur navale prælium, & à nimia prioris fortunæ procella ad spem certaminis revocantur: sed insciția ducum, qui inter angustias maris tuentes se, Syracusanos aggressi facilè vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissimè dimicans, primus cadit: triginta naves, quibus præfuerat, incenduntur: Demosthenes & Nicias etiam ipsi victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit: ipsos deinde insequitur fugientes: partim capit, cædit partim, Demosthenes amisso exercitu à captivitate, gladio, & voluntaria morte se

Demosthenes navali pugnæ, ut Thucyd. lib. 7. narrat non adfuit.

Hanc eladem miserrimam describit Thucyd. lib. 7. Variant autores de morte Demosthenis.

Vide plutarchum.

se vindicat. Nicias autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret admonitus, eadem suorum auxit dedecore captivitatis.

IVSTINI LIBER V.

Plutar. in Alcibiade banc historiam copiosè narrat.

DVm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius, quàm felicius gerunt, interim concitator & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris, Initiorum sacra, nullo magis quàm silentio solemnia enuntiavisse. Revocatúsque à bello ad judicium sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde ubi non damnatum se tantùm, verumetiam diis per omnium sacerdotum religionis devotum cognovit, Lacedæmona se contulit: ibíque regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus adverso Siciliæ prælio ultrò bellum inferre. Quo facto omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperii * crudelitate contraxerant. Darius quoque rex Persarum memor paterni avitíque in hanc urbem odii, facta cum Dacedæmoniis per Tyssa fernem, præfectum Lydiæ, societate, omnem sumptum belli pollicetur. Erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi: re autem verâ timebat, ne victis Athenienſibus ad se Lacedæmonii arma transferrent. Quis igitur miretur, tam florentes Athenienſium opes * fuisse, cùm ad opprimendam unam urbem, totius Orientis viris concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello, sed præliati ad ultimum

Festa Adonia appellat plutarchus.

Olympiadæ sacerdotes appellantur à Probo.

Devotionis exemplum in pila lapidea incisum, in publico positum fuit. Prob.

* Cupiditate.

Odium Græcorum in Athenienses.

* Ruisse.

ultimum * victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quàm vi victi sunt. Principio belli omnes etiam ab his socii defecerant, ut fit, *Quæ se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Alcibiades quod; motum adversus patriam bellum, non gregarii militis operâ sed imperatoris virtutibus adjuvabat. Nempe acceptis quinq; navibus in Asiam contendit, & tributarias Athenienſium civitates autoritate nominis sui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem, nec tam ablatum Athenienſibus ducem, quàm Lacedæmoniis traditum, partáque cum amiſſis imperia penſabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ, quàm gratiæ contraxit. Itaque cùm principes velut æmulum gloriæ ſuæ interficiendum inſidiis mandaſſent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tyſſaphernem præfectum Darii regis profugit. Cui ceſſeriter officii comitate, & obſequendi gratia * inſinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ venerationę, nec minus eloquentiâ etiam inter Athenienſes inſignis: ſed in reconciliandis amicitiarum ſtudiis, quàm in retinendis vir melior: quia morum vitia ſub umbra eloquentiæ primò latebant. Igitur perſuadet Tyſſaferni, ne tanta ſtipendia claſſi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cùm tributa Athenienſibus penderent, bellum ſuſceptum ſit. Sed nec auxiliis nimis enixè Lacedæmonios juvandos. Quippe memorem eſſe debere, alienam ſe victoriam, non ſuam inſtruere, & carendus bellum ſuſtinendum, ne inopia deleretur. Nam regem Perſarum dilacerantibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore, & quos ſuis non poſſit,

* Victoriæ

Ioniam enim à ſocietate avertat.

Timæa uxor Agidis.

* Se inſinuavit.

A facilitate morum, appellatur à Plutarcho Chamelon.

Alcibiadis vafrum & callidum ingenium.

ipſorum armis victurum: perfecto autem bello, ſtatim ei cum victoribus dimicandum. Domeſticis itaq; bellis Græciam obterendum, ne externis vacet, exæquendáſque viris partium, & inferiores auxilio levandos. Non enim quieturos poſt hanc victoriam Spartanos, qui vindices ſe libertatis Græciæ profeſſi ſunt. Grata oratio Tyſſaferni fuit. Itaq; commeatus malignè præbere, claſſem regiam non totam mittere, ne aut victoriam totam daret, aut neceſſitatem deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operam civibus vindicabat: ad quem cùm legati Athenienſium veniſſent pollicentur his amicitiam regis, ſi Reſpublica à populo tranſlata ad Senatum foret, ſperans, ut aut concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Athenienſibus imminente periculo belli, major ſalutis, quàm dignitatis cura fuit. Itaque permittente populo, imperium ad Senatum transfertur. Qui cùm inſita genti ſuperbia crudeliter in plebem conſuleret, ſingulis tyrannidis ſibi potentiam vendicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxque claſſi conſtituitur. Statim igitur Athenas mittit ex continenti ſe cum exercitu venturum, recepturúmque à quadringentis jura populi, ni ipſi redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primò urbem prodere Lacedæmoniis tentavere: deinde cùm id nequiviſſent, in exilium profecti ſunt. Igitur Alcibiades inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit, atque ita in bellum adverſus Lacedæmonios pergit. Iam * Zeſtromidarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, inſtructis navibus expectabant: prælio commiſſo, victoria penes Athenienſes fuit. In eo bello major pars exercitus,

* Mindarus.

citus, & omnes fermè hostium duces cæsi, naves 80. captæ: interjectis quoque diebus cùm bellum Lacedæmonii à mari in terram transtulissent, iteratò vincuntur. His malis fracti, pacem petiere: quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilia illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bellum domum revocavit: quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades, cum classe victrici, Asiam vastat, multis locis prælia facit, ubique victor, recipit civitates quæ defecerant, nonnullas capit, & imperio Athenienſium adiicit. Atque ita prisca navali gloria vendicata, adjecta etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. His omnibus præliis ducentę naves hostium, & præda ingens capta: ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit, & universos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit. Hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur, laudant, quę pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contrà gesserit, excusantes ipsi iratum provocatúmq; feciſſe. Enimuerò tantum in uno viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi, & rursum recepti autor esset: & unde steterisset, eò se victoria transferret, fierètque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantùm, verumetiam & divinis cum honoribus honorat: certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum execrationibus erat devotus. Et cui paulò antè omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo

xxx. naves habet Plu. *Illustris victoria Athenienſium ad Cyzicum.*

Egregia descriptio reditus Alcibiadis exulis in patriam.

posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria: non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarum, sed Ioniæ, Helleſpontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensam, nec favorem studiis suorum exceptus est. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lysander classi, bellóque præficitur, & in locum Tyssafernis Darius rex Persarum filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibúsque ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros, longa pace divites, securus populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet, repentino adventu oppressere: tantáque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quàm superioribus dederant: & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent: arbitrantes victos se non fortunâ belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset, quàm recentia beneficia. Vicisse autem eum priore bello ideo tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem spreviſſent, & ut carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur. Itaque Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos, cui duci succeſſit, classem maximo industriâ adornat: sed navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes

Astuti & callidi imperatoris exemplum, de quo vide Plutar.

In vitiis & virtutibus, nihil fuit Alcibiade excellentius. Proh.

puberes pueri, & numerus militum ſine exercitus robere expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur paſſim, aut fugientes capiuntur: tantáq; ſtrages aut occiſorum, aut captivorum fuit, ut Athenienſium deletum non imperium tantum, verumetiam nomen videretur. Quo prælio perditis & deſperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut conſumptâ militari ætate, peregrinis civitatem, ſervis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eáque colluvione hominum, domini anteà Græciæ, conſcripto exercitu vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendã decernunt. Tanta virtus animorum erat, ut cùm paulò antè ſalutem deſperaverint, nunc non deſperent victoriam. Sed neque his miles erat, qui nomen Athenienſium tueretur: neque eæ vires, quibus vincere conſueuerant: neque ea ſcientia militaris in his, quos vincula, non caſtra, continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occiſi, cùm dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet, ſolus crudelitatem civium metuens, cum octo navibus ad regem Cyprium contendit * Evagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter geſtis, fortunæ hoſtium inſultat, captivas naves cum præda bellica, in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona, ac tributarias Athenienſium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditioni Athenienſium, præter urbem ipſam reliquit. Quæ cuncta cùm Athenis nuntiata eſſent, omnes relictis domibus, per urbem diſcurrere pavidi, alius alium ſciſcitari, autorem nuntii requirere: non pueros imprudentia, non ſenes debilitas, non mulieres ſexus * imbecillis domi tenet, adeò ad omnem ætatem tanti mali ſenſus penetraverat. In foro

Cædes Athenienſium.

Hanc pugnam egregiè deſcribit Xenophon.

* Evagoras autem dux.

Trepidationis rhetorica deſcriptio.

* Imbecillitas.

foro deinde coerunt, atque ibi perpeti nocte fortuna publicam quæstibus iterant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos charioris cognatis, & cum privatis casibus quæreiam publicam miscent. Iam seipsos, jam ipsam patriam perituram miseriorémque incolumium quàm amissorum fortunam judicantes: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victorèmque hostem proponentes: Iam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutrm recordantes: feliciores prorsus prioris urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus, filiis parentibúsque, tectorum tantùm ruina taxatæ sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridem, ut confugiant, superesse: non exercitum, cujus virtute servati pulchriora possent mœnia extruere. Sic defletæ ac propè perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circundatos & obsessos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum supereſſe, & ne novæ advehi possent providerant: quibus malis Athenienses fracti post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos, sociósque deliberatum. Cùm multi delendum Athenienſium nomen, urbémque incendio consumendam censerent, negarnt se Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Pyreum versus muri brachia dejecerint, navésque, quæ reliquæ forent, traderent, réſque publica semetipsis 30. rectores acciperet. In has leges traditam sibi urbem Lacedæmonii formandum Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darii regis Persarum, & exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. Mutato statu, Athenarum etiam

Obsidentur Athenæ à Lysandro & Agide.

Athenienses Lacedæmoniis se dedunt.

etiam civium conditio mutatur. Rectores 30. reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus propè nec civium superfuerat: & quasi paruus hic ad continendam civitatem exercitus esset, septingentos milites è victoribus accipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rem publicam sub obtentu liberationis inuaderet. Quem cùm profectum ad Artaxerxem Persarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent, à quibus occupatas, cum occidi apertè non posset, viuus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cùm displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium fuga, repletúrque Græcia Athenienſium exulibus; quod etiam ipsum auxilium unicum à miseris eripitur: nam Lacedæmoniorum edicto, ciuitates exules recipere prohibebantur: omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solùm tutum exilium egerunt, verumetiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus, adunatis exulibus castellum Phylem Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam ciuitatum tam crudelis casus miserantium fauor. Itaq; *eos Menias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, priuatis tamen *viribus adjuuabat. Et Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque

Alcibiadis interitus.

Non crematum Plutarchus scribit, sed erupisse, & telorum copia obrutum.

Thrasibulus exemplum pietatis erga patriam.

xxx socii Thrasibuli Prob.

* & Hismenias.

* auxiliis.

Prælium aduersus tyrannos

itaque aſperum prælium: ſed cùm hinc pro patria ſummis viribus, inde pro aliena dominatione * incurius pugnaretur, tyranni vincuntur: victi in urbem refugerunt, quam exhauſtam cædibus ſuis, etiam armis ſpoliant. Deinde cùm omnes Athenienſes proditionis ſuſpectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Poſt hęc Thraſibulum corrumpere, imperii ſocietatem pollicentes, conantur: quod cùm non contigiſſet, auxilia à Lacedæmoniis petivere. Quibus accitis, iteratò pręliantur. In eo bello Critias & * Hippolochus omnium tyrannorum ſæviſſimi cadunt. Cæteris victis cùm exercitus eorum, ex quibus major pars Athenienſium erat, fugeret, magna voce Thraſibulus exclamat: Cur ſe victorem fugiant potius, quàm ut vindicem communis libertatis adjuvent. Civium illam meminerint aciem, non hoſtium eſſe: nec ſe ideo arma cepiſſe, ut aliqua victis adimat, ſed ut adempta reſtituat: 30. ſe dominis, non civitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, ſacrorum communium: tum vetuſti per tot bella commilitii: orat, ut miſereantur exulum civium: ſi tam patienter ipſi ſerviant, reddant ſibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum eſt, ut reverſus in urbem exercitus, 30. tyrannos emigrare Eleuſina juberet, ſubſtitutis decem, qui rempub. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis agreſſi ſunt. Dum hæc aguntur, nunciatur Lacedæmone in bellum Athenienſes exarciſſe: ad quod comprimendum Pauſanias rex mittitur: qui miſericordiâ exulis populi permotus, patriam miſeris civibus reſtituit, & decem tyrannos ex urbe Eleuſina migrare

* Securius. *Thraſibuli & Athenienſium victoria de tyrannis.*

* Hippomachus.

Extat apud Xenoph. hæc oratio.

Tyranni urbe pulſi. 10. prætores erant.

Pauſanias Athenienſibus civitatem reſtituit.

migrare ad cæteros jubet. Quibus rebus cùm pax ſtatuta eſſet, interjectis diebus repenti tyranni non minus reſtitutos exules, quàm ſe in exilium actos indignantur, quaſi verò aliorum libertas ſua ſervitus eſſet, & bellum Athenienſibus inferunt: ſed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progreſſi, per inſidias comprehenſi, ut pacis victimę trucidantur: populus, quem emigrare juſſerant, in urbem revocatur. Atq; ita per multa membra civitas * diviſa, in unum tandem corpus redigitur: & ne qua diſſenſio ex antè actis naſceretur, omnes jurejurando obſtringuntur, diſcordiarum oblivionem fore. Interea Thebani, Corinthiiq; legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubiis portionem prædæ, communis belli, periculiq; petèrent. Quibus negatis, non quidem apertè bellum adverſus Lacedæmonios decernunt, ſed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut ſubeſſe bellum intelligi poſſet. Eodem ferè tempore Darius rex Perſarum moritur Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat, teſtamento legavit. Sed Cyro judicium patris injuria videbatur. Itaque occultè adverſus fratrem bellum parabat. Quod cùm nuntiatum Artaxerxi eſſet, accerſitum ad ſe fratrem, & innocentiam diſſimulatione belli ſimulantem, compedibus aureis vinxit: interfeciſſetque, ni mater prohibuiſſet. Dimiſſus igitur Cyrus, jam non occultè bellum, ſed palàm: nec per diſſimulationem, ſed aperta profeſſione parare cœpit: auxilia undique contrahit. Lacedæmonii, memores Athenienſi bello enixè ſe ejus opera adjutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegiſſet: quærentes & apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem, ſi viciſſet,

* Diſſipatę.

Ea fuit lex oblivionis.

Darii mors.

Lydiam, & maritimas civitates. Plutar.

Impium bellum duorum fratrum Cyri & Artaxerxis.

vicisset, veniæ patrocinia, cùm nihil adversus eum apertè decrevissent. Sed cùm in bello sors prælii utrunque fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur: quem cùm equi fuga periculo substraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur: sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: qui & in cornu, in quo steterant, vicerunt, & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: revertentésque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usque terminos patriæ defenderunt.

Cyrus occiditur.

Græcorum virtus.

IVSTINI LIBER VI.

LAcedæmonii more ingenii humani, quò plura habent, eò ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas totius Asię imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. Itaq; * Hercylides dux in hanc militiam electus, cùm videret sibi adversus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyssafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pacificari cum altero statuit. Aptior visus Tyssafernes, vir & industria potior, & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur: & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem * criminatur, ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repu-

γνώμη.

* Dercillides.

* *Misso de hac re legato Conone, Æmil.*

lerit

lerit armis, sed impensis regiis aluerit, mercetúrq; ab his, ut differant bella, quæ gerantur, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniret: indignum ait bellum non perfici, sed redimi: hostem pretio, non armis summoveri. His vocibus regem Tyssaferni alienatum hortatur, ut in locum ejus navalis belli ducem eligat Cononem Athenienſem, qui amisso bello, patria Cypro exulabat: quippe Athenienſibus etsi fractæ sint opes, manere tamen navalem usum: nec si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Cónona classi præficere. His cognitis, Lacedæmonii & ipsi a rege Ægypti Hercymonem in auxilium navalis belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & sexcentum millia modiorum frumenti missa, à cæteris quoq; sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitus, & contra tantum ducem deerat dignus Imperator. Itaque postulantibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum summæ rei præponerent, *deliberaverunt: quibus futurus imperii finis denuntiabatur, cùm regium claudicasset imperium: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt, melius esse incessu regem, quàm imperio regnum claudicare. Posteaquàm Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facilè dixerim, quòd aliud par ducum tam bene comparatum fuerit, quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utriq; propè una, gloria quoq; rerum gestarum eadem: quibus cùm paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab altero utrunque servavit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum invadit, quos

Conon dux Persarum contra Lacedæmonios.

Oraculum de Agesilao, de quo Xenoph. lib. 3.

*Distulerunt.

Agesilai & Cononis laus.

quos præfecti regis fraudare ſtipendio ſoliti erant, eò conſtantius debita poſcentibus, quò graviorem ſub magno duce militiam præſumebant. Itaque Conon diu rege per epiſtolas fruſtra fatigato, ad poſtremum ipſe ad eum pergit: cujus aſpectu & colloquio prohibitus eſt, quòd eum more Perſarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur opulentiſſimi regis bella inopia delabi: & qui exercitum parem hoſtibus habeat, pecunia vinci, qua præſtet: inferiorémque eum ea parte virum inveniri, qua longè ſuperior ſit: poſtulat dari ſibi miniſterium impenſæ, quia pluribus id mandari perniciosum ſit. Dato ſtipendio ad claſſem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa feliciter agit. Agros hoſtiles vaſtat, urbem expugnat, &, quaſi tempeſtas quædam, cuncta proſternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ ſubſidium revocandum ab Aſia Ageſilaum decernunt. Interim Lyſander ab Ageſilao proficiſcente dux patriæ relictus, ingentem claſſem ſummis viribus inſtruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & ipſe Conon nunc primùm cum hoſtium exercitu concurſurus, magna cura ſuos ordinat. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam ipſe dux Conon non tam Perſis, quàm patriæ ſtudebat: & ſicuti afflictis Athenienſium rebus autor amiſſæ dominationis fuerat, ſic volebat idem haberi redditæ: patriámque vincendo recipere, quam victus amiſerat: eò ſpecioſius, quòd ne ipſorum quidem Athenienſium, ſed alieni imperii viribus dimicet: & pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ, gloriamq; diverſis artibus, quàm priores civitatis ſuæ duces conſecuturus. Quippe illos vincendo Perſas patriam defendiſſe:

Perſici reges adorantur quod μαίωσιν vocat Plut.

Ducum commendatio.

Conon exemplum amoris & pietatis erga patriam.

Perſas

Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. Porrò Lysander præter conjunctionem Agesilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebatq; ne à rebus gestis ejus, & gloriæ splendore decederet, néve tot bellis ac seculis quæsitum imperium, brevissimi momenti culpa subverteret. Eadem militum & omnium regum cura erat, quos major solicitudo etuciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent, quàm ut pristinas Athenienses reciperent. Sed quantò majus prælium fuit, tantò & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capessunt, præsidia hostium Athenas deducuntur, populo restituta dignitate conditio servilis eripitur: multæ quoque civitates recipiuntur. Hoc initium Athenienſibus resumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulére, quæ civitas ex infinitis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad spem imperii Græciæ erecta est. Fit itaq; terrestre prælium eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adversus Conona, navali prælio fuerat. In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pausanias quoq; alter dux Lacedæmoniorum proditionis accusatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti victoriâ, universum exercitum ad urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quòniam deserti à sociis omnibus erant: quod metuentes Lacidæmonii, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ accersunt. Occiso enim Lysandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu,

Lysander.

Athenienſibus, victis a Lacedæmoniis, pristina restituitur dignitas.

Græcorum conspiratio adversus Lacedæmonios.

Lysandri interitus.

Agesilaus revocatur.

citu, obviam hoſti procedunt. Sed victis adverſus paulò antè victores, nec animi, neque vires pares fuere. Prima igitur congreſſione funduntur. Deletis jam ſuorum copiis, ſupervenit rex Ageſilaus, qui reſtituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hoſtibus victoriam eripuit, ipſe tamen graviter ſauciatur. Quibus rebus cognitis, Athenienſes verentes, ne iterum Lacedæmoniis victoribus in priſtinam ſortem ſervitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eúmque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, ſed magnæ indolis juvenem, duci jubent. Hujus adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit, nec unquam ante eum Athenienſes inter tot tantóſque duces, aut ſpei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verumetiam oratoriæ artes fuere. Conon quoque audito reditu Ageſilai, & ipſe ex Aſia ad populandos Lacedæmoniorum agros revertitur: atque ita undique belli formidine circumſtrepente, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem rediguntur. Sed Conon vaſtatis hoſtium terris, Athenas pergit: ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamen triſtitiæ ipſe & ex incenſa, & diruta à Lacedæmoniis patria, quàm lætitiæ ex recuperata poſt tantum temporis, cepit. Itaque, quæ incenſa fuerant, prædarum ſumptu & exercitu Perſarum reſtituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut antè à Perſis crematæ, manubiis eorum: & nunc à Lacedemoniis dirutæ, ex ſpoliis Lacedæmoniorum reſtituerentur: verſa quóq; vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerunt: & hoſtes nunc paterentur, cum quibus junctí tunc arctiſſimis ſocietatis vinculis fuerant.

Iphicrates, imperatoris egregii exemplum.

Cononis in patriam reditus.

Patriam reficit Conon.

Epiphonema.

Dum

Dum hæc aguntur, Artaxerxes rex Persarum lẽgatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis discedere, qui aliter feciſſet, eum se pro hoste habiturum: civitatibus libertatem, suáque omnia restituit: quod non Græciæ laboribus, assiduíque bellorum inter cives odiis consulens, fecit: sed ne occupato sibi Ægyptio bello, quòd propter auxilia, adversus præfectos suos Lacedæmoniis missa, susceperat, exercitus sui in Græcia detinerentur. Fessi igitur tot bellis Græci, cupidè paruêre. Hic annus non eò tantùm insignis fuit, quòd repentè pax in tota Greçia facta est, sed etiam eò quòd eodem tempore urbs Romana à Gallis capta est. Sed Lacedæmonii securi, insidianter absentiam Arcadum speculati, castellum eorum expugnant, occupatóq; præsidium imponunt. Itaque armato instructóq; exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amissa bello repetunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cùm cẽdi suos jam, ut victos, videret, per prẽconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confessione contenti Thebani, signum parcendi dedere.* Pòst paucis diebus, neutris quicquam hostile facientibus, cùm quasi consensu tacito, inducię essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani, (Epaminondâ duce) occupandę urbis eorum spem cepẽrunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiscuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senex, & cætera imbellis ætas, cùm adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt: & adversus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri, pugnę se offerunt: Tantum animorum virium̃q; patriæ,

Roma quo tempore à Gallis capta.

* Paucis deinde pòst diebus.

Spartanorum senum virtus.

Epiphonema.

& penatum conſpectus ſubminiſtrat: *tantóq; preſentia, quàm recordatione ſui majores ſpiritus largiuntur. Nam ut viderunt intra quæ, & pro quibus ſtarent, aut moriendum conſuerunt. Pauci igitur ſuſtinuere ſenes aciem, cui per ante diem univerſa juventus eſſe non potuit. In eo prælio duos duces hoſtium cecidere: cùm interim Ageſilai adventus nunciatur, Thebani receſſere, nec bellum diu dilatum. Siquidem Spartinorum juventus, ſenum virtute & gloriâ incenſa, teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret, cùm victoriæ Thebanorum eſſet. Et Epaminondas dum non ducis tantùm, verumetiam fortiſſimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito his ex dolore metus, & illis ex gaudio ſtupor injicitur, atque ita veluti ex placito conſenſu à prælio diſceditur. Poſt paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoq; reipub. ceciderunt. Nam ſicuti telo, ſi primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris: ſic illo, velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, reipublicæ vires hebetatę ſunt, ut non tam illum amiſiſſe, quàm cum illo interiiſſe omnes viderentur. Nam neque ante hunc ducem ullum memorabile bellum geſſere, nec poſtea virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere, ut manifeſtum ſit, patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo fuiſſe. Fuit autem incertum, vir melior, an dux eſſet: nam & imperium non ſibi ſemper, ſed patriæ quæſivit: & pecuniâ adeò parcus fuit, ut ſumptus funeri defuerint. Gloriæ quoq; non cupidior, quàm pecuniæ: quippe recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt. Honoréſque ita geſſit, ut ornamentum non accepere, ſed dare ipſi dignitati videretur. Iam literarum ſtudium, jam philoſophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam in-

ſignis

* Támque præſentia, quàm recordationes ſuorum majorum ſpiritus.

Pugna apua Mantineam. Cic. lib. 5. epiſt.

Thebanam reipub. comparat amentatæ haſtæ.

Vnus homo pluris quàm univerſa civitas. Prov.

Epaminondæ commendatio.

signis militiæ scientiæ homini inter literas nato. Neq; ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. Nam, ut relatus in castra semianimis, vocem spiritúmq; collegit, id unum à circumstantibus requisivit: num cadenti sibi scutum ademisset hostis? quod ut servatum audivit, allatum velut laborum, gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit, Vtri vicissent, ut audivit Thebanos: bene habere se rem, dixit, atq; ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit. Hujus morte etiam Athenienſium virtus intercidit: siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiem, torporémque resoluti, non, ut olim, in classem exercitúsq;, sed in dies festos, apparatúsque ludorum reditus publicos effundunt, & cum *autoribus nobilissimis, poëtísq; theatra celebrant, frequentius scenam quàm castra visentes: verſificatores, oratoréſque meliores, quàm duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quo antè milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum est. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum, sordidum & obscurum antea, Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus: regnum Macedoniæ, Græciæ, & Asiæ cervicibus, veluti jugum servitutis, imponeret.

Cic. Tusc. 1.

Simile est quod Livius de Philopœmene narrat.

Athenienſium virtus Epaminondæ morte enervata.

*Actoribus

Ludi Athenis instituti.

Ab Alexandro fratre datus.

Oroſius.

IVSTINI LIBER VII.

MAcedonia antè nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. Populus Pe-

An. 300. ab Vrbe condita.

Tyrrhenia intelligit.

lasgi, & regio Bœotia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industriâ, subactis primò finitimis, mox populis, nationibúsque, imperium usq; ad extremos Orientis terminos prolatum est. In regione Pæoniæ, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Telegonus, pater Astriopæi, cujus Trojano bello inter clarissimos vindices urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & * Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cùm in Emathiam venisset, urbem Edyssam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem capratum imbrem fugientium secutus, occupavit: revocat úsque in memoriam oraculi, quo jussus erat, ducibus capris imperium quærere, regni sedem statuit: religioséque posteà observavit, quocúnque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quos regni habuerat autores. Urbem Edyssam ob memoriam muneris Ægæam, populum Ægæades, vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit) aliísque regibus pulsis, in locum omnium solus successit, primúsque adunatis gentibus variorum populorum, veluti unum corpus Macedoniæ fecit, crescentíque regno, valida incrementorum fundamenta constituit. Post hunc Perdicas regnavit, cujus vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oracúlo, præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriens * Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibíq; non sua tantùm, sed etiam successorum sibi in regnum ossa poni jussit: præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: credúntq; hac superstitione extinctam

De regibus Macedonum. Herod. lib. 7.

* Cranaus habet Eusebius.

Ridiculum Carani stratagema.

* Archeo. *Perdicæ oraculum.*

ctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit. Argæus moderatè, & cum amore populi administrato regno, successorem filium Philippum reliquit, qui immatura morte raptus, * Europum parvulum admodum instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuêre: quorum armis, veluti quotidiano exercitio, indurati, gloriâ bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur, qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pugnę, ante aciem posito, acrius certamen repetiverunt: tanquam ideo victi fuissent antea, quòd bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quòd ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaq; prælio, magna cæde Illyrios fudere, ostenderúntq; hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamenta extitere, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere victor contenderit: Cum interim Darius rex Persarum, turpi à Scythia fugâ summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum, ad subigendam Thraciam, cæteráque ejus tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis sibi dari postulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut

* Europem legit Euseb.

Macedonibus bellica virtus vnde.

Macedones præsentia regis infantis, ad acrius prælium accenduntur.

Interjecto, ut Eusebius habet, Alceta.

Inter Pancratiastes. Plutar.

De Darii fuga Herod. lib. 4.

apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis adhibitis in convivium ſuum filiis & uxoribus & filiabus: id apud Perſas haberi pignus ac fœdus hoſpitii. Qui ut venerunt, petulantius Perſis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem reſpectu ætatis ac gravitatis ſuæ abire convivio, pollicitus ſe hoſpitum * tentaturum jocos. Quo digreſſo mulieres quoq; paulum è convivio evocat, cultiùs exornaturus, gratioréſq; reducturus. In quarum locum matronali exornatos habitu juvenes ſupponit, eóſque petulantiam legatorum ferro, quod ſub veſte gerebant, compeſcere jubet. Atq; ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cùm legati non redirent, mittit eò cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre, dedignatus ipſe ire, ne dehoneſtaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omiſſo bello, nuptias facit, depoſitíſque hoſtilibus animis, in affinitatis jura ſuccedit. Poſt diſceſſum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & ſucceſſori Alexandro cognatio Bubaris, non Darii tantùm temporibus pacem præſtitit, verumetiam Xerxem conciliavit, adeò ut cùm Græciam, veluti tempeſtas quædam, occupaſſet, inter Olympum Hæmúmq; montes totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute minus, quàm Perſarum liberalitate regnum ampliavit. Per ordinem deinde ſucceſſionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris ejus * Menelai filium pervenit. Hic quoq; inſignis induſtria, & omnibus imperatoriis virtutibus inſtructus fuit: qui ex Eurydice tres filios ſuſtulit, Alexandrum, Perdicam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archidæum, Menelaum,

Alexandri factum in legatos Perſas.

* Malo, penſaturum, vel temperaturum.

Filiæ nomen erat Cygæa.

Xerxis in Alexandrum liberalitas.

* Archelai, Euſebius.

* Arideum, legunt Euſeb. & Oroſ.

nelaum, qui cum Illyriis, deinde cum Olynthiis gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnúmque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Functus itaque tot periculis, senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pacta mercede, & Philippo fratre dato obside, redemit. Interjecto quoque tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem triennio Thebis obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi & Philosophi & Imperatoris, deposuit. Nec multò pòst Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causa liberos à matre vita privatos, quam scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quòd ei apud matrem misericordiam, nec parvulus quidem filius, conciliaverat. Itaque Philippus diu non se regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, serúmque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo, regnum suscepit. Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante florentissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc resi-

Eurydices scelus.

Philippus obses bis datus Thebanis.

Exemplum crudelitatis & impietatis maternæ erga liberos.

Epiphonema.

Philippi post adeptum imperium gesta.

dium fecerat. Principio regni cùm hinc cædes fratrum indignè peremptorum, inde hostium multitudo: hinc insidiarum metus, inde inopia continui belli & exhausti regni immaturam ætatem tyronis urgeret, belláque, veluti conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus, alia interposita pactione componit, alia redimit facillimis quibusq; aggressis: quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. Primùm illi cum Athenienſibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu belli gravioris, cùm interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post * hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobilissimam Larissam capit, hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quàm bellum metuentem, improvisus expugnat: unúmque corpus equitum, pedestriúmque copiarum invicti exercitus fecit. Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiada * Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias fratre patruele, * altore virginis, * Arysbá rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat, quæ causa illi exitii, malorúmque omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. His ita gestis, Philippus jam non contentus summovere bella, ultrò etiam quietos lacessit. Cùm Methonam urbem oppugnaret, in prætercuntem de muris sagitta jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere

Primum bellum Philippi cum Athenienſibus.

* Hos.

* Euruchæ habet Orosius.

* Tutore.

* Arymba.

nec

nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est, adeò ut interjectis diebus, pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantùm, verumetiam mitis adversum victos fuerit. *Exemplum moderationis in Philippo.*

IVSTINI LIBER VIII.

GRæciæ civitates dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, ab omnibus victæ periere. Quid singulæ amitterent, non nisi oppressæ, senserunt. Siquidem Philippus rex Macedoniæ, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoréq; subire regiam servitutem coëgit. Causa & origo hujus mali Thebani fuere. Qui cùm rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses quasi parva supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ concilium superbè accusaverunt. Lacedæmoniis crimini datum, quòd arcem Thebanam induciarum tempore occupassent. Phocensibus, quòd Bœotiam depopulati essent, prorsus quasi post arma & bellum, locum legibus reliquissent. Cùm judicium arbitrio victorum exerceretur, tantâ pecuniâ damnantur, quantâ exolvi non posset. Igitur Phocenses quum agris, liberis, conjugibúsq; privarentur, (desperatis rebus) Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupavere, Inde *Concordiâ parvæ res crescunt, discordiâ magnæ dilabuntur.* *Vide Diodorum in Philippo.*

auro, & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factumq; Phocensium, tametsi omnes execrarentur, propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatem conpulsi fuerant, quàm ipsis intulit. Itaq; auxilia his & ab Athenienſibus, & à Lacedæmoniis missa. Prima igitur congressione * Philomelus Thebanos castris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine luit. In hujus locum dux * Oenomanus creatur. Adversus quem Thebani Thessaliq; non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus quasi sacrilegii, non Thebanorum ultor esset, omnes milites coronas laureas sumere jubet, atq; ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delictorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnásq; violatæ religionis & cædibus suis pendunt. Incredibile quantam ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, solum, qui piacula exigeret, extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses audito belli eventu, ne in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione, sicut anteà advenientibus Persis, occupavere: sed nequaquam simili aut virtute, aut causa. Siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico: tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices templorum raptores defensuri: agúntq; se propugnatores sceleris,

*Philomenes.

* Onomarchus, quidam Oenomaus.

Stultum & imprudens Thebanorum consilium in eligendo externo duce.

Philippi consilium de laureis coronis.

Impietas punita.

Athenienses Thermopylas occupant.

leris, cujus turpe erat alios vindices fuisse: immemores prorsus, quòd in dubiis rebus suis, illo Deo, etiam consiliorum autore, usi fuerant: quòd illo duce tot bella victores inierant, tot urbes auspicatò condiderant, tantum imperium terra marique quæsierant: quòd nihil sine majestate numinis ejus aut privatę unquam, aut publicę rei gesserant. Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque; formata, ut quid undè posthac succensere jure barbaris possint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates, quarum paulò antè dux fuerat, quæ sub auspiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi, sibique victoriam nactæ fuerant, hostiliter occupatas diripuit. Conjuges liberósque; omnium sub corona vendidit, non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis, penatibus publicis privatisque, ad quos paulò antè ingressus hospitaliter fuerat, pepercit: prorsus ut non tam sacrilegii ultor extitisse, quàm sacrilegiorum licentiam quæsiisse videretur. Inde veluti rebus egregiè gestis, in Cappadociam trajicit ubi bello pari perfidia gesto, captisque; per dolum & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolendam invidiæ famam, qua insignis præter cæteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas civitates, & phana ac templa, qui opinionem sererent, regem Philippum magna pecunia locare, & muros per civitates, & phana & templa facienda, & ut per præcones susceptores solicitarentur. Quid cùm in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati, vim regiæ Majestatis timentes, taciti proficiscebantur. Post hæc Olynthios

Epiphonema.

Perfidiæ & impietatis exemplum in Philippo.

Hæc egit an. 25. tanquam iratus diis. Oros.

Veteratoris exemplum.

Bellum Olynthiacum.

thios aggreditur. Receperant enim per misericordiam post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni, interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem excindit, & fratres olim destinato supplicio tradit, prædáque ingenti pariter & parricidii voto fruitur. Inde, quasi omnia, quæ agitasset animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thracia occupat. Et ne quod jus vel fas invilatâ prætermitteretur, piraticam quoque exercere instituit. His itaque gestis, fortè evenit, ut eum fratres duo reges Thraciæ, non contemplatione injustitiæ ejus, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. Sed Philippus more ingenii sui, ad judicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu supervenit, regno utrunq; non judicis more, sed fraude latronis, ac scelere spoliavit. Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem ad eum venerunt. Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibique ex commodo utrorumque pax facta. Ex cæteris quoque Græciæ civitatibus, non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, * Thessali, Bœotiique orant, ut professum adversus Phocenses ducem, Græciæ exhibeat, tanto odio Phocenſium ardentes, ut obliti cladium suarum, perire ipsi, quàm non perdere eos, præoptarent: expertamque Philippi crudelitatem pati, quàm parcere hostibus suis mallent. Contrà Phocenſium legati adhibitis Lacedæmoniis, & Athenienſibus, bellum deprecabantur: cujus ab eo dilationem ter jam emerant. Fœdum prorsus miserandúmque spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarum principem, regum certè

* Omnino.

Philippi injustitia.

Etiam vita spoliatos, Oros. scribit.

* Thebani.

Legati Phocenſium.

Epiphonema ad rei magnitudine.

rè gentiúmque ſemper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare ſedibus, aut rogantem bellum, aut deprecantem in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe: orbis terrarum vindices eouſque diſcordia ſua, civilibúſque bellis redactos, ut adulentur ultro ſordidam paulò antè clientelę ſuę partem: & hoc potiſſimùm facere Thebanos, Lacedæmoniósque anteà inter ſe *imperii, nunc Græcię imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vendicatione glorię ſuę tantarum urbium faſtigium agitat, atque utros potius dignetur, æſtimat. Secretò igitur auditis utriuſque legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, reſponſum nemini prodituros: illis contrà venturum ſe, auxiliúmque laturum. Vtroſque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato reſponſo, ſecuris omnibus, Thermopylarum anguſtias occupat. Tunc primum Phocenſes, ſe captos fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque ſpatium erat inſtruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur neceſſitate, pacta ſalute, ſe dedunt. Sed pactio ejus fidei fuit, cujus antea fuerat deprecati belli promiſſio. Igitur cæduntur paſſim, rapiuntúrque: non liberi parentibus, non cónjuges maritis, non Deorum ſimulacra templis ſuis relinquuntur. Vnum tantùm miſeris ſolatium fuit, quod cùm Philippus portione prædę ſocios fraudaſſet, nihil rerum ſuarum apud inimicos viderunt. Reverſus in regnum, ut pecora paſtores nunc in hybernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt, ſic ille populos & urbes: ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem ſuam transfert. Miſeranda ubique facies, & excidio

* Imperium agitantes.

Philip. fraus & perfidia.

Phocenſium calamitas.

cidio similis erat. Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat, non tumultus armorum, non bonorum, aut hominum rapina: sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altiùs dimissus, quò minus profiteri licet. Nunc sepulchra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta in quibus geniti erant, in quibúsque genuerant, considerabant: miserantes nunc vicem suam, quòd in eam diem vixissent: nunc filiorum, quòd non post eam diem nati essent. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit, alios in extremis regni terminis statuit, quosdam bello captos in supplementis urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibúsque unum regnum populúmque constituit. Compositis ordinatísque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterósque finitimos, fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arymbam regem Epyri, uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione junctum, pellere regno statuit: atque Alexandrum privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulchritudinis, in Macedoniam, nomine sororis, accersit, omníque studio solicitatum, in spem regni, simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. Igitur cùm ad viginti annos pervenisset, ereptum Arymbæ regnum puero admodum tradit, sceleste in utroque. Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum: & eum cui dedit, impudicum fecit antè, quàm regem.

γοώμη.

Πάθος.

Exemplum impietatis erga cognatos.

In mercedem perpetrati stupri. Orosius.

IVSTINI

IVSTINI LIBER IX.

IN Græciam Philippus cùm veniſſet, ſolicitatus paucarum civitatum direptione, & præda modicarum urbium, quantæ opes univerſarum eſſent, animo proſpiciens, bellum toti Græciæ inferre ſtatuit. Ad cujus emolumentum egregiè pertinere ratus, ſi ſibi * Bizantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terra marique copiis ſuis futurum, in poteſtatem redegiſſet. Eandem claudentem ſibi portas obſidione cinxit. Hæc namque urbs condita primò à Pauſania rege Spartanorum, & per 7 annos poſſeſſa fuit: Deinde, variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Athenienſium juris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio efficit, ut nemine quaſi ſuam auxiliis juvante, libertatem conſtantius tueretur. Igitur Philippus longa obſidionis mora exhauſtus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum, ſeptuaginta navibus mercium, & diſtractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. Deinde, ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſonenſium urbes expugnat. Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, ut ſub militia patris tyrocinii rudimenta deponeret, ad ſe accerſit. In Scythiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturis. Erat eo tempore rex Scytharum * Matthæas, qui cùm bello Iſtrianorum premeretur, auxilium à Philippo

* *Conſtantinopolis deinde dicta. Oroſius. Bizantium à quo condi-tum.*

Piraticam exercet Philippus.

Prima Alexandri militia.

* Etæas, Oroſius legit.

lippo per Apollonienſes petit, in ſucceſſione eum regni Scythię adoptaturus: cùm interim Iſtrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum neceſſitate Scythas ſolvit. Itáque Matthæas remiſſis Macedonibus renuntiari Philippo jubet, neque auxilium ejus ſe petiſſe, neque adoptionem mandaſſe. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque hæredem ſibi incolumi filio deeſſe. His auditis Philippus legatos ad Matthæam mittit, impenſę obſidionis portionem petentes, ne inopia bellum deſerere cogatur. Quòd eò promptius eum facere debere, quòd miſſis à ſe in auxilium ejus militibus, ne ſumptum quidem viæ, non modò officii pretia dederit. Matthæas inclementiam cœli & terrę ſterilitatem cauſatus, quę non patrimoniis ditet Scythas, ſed vix alimenta exhibeat, reſpondit, Nullas ſibi opes eſſe, quibus tantum regem expleat: & turpius putaret, parvo defungi, quàm totum abnuere: Scythas autem virtute animi, & duritia corporis, non opibus cenſeri. Quibus deriſus Philippus, ſoluta obſidione Byzantii bella aggreditur, præmiſſis legatis, quò ſecuriores faceret, qui nuntient Matthæę, dum Byzantium obſidet, noviſſe ſtatuam Herculis: ad quam in oſtio Iſtri ponendam ſe venire, pacatum acceſſum ad religionem dei petens, amicus ipſe Scythis venturus. Ille, ſi voto fungi velit ſtatuam ſibi mitti jubet, non modò ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat, pollicetur, Exercitum autem fines ingredi, negat ſe paſſurum. Ac ſi invitis Scythis ſtatuam ponat, eo digreſſo, ſublaturum, verſúmque æs ſtatuę in aculeos ſagittarum. His utrinque irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præſtarent Scythæ, aſtutia Philip-

Mathæas Scytharum rex.

Scythici belli cauſa & origo.

Victoria.

Animo.

Philippi vincuntur. Viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primùm fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa. Sed revertenti à Scythia, Tribali Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, & mox prælium: in quo ita in fervore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cùm omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica velut devota spolia penè luctuosa Macedonibus fuere. Ubi verò ex vulnere primùm convaluit, diu dissimulatum bellum Athenienſibus infert. Quorum causa Thebani se junxere, ne victis meruentes Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulò antè infestissimas civitates societate, legationibus Græciam fatigant, communem hostem putant communibus viribus summovendum: Neque enim cessaturum Philippum, si prosperè prima succesſerint, niſi omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Athenienſibus se jungunt: quaſdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commiſſo, cùm Athenienſes longè majore militum numero præstarent, aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur, non tamen immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Quippe adverſis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies univerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimam libertatem finiit. Hujus victoriæ callidè diſſimulata lætitia est. Denique non ſolita ſacra Philippus illa die fecit, non in convivio riſit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut unguentæ

Scythæ per bella famis uti malunt, quoniam utinam curſu non impedito reddunt. Plut. lib. 8.

Prælium cum Tribalis.

Bellum Athenienſibus cum Philippo illatum, de quo Diodorus.

Philippi moderatio.

guenta sumpsit: & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. Atque ita inter tacitam lætitiam, & dolorem hostium temperavit, ut neque apud suos exultasse, neque apud victos insultasse videretur. Athenienſibus, quos passus infestissimos fuerat, & captivos gratis remisit, & bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit, reliquiásque funerum, ut ad sepulchra majorum deferrent, ultrò hortatus est. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiámque jungeret, Athenas misit. Thebanorum porrò non solùm captivos, verumetiam interfectorum sepulturam vendidit. Principes civitatis alios securi percussit, alios in exilium redigit, bonáque omnium occupavit: * pulsos deinde per injuriã in patriam restituit. Ex horum numero 300 exules judices, rectoréſque civitati dedit: Apud quos cùm potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quòd per injuriam se in exilium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut omnes se autores fatererentur, meliúsque cum republica actum cùm damnati essent, quàm cùm restituti contenderent. Mira prorsus audacia: de judicibus vitæ necísque suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt, contemnúntque absolutionem, quam dare inimici possunt. Et quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem. Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatum legatos ad formandum rerum præsentium statum, evocari Corinthum jubet. Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatum statuit, concilióque omnium veluti unum senatum ex omnibus elegit. Soli Lacedæmonii & legem, & regem contempserunt, servitutem, non pacem

Hoc erat à mortuo tributum exigere.

**Pulsus à civibus in patriam restituit, legit Orosius.*

Liberi dicti exemplum.

Epiphonema.

Conventus Græcorum in Corintho.

pacem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, * sed à victore ferretur. Auxilia deinde singularum civitatum describuntur, sive adjuvandus ea manu rex, oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum: Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam Persarum viris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus sororem nuper, expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspicionem, in matrimonium acceperat. Interea dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quam regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus cùm fine custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generúmque * concederet, Pausanias nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis Philippum in transitu obtruncat: diémque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati hæc etiam fœdita acceserat. Nam perductum in convivio, solutúmque mero Attalus, non suæ tantùm, verùm & convivarum libidini, velut scortum vile subjecerat, ludibriúmque omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem ægrè ferens Pausanias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cùm variis frustrationibus non sine risu deferretur, & honoratum insuper ducatu adversarium

* Quid si legas, pro?

Apparatus bellicus in Persas.

Olympias ob stupri suspicionem pulsa.

* Contenderet.

Philippus obtruncatur.

Philippus trucidatur à Pausania satellite, ob Attali libidinem non punitam. Diodorus 9. paulò aliter narrat.

versarium cerneret, iram in ipsum Philippum vertit, ultionémque, quam adversario non poterat, ab iniquo judice exegit. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse, nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse. Quippe non minus Olympiadem, repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quàm stuprum Pausaniam doluisse. Alexandrum quoque regni æmulum fratrem ex noverca susceptum timuisse, eóque actum, ut in convivio antea primùm cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret, adeò ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, egréq; à filii cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, vixq; revocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægrè redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum, Epiri regem in bellum subornabat, perviciséque, ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis irarum * utrique Pausaniam de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certè fugienti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde audita regis nece, cùm titulo officii ad exequias eadem nocte cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imponit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias cremavit, & tumulum ei eodem fecit in loco, parentaríque eidem quotannis, incussa populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit: spectaculóque pendentis

Alexander cum matre suspectus de parricidio.

Plut. in Alexandro.

* Utique.

Olympiadis crudelitas.

dentis ultione potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Novissimè gladium illum, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit. Hoc enim nomen antè Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palàm facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum, non probaretur. Decessit Philippus 40. & 7. annorum, cùm annis 25. regnasset. Genuit ex Laryssæa saltatrice filium Arideum, qui post Alexandrum regnavit. Habuit & multos alios filios ex variis matrimoniis, regio more, susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum, quàm conviviorum apparatibus studiosior, cui maximæ opes erant instrumenta bellorum, divitiarum quæstu, quàm custodia solertior. Itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ, nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offensam simulare: infidiosus alloquio: qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria & joco artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesse ornatus. Huic Alexander successit, & virtute & vitiis patre major. Itaque vincendi ratio utrique diversa: Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hostibus, hic palàm fusis: Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare plerunque & vincere, hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus, sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat & de convivio

Quo tempore decesserit & quamdiu regnavit Philippus.

Philippi mores & ingenium.

Ejusdem eloquentia.

Comparatio Philippi & Alexandri.

in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temerè offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior: ille nec sociis abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater * fecit, operis totius gloriam filius consumnavit.

* Jecit.

IVSTINI LIBER X.

Quarum 160. habuit Plut.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus 115. filii fuere, sed tres tantùm justo matrimonio susceptì, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, syncerúmq; gaudium ex procreatione capturum, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset. Sed Darius post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus fuisset, si solus parricidium cogitasset: tanto sceleratior, quòd in societatem facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo

Agente Dario annum 30. Paternæ indulgentiæ exemplum. Consilia interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit Plut.

pulo non ſolum ſociari, verumetiam ſileri parricidium potuit, ut ex 50. liberis nemo inventus ſit, quem aut paterna majeſtas, aut veneratio ſenis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. Adeóne vile paternum nomen, apud tot numero filios fuit, ut quorum præſidio tutus etiam adverſus hoſtes eſſe debuerat, eorum inſidiis circumventus, tutior ab hoſtibus, quàm à filiis fuerit? Cauſa parricidii ſceleratior ipſo parricidio fuit. Occiſo quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio ſuprà habita eſt, Aſpaſiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem * cedere ſibi ſi cuti regnum, Darius poſtulaverat: qui pro indulgentia ſua in liberos, primò facturum ſe dixerat: mox pœnitentia ductus, ut honeſtè negaret, quod temere promiſerat, Solis eam ſacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in jurgia primò patris erupit, mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri inſidias parat, deprehenſus cum ſociis, pœnas parricidii, diis paternæ majeſtatis ultoribus, dedit. Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod veſtigium tanti ſceleris extaret, interfectæ ſunt. Poſt hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto, decedit, Rex quam pater felicior. Hæreditas regni Ocho tradita, qui timens parem conjurationem, regiam cognatorum cæde & ſtrage principum replet: nullâ, non ſanguinis, non ſexus, non ætatis miſericordiâ permotus: ſcilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno, bellum Armeniis infert. In eo cùm adverſus provocatorem hoſtium Codomanus quidam cum omnium favore proceſſiſſet, hoſte cæſo, victoriam ſuis pariter, & propè amiſſam gloriam reſtituit. Ob hæc decora idem Codoma-

Epiphonema.

* Credere.

Dianæ & Bataniæ, quam Anetim vocant, perfectam. Plu. ſcribit. Natus annos 94.

Qui cognominatus eſt Artaxerxes. Euſeb.

Codomanus ob ſuam virtutem, Perſarum rex electus & Darius dictus. Diodor. paulò aliter.

nus præficitur Armeniis. Interjecto deinde tempore post mortem Ochi regis ob memoriam pristinæ virtutis rex à populo constituitur, Darii nomine ne quid regiæ majestatis deesset honoratus: bellúmq; cum Alexandro Magno, diu variante fortuna, magna virtute gessit. Postremò victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

IVSTINI LIBER XI.

An. urb. condit. 526. Tumultus post Philippi mortem in castris.

IN exercitu Philippi, sicuti varię gentes erant, ita eo occiso diversi motus animorum fuere. Alii quippe injusta servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebant: alii tedio longinquæ militiæ, remissam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis filię accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoq; tam subita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, nunc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cæteráſq; barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi, si pariter deficiant, resisti nullo modo posse. His rebus, veluti medela quędam, interventus Alexandri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne consolatus, hortatúsque pro tempore est, ut & metum timentibus demerit, & in spem sui omnes impelleret.

Alexandri ætas & indoles.

Erat hic annos 20. natus: in qua ętate ita moderatè de se multa pollicitus est, ut appareret plura eum experimentis reservare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit quo facto tantum sibi favorem omnium conciliavit,

ciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit, soli Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ; nam regem eum primus salutaverat. Æmulum quoq; imperii Caranum fratrem ex noverca susceptum, interfici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit. Orientes nonnullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus, tacito gradu in Græciam contendit: ubi exemplo patris Corinthum * evocatus, civitatibus dux in locum ejus substituitur. Inchoatum deinde à patre Persicum bellum aggreditur, in cujus apparatu occupato, nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Persas defeciisse, autorémque ejus defectionis magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse, qui Macedonum deletas omnes cum rege copias à Triballis affirmaverit, producto in concionem autore, qui in eo prælio, in quo rex cecidérat, se quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium fermè civitatum animos esse, præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo, paratóque exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos fuerat, beneficiorúmque Philippi patris, materneq; sue cum his ab Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. Cupidè hęc Thessalis audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, reditúsq; suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerunt, ita primi pœnitere cœperunt, contemptum hostis in admirationem convertentes puerilemque

Ultio paternæ cædis.

Caranus interficitur.

* Evocatis civit.

Demosthenes hujus defectionis autor.

Alexandri celeritas.

Demoſthenes Alexandrum puerum vocabat.

tiámque Alexandri ſpretam anteà ſupra virtutem veterum ducum extollentes. Miſſis itaque legatis bellum deprecantur. Quibus auditis, & graviter increpatis, Alexander bellum remiſit. Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentiâ uſurus, ſi parem pœnitentiam invenilſet. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione uſi ſunt. Itaq; victi graviſſima quæque ſupplicia miſerrimæ captivitatis experti ſunt. Cùm in conſilio de excidio urbis deliberaretur, Phocenſes, & Plateenſes, & Theſpienſes, & Orchomenii, Alexandri ſocii, victoriæq; participes, excidium urbium ſuarum, crudelitatémque Thebanorum referebant, ſtudia in Perſas non præſentia tantùm, verumetiam & vetera adverſus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem * odium eos omnium populorum eſſe, vel ex eo manifeſtari poſſe, quod jurejurando ſe omnes obſtrinxerint, ut victis Perſis Thebas diruerent. Adjiciunt & ſcelerum priorum fabulas, quibus omnes ſcenas repleverant, ut non præſenti tantùm perfidia, verùm & vetere infamia inviſi forent. Tunc Eleadas unus ex captivis data poteſtate dicendi, non à rege ſe defeciſſe, quem interfectum audierint, ſed à regis hæredibus: quicquid in eo ſit admiſſum, crudelitatis, non perfidiæ culpam eſſe, cujus tamen jam magna ſe ſupplicia pependiſſe. Delecta juventute, nunc ſenum feminarúmque ſicuti infirmum, ita innoxium reſtare vulgus, ipſúmq; ſtupris contumeliiſq; ita vexatum eſſe, ut nihil amarius unquam ſint paſſi: nec jam pro civibus ſe, qui tam pauci remanſerint, orare: ſed pro innoxio patriæ ſolo, & pro urbe, quæ non viros tantùm, verumetiam deos genuerit. Privata etiam regem ſuperſtitione deprecatur, geniti apud ipſos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat:

Vincuntur Thebani ab Alexandro.

* Odio.

Græcorum in Thebanos odium.

Eleadæ ad Alexandrum oratio.

trahat: actáq; Thebis à patre ejus Philippo puericia, rogat, urbi parcat, quæ majores ejus partim apud ſe genitos, deos adoret, partim educatos ſummę majeſtatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaq; urbs diruitur, agri inter victores dividuntur, captivi ſub corona venduntur, quorum pretium non ex ementium commodo, ſed ex inimicorum odio extenditur. Miſeranda res Athenienſibus viſa. Itaque portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuêre. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut ſecunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiſit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur: paratíſque Athenienſibus, ne cogantur ſubire bellum, eò res deducta eſt, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti non mediocre momentum Perſarum viribus acceſſere. Proficiſcens ad Perſicum bellum, omnes novercæ ſuæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit, ſed nec ſuis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia ſeditionis, procul ſe agente, in Macedonia remaneret: & reges ſtipendiarios conſpectioris ingenii, ad commilitium ſecum trahit, ſeniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naves onerat: inde conſpecta Aſia, incredibili ardore mentis accenſus, duodecim aras deorum in belli vota ſtatuit. Patrimonium omne ſuum, quod in Macedonia, Europáque habebat, amicis dividit, ſibi Aſiam ſufficere præfatus. Priuſquam ulla navis littore excederet, hoſtias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Perſis petitæ Græciæ ultor relictus ſit: quibus longa jam ſatis, & matura imperia contigiſſe, quorumque tempus

Excidium Thebanorum.

30. M. *numero vendidit: pepercit tamen Pindari ſtirpi. Plut.*

Vide Apologum de canibus, ovibus & lupo, apud Plut.

Alexandri in cognatos crudelitas.

Jovi, Herculi, & Minervæ ſunt aræ ſacratæ in ripa Pirami.

Q. Curtius

pus esset vices excipere melius acturos. Sed neque exercitus ejus alia quàm regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes conjugum, liberorúmque, & longinquæ à domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorum, sed divitiarum meminerant. Cùm delati in continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit, armatúsque de navi tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. * Inibi quoq; ad tumulos eorum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerant. In exercitu ejus fuere peditum 30. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum 82. Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est: cùm ad tam periculosum bellum exercitum legerit, non juvenes robustos, nec primo flore ætatis, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruísque militaverant, elegit, ut non tam milites, quàm magistros militiæ electos putares. Ordinis quoque nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneres senatum te alicujus priscæ reipub. videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit: nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contrà rex Persarum Darius, fiducia virium, nil astu agere, affirmans suis occulta consilia victoriæ furtivæ non convenire, nec hostem à regni finibus arcere, sed intimum regnum accipere: glorioſius ratus repellere bellum, quàm non admittere. Prima igitur congressio in campis

Hoc erat fecialium jure desungi. vide Macrob.

* In Ilio quoque.

Exercitus & militum Alexandri descriptio.

Persarum exercitus 10. millia equitum, peditum 100 millia, ut referret Dio.

campis Adraſtiis fuit. In acie Perſarum ſexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quàm virtute Macedonum ſuperata, terga verterunt. Magna itaque cædes Perſarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum 20. equites cecidere, quos rex impensè ad cæterorum ſolatia humatos, ſtatuis equeſtribus donavit, cognatíſque eorum immunitates dedit. Poſt victoriam major pars Aſiæ ad eum defecit. Geſſit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quàm terrore nominis ſui vicit. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, inſidias ei ab Alexandro Lynciſtarum genero Antipatris, qui præpoſitus Macedoniæ erat, parari: Ob quam cauſam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Poſt hæc * Gordin urbem petit, quæ poſita eſt inter Phrygiam majorem & minorem: cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, ſed quòd audiverat in ea urbe in templo Iovis jugum plauſtri Gordii poſitum, cujus nexum ſi quis ſolviſſet, eum tota Aſia regnaturum, antiqua oracula ceciniſſe. Hujus rei cauſa & origo illa fuit: Gordius cùm in his regionibus bobus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare cœperunt: profectus ad conſulendos augures vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percunctatúſq; eam, quem potiſſimùm augurem conſuleret: Illa audita cauſa conſulendi gnara artis ex diſciplina parentum, regnum ei portendi, reſpondit: pollicetúrque ſe & matrimonii, & ſpei ſociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Poſt nuptias inter Phrygas orta ſeditio eſt. Conſulentibus de fine diſcordiarum, oracula reſponderunt, regi diſcordiis

32. pedites, D ſaucios, equites 150 interfectos. Q. Curtius ſcribit.

*Gordium.

Gordii plauſtrum.

Digreſſio de Gordii hiſtoria.

opus

opus esse. Iteratò quærentibus de persona regis, jubentur eum regem observare, quem reversi primum in templum Iovis euntem plaustro reperissent. Obvius illis Gordius fuit, statímque eum regem consalutant: ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iovis positum, majestati consecravit regiæ. Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus, Phrygiam religionibus implevit, quibus tutior omni vita, quàm armis fuit. Igitur Alexander capta urbe cùm in templum Iovis veniisset, jugum plaustri requisivit: quo exhibito, cùm capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta cædit: atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit. Hoc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaque timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia cursus fecit. Cùm Tarsum veniisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam nudum undam se projecit. Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut intercluſa voce non spes modò remedii, sed nec dilatio periculi interveniret. Unus erat ex medicis, nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur: sed & ipsum Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant, qui * gnarus infirmitatis Alexandri, scripserat, à Philippo medico ut caveret: Nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia esse. Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis

Mida.

Redit ad historiam.

Gordius ille nodus, abiit in proverbium.

Alexandri celeritas in occupandis Pylis, de quibus Curtius.

Ignarus.

gentis intendit. Vt ſecurum conſpexit, lætior factus eſt, ſanitatémque quarta die recepit. Igitur Darius cum 300. millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ, Alexandrum, ſed interdum reputabat, quantas res cum iſta paucitate geſſiſſet, quantóſque populos fudiſſet. Itaque cùm ſpes metum vinceret, periculoſius differre bellum ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, circumvectus ſuos, ſingulas gentes diverſa oratione alloquitur. Illyrios & Thracas opum ac divitiarum oſtentatione, Græcos veterum bellorum memoriâ, æterníque cum Perſis odii accendebat. Macedones autem nunc Europæ vitæ admonet, nunc Aſiæ expetitæ, nec inventas illis toto orbe pares vires gloriatur. Cæterùm & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem conſiſtere aciem jubet, ut hac mora conſuescant oculis turbam hoſtium ſuſtinere. Nec Darii ſegnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omiſſis ducum officiis ipſe omnia circumire, ſingulos hortari, veteris gloriæ Perſarum, imperiique perpetuæ à diis immortalibus datæ poſſeſſionis admonere. Poſt hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur: tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Perſarum ſecuta eſt. Cæſa ſunt peditum unum & ſexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedeſtres 130. equites 150. In caſtris Perſarum multum auri, cæterarúmque opum inventum. Inter captivos caſtrorum, mater, & uxor, eadémque ſoror, & filiæ duæ Darii fuere. Ad quas viſendas hortandáſque cùm Alexander veniſſet, conſpectis armatis invicem

Darii copiæ ad Iſſum.

Oratio Alexandri ad milites.

Alexandri dextrum femur leviter perſtrictum Q. Curt.

Matri Darii nomen Syſigambi fuit.

ſe

se complexæ, velut statim morituræ comploratio-
nem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alex-
andri, non *vitam, sed ut Darii corpus sepeliant,
dilatione mortis deprecantur. Motus tanta muli-
erum pietate Alexander, & Darium vivere dixit,
& timentibus mortis metum dimisit, eásque habe-
ri & salutari, ut reginas, præcepit. Filias quoque
non sordidius dignitate patris sperare matrimoni-
um jussit. Post hæc opes Darii, divitiarúmque ap-
paratum contemplatus, admiratione tantarum re-
rum capitur. Tunc primùm luxuriosa convivia, &
magnificentiam epularum sectari, tunc *Barsi-
nem captivam diligere, propter formæ pulchri-
tudinem, cœpit. A qua postea susceptum puerum
Herculem vocavit. Memor tamen adhuc Darium
vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam
classem, aliósque amicos ad recipiendas Asiæ
civitates misit: quæ statim, audita fama victoriæ
ipsius, Darii præfectis cum auri magno pondere
tradentibus se, in potestatem victoris venerunt.
Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum
infulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro
meritis singulorum alios in societatem recepit, ali-
is regnum ademit, suffectis in loca eorum novis
regibus. Insignis præter cæteros fuit *Abartomi-
us, rex ab Alexandro Sidoniæ constituturus. Quem
Alexander, cùm operam ablocare ad puteos ex-
hauriendos, hortósq; irrigandos solitus esset, mise-
rè vitam *exhibentem regem fecerat, spretis nobi-
libus, ne generis id, non dantis, beneficium puta-
rent. Tyriorum civitas, cùm coronam auream ma-
gni ponderis per legatos in titulum gratulationis
Alexandro misisset, gratè munere accepto Ty-
rum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit.
Cùm legati rectius id cum in Tyro vetere, & an-
tiquiore

* Mortem.

Clementiæ & moderationis exemplum in Alexandro.

* Barsenem.

Quæ circa Hierosolymam gesserit Alexander, refert Iosephus.

Abdolominus.

* Exigentem.

tiquiore templo facturum dicerent, inde deprecantes ejus introitum, ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: confestímque exercitu insulæ applicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæsisset, turpe ducentes si feminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & accersitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciámque sine certamine recepit. Ad Iovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. Namque mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Denique Philippus ultimo propè vitæ suæ tempore filium suum non esse palàm prædicaverat: qua ex causa Olympiada, velut stupri compertam, repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat Antistites, ut Hammonis filium salutant. Ille lætus dei adoptione, hoc se patre censeri jubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris sui sit ultus: respondent patrem ejus nec posse interfici, nec mori, regis Philippi peractam plenè ultionem esse. Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionémq; terrarum dari respondent. Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta insolentia, mirúsq; animo increvit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum institutis didicerat.

Erat hæc extra urbem in sede quam Paletyron vocant. Quin. Curt. lib. 4.

Septimo pòst mense, quàm est cœpta oppugnari. Q. Curt.

Alexander Jovis filius appellatur.

Nam Iliadem, und cum pugione, semper sub pulvina habebat. Plut.

rat. Reversus ab Hammone * Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet. Darius cùm Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captivarum potestatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. Interjecto tempore aliæ epistolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander sua sibi dari rescripsit, jussitque supplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum spe pacis amissa, bellum Darius reparet 400. millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntiatur uxorem ejus ex collisione abjecti partus decessisse, ejúsque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiásque benignè prosecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel eam tantùm Alexandro visam esse, cùm matrem, parvulasque filias ejus frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus verè victum, cùm post tot prælia, & beneficiis ab hoste superaretur, gratúmque sibi esse, si vincere nequeat, quòd à tali potissimùm vinceretur: scribit itaque & tertias epistolas, & gratias agit, quòd nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde majorem partem regni usque ad flumen Euphratem, & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit, nec à se quicquam factum in hostis adulationem, nec quòd in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere: polli-

* Inter paludem & mare. Q. Curt.

Alexandri humanitas.

Ob hoc enim quis non velit ense mori?

Alexandri magnanimitas.

pollicetúrq; se præstaturum ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterùm neque mundum posse duobus solibus regi, neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere. Proinde aut deditionem eadem die, aut in posteram aciem paret, & nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus victoriam. Postera die aciem producunt, cùm repente ante prælium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cùm ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægrè excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cùm etiam in otio semper parcior fuerit, magno se metu liberatum ait, somnúmque sibi à repentina securitate datum, quòd liceat cum omnibus Darii copiis confligere, veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorúmque pulchritudinem mirabantur: Persæ autem à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos singulos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantùm meminisse jubet, cum iisdem se tertiò pugnare, nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis de duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic virium sibi. Hortatur, spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ quàm periculi sit, cùm victoria non ornamentorum decore, sed ferri virtute quæratur. Posthæc prælium committitur, Macedones in

Solibus duobus mundum regi non posse.

Alexandri somnus.

Alexandri ad suos oratio.

ferrum cum contemptu toties à se victi hostis ruebant, contrà Persæ mori quàm vinci præoptabant. Rarò etiam ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius cùm vinci suos videret, voluit mori & ipse; sed à proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum intercluderetur, non ita saluti suæ velle consultum ait, ut tot millia sociorum hostibus objiciat, debere & aliis fugæ viam patêre, quæ paterit sibi. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur: & ubi confertissimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eò se semper ingerebat, *periculosaq; sua esse, non militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post acceptum regnum anno, cujus felicitas tanta fuit, ut post hoc nemo rebellare etiam ausus sit, patientérq; Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperunt. Donatis refectísq; militibus, 33. continuis diebus prædam cognoscit. In urbe deinde clausa 40. millia talentorum invenit. Expugnat & Persepolim caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertámque orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum apparuerunt. Inter hæc 800. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata parte corporum tulerant, rogantes, ut sicuti Græciam, se quoq; ab hostis crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros recipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quàm detestandum sui conspectum reportarent. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis suis aureis compedibus, catenísque in vico Parthorum Tanea vincitur. Credo ita diis immortalibus vindicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque

Alexandri virtus.

* Periculáque.

34. Ut Orosius: alii 40.

Miserabile spectaculum.

A Besso, & Nabarzane, ut Q. Curt. scribit.

cirato

citato cursu postera die supervenit, ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Iusso itaque exercitu subsequi, cum 7. millibus equitum fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia fecit. Emensus deinde multa millia passuum, cùm nullum Darii indicium reperisset, respirandi equis data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem autem adhuc invenit: qui applicito captivo, cùm civem ex voce cognovisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quòd apud intellecturum locuturus esset, nec incalsùm postremas voces emissurus. Perferri hæc Alexandro jubet, se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quòd in matre liberisque suis regium ejus non hostilem animum expertus, feliciúsque hostem, quàm cognatos sortitus sit: quippe qui matri ac liberis suis ab eodem hoste vitam datam, sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit. Quamobrem gratiam illi eam futuram, quam ipse victor volet. Alexandro referre se, quam solam moriens potest gratiam, precari superûm & inferûm numina, & regales deos, ut illi terrarum omnium victori contingat imperium, pro se justam magis, quàm gravem sepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non suam, sed exempli, communémque omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum esse, & periculosum: quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur. In quam rem unicum pignus fidei regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare. Posthac porrecta manu expiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti,

Sordidis pellibus.

Polystrato ei nomen fuit. Plut.

Mandata Darii jam morientis ad Alexandrum.

Ea enim fidei sacra est Plin. li. 11.

functi, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est, corpúsque regio more sepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri jussit.

IVSTINI LIBER XII.

ALexander in persequendo Dario, amissos milites magni funerum impensis extulit, reliquis expeditionis ejus sociis 15. millia talentorum divisit. Equorum major pars æstu amissa, inutilésque etiam, qui superfuerant, facti. Pecunia omnis 154. millia talentorum ex victoria nuper congesta, eique Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur epistolæ Antipatris à Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Zopyrionis præfecti ejus in Scythia continebatur. Quibus variè affectus, plus tamen lætitiæ cognitis moribus duorum æmulorum regum, quàm doloris amissi cum Zopyrione exercitus suscepit. Namque post profectionem Alexandri, Græcia fermè omnis in occasionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, autoritatem Lacedæmoniorum sequuta, qui Philippi, Alexandríq; pacem soli spreverant, & leges respuerant. Dux hujus belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuerat, quem motum Antipater contractis militibus, in ipso ortu oppressit, * magna tamen utrinque cædes fuit. Agis rex cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro si non felicitate par, virtute non inferior

Motus & bella in Macedonia.

* Cecidere Lacedæmoniorum V. M. & CCCLX. Macedonum CCC. Curt. lib. 6.

ferior videretur, tantas strages hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad extremum etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit. Porrò Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupidè profectus fuerat, ut in divisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suę filio, Oriens, & sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliáque, quàm ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, ut sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Jovis urbem Pandosiam, amnémque Acherusium prædixerant. Quæ utraque cùm in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidiùs elegerat. Igitur cum in Italiam veniisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, brevi pòst tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli sequuti, fama rerum in Troia gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant. Sed pulsi ab Appulis, consulentes oracula, responsum acceperant, locum quem reperissent, perpetuò possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos sub belli comminatione, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepeliunt perpetuò ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. Quod cùm factum cognovisset Alexander Epiri, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abstinuit. Gessit & cum Bruriis Lucanísque bellum, multásque urbes cepit: tum & cum Metapontini,

Brundusium conditum ab Ætolis.

nis, ac Rutilis, & Romanis fœdus, amicitiámque fecit. Sed Brutii, Lucaníque cùm auxilia à finitimis contraxissent, acrius bellum repetivere. Ibi rex juxta urbem Pandosiam & flumen * Acherusium, non prius fatalis loci cognito nomine, quàm occideret, interficitur: Moriensque non in patria fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexerit. Corpus ejus Tyrii publicè redemptum, sepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, *occisum se ratus, si nihil ipse gessisset, adunato 30. millium militum exercitu, Scythis bellum intulit. Casus cum omnibus copiis, pœnas temerè illati belli genti innoxiæ luit. Hæc cum nuntiata in Parthiam Alexandro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduo luctum indixit. Omnibus deinde velut Darii morte, perpetrato bello, reditum in patriam expectantibus, conjuges & liberos suos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat: Ibi nihil actum tot egregiis prælis ait, si incolumis Orientalis barbaries relinquatur: Nec se corpus, sed regnum Darii petisse, persequendósq; esse eos, qui à regno defecerint. Hac oratione, velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam, Mardósq; subegit. Ibi ei occurrit Thalestris, sive Minothæa Amazonum regina, * cum 300. millibus mulierum, 25. dierum inter infestissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura: cujus conspectus adventúsq; admirationi fuit, & propter insolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc * 30. diebus otio datis à rege, ut visa est uterum implesse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema, insolitum

* Acheronta, *Livius 8. ab urbe cond.*

* Otiosum.

Alexandri oratio ad milites qua in patriam profecturos retinet.

* Fortè, 300. mulieribus: ita enim in vetusto codice legitur.

* XIII.

insolitum antea in regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat, transiret, assumit. Quæ ne invidiosius & in se uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem auream purpureámque sumere jubet, ut luxum quóque, sicuti cultum imitaretur Persarum. Inter pellicum regiarum greges electæ pulchritudinis, nobilitatísque, noctium vices dividit. His rebus ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur. Convivium quoque juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, illum à Philippo patre tantum degeneraviſſe, ut etiam patriæ nomen evitaret, morésque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitiis eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere uxores: existimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis, simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. In supplementa quoque militum, minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tyrones succederent, militaturi in vallo, in quo nati essent: constantioréque futuri, si non solum tyrocinia, verumetiam incunabula in ipsis castris posuissent: quæ consuetudo in successores quoque Alexandri manſit. Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum, equorumque juvenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia statuta. Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones

Conviviorum satietatem ludis interpolat. Curt. lib. 6.

militia erat. Itaque à parvula ætate periculis laboribúsque indurati, invicti exercitus fuere: neq; castra aliter, quàm patriam, neque pugnam aliud unquam, quàm victoriam duxere. Hæc soboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilissimis Persarum Andragoras, unde posteà originem Parthorum reges habuerunt. Interea Alexander non regio, sed hostili odio sævire in suos cœpit. Maximè indignabatur carpi sermonibus suorum, patris Philippi, patriæque mores subvertisse. Propter quæ crimina, Parmenio quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio de utroque prius quæstionibus habitis, interficiuntur. Fremere itaque omnes universis castris cœpere, innoxii senis, filiiq; casum miserantes, interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cùm nuntiata Alexandro essent, verens, ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ maculâ offuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriarum nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum ad se tacitè deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Dracas, Evergetes, Parymas, * Parpammenos, Hydaspios, cæterôsq; populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Interea unus ex amicis Darii Bessus, vinctus perducitur, qui regem non solùm prodiderat, verumetiam interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ, excruciandum fratri Darii tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Darium

Andragoras à quo Persarum reges originem ducunt.

Alexandri crudelitas.

* Paropamisadas.

Exathres, nomen fratris fuit. Plutarc.

rium quàm amicum, à quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimumdecimum muro 6. millium passuum consummato, translatis eò trium civitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianisque 12. urbes condidit, distributis his, quòscunque in exercitu seditiosos habebat. His ita gestis, solenni die amicos in convivium vocat. Ubi orta inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. Itaque cùm unus ex senibus Clytus, ductus fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas, adeò regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in convivio trucidaverit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudémq; paternæ militiæ objectabat. Postquàm satiatus cæde animus quievit, & in locum iræ successit existimatio, modò personam occisi, modò causam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit, qui paternas laudes tam iracundè accepisset, quam nec convitia debuisset: amicúmq; senem, & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primùm in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in se vertit: peregissétque facinus, ni amici interveniissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim ad pœnitentiam, nutricis suæ, & sororis Clyti recordatio, cujus absentis eum maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem

De supplicii genere quo Bessus affectus fuerit, variè autores scribunt.

Clytus ab Alexandro occiditur.

Impotens & immoderatus in Alexandro animus.

mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic juvenis, & victor pro beneficiis funera remittere. Reputabat deinde quantum in exercitu ſuo, quantum apud gentes devictas fabularum atque invidiæ, quantum apud cæteros amicos metum, & odium ſui fecerit, quàm amarum & triſte reddiderit convivium ſuum: non armatus in acie, quàm in convivio ſedens terribilior. Tunc Parmenio, & Philotas, tunc Amyntas conſobrinus, tunc noverca fratréſque interfecti, tunc Attalus, Eurilochus, Pauſanias, aliique Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perſeverata inedia eſt, donec exercitus univerſi precibus exoratus eſt, precantis, ne ita mortem unius dolear, ut univerſos perdat, quos in ultimam deductos Barbariam, inter infeſtas & irritatas gentes, bello deſtituat. Multùm profuere & Calliſthenis philoſophi preces, condiſcipulatu apud Ariſtotelem familiaris illi, & tunc ab ipſo rege ad prodenda memoriæ acta ejus accitus. Revocato igitur ad bellum animo, Choraſmos & Dracas in deditionem accepit. Deinde quod primò ex Perſico ſuperbiæ regiæ more diſtulerat, ut omnia pariter invidioſiora eſſent, non ſalutari, ſed adorari ſe jubet. Acerrimus inter recuſantes Calliſthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: ſiquidem ſub ſpecie inſidiarum omnes interfecti. Retentus tamen eſt Macedonibus mos ſalutandi regis, exploſa adoratione. Poſt hæc Indiam petit, ut Oceano, ultimóque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum argento inducit, exercitúmque ſuum, ab argenteis clypeis, Argyraſpidas appellavit. Cùm ad Nyſam urbem veniſſet, oppi-

Et Anaxarchi. Plutarcho autore.

dan*is*

danis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci jussit: lætus non militiam tantùm, verum etiam vestigia se Dei sequutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederáque vestiri non aliter, quàm si manu cultus, colentiúmque industria exornatus esset. Sed exercitus ejus, ubi ad montem accessit, repentino mentis impetu, in sactos Dei ululatus instinctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit, ut intelligeret, non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui suo se consuluisse. Inde montes Dædalos, regnáque Cleophidis reginæ petit. Quæ, cùm se dedidisset, eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris consecuta, quod armis non potuerat: filiúmque ab eo genitum, Alexandrum nominavit, qui postea regno Indorum potitus est. Cleophis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium exinde appellata est ab Indis. Peragrata India, cum ad saxum miræ magnitudinis & asperitatis, in quod multi populi confugerant, perveniisset, cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terræmotu prohibitum. Captus itaque cupidine Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, ejus omnes loci gentes in deditionem accipit. Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum iampridem, audita Alexandri opinione, in adventum eius parabat. Commisso itaque prælio, exercitum suum invadere Macedonas jubet, sibi regem eorum privatum hostem deposcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit: sed prima congressione vulnerato equo, cùm præceps in terram cecidisset, concursu satellitum servatus est. Porus multis

Nisa à Liberopatre condita.

Quem metrum incolæ appellant. Cur. lib. 7. Bacchantes.

Cleophis concubitu ab Alexandro regnum obtinuit.

Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi Autor Plut.

tis vulneribus obrutus capitur. Qui victum ſe adeò doluit, ut cùm veniam ab hoſte inveniſſet, neque vulnera curari paſſus ſit, ægréque ſit ab eo obtentum, vt vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnum remiſit. Duas igitur urbes condidit: unam Nicæam, alteram ex nomine equi * Bucephalam vocavit. Inde Adreſtas, * Scahenos, Paſſidas, Gangaritas, cæſis eorum exercitibus, expugnat. Cùm ad Euſites veniſſet, ubi eum cum 200. millibus hoſtium equitum operiebatur, omnis exercitus non minus victoriarum numero quàm laboribus feſſus, lacrymis eum deprecatur, ut finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditúſq; memineriſſet: reſpiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum ſufficeret: oſtendere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate conſumpta corpora, alius cicatricibus exhauſta. Solos ſe eſſe qui duorum regum Philippi Alexandrique continuam militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias ſaltem ſuas paternis ſepulchris reddat, quorum non ſtudiis deficitur, ſed annis. Ac ſi non militibus, vel ipſe ſibi parcat, ne fortunam ſuam nimis onerando fatiget. Motus his tam iuſtis precibus, velut in finem victoriæ, caſtra ſolito magnificentiora fieri juſſit, quorum molitionibus & hoſtis terreretur, et poſteris admiratio ſui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecêre. Itaque cæſis hoſtibus, cum gratulatione in eadem reverterunt. Inde Alexander ad amnem Aceſinem pergit: per hunc ad Oceanum devehitur. Ibi Geſſonas, Aſibóſque, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc ad Ambros & * Sycambros navigat. Quæ gentes cum armatis 83. millibus peditum, & 60. millibus equitum excipiunt. Cùm prælio victor eſſet, ad * urbem eorum exerci-

* Bucephalum.

* Straihenos.

* Sabercas.

Apud Mallos hãc pugnam factam Plu. ſcribit, qui ſunt Indorum pugnaciſſimi.

* Vrbs Oxidracarum fuit. Cur. libro xi.

exercitum ducit. Quam desertam à defensoribus cùm de muro, quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis planiciem sine ullo satellite desiliit. Itaque cùm eum hostes solum conspexissent, clamore edito, undique concurrunt, si possint in uno capite urbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter restitit, & unus adversus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, vt eum non multitudo hostium, non magna telorum vis, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia cæderet ac fugaret. Vbi verò se obrui multitudine vidit, trunco se, qui prope murum stabat, applicuit: cujus auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo, ejus amici ad eum desiliunt. Ex quibus multi cæsi: prælium que tandiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. *Sagitta fuit duorum cubitorum. Q. Curt.*

In eo prælio sagitta sub *mamma trajectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tandiu præliatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. Itaque ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit, ipse cum lectissima manu naves conscendit, & Oceani litora peragrat. Cum venisset ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atq; ita gemino mortis vulnere hostem à muris summoventes, plurimos interficiunt. Cùm inter multos letaliter valneratus esset Ptolomæus, moriturúsque jam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est: qua in potu accepta, statim periculo est liberatus, majóq; pars exercitus hoc remedio servata. Expugnata deinde urbe, reversus in naves, Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam

* Dextra.

Sanguine is regi coniunctus erat. Curt.

triam reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto: positis imperii terminis, quà sinus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum, urbem Barcen condidit, arásque statuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cùm arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ devictæ gentes, præfectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari jussit. Post hęc Darii regis filiam, Statyram in matrimonium recepit: sed optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit se ęs alienum omnium propria impensa soliturum, ut prędam præmiáque integrè domum ferant. Insignis hęc munificentia non summa tantùm, verumetiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quàm à creditoribus gratius accepta: quoniam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat, 23. millia talentorum in hos sumptus expensa. Dimissis * veteranis, exercitum ex junioribus supplet. Sed retenti, veteranorum discessum ęgrè ferentes, missionem & ipsi flagitabant, nec annos, sed stipendia sua numerari jubebant: pariter in militia lectos, pariter sacramento solvi ęquum censentes: nec jam precibus, sed convicio agebant, jubentes eum solum cum patre suo Hammone finire bella, ut milites suos fastidiat. Contrà, ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent.

Barce conditur.

Susis nuptiæ celebrantur. Plutarchus.

Novem millium octingentorum ac septuaginta talentorum summam. Plutarch.

* *Quorum erant triginta millia.*

carent. Ad poſtremum cùm nihil proficeret verbis, ad corripiendos ſeditionis autores, è tribunali in concionẽ armatam inermis ipſe deſiliit, & nemine prohibente, XIII. correptos, manu ſua ipſe ad ſupplicia duxit: tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi ſupplicia conſtantiam, diſciplina militaris dabat. Inde ſeparatim auxilia Perſarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in ſe, tum in priſtinos reges fidem: ſua in illos beneficia memorat: ut nunquam quaſi victos, ſed veluti victoriæ ſocios habuerit. Denique ſe in illorum, non illos in gentis ſuæ morem tranſiſſe, affinitatibus connubiorum victos victoribus commiſcuiſſe. Nunc quoque ait cuſtodiam corporis ſui non Macedonibus tantùm ſe, verumetiam illis creditum. Atque ita mille ex his juvenes in numerum ſatellitum legit: auxiliorum quoque portionem armatam in diſciplinam Macedonum exercitui ſuo miſcet. Quam rem ægrè Macedones tulerunt, jactantes hoſtes ſuos in officium ſuum à rege ſubactos. Tunc univerſi flentes, regem adeunt, orant, ut ſuppliciis ſuis potius ſaturet ſe, quàm contumeliis. Qua modeſtia obtinuerunt, ut XI. millia militum veteranorſi exautoraret. Sed ex amicis dimiſſi ſenes Polyperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonus. Dimiſſis his, Craterus præponitur, juſſus præeſſe Macedonibus in Antipatri locum: Antipatrúmque cum ſupplemento tyronum, in locum ejus vocat: ſtipendia revertentibus, veluti militantibus, data. Cùm hæc aguntur, unus ex amicis eius Ephæſtion decedit, dotibus primò formæ pueritiæque, mox obſequiis regi percharus. Quem contra decus regium, Alexander diu luxit, tumulúmque ei XII. millia talentùm fecit, eúmque poſt mortem coli ut deum juſſit.

Alexandri audax facinus.

Oratio Alexandri ad Perſas milites.

Per eum reſpenſa Barbaris debata

Plut. decem millia habet.

juſſit. Ab ultimis litoribus Oceani Babyloniam revertenti, nuntiantur legationes Carthaginienſium, cæterarúmque Africæ civitatum; ſed & Hiſpaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia ejus adventum Babyloniæ operiri.

Epiphonema.

Adeò univerſum terrarum orbem, nominis ejus terror invaſerat, ut cunctæ gentes, veluti deſtinato ſibi regi adularentur. Hac igitur ex cauſa Babyloniam feſtinanti, velut conventum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne urbem introiret, teſtatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in Byrſiam urbem trans Euphratem, deſertam olim, conceſſit. Ibi ab Anaxarcho philoſopho compulſus eſt, rurſum Magorum prædicta contemnere ut falſa, ut incerta: et ſi fatis conſtent, ignota mortalibus, ac ſi naturæ debeantur, immutabilia. Reverſus igitur Babyloniam, multis diebus otio deditis, intermiſſum olim convivium ſolenniter inſtituit, totuſque in lætitiam fuſus, cùm diei noctem conjunxiſſet pervigilem, jam è convivio * medicus Theſſalus inſtaurata comeſſatione, & ipſum & ſodales ejus invitat. Accepto poculo, media potione repentè veluti telo Alexander confixus, ingemuit: elatúſque é convivio ſemianimis, tanto dolore cruciatus eſt, ut ferrum in remedia poſceret, tactúmque hominum velut vulnera indoleſceret. Amici cauſam morbi, intemperiem ebrietatis diſſeminaverunt. Re autem vera inſidiæ fuerunt, quarum infamiam ſucceſſorum potentia oppreſſit. Autor inſidiarum Antipater fuit, qui cùm chariſſimos amicos ejus interfectos videret, Alexandrum generum ſuum *Lynciſtarum occiſum, ſe magnis rebus in Græcia geſtis, non tam gratum apud regem, quàm invidioſum eſſe, à matre quoque ejus Olympiade variis ſe criminationibus

Mago, Pythagoræ nomen fuit. Plut.

* Medius.

Ferunt hoc venenum, gelidiſſimam aquam fuiſſe, ex Nonacriæ petra ſudantem, Plut. Cuius Styges hydor.

Antipater inſidiarum autor.

* Lynceſtem.

nibus vexatum. Huc accedebant ante paucos dies, ſupplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus ſe quoque à Macedonia non ad ſocietatem militiæ, ſed ad pœnam evocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Caſſandrum filium dato veneno ſubornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla miniſtrare regi ſolebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non teſta contineretur, nec aliter ferri, niſi in ungula equi potuerit: præmonito filio, ne aliis quàm Theſſalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex cauſa, apud Theſſalum paratum, repetitumque convivium eſt. Philippus & Iollas præguſtare potum regis ſoliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam præguſtatam jam potioni ſupermiſerunt. Quarto die Alexander indubitatam mortem ſentiens, agnoſcere ſe factum domus majorum ſuorum ait: Nam pleroſque Æacidarum intra trigeſimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, inſidiis perire regem ſuſpicantes, ipſe ſedavit: eóſq; omnes cùm prolatus in editiſſimum urbis locum eſſet, ad conſpectum ſuum admiſit, oſculandámque dextram ſuam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipſe non ſine lacrymis tantùm, verumetiam ſine ullo triſtioris mentis argumento fuit, ut quoſdam impatientius dolentes conſolatus ſit: Quibuſdam mandata ad parentes eorum dedit: adeò ſicut in hoſtem, ita & in mortem invictus animus fuit. Dimiſſis militibus, amicos circumſtantes percontatur, videantúrne ſimilem ſibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipſe, ut hoc neſciat, ita illud ſcire, vaticinarique ſe, ac pene oculis videre dixit, quantum ſit in hoc certamine ſanguinis fuſura Macedonia, quantiſq; cædibus, quo cruore, mortuo ſibi parentatura,

Veneni vis.

Exemplum conſtantiæ.

Quem hæredem inſtituerit Alex.

tatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt quem imperii faciat hæredem: Respondit *Dignissimum.* Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cùm Herculem filium, cum fratrem Aridæum, & cùm Roxanem uxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi nefas esset viro forti alium, quàm virum fortem succedere, aut tanti regni opes aliis, quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærant. Sexto die præclusa voce, exemptum digito annulum Perdicæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissentionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, indicio tamen electus esse videbatur. Decessit Alexander, mensem unum, annos tres, & triginta natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte cum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec Dei decepta somnio est. Nam profectò majus humana mortalitate opus utero tulit: quam cùm Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverit: nullius tamen nomine, quàm filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die prepetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii Europæ, Asiæq; præferentes: eademque die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus

Epiphonema.

Alexandri ætas 33. regnavit an. 12. mensibus 6.

miserat:

miſerat: quod omen univerſarum terrarum victorias infanti portendebat. Puer acerrimis literarum ſtudiis eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquennium ſub Ariſtotele, doctore inclyto omnium Philoſophorum, crevit. Accepto deinde imperio, regem ſe terrarum omnium, ac mundi appellari juſſit: tantámque fiduciam ſuis militibus fecit, ut illo præſente nullius hoſtis arma, nec inermes timuerint. Itaque cum nullo hoſtium unquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam urbem obſedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique eſt ad poſtremum non virtute hoſtili, ſed inſidiis ſuorum, & fraude civili.

Ariſtoteles Alexandri præceptor.

IVSTINI LIBER XIII.

EXtincto in ipſo ætatis, ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triſte apud omnes, totamq; Babyloniam ſilentium fuit. Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuere, quòd ut invictum regem, ſic immortalem eum crediderant: recordantes, quoties præſenti morti ereptus eſſet, quàm ſæpe ferro amiſſo, repentè ſe non ſoſpitem tantùm ſuis, verùmetiam victorem obtuliſſet. Ut verò mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulò antè ab eo devictæ, non ut hoſtem eum, ſed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, quam amiſſo filio, à faſtigio tantæ majeſtatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri mortem ſibi

Luctus propter Alexandrum.

Inedia mortuam, quinto poſtea quam mori ſtatuerat die. Quint. Curt. 10.

sibi ipsa consciuit: non quòd hostem filio præferret, sed quòd pietatem filii in eo, quem hostem timuerat, experta esset. Contrà Macedones versa vice, non ut civem, ac tantę majestatis regem, verùm ut hostem amisissent, gaudebant, severitatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quòd principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam spectabant: illi successionem regni, hi opum, ac divitiarum hæreditatem cogitantes. Erant enim in thesauris 100. millia talentum, & in annuo vectigali tributo 300. mille. Sed nec amici Alexandri frustra regnum expectabant. Nam ejus virtutis erant, ac venerationis, ut singulos reges putares: quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret: neq; enim unquam antea Macedoniæ, vel ulla gens alia tam clarorum virorum proventu floruit: quos primùm Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quàm in successionem regni, electi viderentur. Quis igitur meretur, talibus ministris, orbem terrarum victum, cùm exercitus Macedonum à tot, non ducibus, sed regibus regeretur, qui nunquam sibi reperissent, multósque Macedonia pro uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos ex æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset? Cæterum occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi fuere, omnibus in unum locum competentibus: nec minus milites inter se timebant, quorum & libertas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos verò æqualitas discordiam augebat, nemine tantum cæteros excedente, ut ei aliquis summitteretur.

Nec mirum: tales enim plerunq; sunt cives quales principes extiterint. Cic.

Epiphonema.

teretur. Armati itaq; in regia coëunt ad formandum rerum præsentium statum. Perdica censet Roxanis expectari partum, quæ exacto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat, & si puerum peperisset hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios consilia, nec esse expectandum dum reges sibi nascerentur, cùm jam genitis uti liceret: seu si puer illis placeat, esse Pargami filium Alexandri, natum ex Arsine, nomine Herculem: seu mallent juvenem esse, esse in castris fratrem Alexandri Arideum comitem, & cunctis non suo tantum, verùm patris Philippi nomine acceptissimum. Cæterùm Roxanem esse originis Persicæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem fecisse. Ptolomæus recusat regem Arideum, non propter maternas modò sordes, quòd ex Lariss̃o scorto nasceretur, sed etiam propter invalitudinem majorem, quam *patiebatur, ne ille nomen regis, alius imperium teneret: & melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quàm sub persona regis, indignorum subjiciantur imperio. Vicit Perdicæ sententia ex consensu universorum. Placuit itaque Roxanis expectari partum: & & si puer natus fuisset, tutores Leonatum & Perdicam, Crateron & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant. Cùm equites quoque idem fecissent, pedites indignati nullas sibi consiliorum partes relictas, Arideum Alexandri fratrem regem appellant: satellitesque illi ex tribu sua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent. Quæ cùm nuntiata equitibus essent,

Hercules Alexandri filius.

*Res pat:

Infesti hi Perdicæ fuerant.

Curt.

legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione militibus consentiunt. Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terreri cœperunt. Sed nec procerum inter se odia cessabant. Attalus ad interficiendum Perdicam ducem alterius partis mittit: ad quem armatum, & ultrò provocantem, cùm accedere percussores ausi non fuissent, tanta constantia Perdicæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem evocatos edoceret, quod facinus molirentur, respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedones, non hostes, sed cives esse; plerosq; etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundem castrorum, & periculorum socios, edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturósque sanguine suo manibus hostium à se interfectorum. Hæc cùm pro singulari facundia sua Perdica perorasset, adeò movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam revocati, in Arideum regem consentiunt. Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hoc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. His itaque compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur. Regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur. Castrorum exercitus, & rerum cura Meleagro, & Perdicæ assignatur: jubetúrque Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere.

Seditio inter equites.

Perdicæ constantia.

Arideus communi consensu rex constituitur.

Lustrabantur milites cane, divisa & ab utraq; projecta. Cur.

Tunc

Tunc Perdica infensus seditionis autoribus, repentè ignaro collega, lustrationem castrorum propter mortem regis in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus universis, evocatos duntaxat de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occultè jubet. Reversus deinde, inter principes provincias dividit, simul ut removeret æmulos, & munus imperii beneficii sui faceret. Primò Ptolemæo Ægyptus, & Africæ, Arabiæque pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa, provexerat: cui ad tradendum provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas cum filio, & Illyrios recipiunt. Mediæ majori Acropatos, minori Alceta frater Perdicæ præponitur. Susiana gens Syno, Phrygia major Antigono, Philippi filio assignatur. Lyciam & Pamphyliam Learchus: Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit, Thracia, & regiones Pontici maris Lysimacho. Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit, Stipatoribus regis, satellitibúsque, Cassander filius Antipatri præficitur. In Bactriana ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter amnes duos, Hydaspem, & Indum, Taxilles habebat. In colonias in Indiis conditas, Phyton Agenoris filius mittitur. Parapomenos fines Caucasi montis Axiarches accepit. Dracas & Argæos Statanor, Bactrianos Amynthas sortitur. Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phrataphernes Armenios, Neoptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Arthous Pelasgos, Archesilaus

300. *ferè sunt supplicio affecti.* *Curt.*

Et Phœnicem.

Quæ Hellesponto adjuncta est.

Meſopotamiam adepti ſunt. Hæc diviſio, cùm veluti fatale munus ſingulis contigiſſet, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno pòſt tempore quaſi regna, non præfecturas diviſiſſent, ſic reges ex præfectis facti, magnas opes non ſibi tantùm paraverunt, verùm & poſteris reliquerunt. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienſes, & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, ſummis viribus inſtruebant. Cauſæ belli erant, quòd reverſus ab India Alexander, epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium civitatum exules, præter cædis damnatos, reſtituebantur. Quæ recitatæ, præſente univerſa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant, quòd plurimi non legibus pulſi patria, ſed per factionem principum fuerant, verentibus iiſdem principibus, ne revocati, potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tunc multæ civitates, libertatem bello vendicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienſes, & Ætoli fuere. Quod cùm nuntiatum eſſet Alexandro, mille naves longas ſociis * imperii præceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excurſurúſque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes, contracto 30. millium militum exercitu, & 200. navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia ſorte evenerat, gerunt: eúmq; detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem ſe, obſidione cinxerunt. Eodem tempore, Demoſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quòd civitatem in ejuſdem Alexandri bellum impelleret, fortè Megaris exulabat: qui cùm miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenſes

Belli cauſæ.

* Imperari.

Bellum Athenienſium cum Antipatro.

ſes in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eum Sicyona, Argos & Corinthum, cæteráſq; civitates, eloquentia ſua, Athenienſibus junxit. Ob quod factum, miſſa ab Athenienſibus obviam navi, ab exilio revocatur. Interim in obſidione Antipatri, Leoſthenes, dux Athenienſium telo è muris in tranſeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum reſcindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui cùm venire nuntiaretur cum exercitu, obvii ei Athenienſes cum inſtructis copiis fuere, ibíque equeſtri prælio, gravi vulnere ictus, extinguitur. Antipater, etſi auxilia ſua videret devicta, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe & æmulum ſublatum, & vires ejus acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hoſtibus etiam prælio videretur ſolutus obſidione in Macedoniam conceſſit. Græcorum quoque copiæ, à finibus Græciæ hoſte pulſo, in urbes dilapſæ ſunt. Interea à Perdica, bello innoxio Ariarathi, regi Cappadocum illato, prelióq; victor, nihil præmii, præter vulnera, & pericula retulit. Quippe hoſtes ab acie in urbem recepti, occiſis conjugibus, & liberis, domos quiſq; ſuas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congeſtis etiam opibus, ſemetipſos præcipitant, ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præter incendii ſpectacula, frueretur. Inde, ut viribus autoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, ſororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non aſpernante Olympiade matre ejus, intendit: ſed prius Antipatrum, ſub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit ſe in matrimonium filiam ejus petere, quò facilius ab eo ſupplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præſen-

Fabium eſt in obſidione Lamiarum. Plut. in Demoſt.

Leonatus ab Athenienſibus occiditur.

Exemplum miſerabilis exitus.

Regis Epiri, qui in Italiam occubuerat.

præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdicam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant: qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdica, alienatis rebus, Atideum & Alexandri Magni filium in Cappadociam, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in conſilium adhibet. Quibuſdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipſum fontem & caput regni, ubi & Olympias eſſet, mater Alexandri, non mediocre momentum partium, & civium favor, propter Alexandri, Philippíque nomina, ſed in rem viſum eſt ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Aſia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni, præter provincias, quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur. Adjutores ei dantur cum exercitibus ſuis frater Perdicæ Alcetas, & Neoptolemus. Clyto cura claſſis traditur: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno datur: ipſe Perdicæ Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes diſcurrentibus ducibus, in ſua viſcera armatur, ferrúmque ab hoſtili bello in civilem ſanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra ſua ipſa cæſura. Sed Ptolemæus in Ægypto, ſolerti induſtria, magnas opes parabat. Quippe & Ægyptios inſigni moderatione in favorem ſui ſolicitaverat, & reges finitimos beneficiis, obſequiiſque devinxerat: terminos quoque imperii, acquiſita Cyrene urbe, ampliaverat: factúſque jam tantus erat, ut non tam timeret hoſtes, quàm timendus ipſe hoſtibus eſſet. Cyrene autem condita fuit ab Ariſteo, cui nomen

Principum Alexandri inter ſe bella.

Ptolemæi Lagi opes & moderatio.

Cyrene à quo condita.

Battos

Battos propter linguæ obligationem fuit. Hujus pater Cyrenus, rex * Theramenis insulæ, cùm ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere, & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus. Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter similitudinem Theramenis insulæ, ex qua coloni urbem condendam in Africam tam longinquæ regionis, proficisci jubebantur, res omissa est, interjecto deinde tempore, velut contumaces, ex pestilentia Deo parêre compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cùm venissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyram, & propter amœnitatem loci, & propter fontis ubertatem occupavere: ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis loqui primùm cæpit: quę res animos eorum ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Thessalię monte Pelio ab Apolline captam, perlatámq; in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à Deo repletã, quatuor pueros peperisse: Nomium, Aristeum, Eutocum, Agæum, missos à patre Hypseo rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos, avita regna cepisse. Aristeum in Arcadia latè regnasse, eúmque primùm & apum, & mellis usum, & lactis, & coaguli hominibus tradidisse, solstitia líque ortus & syderum primum inveniſſe. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responso agnito, urbem Cyrenen condidit

* Thera.

Cyrenes fabula.

Aristei inventa.

didit. Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdicæ parabat. Sed Perdicæ plus odium arrogantiæ, quàm vires hostium nocebant: quem exosi etiam socii, ad Antipatrum gregatim confugiebant. Neoptolemus in auxilium Eumeni relictus, non solùm transfugere, verumetiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem cùm præsensisset Eumenes, cùm proditore decernere prælio necesse habuit: victúsque Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchonta profugit: hisque persuadet, ut continuatis * mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua, Eumeni superveniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaque insidiæ in insidiatorem versæ: & qui securum aggressuros se putabant, securis itinere, & pervigilia noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est, & in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transactione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdica occiso, ab exercitu hostis cum Phythone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdicæ rex appellatur: bellumque adversus eos Antigono decernitur.

Neoptolemi perfidia.

* Quid si legatur transitionibus.

Perdica in Ægypto per seditionem occiditur.

IVSTINI LIBER XIV.

Bellum Antigoni regis Asiæ primi adversus Eumenem.

EUmenes ut Perdicam occisum, se ut hostem à Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit, ultro ea militibus suis indicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos, rerum novitate, terre-

terreret: simul ut, an contra se animati essent, cognosceret, sumpturus consilium ex motu universorum. Constanter tum præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum *dicendi potestatem. Qua voce adeò cunctos in studium patrium suarum induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, rescissuróque se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliam promoto, pecunias civitatibus imperat: recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones, principaléque confirmarentur, existimaturus ibi majestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati ejus nominis quæreretur. Cùm reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur: quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur. Iis cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primò gratias agit, quòd nemo inventus sit, qui spem cruenti præmii fidei sacramento anteponerat: tamen deinde callidè subnectit, confictas à se has epistolas, ad experiendos suorum animos esse. Cæterùm salutem suam in omnium potestate esse nec Antigonum, nec quenquam ducum sic velle vincere, ut ille in se exemplum pessimum statuat. Hoc facto, & in præsenti labantium animos deterruit, & in futurum providet, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed à duce tentari milites arbitrarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt. Interim Antigonus cum exercitu supervenit, castrisque positis, postera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui

*Disco-dendi.

Epiphonema.

Exemplum prudentiæ in Eumene.

Castellum Noram appellat Plut.

qui victus in munitum quoddam castellum confugit, ubi cùm videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine graveretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * solum par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cùm auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eumenes. Sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas invictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria decurrere. Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam, existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere singulos suppliciter alloqui, nunc commilitones suos, nunc patronos appellans, periculorum, & operum Orientalium socios, nunc refugia salutis suæ, & unica præsidia commemorans, solos esse quorum virtute Orbis sit domitus, solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta superaverint, per hos Alexandrum magnum factum, per hos diuturnos honores, & immortalem gloriam consecutum: orat ut non tam ducem se, quàm commilitonem recipiant, unúmque ex corpore suo esse velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primùm monendo singulos, mox, quæ perperam facta erant, blandè corrigendo, usurpat nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia ejus poterat. Ad postremum cùm Antigonum venire cum exercitu esset nuntiatum, compellit eos in aciem descendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non

* Solus.

Eumenis ad Argyraspides oratio.

gloriam

gloriam tantùm tot bellorum, verumetiam cum coniugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes, qui autor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat. Quippe ab his quinque millia hostium cæsa, & si in bello perstent, ultrò hostes pacem petituros. Damna, quibus se putent victos, duo millia mulierum & paucos infantes, & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quàm deserendo victoriam. Porrò Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum, & post coniuges amissas, neq; bellum gesturos contra liberos suos: ultróque eum convitiis agitant, quòd se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam, immensáq; bella revocaverit, & à laribus quodammodo suis, & ab ipso limite patriæ abductos, inanibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut sua reddi jubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. *Exemplum perfidiæ.* Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit: sed retractus, desperatis rebus, cùm concursus multitudinis factus esset, petit ut postremùm sibi alloqui exercitum liceret. Iussus ab universis dicere, facto silentio, laxatísque vinculis, prodatam sicut erat catenatus, manum ostendit: *Eumenis capti ad milites oratio.* Cernite milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis vestri quæ non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis: quater intra

hunc

hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis, & ista mitto (*Neque enim miseros Convicia decent*) unum oro: si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum, aut ubi cadam, & ego fuero ignominiæ mortis liberatus. Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mihi devovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date, & permittite, quod vos facturos pro Imperatore jurastis, Imperatorem pro vobis sine religione jurisjurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, devota capita respiciant dii perjurii rum vindices, talésque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulò antè, & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interemptum: quod maximum erat, seditionibus agitastis. Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico, ut inopes extorrésque omne ævum in hoc castrensi exilio agatis, devorentque vos arma vestra, quibus plures vestros quàm hostium duces absumpsistis. Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni castra præcepit. Sequitur exercitus proditò imperatore suo, & ipse captivus, triumphúmque de se ipso ad victoris sui castra ducit; omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas, laureásque vnà secum victori tradentes: & ne quid deesset pompæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia subsequuntur. Tanto pulchriora hæc Antigono, quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: ut cùm ille Orientem vicerit, hic eos, à quibus Orientis victus, superaverit. Igitur Antigonus domino-

Precatio Eumenis in suos milites.

Exemplum fortis & constantis animi.

Deleti sunt Argyraspides ad unum omnes ab Ibricio, jussu Antigoni. Plutarc. in Eumen.

Epiphonema.

resillos orbis, exercitui suo dividit, redditis, quæ in victoria ceperat. Eumenem verò verecundia prioris amicitiæ, in conspectum suum venire prohibitum, assignari custodibus præcepit. Interea Eurydice, uxor Aridei regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo accersitam Olympiada muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vendicabat, scribit regis nomine Polyperchonti, Cassandro exercitum tradat, in quem regni administrationem rex transtulerit. Eadem & in Asiam Antigono per epistolas nuntiat: quo beneficio devinctus Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gessit. Deinde profectus in Græciam, multis civitatibus bellum infert; quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem, quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterum majorum gloriam, armis diffisi, murorum præsidio includunt. Tantùm eos degenerâsse à majoribus, ut cùm multis seculis murus urbis civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent. Dum hæc aguntur, Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. Namque Olympias, mater Alexandri Magni regis, cùm ab Epiro in Macedoniam, profequente Æacida rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Arideo rege cœpisset, seu memoria mariti, seu magnitudine filii, & indignitate rei moti Macedones, ad Olympiada transiere, cujus jussu & Eurydice, & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno. Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum principum passim cædes, muliebri magis quàm regio more fecisset, favorem suum in odium vertit.

Spartanorum urbs sine muro.

Epiphonema.

Olympiadis fuga.

Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in * Pictuam urbem concessit. Proficiscenti Deidamiæ, Æacidæ regis filiæ, & Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæq; aliæ principum matronæ, speciosus magis quàm utilis grex, fuere comites. Hæc cùm nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pictuam venit, & urbem obsidione cinxit. Cùm fame, ferróque urgeretur, Olympias longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed cum Cassander ad concionem vocato populo, sciscitatus quid de Olympiade fieri vellet, subornat parentes interfectorum, qui sumpta lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent: à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis, occidendam decernunt: immemores prorsus, quòd per filium ejus, virúmque, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent, verumetiam tantas opes imperiúmque orbis quæsissent, Sed Olympias, ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa, ultrò obviam procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna majestatis prioris, & tot in eam memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt, donec à Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem: sed virorum more fortium, pro gloria veteris prosapiæ, mori succumbenti, ut Alexandrum posses etiam moriente matre conspicere. Insuper expirans, capillis & veste crura cõtexisse fertur, ne quid posset in corpore ejus indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicem, regis Ardei filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam custodiẽdos mittit.

* Aliàs Picthium, & ita legit Oros.

Olympiadis morientis animi fortitudo.

Quos paulò post interfecit agente Hercule, an. 14.

JUSTINI

IVSTINI LIBER XV.

PErdica, & fratre ejus Alceta, Eumene ac Polyperchonte, cæterisq; ducibus diverſę partis occiſis, finitum certamen inter ſucceſſores Alexandri Magni videbatur, cùm repentè inter ipſos victores nata diſcordia. Quippe poſtulantibus Ptolemæo, & Caſſandro, & Lyſimacho, ut pecunia in præda capta, provinciæque dividerentur: Antigonus negavit ſe in ejus belli prædam ſocios admiſſurum, in cujus periculum ſolus deſcenderat. Et ut honeſtum adverſus ſocios bellum ſuſcipere videretur, divulgat ſe Olympiadis mortem, à Caſſandro interfectæ, ulciſci velle, & Alexandri regis ſui filium cum matre, obſidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolomæus, & Caſſander, inita cum Lyſimacho & Seleuco ſocietate bellum terræ, mariq; enixè inſtruebant. Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte majore, & Cypro, & Phœnice. Caſſandro parebat Macedonia cum Græcia. Aſiam & partem Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius prima belli congreſſione, à Ptolomæo, apud Calamam vincitur. In quo prælio major Ptolomæi moderationis gloria, quàm ipſius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrii non ſolùm cum ſuis rebus dimiſit, verumetiam addictis inſuper muneribus honoravit, & ipſius Demetrii privatum omne inſtrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, non ſe propter prædam, ſed propter

Novum principum inter ſe bellum.

Exemplum moderatæ victoriæ.

dignitatem iniſſe bellum: indignatum quòd Antigonus devictis diverſæ factionis ducibus, ſolus victoriæ communis præmia corripuiſſet. Dum hæc aguntur, Caſſander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriúmque multitudinem, relicto patrię ſolo, ſedes quęrebant: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione, in ſocietatem eos recepit, agróſque iis in ultimis Macedoniæ finibus aſſignavit. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, * qui fere annos quatuordecim exceſſerat, favore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cum matre Arſine jubet, corporáque eorum terrâ obrui, ne cædes ſepultura proderetur: & quaſi parùm facinoris in ipſo primùm rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admiſiſſet, alterum quoq; filium cum matre Roxane pari fraude interfecit, quaſi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter conſequi, quàm ſcelere non poſſit. Interea Ptolomęus cum Demetrio navali pręlio iteratò congreditur, & amiſſa claſſe, hoſtíque conceſſa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius filium Ptolomæi Leuticum, & fratrem Menelaum, amicóſque ejus cum privati inſtrumenti miniſterio provocatus, pari antea munere Ægyptum remittit: & ut appareret eos non odii, ſed dignitatis gloria accenſos, donis, muneribúſque inter ipſa bella contendebant. Tanta honeſtiùs tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe cum Demetrio filio appellari à populo jubet. Ptolomæus quoque ne minoris apud ſuos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Caſſander, & Lyſimachus, & ipſi regiam ſibi majeſtatem vendicaverunt, hujus honoris ornamentis tamdiu omnes

Abderitæ, propter ranarum & murium multitudinem ſedes mutare coacti. Plin. lib. 10 cap. 65.

* Qui per an.

Caſſander regis ſui Alexandri, filios, uxores, ac matrem occidit.

nes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cùm opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caverunt, quoad Alexandro justus hæres fuit. Sed Ptolomæus & Cassander, cæteríq; factionis duces, cùm carpi se singulos ab Antigono viderent, dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes, tempus, locum coëundi condicunt, bellúmq; communibus viribus instituunt. Cui cùm Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis, in auxilium sociis mittit. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philosophia ipsa viriúmque gloria, omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse * ratus esset, eúmq; truncatis crudeliter membris abscissisq; auribus, ac naso, labiisq; deforme ac miserandum spectaculum reddidisset, insuper cum cane in cavea clausum, ad metum cæterorum circumferret: tunc Lysimachus audiri Callisthenem, & præcepta ab eo recipere virtutis solitus, miseratus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeò ægrè Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. Sed cùm ad conspectum ejus concitus leo impetum fecisset, manum manipulo involutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptáq; lingua feram exanimavit.

Lysimachi laus.

Exemplum crudelitatis.

* Aliàs, iratus finxisset.

Aliter Plutarchus mortem Callisthenis scribit in Alexandro.

Exemplum fortitudinis Lysimachus.

mavit. Quod cùm nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit, charioremq; eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo regis, veluti parentis, tulit contumeliam. Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in India insectanti regi quosdam palantes hostes cùm à satellitum turba, equi sui celeritate, desertus esset, solus ei, per immensas arenarum moles, cursus comes fuit. Quod idem antea Philippus, frater ejus, cùm facere voluisset, inter manus regis expiraverat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non posset, quàm diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti ejus imponeret. Quod auspicium primum regalis majestatis Lysimacho fuit. Et post mortem Alexandri, cùm inter successores Alexandri provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt: adeo etiam, consensu universorum, palmam virtutis inter cæteros tulit. Priusquam bellum inter Ptolemæum, lociósq; ejus, adversus Antigonum committeretur, repentè ex Asia majore digressus Seleucus, novus Antigono hostis accesserat. Hujus quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laodice, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepisse, gravidámque factam, munus concubitus, annulum à Deo accepisse, in cujus gemma, anchora sculpta esset. Iussáque id donum filio, quem peperisset, dare. Admirabilem fecit hunc visum & annulus, qui postera die, ejusdem scripturæ in lecto inventus est, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata, cum ipso parvulo fuit. Quamobrem

Thraces, & Pontici intelligit.

Seleuci regis Syriæ origo.

Laodice

Laodice annulum Seleuco cunti cum Alexandro Magno ad Perſicam militiam, edocto de origine ſua, dedit. Vbi poſt mortem Alexandri, occupato regno orientis urbem condidit, ibíq; geminæ originis memoriam conſecravit. Nam & urbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi, Apollini dicavit. Originis ejus argumentum etiam poſteris manſit. Siquidem filii, nepotéſq; ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriente poſt diviſionem inter ſocios regni Macedonici bella geſſit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnat. Tranſitum deinde in Indiam fecit, quæ poſt mortem Alexandri, veluti à cervicibus jugo ſervitutis excuſſo, præfectos ejus occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat. Siquidem occupato regno, populum, quem ab externa dominatione vendicaverat, ipſe ſervitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, ſed ad regni poteſtatem majeſtate numinis impulſus: quippe cùm procacitate ſua Alexandrum regem offendiſſet, interfici à rege juſſus, ſalutem pedum celeritate quæſierat. Ex qua fatigatione, cùm ſomno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem acceſſit, ſudorémq; profluentem lingua ei deterſit, expergefactúmque blandè reliquit. Hoc prodigio primum ad ſpem regni impulſus, contractis latronibus, Indos ad novitatem regni ſollicitavit: molienti deinde bellum adverſus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro ſe obtulit, & veluti domita manſuetudine, eum tergo excepit, dúxq; belli, & præliator inſignis fuit. Sic acquiſito regno, Sandrocottus ea tempeſtate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam poſſidebat:

Anchora naturalis nota Antiochi & ejus nepotum.

Seleuci geſta.

Mirum de leone.

Elephantus ſponte ſe Sandrocotto offert.

Quæ conficiebant LXIIII. M. peditum, equitum X. M D. elephantos CCCC. currus CXX. Plut. in vita Demetrii.

debat: cum quo facta pactione Seleucus, compositisq; in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur, Demetrius filius ejus in fugam vertitur: sed socii profligato hostili bello, denuo in semetipsos arma vertunt: & cùm de præda non conveniunt, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolomæus Lysimacho jungitur: Cassandro defuncto Philippus filius succedit: sic, quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

IVSTINI LIBER XVI.

Impii & crudelis parricidii exemplum.

POst Cassandri regis, filiique ejus Philippi cõtinuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno pòst tempore, ab Antipatro filio, cùm vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quòd post mortem mariti in divisione inter fratres regni, propensior fuisse Alexandro videbatur. Quod facinus eò gravius omnibus visum est, quòd nullum maternæ fraudis vestigium fuit. *Quanquam in Parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest.* Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni, moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quàm paternum hostem in Macedoniam

Mater à filio necata. Plut. in Demetrio.

Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro, scribit Plut.

riam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interficit: occupatóque Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusatus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat, nec feciſſe se, sed * occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel * ætatis experimentis, vel causis justiorem esse. Patrem enim suum & Philippo regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse. Liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contrà Antipatrum avum horum adolescentum, amariorem semper ministrum regni, quam ipsos reges fuisse. Cassandrum verò patrem extinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris peperciſſe: nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrúmque (si quis manibus sensus est) non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lysimachus quoque, cùm * Dromibello * Doricetis regis Thracum premeretur, ne chetis legit eodem tempore & adversus Demetrium dimicare Plutarc. necesse haberet, tradita ei altera parte Macedo- *Regum con-*
niæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem *spiratio de*
cum eo fecit. Igitur Demetrius totis Macedoniæ *bello adver-*
regni viribus instructus, cùm Asiam occupare sta- *sus Deme-*
tuisset, iteratò Ptolomæus, Seleucus, & Lysima- *trium com-*
chus experti priore certamine, quantæ vires con- *muniter ge-*
cordiæ essent, pacta societate, * adjunctísq; exer- *rendo.*
citibus, bellum adversus Demetrium transferunt * Aduna- in Europam. His comitem se, & belli socium jun- tísque,

Vno quippe die antevertens Alexandrum. Plut.

* Præoccupasse.

git

git Pyrrhus rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere posse, quàm acquisiverat. Nec spes frustra fuit: Quippe exercitu ejus corrupto, ipsóque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupaverat. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum regnum Macedoniæ ademptum sibi, soceri fraude, querentem interfecit: filiámque suam Eurydicen, querelarum sociam, in custodiam tradit: atque ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim supplicio luit. Demetrius quoque à tot exercitibus circumventus, cùm posset honestè mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem, regnum tradiderat, ejúsque rei populo rationem reddiderat, cujus non minor favor in accipiendo, quàm patris in tradendo regnum fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi juveni conciliaverat: quòd pater regno ei publicè tradito, privatim officium regi inter satellites fecerat, omníque regno pulchrius regis esse patrem dixerat. Sed inter Lysimachum, & Pyrrhum regem socios paulò antea adversus Demetrium, *Assiduum inter pares discordia malum*, bellum moverat. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde Thracia, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cùm propter metum longæ & periculosæ navigationis, mortem in patriam

Fugit Cassandriam.

De Demetrii morte.

Plut. in ejus vitæ.

Ptolemæus Lagi filius moritur.

Bellum Lysimachi & Pyrrhi.

Origo urbis Heracleæ.

Oraculum.

omnibus

omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt. Quorum cùm adversa prælia paterentur, iteratò ad oraculum decurrunt. Responsum, Idem belli, quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Metapontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspciis in eas sedes delati erant, brevi pòst tempore magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multa etiam domesticæ dissensionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cùm rerum potirentur Athenienses, victisque Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupidè ad præsidium salutis suæ conferrentibus, soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Athenensibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in littore navibus, agros Heraclienſium populatur, classem cum majore parte exercitus, naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaque cùm neque mari possent, amissis navibus, neque terra auderent cum parva manu, inter tot ferocissimas gentes reverti, Heraclienses honestiorem beneficii, quàm ultionis occasionem rati, instructos comeatibus, auxiliisque dimittunt, bene agrorum suorum *postulationem existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cùm plebs etiam novas tabulas, & divisionem agrorum divitum impotenter flagitarent, diù re in senatu tractata, cùm exitus rei non inveniretur, ad postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia à Timotheo, Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Theba-

Heraclenſium gesta.

Malachus.

Exemplum constantiæ.

Humanitas in hostes.

*populationem impensam exist.

Thebanorum petivere. Vtrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipse in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatum necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primò tacitè cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur, & inita societate pacisciturut revocatus in patriam, prodita ei urbe, præfectus ejus constitueretur. Postea autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Namque cùm velut arbiter civilis discordiæ, de exilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captúmque, accepta ingenti pecunia, dimisit. Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic ex defensore senatoriæ causæ repentè patronus plebis evasit: & adversus autores potentię suę, à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solùm plebem accendit, verumetiam nefandissima quæq; tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neque se affuturum amplius graſſanti in populum senatui, * ait non interceſſurum, contrà affuturum etiam plebi, si in pristina sævitia perseveret, & si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neq; civilibus discordiis interfuturum. Sin verò diffidant viribus propriis, vindicem civium non defuturum. Proindè consulant sibiipsis, jubeant abire, si malint, vel socium causę popularis remanere. His verbis solicitata plebs summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. senato-

Epiphonema.

Exemplum versutilis, & fraudulenti animi Clearchus.

* Aliàs, ait: interceſſurum etiam ſi in priſt.

Clearchi sævitia.

res

tes comprehenſos (nam cæteri in fugam dilapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd à * potiſſimùm ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaque vice, auxilium eorum in exitium converſum eſſet. Quibus dum mortem paſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſiquidem Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occultè eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoq; ſpoliavit. Cognito deindè, quòd bellum ſibi ab iis, qui profugerant, miſericordia in auxilium ſolicitatis civitatibus pararetur, ſervos eorum manumittit. Et ne quid in afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, uxores eorum, filiaſque nubere ſervis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, ut eos ſibi fidiores, & dominis infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * majores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptiis, occiſis prius novis maritis, interficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captivos ſenatores in triumphi modum per ora civium trahit. Reverſus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occîdit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit ſævitiæ inſolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim ex ſucceſſu continuæ felicitatis obliviſcitur ſe hominem: Interdum Iovis filium ſe dicit. Eunti per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur veſte purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona utebatur: filium quoque ſuum Cereunon vocat, ut Deos non mendacio tantùm, verumetiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobiliſſimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conſpirant.

Nonergò inſcitè adducet monet Comicus: ita ſum eſſet. fugiamus, ne præter caſam.

* Potiſſimo.

* Graviores.

Heracleenſium matronarum clades.

Chionis & Leonidæ diſcipulorum.

ſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis Philoſophi, qui virtutem, ad quam quotidiè præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidiis locant. Ipſi more iurgantium, ad tyrannum, veluti, ad regem, in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipſi, ſociis tardius auxilium ferentibus, à ſatellitibus obruuntur. Quare factum eſt, ut tyrannus quidem occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit, multiſq; annis per gradus ſucceſſionis, Heracienſes regnum tyrannorum fuere.

Platonis in tyrannum conſpiratio.

Clearchi cædes.

Satyrus.

IVSTINI LIBER XVII.

PEr idem fermè tempus in Helleſponti & Cherſoneſi regionibus, terræmotus fuit maximus: tantum urbs Lyſimachia, ante duos & viginti annos à Lyſimacho condita, everſa eſt. quod portentum dira Lyſimacho, ſtirpiq; ejus, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec oſtentis fides defuit: Nam brevi pòſt tempore, Agathoclem filium ſuum, quem in ſucceſſionem regni ordinaverat, per quem multa bella proſperè geſſerat, non ſolùm patrium, verumetiam humanum ultra morem peroſus, miniſtra Arſyrice noverca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum ſequutæ cædes ſunt, luentium ſupplicia, quòd occiſum juvenem dolebant.

Terræmotus.

Agathocles Lyſimachi filius veneno necatur.

bant. Itaq; & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eumque pronum jam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Vltimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunę par reservatum. Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate utrique animi juvenes erant, imperiiq; cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippè cùm orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitęq; finem non annorum spatio, sed imperii terminis metiebantur. In eo bello Lysimachus amissis anteà variis casibus XV. liberis, non instrenuè moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod majus victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri mansisse, victorémque victorum extitisse, non humanum opus esse, sed divinum munus gloriatur, ignarus prorsus, non multò pòst fragilitatis humanæ seipsum exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem à Ptolomæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonium habuerat, per insidias circumventus occiditur: regnúmq; Macedonię, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolomæus cùm & in gratiam memoriæ magni Ptolomæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primò Lysimachi filios conciliare sibi statuit, nuptiásq; Arsinoes sororis suæ matris eorum petit: puerorum adoptione promissu, ut cùm in locum eorum successisset, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoq; regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur, professus deponere se offensam erepti paterni regni, neq; amplius à fratre

Vltima pugna inter Alexandri principes.

Lysimachus victus à Seleuco, occiditur.

Seleuci mors.

fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omniq; arte adulatur Eumeni, & Antigono Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurum, utri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus *vendicabat. Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves ad exercitum deportandum mutuò petit: ab Antiocho pecuniam, qui opibus quàm militibus instructior erat: à Ptolomæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolomæus, cui nulla delationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum IIII. millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quàm in biennii usum dedit. Ob hęc Pyrrhus, filia Ptolomæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. Molossorum primùm in ea regione regnum fuit: post Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primò, posteà Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Iovis ad consulendum veniisset, ibi Anasam neptem Herculis rapuit, ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opésq; affinitatum auxilio magnas paravit: atq; ita Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo divisione Trojanæ prædæ acceperat, vxorem reddidit: breviq; post tempore, Delphis insidiis Orestis, filii Agamemnonis, inter altaria Dei

Ptolomæi solertia.

Pyrrhi adversus Ro. expeditio.

* Venditabat.

Anno ab urbe condita CCCC. LXIIII.

Orosius *Epirotici regni origo.*

Pyrrhi successores.

Proditione Macharei sacerdotis Euseb.

Dei interiit. Succeſſor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad * Arymbam deſcendit: cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili ſupereſſet, intentior omnium cura ſervandi ejus, educandíque, publicè tutores conſtituuntur. Athenas quoque, erudiendi gratiâ, miſſus, quantò doctior majoribus, tantò & gratior populo fuit. Primus itaque & leges, & ſenatum, annuóſque magiſtratus, & reipub. formam compoſuit: & ut à Pyrrho ſedes, ſic vita cultior populo ab Arymba ſtatuta. Hujus filius Neoptolemus fuit: ex quo nata eſt Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui poſt eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello geſto, in Brutiis interiit. Poſt ejus mortem, frater Æacides regno ſucceſſit, qui aſſiduis adverſus Macedones bellorum certaminibus populum fatigando, offenſam civium contraxit, ac propterea in exilium actus, Pyrrhum filium bimum, admodum parvulum in regno reliquit: qui & ipſe cùm à populo propter odium patris, ad necem quæreretur, furtim ſubtractus in Illyrios defertur, traditúſque eſt Beroæ, Glaucia regis uxori, nutrienduſque, quæ & ipſa generis Æacidarum erat. Ibi cum ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, adverſum Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo, annorum 11. eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum uſq; ad adultam ejus ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit: tantúſque rerum ſucceſſus haberi cœptus eſt, ut Tarentinos ſolus adverſus Romanos tueri poſſe videretur.

* Arybam.

Olympias Neoptolemi filia.

Glaucium regem Illyriorum Plut. appellat.

Adgenua enim devolutum puerum, mox veſtem retinentis apprehendiſſe, ſcribit Plut.

IVSTINI LIBER XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitum & Lucanorum precibus, & ipsius auxilio adversus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus, quàm spe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum se cum exercitu pollicetur. In quam rem inclinatum semel animum, præcipitem agere cœperant exempla majorum: ne, aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini adversus Brutios usi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolomæo, annos 15. nato, exercitum in portis Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno, in solatia longinquæ secum expeditionis adductis, Cujus audito adventu, Consul Romanus Valerius Levinus festinans, ut prius cum eo congrederetur, quàm auxilia sociorum convenirent, exercitum in aciem deducit: Nec res, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes jam, inusitata antea elephantorum forma stupere primò, mox cedere præho coëgit, victoréſq; jam nova Macedonum monstra repentè vicerunt. Nec hostibus incruenta victoria fuit: Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est, & magna pars militum ejus cæsa, majorémque gloriam ejus victoriæ, quàm lætitiam habuit. Hujus pugnæ eventum multæ civitates secutæ, Pyrrho se tradunt.

Pyrrhi in Italiam adventus.

Samnitum, & Lucanorum. Plut. *Nam elephantos Italia primùm vidit, Pyrrhi bello. Plin. l. 8. cap. 6.* XIII. M. *ferunt cæsos ex Epirotis. Plu.*

tradunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus 200. captivos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cùm sociorum exercitus supervenisset, iteratò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum, cum 120. navibus missus, senatum adiit, ægrè tulisse Carthaginienses affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Gratiæ à senatu Carthaginiensibus actæ, auxiliáq; remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adiit, speculaturus consilia ejus de Sicilia, quò eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus transire posset, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabritius Luscinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit, Mam missa à senatu in Ægyptum legatione, cùm ingentia sibi à Ptolomæo rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas, postera die statuis regis imposuerunt. Igitur Cyneas cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, Qualis

Auxilia Carthaginiensium.

Punica fides & ingenium.

Tam virorum quam mulierum usui apta. Valer. Maximus.

Qui & senex, & cæcus in senatum delatus erat. Cicer. in 1. Ant.

Roma esset, respondit, *Regum urbem sibi visam.* Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulò altiùs rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primò, mox mari proximum littus incoluerunt, condita ibi urbe, quam à piscium ubertate, Sidona appellaverunt. Nam piscem Phœnices Sidon vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt: ibi Persarum bellis diu, variéque fatigati, victores quidem fuere: sed attritis viribus, à servis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, Remp. invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. Unus ex tot millibus servorum fuit, qui miti ingenio, senis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur: dominósque non truci feritate trucidavit, sed pia misericordia, ac humanitate respexit. Itaque cùm velut occisos alienasset, servísque de statu Reipub. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eúmq; potissimùm quasi acceptissimum diis, qui solem orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc enim nomen ei erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus,

Pyrrho traditur Sicilia.

Carthaginiensium origo.

Sidon unde dicta.

Tyrus quando condita.

Conspiratio servorum in Tyro, in dominos suos.

Exemplum crudelitatis servorum in dominos.

informatus, cùm medio noctis omnes in unum campum processissent, cæteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primum aliis videri furor, in Occidente solis ortum quærere. Ubi verò dies adventare cœpit, editissimísq; culminibus urbis Oriens splendore, & spectantibus aliis, ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. Non servilis ingenii ratio visa: requirentibúsque autorem, de domino confitetur. Tunc intellectum est, quantum ingenua servilibus ingenia præstarent, *Malitiaq; servos, non sapientia vincere.* Igitur venia seni filióque data est, & velut numine quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverant. Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes transit. Celebre hoc servorum facinus, metuendúmque exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cùm interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis, crucibus affixit: genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit: ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut extirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi, *Parsimonia & labore quærendi* citò convaluere. Ante cladem dominorum, cum & opibus, & multitudine abundarent, missa in Aphricam juventute, Uticam condidere: cùm interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine hæredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Elissa quoque Sychæo avunculo suo, sacerdoti Herculis,

Stratonis solertia.

Strato rex creatur.

Alexander crudelitatis servilis ultor.

Tyrorum origo.

Utica condita.

Elissa, quæ & Dido.

Ille Sychæum Impius ante aras, atque auri cæcus amore, Clàm ferro incautum superat. Virg. 1. Æn.

culis, qui honos ſecundus à rege erat, nupſit. Huic magnæ, ſed diſſimulatę opes erant, aurúmq; metu regis non tectis, ſed terræ crediderat: quam rem etſi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua incenſus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum ſuum, eundémque generum ſuum, ſine reſpectu pietatis occidit. Eliſſa diu fratrem propter ſcelus averſata, ad poſtremum diſſimulato odio, mitigatóque interim vultu, fugam tacitè molitur: aſſumptíſq; quibuſdam principibus in ſocietatem, quibus par odium in regem eſſe, eandemq; fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit ſe ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis gravem luctus imaginem renovaret, néve ultrà amara admonitio oculis ejus occurrat. Non invitus Pygmalion verba ſororis audivit, exiſtimans cum ea & aurum Sychæi ad ſe ventúrum. Sed Eliſſa miniſtros migrationis à rege miſſos, navibus cum opibus ſuis prima veſpera imponit, provectáque in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia involucribus involuta, in mare dejicere. Tunc deflens ipſa lugubríque voce * Sicharbam exorat, ut libens opes ſuas recipiat, quas reliquerat, habeátq; inferias, quas habuerat cauſam mortis. Tunc ipſos miniſtros aggreditur: ſibi quidem ait optatam olim mortem, ſed illis acerbos cruciatus, & dira ſupplicia imminere, qui * Sicharbæ opes, quarum ſpe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni ſubtraxerunt. Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Iunguntur & ſenatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita ſacris Herculis, cujus ſacerdos * Sicharbas fuerat, repetitis exilio ſedes quærunt. Primus illis appulſus terræ, Cyprus inſula fuit: ubi ſacerdos Iovis, cum conjuge & liberis, dei

Viſus enim auget dolorem. Cic. *Didonis aſtus, & fuga.*

* Sichæum.

* Sichæi.

* Sichæus.

dei monitu comitem se Elissę, sociúmq; fortunę offert pactus sibi, posteríq; perpetuum honorem sacerdotii. Conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero 80. admodum virgines, rapi, & navibus imponi Elissa jubet, ut & juventus matrimonia, & urbs sobolem habere possit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga, cùm impio bello fugientem persequi pararet, ægrè precibus matris & deorum minis victus, quievit: cui cum inspirati vates caverent, non impunè laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset, & hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaque Elissa delata in Affricæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarúmque rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bovis tegi posset, in quo fessos longa navigatione socios, quoad proficisceretur, reficere posset, corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spatium, quam petierat, occupat, unde postea ei loco Byrsę nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant: fœdéq; ibi statuentibus, ex frequentia hominum, veluti instar civitatis effectum est. Uticensium quoque legati, dona ut consanguineis attulerunt: hortatíque sunt, ut urbem conderent, ubi sedes sortiti essent. Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. Itaq; consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigáli pro solo urbis. In primis fundamentis caput bubalum inventum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ,

Cypriorum mos in prestituendis virginibus.

Didonis in Africam adventus.

Mercatiq; solum de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circundare tergo, Virg. Carthago conditur.

Bovis & equi caput auſpicium Carthaginis.

perpetuóq; ſervæ urbis fuit: propter quod in alium locum urbs tranſlata. Ibi quoq; caput equi repertum, bellicoſum, potentémque populum futurum ſignificans, urbi auſpicatam ſedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus, & civitas magna facta eſt. Cum ſucceſſu rerum florentes Carthaginis opes eſſent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad ſe accerſitis, Eliſſæ nuptias ſub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes regem aliquem poſcere, qui cultiores mores, victúſque eum, Afróſque perdoceat; ſed quenquam inveniri non poſſe, qui ad Barbaros, & ferarum more viventes, tranſire à conſanguineis velit. Tunc à regina caſtigati, ſi pro ſalute patriæ aſperiorem vitam recuſarent, cui etiam ipſa vita, ſi res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes, quæ præcipiat aliis, ipſi facienda eſſe, ſi velit urbi conſultum eſſe. Hoc dolo capta diu * Sicharbę viri nomine, cum multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad poſtremum iturum ſe quò ſua & urbis fata vocarent, reſpondit. In hoc trium menſium ſumpto ſpatio, pyra in ultima parte urbis extructa, velut placatura viri manes, inferiáſq; ante nuptias miſſura, multas hoſtias cædit, & ſumpto gladio pyram conſcendit. Atque ita ad populum reſpiciens, ituram ſe ad virum, ſicut præceperant, dixit, vitámque gladio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro Dea culta eſt. Condita eſt urbs hæc 72. annis antè, quàm Roma, cujus virtus ſicut bello clara fuit, ita domi ſtatus variis diſcordiarum caſibus agitatus eſt. Cùm inter cætera mala etiam peſte laborarent, cruenta ſacrorum religione, & ſcelere, pro remedio uſi ſunt.

Getulorum regem Virgilius facit Hiarbam.

* Sichæi.

Didonis mors.

De origine, conditoribus, anno conditionis, mirè variant autores vide Euſebium & Apuleium.

Quippe

Quippe homines, ut victimas immolabant, & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum expoſcentes, pro quorum vita dii rogari maximè ſolent. Itaque * adverſis tanto ſcelere numinibus, cùm in Sicilia diu infeliciter dimicaſſent, tranſlato in Sardiniam bello, amiſſa majore exercitus parte, gravi prælio victi ſunt. Propter quod ducem ſuum * Machæum, cujus auſpiciis & Siciliæ partem domuerant, & adverſus Afros magnas res geſſerant, cum parte exercitus, quæ ſuperfuerat, exulare juſſerunt. Quam rem ægrè ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniámque infelicis militiæ petant: denuncient, quòd ſi precibus neque-ant, armis ſe conſecuturos. Cum preces & minæ legatorum ſpretæ eſſent, interjectis diebus conſcenſis navibus, armati ad urbem veniunt: ibi deos, hominéſq; teſtati, non ſe expugnatum, ſed recuperatum patriam venire, oſtenſuróſque civibus ſuis, non virtutem ſibi priore bello, ſed fortunam defuiſſe. Prohibitis commeatibus, obſeſſáque urbe, in ſummam deſperationem Carthaginienſes adduxerunt. Interea à Cartalo Machæi ducis exulis filius, cum præter caſtra patris à Tyro, quò decimas Herculis ferre, ex præda Sicilienſi, quã pater ejus ceperat, à Carthaginienſibus miſſus fuerat, reverteretur, accerſitúſq; à * patria eſſet, publicę ſe prius religionis officia executurum, quàm privatæ pietatis reſpondit. Quam rem etſi ægrè ferret pater, non tamen vim afferre religioni auſus eſt. Interjectis deinde diebus Cartalo petito commeatu à populo, cùm reverſus ad patrem eſſet, ornatúſq; purpura, & infulis ſacerdotii, omnium ſe oculis ingereret, tum in ſecretum pater abducto, ait, Auſus ne es nefan-

* Averſis.

* Mezeum Oroſius habet.

Machæus, Carthaginienſium imperator, exulat.

Carthaginienſes à ſuis oppugnantur militibus.

* Patre.

nefandiſſimum caput, iſta purpura & auro ornatus, in conſpectum tot miſerorum civium venire? & mœſta ac lugentia caſtra circumfluentibus quietæ felicitatis inſignibus, velut exultabundus intrare? Nuſquamne te aliis jactare potuiſti? Nullus locus aptior, quàm ſordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quòd paulo antè vocatus, non dico patrem, ducem certè civium tuorum ſuperbè ſpreviſti? Et quid porrò tu in purpura iſta coroníſque aliud, quàm victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil niſi exulis nomen agnoſcis: ego quoque imperatorem me magis, quàm patrem indicabo, ſtatuámque in te exemplum, ne quis poſthac infelicibus miſeriis patris illudat. Atque ita cum ornatu ſuo, in altiſſimam crucem in conſpectu urbis affigi juſſit. Poſt paucos deinde dies Carthaginem capit, evocatóque populo ad concionem, exilii injuriam queritur, belli neceſſitatem excuſat, contemptúmque victoriarum ſuarum. Punitis autoribus miſerorum ſuorum civium, injurioſi exilii omnibus ſe veniam dare dicit. Atque ita decem ſenatoribus interfectis, urbem legibus ſuis reddidit. Nec multo pòſt tempore affectati regni accuſatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pœnas dedit. Huic Mago imperator ſucceſſit, cujus induſtria, & opes Carthaginienſium, & imperii fines, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

Exemplum crudelitatis paternæ erga filium.

Cartale filius à patre Machæo cruci affigitur.

Acta ſunt hac tempore Cyri regis. Groſ.

IVSTINI

IVSTINI LIBER XIX.

MAgo Carthaginiensium imperator, cùm primus omnium ordinata disciplina militari, imperium Pœnorum condidisset, viréque civitatis non minus bellandi arte, quàm virtute firmasset, defungitur, relictis duobus filiis Asdrubale & Amilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris, successerunt. Iis ducibus Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros quoque, vectigal pro solo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicut causa justior, ita & fortuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecuniæ, non armis finitum. In Sardinia quoque Asdrubal graviter vulneratus, imperio * Amilcari fratri tradito interiit, cujus mortem, tum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triumphi quatuor insignem fecere: hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce Pœnorum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, grave belluni natum: in quo & diu, & varia victoria prælatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias immolare, & caninâ carne vesci prohibebantur: mortuorum corpora cremare potius, quàm terra obruere à rege jubebantur: petentes simul auxilia adversus Græcos, quibus illaturus

Seipsum is Magointerfecerat, ob rem malè gestam contra Syracusanos: ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui à Carth. Plut. in vita Timoleonis.

* Cui cognomentum fuit Barcha.

Bellum Siciliense.

Darii edictum.

turus bellum Darius erat. Sed Carthaginienſes auxilia negantes, propter aſſidua finitimorum bella, cæteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupidè paruêre. Intera Amilcar bello Sicilienſi interficitur, relictis tribus filiis Amilcone, Hannone, Giſgone, Aſdrubali quoque par numerus filiorum fuit: Annibal, & Aſdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginienſium ea tempeſtate regebatur. Itaque & Mauris bellum illatum, & adverſus Numidas pugnatum, & Afri ſtipendium urbis conditæ Carthaginienſibus remittere. Dein cùm familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati eſſet, omniáque agerent ſimul & judicarent, centum ex numero ſenatorum judices deliguntur, qui reverſis à bello ducibus, rationem rerum geſtarum exigerent, ut hoc metu ita in bello imperia * cogitarent, ut domi iuſtitiam, legéſque reſpicerent. In Sicilia in locum Amilcaris, imperator Amilco ſuccedit: qui cùm navali terreſtríque bello ſecunda prælia feciſſet, repentè peſtilentis ſyderis vi exercitum amiſit: Quæ res cùm nuntiata Carthagini eſſet, mœſta civitas fuit. Omnia ululatibus, non ſecus ac ſi ipſa urbs capta eſſet, perſonabant: clauſæ privatæ domus, clauſa deorum templa, intermiſſa omnia ſacra, omnia privata officia damnata, cunctæ deinde ad portum congregantur, egredientêſque paucos è navibus, qui cladi ſuperfuerant, de ſuis percontantur. Ut verò dubiâ anteà ſpe, & ſuſpenſo metu, incerta orbitatis expectatione caſus ſuorum miſeris illuxit, tunc toto littore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops è navi ſua imperator Amilco, ſordidâ, ſerviliq; tunicâ diſcinctus: ad cujus conſpectum plangentium agmina junguntur.

Miror quid venerit in mentem Juſtino, cur Annibalem filium Aſdrubalis dicat, cùm ſecus habeant omnes hiſtoriæ.

* Agitarent.

Amilcari Amilco ſuccedit.

Deſcriptio Publici luctus.

Exemplum miſerè affectæ urbis.

Ipſe

Ipſe quoque manus ad cœlum tendens, nunc ſortem ſuam, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accuſat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarum, quæ ipſi dederant, abſtulerint: qui captis tot urbibus, totiéſque hoſtibus terreſtri navalíque prælio victis, exercitum victorem non bello, ſed peſte deleverint: deferre ſe tamen civibus ſuis non modica ſolatia, quòd malis eorum hoſtes gaudere, non gloriari poſſent. Quippe neque eos qui mortui ſunt, à ſe occiſos: neque eos, qui reverſi ſunt, à ſe fugatos poſſint dicere. Prædam, quam relictis à ſe caſtris abſtulerint, non eſſe talem, quam, velut ſpolium victi hoſtis, oſtentent: ſed quam poſſeſſione vacua, fortuitis dominorum mortibus, ſicuti caduca occupaverint. Quòd ad hoſtes pertinet, victores ſe receſſiſſe: quòd ad peſtem pertinet, victos: nihil tamen ſe grauius ferre, quàm quòd inter fortiſſimos viros mori non potuerit: ſervatúſque ſit, non ad vitæ jucunditatem, ſed ad ludibrium calamitatis, quanquam ubi miſeras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, ſe quoque ſequuturum commilitones ſuos: oſtenſurúmque patriæ, non ideo ſe in eam diem vixiſſe, quoniam velit vivere: ſed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, intra hoſtium exercitus relictos morte ſua proderet. Tali vociferatione per urbem ingreſſus, ut ad limina domus ſuæ venit, proſequutam multitudinem, velut poſtremo alloquio dimiſit, obſeratíſque foribus, ac nemine ad ſeſe, ne filiis quidem admiſſis, mortem ſibi conſcivit.

Amilconis imperatoris Carthaginienſium querela.

Miſerabilis Amilconis exitus.

IVSTINI LIBER XX.

Dionysii senioris gesta.

Dionysius ex Sicilia pulsis Carthaginiensibus, occupatóque totius insulæ imperio, grave otium regno suo periculosa nimque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam trajecit, simul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. Prima illi militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant, fuit: quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnésque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed universam fermè Italiam ea tempestate occupaverant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem, vestigia Græci moris ostentant. Namque Tuscorum populi qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troja, Antenore duce, misit: Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit. Græca urbs est & Harpos, quam Diomedes, exciso Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos autores habent: & in Tuscis, Tarquini à Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Cere urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? Item Falisci, Iapygii, Nolani, Abellani, nónne Calcidensium coloni sunt? Quid tractus omnes Campaniæ? Quid Brutii, Sabiníque? Quid Samnites?

De origine Venetorum, vide Livium 1 Dec. lib. 1. statim in initio.

nites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spuriósque vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philocteten ferunt, ibique adhuc monumentum ejus visitur: & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere. Metapontini quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant: propter quod omnis illa pars Italiæ major Græcia appellatur. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotonienſibus pellere cæteros Græcos Italia statuerunt. Cum primum urbem Syrim cepissent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ simulacrum, sacerdotémque deæ velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidaverunt. Ob hoc cùm peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierunt. Responsum his est, finem mali fore, si violatum Minervę numen, & interfectorum manus placassent. Itaque cùm statuas juvenibus justæ magnitudinis, & inprimis Minervę fabricare cœpissent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam, & manium pacem, & deæ rati, juvenibus modica & lapidea simulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita pestis utrobique sedata est, cùm alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quievere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris auxilium contra se à Locrensibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenses, ad Spartanos decurrunt, auxilium supplices deprecantur. Illi longinquâ militiâ gravati, auxilium a Castore & Polluce petere eos jubent. Neque legati sociæ urbis responsum spreverunt: profectíque in proximum templum, facto sacri-

Thurinorum origo.

Epeus Trojani equi faber.

Exemplum crudelitatis & impietatis.

Oraculum.

Bellum Crotonienſium cum Locrenſibus.

sacrificio, auxilium deorum implorant, litatis hostiis, obtentóque, ut rebantur, quod petebant, haud secus læti, quàm si deos ipsos secum advecturi essent, pulvinaria iis in navi componunt, faustisque profectionibus, solatia suis pro auxiliis deportant. Iis cognitis Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellíque prosperos eventus deprecantes: Responsum, prius votis hostes, quàm armis vincendos. Cùm vovissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium, & responso Dei cognito, nonas voverunt: tacitámque eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cùm in aciem processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant, tantúsque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur. Sed dum mori honestè quærunt, felicius vicerunt. Nec alia causa victoriæ, quàm quòd desperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab aceni unquam recessit, eósque tamdiu circumvolavit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo juvenes diverso à cæteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultrà apparuerunt, quàm pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria. Post hæc, Crotonienſibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter sumpserant, mutassentque vitam luxuria, ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Dema-

Oraculum.

Vota Crotonienſium & Locrenſium.

Desperatio enim, magnum ad honestè moriendum incitamentum est. Curt.

Victoria Locrenſium de Crotoniatis.

Vide Cic. lib. 2. de Orat. & Livium 1 ab Vrbe condita.

Pythagoræ Peregrinatio

Demarato locupletè negotiatore patronatus, magnísq; sapientiæ incrementis formatus, Ægyptum primò, mox Babyloniam ad perdiscendos syderum motus, originémq; mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus erat. Inde regressus, Cretam & Lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclytas, ea tempestate leges, contenderat. Quibus omnibus instructus, Crotonam venit, populúmque in luxuriam lapsum, autoritate sua ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, calúsque civitatum hac peste perditarum enumerabat, tantúmque studium ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos in optimam frugem conversos fuisse incredibile videretur. Matronarum quoque separatam à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros, nunc illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut *genitricem virtutum frugalitatem* omnibus ingerebat, consecutúsque assiduitate disputationum erat, ut matronæ auratas vestes, cæteráq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ, deponerent, eáq; omnia delata in Iunonis ædem ipsi deæ consecrarent, præferens, *vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse*. In juventutem quoq; quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant. Sed 300. ex juvenibus cùm sodalitii jure sacramento quodam nexi, separatam à civibus cæteris vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, quæ eos, cùm in unam domum convenissent, cremare voluit. In quo tumultu 60. fermè homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autem cùm

Pythagoræ doctrina apud Crotonienses.

Luxuriati, id est, luxuria corrupti.

Frugalitas virtutum genitrix.

Vel inedia, vel interfectus à Syracusanis, dum agrum fabaceum circuit. annos 20. Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibique deceſſit: cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent, eúmque pro Deo colerent. Igitur Dionyſius tyrannus, quem ſuprà à Sicilia exercitum in Italiam trajeciſſe, bellúmque Græcis intuliſſe memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienſes, vix vires longo otio ex prioris belli clade reſumentes, aggreditur. Qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus, quàm anteà cum tot millibus Locrenſium paucitati reſtiterunt.

Lætit. Epiphonema egregiũ. Gallos Senones intelligit. Tantum virtutis pauperras adverſus inſolentes divitias habet, tantóque inſperata interdum ſperata victoria certior eſt. Sed Dionyſium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menſes Romam incenderunt, ſocietatem, amicitiámq; petentes, adeunt, gentémq; ſuam inter hoſtes ejus poſitam eſſe, magnóq; uſui ei futurum vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hoſtibus, affirmant. Grata legatio Dionyſio fuit. Ita pacta ſocietate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum vetus ex integro reſtaurat. Iis autem Gallis cauſa in Italiam veniendi, ſedéſq; novas quærendi, inteſtina diſcordia, & aſſiduæ domi diſſenſiones fuere: quarum tædio, cùm in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam, condiderunt. Tuſci quoque, duce Rheto, avitis ſedibus amiſſis, Alpes occupavere, & nomine ducis gentem Rhetiorum condiderunt. Sed Dionyſium in Siciliam adventus Carthaginienſium revocavit: qui recuperato exercitu, bellum, quod lue deſerüerant, auctis viribus, repetebant. Dux belli Hanno Carthaginienſis erat, cujus inimicus Suniator potentiſſimus ea tempeſtate Pœnorum, cùm odio ejus, Græcis literis Dionyſio adventum

Gallicur Italiam invaſerint. In Italiam CC. ante annos migraverunt Celtæ, quam eſſet urbs incenſa. lib. 5. Strab. ab urbe. Vixit ad magnam ſenectutem, & filiv regnum per manus tradidit. Lact. lib. 2. exceſſit enim annum LX. Prob.

exercitus,

exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis proditionis damnatur: facto senatusconsulto, ne quis posteà Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut Græco sermoni studeret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multò pòst Dionysius, quem paulò antè non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus, fractúsque, ad postremum insidiis suorum interficitur.

IVSTINI LIBER XXI.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis, ejus nomine Dionysium, suffecere: & maturam ætatem ejus secuti, & quòd firmius futurum esset regnum, si penes unum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni avunculos fratrum suorum, velut æmulos imperii sui, hortatorésque puerorum ad divisionem regni tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit, excusaturus facturus, quod statuerat, si probatus antè omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, & quibuscunque delinimentis potest, animos omnium solicitat. Tunc ad destinatum facinus conversus, non * cognatos tantùm fratrum, sed etiam ipsos fratres interfecit: ut quibus consortium regni debebat, ne * spiritus quidem consortii relinqueretur,

Dionysius junior.

Dionysii popularis largitio.

Qui in temporaria servitute detinebantur.

Impietatis exemplum.

* Spes.

Dionysii sævitia. De decore filii, mortuus pater pœnas rependit. Valer. Max.

queretur, tyrannidem in suos prius quàm in externos auspicatus. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria oculorúmq; valetudinem contraxit, adeò ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sævitia grassatur, nec, ut pater, carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet: ob quę non contemptior omnibus, quàm invisior fuit. Itaque cùm bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, an imperium deponeret, an bello resisteret: sed à militibus prædam, urbísq; direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus, cùm iteratò non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum cùm quibus de pace conveniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet: atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cùm obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrensibus sociis acceptus, velut jure regnaret, arcem occupat, solitámq; sibi sævitiam exercet. Conjuges principum ad stuprum rapi jubebat, virgines ante nuptias abducebat, stupratásq; * procis reddebat. Locupletissimos quosq; aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonáq; eorum invadebat. Deinde cùm rapinæ occasio deesset, universam civitatem callido commento circumvenit. Cum Rhegynorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, voverunt, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso, cum adversa

Dionysii fuga ex Syracusis. Tyranni scelera.

* Sponsis.

Vide quibus votis dæmones, pro diis culti delectati fuerint.

bella

bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat: hortatur, ut uxores filiásque suas in templum Veneris, quàm possint ornatissimas mittant: ex quibus sorte centum ductæ, voto publico fungantur, religionisq; gratia, uno stent in lupanari mense, omnibus antè juratis viris, ne quis ullam attaminet. Quæ res ne virginibus, voto civitatem solventibus fraudi esset, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priusquam illę maritis traderentur. Probato consilio, quo & superstitioni, & pudicitiæ virginum consulebatur, certatim omnes feminæ impensius exornatæ, in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentáq; matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interfecit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquent. Cùm his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per *conditionem recepit. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus reipub. superabat vires, ad occupandam dominationem intendit, regnúmque invadere, interfecto senatu, conatus est. Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum nefanda committeret, & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretiùs senatum, & sine arbitris interficeret, orbámq; remp. faciliùs invaderet. Qua re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quàm cogitata. Cõtenti itaq; cohibuisse decreto, modum nuptiarũ

Dionysii crudelitas.

Dionysius rursus Syracusis potitur.

*. Proditionem.

Hannonis impium, & nefandum scelus.

ſumptibus ſtatuunt, idque obſervari non ab uno, ſed ab univerſis jubent, ne perſona deſignata, ſed vitia correpta eſſe viderentur. Hoc conſilio præventus, iterum ſervitia concitat, ſtatutáque rurſus cædium die, cùm denuò ſe proditum videret, timens judicium, munitum quoddam caſtellum cum viginti millibus ſervorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regémque Mauritanorum concitat, capitur, virgíſque cæſus, effoſſis oculis, & manibus, cruribúſque fractis, velut à ſingulis membris pœnæ exigerentur, in conſpectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum in cruce figitur. Filii quoque cognatíque omnes, etiam innoxii, ſupplicio traduntur, ne quiſquam aut ad imitandum facinus, aut ad mortem ulciſcendam, ex tam nefaria domo ſupereſſet. Interea Dionyſius Syracuſis receptus, cùm gravior erudeliórque indies civitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. Tunc depoſito imperio, arcem Syracuſanis cum exercitu tradidit, receptóque privato inſtrumento, Corinthum in exilium proficiſcitur: Ibi humillima quæque tutiſſima exiſtimans, in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit: non contentus in publico vagari, ſed potare; nec conſpici in popinis, lupanaribúſque, ſed totis diebus deſidere: cum perditiſſimo quoque de minimis rebus diſceptare, pannoſúſque & ſqualliduſ incedere, riſum libentius præbere, quàm captare, in macello perſtare, quæ emere non poterat, *oculis devorare*: apud ædiles adverſus lenones jurgari: omniáque ita facere, ut contemnendus magis, quàm metuendus videretur. Noviſſimè ſe ludimagiſtrum profeſſus, pueros in trivio docebat, ut aut à timentibus ſemper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nam licet * tyrannicis vitiis ſemper

Hanno, virgis cæſus, cruci affligitur.

Mirum variantis fortunæ exemplum.

Tyrannis nulla perpetua.

Ludum Corinthi aperuit Dionyſius. Cic. lib. 9. Epiſt.

* *Tyranni vitiis ſemper abundent.*

ſemper abundaret, tamen ſimulatio hæc vitiorum non naturę erat: magiſq; hac arte, quàm amiſſo regali pudore faciebat, expertus quàm inviſa tyrannorum forent jam ſine opibus nomina. Laborabat itaque invidiam præteritorum contemptu preſentium demere, neque honeſta, ſed tuta conſilia circumſpiciebat. Inter has tamen diſſimulationum artes, ter inſimulatus eſt affectatæ tyrannidis: nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus eſt. Inter hæc Carthaginienſes tanto ſucceſſu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Perſico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad ſpeculandos ejus animos Amilcarem, cognomento Rhodanum, virum ſolertia facundiáque præter cæteros inſignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, autor originis ſuæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita, & fælicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Amilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugiſſe ſe ad regem expulſum patria fingit, militémque ſe expeditionis offert. Atque ita conſiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, deſuper cera vacua inducta, civibus ſuis omnia perſcribebat. Sed Carthaginienſes poſt mortem regis reverſum in patriam, quaſi urbem regi vendicaſſet, non ingrato tantùm, verumetiam & crudeli animo necaverunt.

Et verſ. Oroſ.

Amilcaris Rhodani dolus.

Ingratitudinis exemplum.

IVSTINI LIBER XXII.

Agathoclis natales & mores.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii succeſſit, ad regni majeſtatem ex humili & ſordido genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honeſtiorem puericiam, quàm principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam ſtupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egreſſus, libidinem à viris ad feminas tranſtulit. Poſt hæc apud utrumq; ſexum famoſus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto tempore, cùm Syracuſas conceſſiſſet, accitúſq; in civitatem inter incolas eſſet, diu ſine fide fuit: quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In ſumma, gregariam militiam ſortitus, non minus tunc ſeditioſa, quam anteà turpi vita, in omne facinus promptiſſimus erat. Nam & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Brevi itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus eſt. Primo bello adverſus Ætneos magna experimenta ſui Syracuſanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de ſe ſpem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damaſconis ſufficeretur. Cujus uxorem adulterio cognitam, poſt mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repentè dives factus eſſet, piraticam adverſus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quòd ſocii capti tortíque, de illo negaverunt. Bis occupare imperium

Deſcriptio.

Geſta.

Syra-

Syracusarum voluit, bis in exilium actus est. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primò prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & urbem Syracusas obsidere cœpit: ad cujus auxilium Amilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odiis, præsidia militum mittit. Ita uno & eodem tempore Syracusæ & ab hoste civili amore defensæ, & a cive hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cùm videret fortius defendi urbem, quàm oppugnari, precibus per internuncium Amilcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua repromittens. Qua spe impletus Amilcar, societatem cum eo metu potentiæ ejus jungit, ut quantum virium Agathocli adversus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ recuperaret. Igitur non pax tantùm Agathocli conciliatur, verumetiam prætor Syracusis constituitur. Tunc Amilcari expositis ignibus cereis, tactisq; in obsequia Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interfecit, atq; ita veluti reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quædam prius ordinaturus: sic compositis rebus immissis militibus populum obsidet, senatum trucidat: cujus peracta cæde, ex plebe locupletissimos quosque interficit. Iis ita gestis, militem legit, exercitúmque conscribit: quo instructus, finitimas civitates, nihil hostile metuentes, ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios permittenter Amilcare fœdè injuriis vexat: propter quod querelas Carthag. socii non tam de Agathocle, quàm de Amilcare detulerunt: hunc ut dominum

Agathocles Syracusas obsidet.

Prætor Syracusis constituitur.

Cædes ab Agathocle patratæ.

minum & tyrannum, illum ut proditorem arguentes: à quo infestissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: cui ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ: urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc insuper civitates sociorum eidem pacis titulo traditæ sint. Denuntiare igitur se hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum mali non Siciliæ magis, quàm ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Amilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt, & sententias prius quàm recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, donec alter Amilcar Gisgonis filius, à Sicilia reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias inauditas, mors Amilcaris prævenit, liberatúsque est fati munere, quem sui *per injuriam cives inauditam damnaverant. Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. Prima igitur illi cum Amilcare, Gisgonis filio, prælii congressio fuit: à quo victus, majori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris fuit. Cùm igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocléque se nec viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret, super hæc à sociis crudelitate ejus offensis, desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: mira prorsus audacia, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret: & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena, victúsque victoribus insultaret. Hujus consilii non minus admirabile silentium, quàm commentum fuit, populo hoc solùm professus, invenisse se victoriæ viam: animos illi tantum

Amilcaris oblitus.

* Propter. *Bellum Agathoclis cum Carthaginiensibus.*

Agathoclis audacia, qui victus victoribus Carthaginiensibus bellum infert.

tum in brevem obsidionis patientiam firmarent, vel si cui status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem. Cùm mille sexcenti discessissent, cæteros ad obsidionis necessitatem frumento, & stipendio instruit: quinquaginta tantùm secum talenta ad præsentem usum aufert, cætera ex hoste melius quàm ex sociis paraturus. Omnes deinde servos militaris ætatis libertate donatos, sacramento adegit, eósque & majorem partem fermè militum navibus imponit, ratus exæquata utriusque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: cæteros omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quò veheretur, cursum in Africam dirigit. Cùm omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primò exposito in Africæ litore exercitu, consilium suum omnibus aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: quibus aliud nullum auxilium superesset, quàm ut hostibus faciant, quæ ipsi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires submini strent: foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus socis, & odio diuturni imperii externa auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quòd urbes, castellaque Africæ non muris cincta, non in montibus posita sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facilè ad belli societatem perduci posse. Majus igitur Carthaginiensibus ex ipsa Africa, quàm ex Sicilia exarsurum bellum, coituráque auxilia omnium adversus unam urbem, nomine quàm opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde

Agathocles oppressus ex Sicilia in Africam bellum transfert.

Exhortatoria Agathoclis ad milites oratio.

Propositio à periculo Ratio.

A facili & opportuno.

sump-

sumpturum. Non in repentino Pœnorum metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculsi trepidaturi sint. Accessura & villarum incendia, castellorum urbiúmque contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quibus omnibus non sibi tantum in alios sed & aliis in se sentient patere bella. His non solum Pœnos vinci sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cùm sua urgeantur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec præda uberiorem invenire posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam, Siciliámque præmium victorum fore. Gloriam certè tam honestæ militiæ, tantam in omne ævum futuram, * ut determinari nullo tempore oblivionis possit: ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, ultróq; victores insecuti sint, & obsessores urbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac lætò animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentum illustrius dari. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portenti visio, quòd navigantibus eis sol defecerat. Cujus rei rationem non minore cura rex, quàm belli reddebat, affirmans, si prius quàm proficiscerétur factum esset, credi adversum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. Porrò defectus naturalium syderum semper præsentem rerum statum mutare, certúmque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis commutationem significari. Sic consolatis militibus, universas naves consentimte exercitu incendi jubet, ut omnes scirent auxilio fugæ ablato, aut vincendum, aut moriendum esse.

Ab honeste.

Gloria.

* *Fortè legendum erat, ut determinari nullo tempore oblivio possit.*

Peroratio.

Solis defectus.

Prodigii interpretatio.

Idem fecit Alex. Magnus.

* Adempto.

Deinde

Deinde cùm omnia, quacunque ingrederentur prosternerent, villas castellaque incenderent, obvius his fuit cum 30. millibus Pœnorum Hanno dux, & prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agathocles victis hostibus, urbes castellaque expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. Castra deinde in quinto lapide à Carthagine statuit, ut damna charissimarum rerum, vastitatémq; agrorum, & incendia villarum, de muris ipsius urbis specularentur. Intereà ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarúmque urbium divulgatur. Stupor itaque omnes & admiratio incessit, unde tanto imperio tam subitum bellum, præsertim ab hoste jam victo. Admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multò pòst non Africa tantùm, verumetiam urbes nobilissimæ novitatem lequutæ, ad Agathoclem defecere, frumentóque & stipendio victorem * adjuvere. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. Nam post profectionem á Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab * Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nuntiabantur. Itaque cùm domi, forísque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantùm ab his urbes, verumetiam socii reges deficiebant, *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes.* Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat, pactúsque cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Car-

Duos tantùm amisit è suis Agathocles.

Oro.

Egregia Agathoclis de Carthaginiensibus victoria.

Afrorum ad Agathoclem defectio.

* Extruxere.

* Andronem, appel. Oros.

Carthaginiensibus, cederet. Itaque cùm ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cùm sæpius simul cœnassent, quia filius ejus ab Ophella adoptatus esset, incautum eum interfecit: occupatóque exercitu ejus, iteratò Carthaginienses omnibus viribus bellum *struentes, magno utriusque exercitus sanguine, gravi prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, transiturus ad eum Bomilcar, dux Pœnorum cum exercitu fuerit. Ob quam noxiam in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est: ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit, adeò ut de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum scelera concionaretur, objectans illis nunc Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum, nunc Gisgonis innocentis exilium, nunc in Amilcarem patruum suum tacita suffragia, quòd Agathoclem socium illis facere, quàm hostem maluerit. Hæc cùm in maxima populi concione vociferatus esset, expiravit. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Amilcarem, Gisgonis filium, novus eò à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur, primo adventu ejus, omnes Siciliæ urbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt: atque ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. In Africam deinde reversus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris dilata à filio

Ophellas per dolum cæditur.

*Cientes.

Carthaginiensium nova clades.

Bomilcar cruci affixus.

Agathocles in Siciliam reversus, totius insulæ imperium occupat.

filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit, stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram. Paululùm modò attenderent, dum belli reliquiæ peragantur, cùm sciant Carthaginem captam spes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit: ibi inconsultiùs prælium committendo, majorem partem exercitus perdidit. Cùm itaque in castra fugisset, versamque in se invidiam temerè commissi belli videret, pristinámque offensam non depensi stipendii metueret, concubia nocte solus à castris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites cognovere, haud secus quàm si ab hoste capti essent, trepidavere: Bis se à rege suo in mediis hostibus, relictos esse, proclamantes, salutemque suam desertam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerat. Cùm persequi regem vellent, à Numidis excepti, in castra revertuntur: comprehenso tamen Archagatho, qui à patre noctis errore discesserat: Agathocles autem navibus, quibus fuerat à Sicilia regressus, cum custodibus earundem Syracusas defertur. Exemplum flagitii singulare, Rex exercitus sui desertor, filiorúmque pater proditor. Interim in Africa post fugam regis, militis pactione cum hostibus facta, interfectis Agothoclis filiis, Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus cùm occideretur ab Archesilao amico * Antipatri, rogavit eum quídnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat? Tunc respondit, satis habere se, quòd superstitis eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hæc Pœni ad persequendas belli reliquias, duces in Siciliam miserunt,

Agathoclis à Pœnis vincitur.

Agathoclis fuga.

Proditionis & perfidiæ exemplum.

* Antea patris.

Archagathi Agathoclis filii mors.

runt cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

IVSTINI LIBER XXIII.

AGathocles rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatum à se fiducia virium diffidentium, armis subegit. Deinde quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incrementis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit, exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. Primi igitur hostes illi Brutii fuere, qui & fortissimi & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerant: autores quoque suos Lucanos bello viceranr, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in sylvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste, quam induerent, vel cui incubarent: ut à primis annis duritiæ, parsimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus mellis, & lactis, & fontium liquor erat: Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine, solicitati præda cùm plures facti essent, infestas regio-

Bellum in Italia ab Agathocle gestum.

Epiphonema.

Lucanorum & Spartanorum mos in educandis liberis.

regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum castellum proditum sibi per Brutiam mulierem expugnarunt, ibiq; civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus, statuerunt: Brutiósq; se ex nomine mulieris vocaverunt. Primum illis cum Lucanis, originis suæ autoribus, bellum fuit. Quâ victoriâ erecti, cum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt: tantásq; opes brevi consecuti sunt, ut per icios etiam regibus haberentur. Deniq; Alexander rex Epiri, cum in auxilium Græcarum civitatum cum magno exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit, ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit. Principio adventus opinione ejus concussi, legatos ad eum, societatem amicitiámq; petentes, miserunt. Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum traji viderent, in posterum statuta his die, conscensis navibus frustratus est: sed fraudis haud lætus eventus fuit. Siquidem reverti cum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit: quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulósq; humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotémque ortum, ejus regnum jam quasi mortui vendicantibus, occiso filio, regnum nepos occupavit. Igitur Agathocles, cùm morbi cura, & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo crescceret, desperatis rebus, uxorem suam Theogenam, genitósque ex ea duos parvulos, cum

Brutii unde dicti.

Agathoclis fraus.

Gravis morbus.

Bellum inter filium & nepotem Agathoclis.

Theogena, Agathoclis uxor.

omni pecunia, & familia, regalíque inſtrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impoſitos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit, timens ne prædonem regni ſui hoſtem paterentur. Quanquam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata eſt, ne diſceſſus ſuus adjungi nepotis parricidio poſſet, & tam cruentè hæc deſeruiſſe virum, quam ille impugnaſſe avum videretur: *Nubendo ſe non proſperè tantum, ſed omnis fortunæ iniſſe ſocietatem*: Nec invitam periculo ſpiritus ſui empturam, ut extremos viri ſpiritus exciperet & exequiarum officium, in quod profecta ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequio debitæ pietatis impleret. Diſcedentes parvuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum non amplius viſura * oſculis fatigabat. Nec minus ſenis lacrymæ miſerabiles erant. Flebant ii morientem patrem, ille exules liberos. Hi diſceſſu ſuo ſolitudinem patris ſenis, ægri, ille in ſpem regni ſuſceptos relinqui in egeſtate lugebat. Inter hæc regia omnis aſſiſtentium fletibus tam crudelis diſſidii impleta, reſonabat. Tandem lacrymis finem neceſſitas profectionis impoſuit, & mors regis proficiſcentes filios ſecuta eſt. Dum hæc aguntur, Carthaginienſes, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occaſionem totius inſulæ occupandæ natum ſibi exiſtimantes, magnis viribus eò trajiciunt, multáſque civitates ſubigunt. Eo tempore & Pyrrhus adverſus Romanos bellum gerebat, qui imploratus à Siculis in auxilium, ſicuti dictum eſt, cùm Syracuſas veniſſet, multáſque civitates ſubegiſſet, rex Siciliæ, ſicut Epiri appellabatur. Quarum rerum felicitate lætatus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam ſuſceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ

Diſceſſus miſerabilis deſcriptio.

Matrimonium. Theogena, probæ & maritum amantis conjugis exemplum.

Pietas filiorum erga parentes, & parentum erga liberos.

* Oculis.

Agathoclis exitus.

Revertitur ad Pyrrhi hiſtoriam.

Italiæ regnum deſtinat. Poſt hæc multa ſecunda prælia cum Carthaginienſibus facit. Interjecto deinde tempore, legati ab Italicis ſociis venere, nuntiantes Romanis reſiſti non poſſe, deditionémque futuram, niſi ſubveniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertúſque quid ageret, vel quibus primùm ſubveniret, in utrumque pronus conſultabat. Quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum videbatur, exercitum in Italiam non trajicere, periculoſius à Sicilia deducere: ne aut illi non lata ope, aut hi deſerti amitterentur. In hoc æſtu periculorum, tutiſſimus portus conſiliorum viſus eſt, omnibus viribus * decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginienſibus, victorum exercitum * tranſponere in Italiam. Itaque conſerto prælio, cùm ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt: ac propterea ſocii ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam citò amiſit, quàm facilè quæſierat. Sed nec in Italia meliore felicitate uſus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriuſque rei caſus in exemplum fuit. Nam ſicut antè ſecunda fortuna, rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium & tot de Romanis victorias attraxerat: ita nunc adverſa, velut in oſtentationem fragilitatis humanæ deſtruens quæ cumulaverat, Sicilienſi ruinæ naufragium maris, & fœdum adverſus Romanos pugnam, turpémque ab Italia diſceſſum adjecit. Poſt profectionem à Sicilia Pyrrhi magiſtratus Hiero creatur, cujus tanta moderatio fuit, ut conſentiente omnium civitatum favore, dux adverſus Carthaginienſes primùm, mox rex crearetur. Hujus futuræ majeſtatis ipſa infantilis educatio, quaſi prænuntia fuit. Quippe genitus erat patre Hiero-

A Tarentinis & Samnitibus. Plutarc.

* Decertare.

* Tranſmittere.

Partim ad Carthaginienſes, partim ad Mamertinos. Plutrac.

Cum M. Curio.

Hieronis natales.

clyto, nobili viro, cujus origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atq; admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat. Sed parvulum, & humanę opis indigentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recolligit, omníq; studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repentè conspectus, eripuit: Adolescenti quoque prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautum, & manu promptum, regémque futurum significabat. Denique adversus provocatores sæpe pugnavit, sempérq; victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoq; in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus erat, prorsus ut nihil ei regium deesse videretur, præter regnum.

Hiero ab apibus melle educatus.

Prodigia in Hierone.

Ob id Pallas delectatur noctua, ut Plutarc. in Demosth.

Boni principis officia.

IVSTINI LIBER XXIV.

Græcorum res.

QVM hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolomæo, Ceraunico, & Antiocho, & Antigono regibus, omnes fermè Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, per quos in societatis fœdera alligarentur,

rentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cujus * bello erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quòd consensu Græciæ sacratum Apollini Cyræum campum per vim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aran, qui adunato exercitu, urbes, satáque in his campis posita, depopulatur; quæ auferri non poterant, incendit. Quod cùm è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantes quanta manus esset, quorum conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, trucidatíque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes dominationem eos Græciæ, non libertatem quærere. Interea inter reges bellum finitur. Nam Ptolomæus pulso Antigono cùm regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit, affinitatémque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit. Exinde externo metu depositio, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiásque Arsinoë sorori suæ instruit: quibus & filios ejus vitâ, & ipsam Cassandriæ urbis possessione privaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore sororis matrimonium petere. Aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quàm concordiæ fraude pervenire non poterat. Sed nota scelerata Ptolomæi voluntas sorori erat. Itaq; non credenti, mandat velle se cum filiis ejus regni consortium jungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quòd id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrium jurisjurandi: quo præsente

* Imperio.

Campus id est Phocidis. Plin. lib. 3.

Ptolomæus rex Macedoniæ.

Arsinoë Ptolemæi soror.

Dolus & scelus in sororem Arsinoën.

apud deos patrios quibus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiem fraternę crudelitatis timebat. Itaq; plus liberis, quàm sibi timens, quos matrimonio suo protecturā se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem, quo perducto in sanctissimum Iovis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolomæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra, & pulvinaria deorum, inauditis, ultimísque execrationibus adjurat, se syncera fide matrimonium sororis petere: nuncupaturúmq; se eam reginam, neq; in contumeliam ejus se aliam uxorem, alióve, quàm filios ejus liberos habiturum. Arsinoë postquàm & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cujus vultus, & blandientes oculi, cùm fidem non minorem, quàm jusjurandum promitterent, reclamante Ptolomæo filio fraudem subesse, in matrimonium fratris consensit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiáq; omnium celebrantur. Ad concionem quoq; vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginámq; eam appellat. Quo nomine in lętitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset: ultro virum in urbem suam Cassandriam invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. Prægressa igitur virum, diem festum urbi in adventum ejus indicit, domos, templa, cæteráq; omnia exornari jubet, aras ubique, hostiásq; disponi, filios quoque suos, Lysimachum sedecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumq; forma insignem, coronatos occurrere jubet. Quos Ptolomæus ad celandum fraudem, cupidè & ultra modum veræ affectionis amplexus, osculis diu fatigat. Ubi ad portam ventum est, occupari arcem jubet,

Ptolemæi perjurium.

Solebant enim sacrificantes apprehendere aras. Unde & Varro dicit, antiquitus ansas dictas. Vide Macro.

Nuptiæ Ptolomæi fratris cum sorore Arsinoë.

Exemplum crudelitatis & parricidii in Ptolomæo.

jubet, pueros interfici. Qui cùm ad matrem confugissent, in gremio ejus, inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante Arsinoë, quòd tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset, pro filiis se sæpe percussoribus obtulit. Frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneráq; excipere quæ liberis * intendebantur, voluit. Ad postremum spoliata etiam funeribus filiorum, scissa veste, & crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta, Samothraciam in exilium abiit, eò miserior, quòd mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptolomæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi pòst à Gallis spoliatus regno, captúsq; vitam ferro, ut meruerat, amisit. Namq; Galli abundanti multitudine, cùm eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas, velut peregrinatum miserunt. Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem Romam captam incendit, & portio Illyricos sinus, ducibus, avibus (nam augurandi studio Galli præter cæteros valent) per strages Barbarorum penetravit, & in Pannonia consedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortãte deinde successu, divisis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere: Tantúsque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacessiti, ultrò pacem ingenti pecunia mercarentur: Solus rex Macedoniæ Ptolomæus, adventum Gallorum intrepidus audivit: ísq; cum pau-

* Intentabantur,

Galli Italiam invadunt.

Romam incendunt.

Gallorum descriptio.

Gallici nominis terror.

cis & incompositis, quasi bella non difficilius, quàm scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus, occurrit. Dardanorum quoq; legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, sprevit: additâ insuper contumeliâ, actum de Macedonia dicens, si cùm totum Orientem soli domuerint, nunc in vindictam civium Dardanis egeant. Milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi immaturi juvenis temeritate casurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolomæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit, sed Ptolomæus inter suos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minus ferociter se legatis quàm inter amicos jactavit: aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se nisi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, risere Galli, undique acclamantes, brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium conseritur: victi Macedones cæduntur: Ptolomæus multis vulneribus saucius capitur, caput ejus amputatur, & lanceâ fixum tota acie, ad terrorem hostium, circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit, cæteri aut capti, aut occisi. Hæc cùm nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur, luctu omnia replentur, nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant, nunc excidia urbium metuebant, nunc Alexandri, Philippíque regum suorum nomina, ficuti numina, in auxilium vocabant, sub illis se non solùm tutos, verumetiam victores orbis terrarum extitisse: ut iucrentur patriam

Ptolomæi temeritas.

Macedones à Gallis cæsi.

Ptolomæi interitus.

Macedonum trepidatio.

triam ſuam, quam gloria rerum geſtarum cœlo proximam reddidiſſent: ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolomæi regis perdiderat, orabant. Deſperantibus omnibus, non votis agendum, Soſthenes unus de Macedonum principibus ratus contracta juventute, & Gallos exultantes victoria compeſcuit, & Macedoniam ab hoſtili depopulatione defendit. Ob quę virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipſe præponitur, & cùm rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſe non in regis, ſed in ducis nomen jurare milites coëgit. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam ſe effuderat, auditâ victoriâ ſuorum, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus parta victoria *optimam prædã, & Orientis ſpoliis onuſtam, tam facilè relictam eſſe, adunatis 150. millibus peditum, & 15. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cùm agros villáſque popularentur, occurrit ei cum inſtructo exercitu Macedonum Soſthenes: ſed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facilè vincuntur. Itaque cùm victi ſe Macedones intra muros urbium condidiſſent, victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros depræda tur. Inde quaſi ſpolia ſorderent, animum ad deorum immortalium templa convertit, ſcurriliter jocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit: prædam religionis aurum, offenſæ deorum immortalium præferens: quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus ſoleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis poſitum eſt in monte Parnaſo, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem majeſtatis undique concurrentes, in eo ſaxo conſedere:

Soſthenis virtus & moderatio.

Brennus Gallorum dux.

*Opimam.

Vincuntur Macedones à Gallis.

Contemptor deûm Brennus.

Impietatis exemplum.

Deſcriptio ſitus templi Delphici Apollinis.

dere: atque ita templum civitatémque non muri, ſed præcipitia, nec manufacta, ſed naturalia præſidia defendunt, prorſus ut incertum ſit, utrum munimentum loci, an majeſtas dei plus hîc admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam theatri receſſit. Quamobrem & hominum clamor, & ſiquando accidit tubarum ſonus, perſonantibus inter rupibus, multiplex audiri, ampliórque, quàm editur, reſonare ſolet. Quæ res majorem majeſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerunque affert. In hoc rupis anfractu, media fermè montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus ſpiritus, in quodam velut vento in ſublime expulſus, mentes vatum in vecordiam vertit, impletóſque deo, reſponſa conſulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum, populorúmque viſuntur munera, quæque magnificentia ſui reddentium vota gratam voluntatem, & deorum reſponſa manifeſtant. Igitur Brennus cùm in conſpectu haberet templum, diu deliberavit, an confeſtim rem aggrederetur, ac verò feſſis via militibus, noctis ſpatium ad reſumendas vires daret. Euridanus & Theſſalonus duces, qui ſe ad prædę ſocietatem junxerat, amputari moras jubent, dum imparati hoſtes, & recens adventus ſui, terrori eſſet: interjecta nocte, & animos hoſtibus forſitan & auxilia acceſſura, & vias, quæ tunc pateant, obſtructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primùm vino cæteríſque commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia, quàm victoria lætum, per agros ſe ſparſerat, deſertíſque ſignis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima namque opinione adventus

Originem Delphici oraculi refert Diod. in Philip.

Delphicum antrum.

Conſultatio de invadendo.

Euridanus, Theſſalonus Gallorum duces.

adventus Gallorum prohibiti agreſtes Græcis oraculis feruntur, meſſes, vináque villis efferre. Cujus rei ſalutare præceptum non prius intellectum eſt quàm vini, cæterarúmq copiarum abundantia, velut mora Gallis objecta, auxilia finitimorum convenere. Prius itaque urbem ſuam Delphi, auctiviribus ſociorũ permunivere, quàm Galli vino, velut prædæ incubantes, ad ſigna revocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum ſexaginta quinque millia, Delphorum ſociorúmque non niſi * quatuordecim millia militum erant, quorum contemptu Brennus ad acuendos ſuorum animos prædę ubertatem omnibus oſtendebat, ſtatuáſque cum quadrigis, quarum ingens copia procul viſebatur, ſolido auro fuſas eſſe: plúſque in pondere, quàm in ſpecie habere prædę affirmabat. Hac aſſeveratione vel animadverſione incitati Galli, ſimul & heſterno mero ſaucii, ſine reſpectu periculorum in bellum ruebant. Contrà Delphi plus in deo, quàm in viribꝰ ſpem ponentes, cum contemptu hoſtium reſiſtebant, ſcandentéſq; Gallos è ſummo montis vertice, partim ſaxis, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repentè univerſorum templorum antiſtites, ſimul & ipſi vates, ſparſis crinibus, cum inſignibus atque infulis, pavidi, vecordéſve, in primam pugnantium aciem procurrunt, adveniſſe Deum clamant, eúmque ſe vidiſſe deſilientem in templum per culminis aperta faſtigia. Dum omnes opem dei ſuppliciter implorant, juvenem ſupra humanum modum inſignis pulchritudinis, comitéſq; ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianę, Minervæque ædibus occurriſſe: nec oculis tantùm hæc ſe perſpexiſſe, ſed audiſſe etiam ſtridorem arcus, ac ſtrepitum armorum. Proinde nec cunctarentur

Brenni & Delphorum copiæ.

* Alii, quatuor millia.

Pugna inter Gallos & Delphos.

tur diis anteſignanis hoſtem cædere, & victoriæ deorum ſocios ſe adjungere, ſummis obſecrationibus monebant. Quibus vocibus incenſi, omnes certatim in prælium proſiliunt. Præſentiam dei & ipſi ſtatim ſenſere. Nam & terræmotu portio montis abrupta, Gallorum ſtravit exercitum, & confertiſſimi cunei non ſine vulneribus hoſtium diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tempeſtas eſt, quæ grandine & fulgure ſaucios ex vulneribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus cùm dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, punitis belli autoribus, cum decem millibus ſauciorum citato agmine à Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus commodior fuit. Siquidem pavidis nulla ſub tectis acta nox, nullus ſine labore & periculo dies: aſſidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & laſſitudo, & ſuper hæc *maximum pervigilii malum*, miſeras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque, nationéſq; per quas iter habebant, palantes, velut prædam, ſectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo antè fiducia virium etiam deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis ſupereſſet.

Vicuntur Galli à Delphis duci. bus diis.

Brennus mortem ſibi conſciſcit.

Clades Gallorum in Græcia.

IVSTINI LIBER XXV.

Tertiæ Gallorum in Macedoniam irruptio.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, ſtatuta pace, cùm in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repentè hoſtis exortus eſt. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cùm in Græciam proficiſcerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne ſoli

desides viderentur, peditum *quindecim millia, equitum tria millia armaverant, fugatísque Getarum, Triballorúmque copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expositum grande auri argentíque pondus admirantes, atque prædæ ubertate solicitati, infestiores, quàm venerant, revertuntur. Quibus & elephantes ad terrórem, velut inusitatas Barbaris formas, rex ostendi jusserat, naves onustas copiis demonstrari: ignarus, quòd quibus ostentatione virium metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam solicitabat. Itaque legati ad suos reversi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt, referta auro & argento castra esse, & neque vallo fossáve munita: & quasi satis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hac relatione avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgii, qui non magno antè tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. Itaque consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur, qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis in proximam sylvam tacit. se occultarent. Neque aliter servata castra quàm quòd deserta sunt. Siquidem Galli ubi omnia vacantia, nec sine defensoribus modò, verumetiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & intactis

* Duodecim.

Auri enim avidissima gens Gallorum. Livius.

Galli Antigonis castra invadunt.

tactis munimentis, ſcrutantes potius quàm diripientes, caſtra occupaverunt. Tunc ablatis, quæ invenerant, ad littus convertuntur. Ibi dum naves incautiùs diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte, quæ eò cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes, trucidantur: tantáque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem hujus victoriæ opinio, non à Gallis tantùm, verumetiam à finitimorum feritate præſtiterit. Quanquàm Gallorum ea tempeſtate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Aſiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis ſine mercenario Gallorum exercitu ulla bella geſſerint, neque pulſi regno ad alios quàm ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, ſive armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majeſtatem ſuam tutam, neque amiſſam recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo partâ victoriâ diviſerunt, eámque regionem Gallogræciam cognominaverunt. Dum hæc in Aſia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege ſupplementum militum per legatos petit: denuntians ni mittat, redire ſe in regnum neceſſe habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipſo quæſiturum. Quod ubi negatum legati retulerunt, diſſimulatis cauſis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet, & arcis Tarentinę cuſtodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reverſus in Epirum ſtatim fines Macedoniæ invadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victúſque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amiſſæ Siciliæ, Italiæque acqui-

Galli cæduntur.

Miſti Galli & Græci, Gallogræci appellantur Livius 8. quartæ Decadis.

Dum Sicilia excederet, & in Italiam properaret. Plutarc.

Exercitus Pyrrhi VIIII. M. peditum, & D. equitum. Plus.

acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum accersit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventus, Thessalonicam se recepit, ut inde cum conductu Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolomæo Pyrrhi filio funditùs victus cum septem comitibus fugiens, non recuperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus, Græciæ, Asiæq; regna meditatur, neque illi major ex imperio, quàm ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, quà tulisset impetum, sustinere valuit. Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquisitisque celeriter carebat: tanto melius studebat acquirere imperia, quàm retinere. Itaque cùm copias Chersonesò transposuisset, legationibus Athenienſium, & Achivorum, Messenióque excipitur. Sed & Græci omnes admiratione nominis ejus, simul & rerum adversus Romanos, Pœnósque gestarum gloria attoniti, adventum ejus expectabant. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit, ubi majore mulierum, quàm virorum virtute excipitur. Tunc Ptolomæum filium, & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus, quàm verecundius recederet. Porrò Ptolomæum filium ejus adeò strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, ut urbem Corcyram solus cum *sexaginta ceperit. Idem prælio navali triremem ex scapha cum septem insiluerit, captámque tenuit. In oppugnatione quoque Spartanorum

Pyrrhi varius successus.

Collatus ob id est ab Antigono, indocto luxuriæ: qui & cùm multa, & feliciter faciat, iis tamen nesciat uti. Plutar.

Pyrrhi bellum adversus Lacedæmonios.

Exemplum muliebris fortitudinis & pietatis erga patriam.

*Sexagesimo.

norum usque in mediam urbem cum equo procurrerit, ibique concursu multitudinis interfectus sit. Cujus corpus ut relatum, * patrem dixisse Pyrrhum ferunt. Aliquanto tardius cum, quàm timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse. Repulsus à Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clausum expugnare * cogitat, inter confertissimos violentissimè dimicans, saxo de muris jactato occiditur. Caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum cum Epirotis sibi deditum, in regnum dimisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes autores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse, raróque non inter reges tantùm, verumetiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse. Scientiam certè rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gesserit, invictus semper extiterit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorúmque, & Carthaginensium bellis nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certè suam angustam, ignobilémque fama rerum gestarum, & claritate nominis sui toto orbe illustrem reddidit.

* Patri est, dixisse.

Duce Acrotato Arci regis filio. Plut.

A femina ictu tegulæ occisum Argis, Plut. scribit.

* Conatur.

Dabat equidem Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Plutar. Pyrrhi Iam.

IVSTINI

IVSTINI LIBER XXVI.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantùm, verumetiam in Asia, Græciáque magni bellorum motus fuere. Nam & Peloponnesii per proditionem Antigono traditi, & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates, aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant: ita aut cum Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoque urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cùm multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, ut conjuges liberósque exulum redderet, primò negavit: posteà quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diémq; profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, preciosissima quæque auferentes, cùm ad portam quasi uno agmine profecturæ convenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occisis prius in gremiis matrum parvulis liberis virginibúsque ad stuprum direptis. Hanc tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Helematus senex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis, nec pignorum respectum timeret, convocatos domi fidissimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus,

Varii Græcorum motus.

Aristotimi tyranni crudele facinus.

Helemati amor erga patriam, & prudens in opprimendo tyranno consilium.

bus, accersitis servis jubet observari fores, tyrannóq; nuntiari mitteret, qui conjuratos apud se comprehenderet, objectans singulis, se, quia liberandæ patriæ autor esse non posset, desertę ultorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus quinto, posteà quàm tyrannidem occupaverat, mense opprimitur. Interea Antigonus cùm multiplici bello & Ptolomæi regis, & Spartanorum premeretur, novusque illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset, in speciem castrorum parva manu adversus cæteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. Quibus cognitis, Galli cùm & ipsi se prælio pararent, in auspicia pugnę hostias cædunt: quarum extis, cùm magna cædes, interitúsq; omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantésque deorum minas expiari cęde suorum posse, conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos invaserat, ut non parcerent ætati, cui etiam hostes pepercissent, bellúmq; internecinum & natalitium cum liberis, liberorúmque matribus gererent, pro quibus bella suscipi solent. Itaque quasi scelere vitam, victoriámque redemissent, sicut erant cruenti ex recenti suorum cæde, in prælium non meliore eventu, quàm omine proficiscuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ, quàm hostes circumvenere: obversantibúsque ante oculos manibus interemptorum, omnes occisione cæsi. Tanta strages fuit, ut dii pariter cum hostibus consensisse in excidium parricidarum viderentur. Post hujus pugnæ eventum, Ptolomæus, & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum discessum

Aristotimus occiditur.

Gallorum crudelitas in conjuges & liberos. Epiphonema.

Gallogræcorum cædes.

Ptolomæus Evergetes Ægypti rex.

sessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Atheniensibus infert. In quo cùm occupatus esset, interim Alexander rex Epiri ulcisci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adversus quem cùm reversus à Græcia Antigonus esset, transitione militum destitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, absente patre, reparato exercitu, non solùm amissam Macedoniam recepit, verumetiam Epiri regno Alexandrum spoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exules, nunc reges videretur. Igitur Alexander cùm exul ad Arcadas confugisset, non minore Epirotarum desiderio, quàm sociorum auxilio, in regnum restituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum * Agys decedit: qui ante infirmitatem, Beronicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolomæo fratre certamina, filio ejus desponderat. Sed post mortem Antigoni regis, mater virginis Arsinoe, ut invita se contractum matrimonium solveret, misit qui ad nuptias virginis, regnúmque Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia accerserent: qui & ipse ex filia Ptolomæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cùm secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere socrui coeperat, statim à principio superbus regiæ familiæ, militibúsque impotens erat, studiumque placendi, à virgine in matrem contulerat. Quæ res spectata, primò virgini, deinde popularibus, militibúsque invisa fuit. Itaque versus omnium animis in Ptolomæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: * qui, cùm in lectum socrus conscendisset, percussores immittuntur.

Fortunæ volubilitas.

Epiphonema.

Agas Cyrenarum rex.

* Agas.

Demetrius propter adulterium necatur.

* Cui.

Sed Arsinoë auditâ voce filiæ, ad fores stantis & præcipientis, ut matri parcerent, adulterum pauli-sper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice & stuprum matris, salva pietate, ulta est, & in matrimonio sortiendo judicium patris sequuta.

IVSTINI LIBER XXVII.

Antiochus Theos.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cùm in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auspicia regni à parricidio cepit. Quippe Beronicen novercam suam, sororem Ptolomæi regis Ægypti cum parvulo fratre ex ea susceptò, interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolomæi bello se implicuit. Porrò Beronice cùm ad se interficiendam missos didicisset, paternæ Daphnæ se claudit. Ubi cùm obsideri eam, cum parvulo filio, nuntiatum civitatibus Asiæ esset, recordatione paternæ majorúmque dignitatis ejus, & casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misêre. Frater quoque Ptolomæus periculo sororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cùm vi expugnari non posset, dolo circumventa, trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cùm universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repentè exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolomæo se tradunt: qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset,

Seleuci Callinici, regis Syriæ parricidium.

Beronice occiditur.

totum

totum regnum Seleuci occupaſſet. Tantum illi vel odium parricidale ſcelus, vel huic favorem indignè interemptæ mors ſororis attulerat. Poſt diſceſſum Ptolomæi, Seleucus cùm adverſus civitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſet, repentè, veluti diis ipſis parricidium vindicantibus, orta tempeſtate claſſem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & ſpiritum, & paucos naufragii comites reſiduos fortuna fecit. Miſera quidem res, ſed optanda Seleuco fuit. Siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolomæum * deſeceſſerant, velut diis arbitris, ſatisfactum ſibi eſſet, repentina animorum mutatione in naufragii miſericordiam verſæ, imperio ſe ejus reſtituunt. Lætus igitur malis ſuis, & damnis ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolomæo infert: ſed quaſi ad ludibrium tantùm fortunæ natus eſſet, nec propter aliud opes regni recepiſſet, quàm ut amitteret, victus prælio, non multo quàm poſt naufragium comitatior, trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas fecit, quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Aſia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cùm eſſet annos 14. natus, ſupra ætatem regni avidus, occaſionem non tam pio animo, quàm offerebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer ſceleratam, virilémque ſumit audaciam. Unde Hierax eſt cognominatus, quia non hominis, ſed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam ſectaretur. Interea Ptolomæus cùm audiſſet regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, nec cum duobus uno tempore dimicaret, in annos 10. cum Seleuco pacem facit. Sed pax ab hoſte data, interpel-

Epiphonema.

Seleuci naufragium.

* Tranſierant.

Damno ditior factus Seleucus à Ptolomæo vincitur.

Antiochus Hierax.

Bellum impium.

latur à fratre: qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem se imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertunt, liberiùs depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatémq; cum mercenariis suis jungit. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumptísq; fratribus, bello intestinæ discordiæ, quasi vagantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallósq; aggreditur: nec difficilè saucios adhuc ex superiore congressione integer ipse viribus superat. Ea namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur; uti quisq; fortior fuisset, Asiam, velut prædam, occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant. Ptolomæus rex Agypti, sub specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (humilior semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur, cùm interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inveniebatur. Victo Antiocho, cùm Eumenes majorem partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito imperio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuò victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem, regem Cappadociæ, provehitur: à quo cũ primum benignè susceptus esset, interjectis diebus, cognito quòd sibi insidiæ pararentur, salutem fugâ quæsivit. Igitur cùm profugo nusquam locus tutus esset, ad Ptolomæum hostem, cujus fidem tutiorem quàm

Eumenes Asiam invadit.

* (Semper mercenaria manus)

Antiochus iterum vincitur.

Fratrem metuens ad hostem confugit.

fratris

fratris existimabat, decurrit: memor, vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed Ptolomæus non tam amicus ei deditus, quàm hostis factus, servari eum arctissimâ custodiâ jubet. Hinc quoq; Antiochus opera cujusdam meretricis adjutus, quam familiariùs agnoverat, deceptis custodibus elabitur, fugiénsq; à latronibus interficitur. Seleucus quoque iisdem fermè diebus amisso regno, equo præcipitatus, finitur: sic fratres quasi germanis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt. *Antiochi & Seleuci fratrum mors.*

IVSTINI LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, misso marito, eodémque germano fratre Alexandro, cùm tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolomæi, regníque administrationem ipsa recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli *mater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit: eíque habenti uxorem, Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam *Phythiam in matrimonium tradidit: ut auxilium, quod misericordiâ non poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. Nam prior uxor velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discedit, eúmque in mariti bellum impellit. Acarnanes, quoque diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium Romanorum imploran-

* Pater. *Causa belli inter Demetrium Macedoniæ & Antiochum Syriæ reges.*

* Pytheam.

tes, obtinuerunt à Romano ſenatu, ut legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præſidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent: paterentúrque eſſe liberos, qui ſoli quondam adverſus Trojanos, autores originis ſuæ auxilia Græcis non miſerunt. Sed Ætoli legationem Romanorum ſuperbè audierunt, Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis vexati, toties occiſione ſint cæſi exprobrantes, dicentéſque; Prius illis portas adverſus Carthaginienſes aperiendas, quas clauſerit metus Punici belli, quàm in Græciam arma transferenda. Meminiſſe deinde jubent, quibus minentur: adverſus Gallos urbem ſuam eos tueri non potuiſſe, captámque non ferro defendiſſe, ſed auro redemiſſe. Quam gentem ſe aliquanto majori manu Græciam ingreſſam, non ſolùm nullis externis viribus, ſed ne domeſticis quidem tectis adjutos, univerſam deleſſe, ſedemq; ſepulchris eorum præbuiſſe, quam illi viribus, imperióque ſuo propoſuerant. Contrà Italiam, trepidis ex recenti urbis ſuæ incendio Romanis, univerſam ferme à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quàm minentur Ætolis: priúſq; ſua defendenda, quàm aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos eſſe? nempe paſtores, qui latrocinio juſtis dominis ademptum ſolum teneant: qui uxores cùm propter originis dehoneſtamenta nec invenirent, vi publica rapuerint: qui deniq; urbem ſuam parricidio condiderint, murorúmque fundamenta fraterno ſanguine aſperſerint: Ætolos autem principes Græciæ ſemper fuiſſe, & ſicut dignitate, ita & virtute cæteris præſtitiſſe, ſolos denique eſſe, qui Macedonas imperio terrarum florentes ſemper contempſerint, qui Philippum regem non timuerint, qui Alexandri Magni poſt Perſas Indóſque devictos,

Superba Ætolorum reſponſio.

Sabinas intelligit. li. 1. ab ur. cond.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri. Lucanus.

dictos, cùm omnes nomini ejus horrerent, edicta ſpreverint. Monere igitur ſe Romanos, contenti ſint fortuna præſenti, nec provocent arma, quibus & Gallos cæſos, & Macedonas contemptos viderant. Sic dimiſſa legatione Romanorum, ne fortiùs loquuti, quàm feciſſe viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Iam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolomæus ſucceſſerat: qui cùm hoſtibus inſtructo exercitu obvius proceſſiſſet, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno pòſt tempore, gemino funerum vulnere afflicta, * ægrum ſpiritum trahens, non diu filiis ſupervixit. Cùm ex gente regia ſola Nereis virgo cum Laodomia ſorore ſupereſſent. Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio. Laodomia autem cùm in aram Dianæ confugiſſet, concurſu populi interficitur. Quod facinus dii immortales aſſiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicaverunt. Nam ſterilitatem, famémq; paſſi, & inteſtinâ diſcordiâ vexati, externis ad poſtremum bellis pèen conſumpti ſunt: Miloq; Laodomiæ percuſſor in furorem verſus, nunc ferro, nunc ſaxo, in ſumma, dentibus, laceratis viſceribus, 12. die interiit. His in Epiro geſtis interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem ſe conſtituere laborat. Interjecto deinde tempore, cùm ſeditione minaci Macedonum clauſus in regia teneretur, in publicum ſine ſatellitibus procedit, projectoq; in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis ſciat, aut cui parere ipſi ſciant: ſe adhuc invidioſum illud regnum, non voluptatibus, ſed

Pyrrhi uxor cum duobus filiis Pyrrho & Ptolomæo moritur.

* ægrè.

Nereis & Laodomia Pyrrhi filiæ

Miloxis Laodomiæ percuſſoris furor.

Antigonus Philippi, admodùm parvuli, tutor.

Regium diadema propter ſeditionem abjicit.

ſed laboribus ac periculis ſentire: commemorat deinde beneficia ſua ut defectionem ſociorum vindicaverit, ut Dardanos Theſſalóſque exultantes morte Demetrii regis compeſcuerit, ut denique dignitatem Macedonum non ſolùm defenderit, verumetiam auxerit. Quorum ſi illos pœniteat, deponere imperium, & reddere illis munus ſuum, ipſi regem quærant, cui imperent. Cum populus pudore motus, recipere eum regnum juberet, tamdiu recuſavit, donec ſeditionis autores ſupplicio traderentur. Poſt hæc bellum Spartanis infert, qui ſoli Philippi Alexandríque bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempſerunt. Inter duas nobiliſſimas gentes bellum ſummis utrinque viribus fuit. Cùm hi pro vetere Macedonum gloria, illi non ſolùm pro illibata libertate, ſed etiam pro ſalute certarent. Victi Lacedæmonii, non ipſi tantùm, ſed etiam conjuges, liberíque, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie ſaluti pepercit, nulla amiſſum conjugem flevit: filiorum mortem ſenes laudabant, patribus in acie cæſis filii gratulabantur: ſuam vicem omnes dolebant, quòd non ipſi pro patriæ libertate *decidiſſent. Parentes omnes domibus ſocios excipiebant, vulneratos curabant, *lapſos reficiebant. Inter hæc nullus in urbe ſtrepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quàm privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex poſt multas hoſtium cædes, toto corpore, ſuo pariter & hoſtium cruore madens, ſupervenit: ingreſſuſque urbem, non humi conſedit, non cibum aut potum popoſcit, non denique armorum onus depoſuit: ſed æclivis parieti, cùm quatuor millia ſola ex pugna ſuperfuiſſe cõſpexiſſet, hortatur, ut ſe ad meliora reipublicæ tempo-

Spartanis bellum infert.

Spartanorum in adverſis conſtantia.

* Cecidiſſent.

* Videtur legendum luxos, aut luxuratos.

Imperatoris egregii exemplum Cleomenes, Plut. in vita.

ra

ra reſervarent. Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolomæum proficiſcitur: à quo honorificè ſuſceptus, diu in ſumma dignitate regis vixit. Poſtremò poſt Ptolomæi mortem, á filio ejus cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæſis occiſione Spartanis, fortunam tantæ urbis miſeratus, à direptione milites prohibuit, veniámque his, qui ſuperfuerant, dedit, præfatus bellum ſe cum Cleomene, non cum Spartanis habuiſſe: cujus fuga omnis ira ejus finita ſit, nec minori ſibi gloriæ fore, ſi ab eo ſervata Lacedæmonia ſit, quàm ſi capta* proderetur. Parcere igitur ſe ſôlo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non ſuperfuiſſent. Nec multò pòſt ipſe decedit, regnúmque Philippo annos 14. nato tradidit.

Moderata Antigoni victoria.

*Perderetur

Ejuſdem vers.

IVSTINI LIBER XXIX.

Eiſdem fermè temporibus propè univerſi orbis imperia, nova regũ ſucceſſione mutata ſunt. Nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore, eodémque victrico, quatuordecim annorum, regnum ſuſcepit, & in Aſia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus conſtituitur eſt. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi, puero admodùm, pater ipſe tradiderat: Ægyptum patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolomæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario fuit. Sed Spartani in locum Cleomenis ſuffecerunt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deeſſet, apud Carthaginem ætate adhuc

Philopater per ironiam dictus.

Annibal Carthaginenſiũ dux.

huc immatura, dux Annibal constituitur, non penuriâ seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia sciebant: Fatale non tam Romanis, quàm ipse Africæ malum. His regibus pueris, licet nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolomæus scelestus sicut in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, cæteríque finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assiduè lacessebãt: Contrà ille summotis hostibus, nõ contentus sua defendisse, etiam Ætolis bellum inferre gestiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à * Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, injuriam Romanorum querens, qui non cõtenti Italiæ terminis, imperium spe improba totius orbis amplexi, bellũ cum omnibus regibus gerant: sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæq;, sic deinde totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale susceptisse: sibi quoq; non aliam ob causam, quàm quòd Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse: sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quantò proprius nobiliúsque sit regnum, tantò sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hoc cedere se illo regno quod Romani occupaverint professurus, gratias habiturus, si in possessionem imperii sui locum potius, quàm hostem videret. Hujusmodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quòd iam victos ab Annibale apud Trasimenum lacum audierat. Itaque nec multis bellis eodem tempore gravaretur,

Demetrii ad Philippum oratio.

* populi.

Levinus consul de his omnibus triumphavit. Florus.

Philippus Ro. bellum infert, Duce Flaminio.

gravaretur, pacem cum Ætolis fecit, non quasi aliò bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, quam nunquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus una hæc a Græcia & Asia fit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt, cæterùm statim victoribus transitum in Orientem fore. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit. Cernere quàm cruenta & sanguinaria inter se bella utrique populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies solo finiri partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Ferosigitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quàm Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non cõtentos hoc fine victoriæ fore: metuẽdúmq; sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorúmque bella recipiens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal in cervicibus erat, soluti metu Macedonico videbantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & devicti Orietis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum ad bella, in-

Lationes pacis à Philippo cum Ætolis factæ.

Tertium id fulmen Annibalis fuit. Flor.

Apud Trebiam Conſ. Sempronio. Xenophanē legationis hujus principem fuiſſe ſcribit Livi. Dec. 3. lib. 3.

industriúmq; cognoverant. Igitur Philippus cùm iterato prælio victos à Pœnis Romanos didiciſſet, apertè hoſtem ſe his profeſſus, naves quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem jungendæ ſocietatis gratia cum epiſtolis mittit: qui comprehenſus, & ad ſenatum productus, incolumis dimiſſus eſt, non in honorem regis, ſed ne dubius adhuc, inducitatus hoſtis redderetur. Poſteà verò cùm Romanis nuntiatum eſſet, in Italiam Philippum copias trajecturum, Levinum prætorem cùm inſtructis navibus ad prohibendum tranſitum mittunt.

M. Valerius Levinus cum navibus 52. apud Tarentum expectavit adventum Philippi.

Qui cùm in Græciam veniſſet, promiſſis multis impulit Atolos bellum adverſus Philippum ſuſcipere. Philippus quoque Ætolos in Romanorum bella ſolicitat: Interea & Dardani Macedoniæ fines vaſtare cœperunt: ab ductíſq; 20. millibus captivorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum hæc aguntur, Levinus prætor, inita cum Attalo rege ſocietate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculſæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant, necnon & Illyriorum reges lateri ejus hærentes, aſſiduis precibus promiſſa exigebant. Super hæc vaſtati Macedones ultionem flagitabant. Quibus tot tantíſque obſeſſus rebus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia ſe miſſurum pollicetur, nō quia facere poſſet, quæ promittebat; ſed ut ſpe impletos, in ſocietatis jure retineret. Prima tamē illi expeditio adverſus Dardanos fuit: qui abſentiam ejus aucupātes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoque pacem fecit, contentus interim bellum Macedonicum diſtuliſſe: Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos, ſocio-

Rege Pergamorum. Flo.

P. Sempronio in provincia proconſule. Liv. lib. 9. Dec. 3.

rúmque

rúmque animos ſolicitare didicerat, inſidias præ-
tendit. Quibus ille cognitis, vitatíſque, diſcedere
ab eo Achæos autoritate ſua coegit.

IVSTINI LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolomæi in Ægypto diverſi mores erant. Nam regno parricidio obtento, & ad necem utriuſque parentis, eæde etiam fratris adjuncta, veluti rebus feliciter geſtis, luxuriæ ſeſe tradiderat, regíſque mores omnis ſequuta regio erat. Itaque non amici tantùm, præfectíque, verumetiam omnis exercitus depoſitis militiæ ſtudiis, otiò ac deſidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter ſe regnorum odio ſtimulante, repentino bello multas urbes ejus oppreſſit, ipſamq; Ægyptũ aggreditur. Trepidat igitur Ptolomæus, & per legationes quouſque vires paret, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, ſecundũ prælium facit: ſpoliaſſetq; regno Antiochum, ſi fortunam virtute juviſſet. Contentus recuperatione urbium, quas amiſerat, factáq; pace, avidè materiam quietis arripuit: revolutúſque in luxuriam, occiſa Euridice uxore, eadémque ſorore ſua, Agathocleæ meretricis illecebris capitum. Atque ita omni magnitudine nominis, ac majeſtatis oblitus, noctes in ſtupris, dies in conviviis conſumit. Adduntur *inſtrumenta luxuriæ, tympana & tripudia*: nec jam ſpectator rex, ſed magiſter nequitiæ, nervorum obſcœnamenta modu-

Quales in Rep. principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe cives. Plato

Corrupti & intemperãtis principis exemplum Ptolomeus.

Luxuria Ptolomæi.

modulatur. Hæc primò labentis regiæ tacita pestis, & occulta malafuere. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: quam proterviorem, sociata cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Evanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum regem tenebat. Itaq; non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus quàm ipse rex poterat. Cùm interim relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium, inita cum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis Agathocles occiditur & mulieres, in ultionem Eurydices, patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretricum, velut expiatâ regni infamiâ, legatos Alexandrini ad Romanos miserunt, orantes, ut tutelam pupilli susciperent, tuerentúrq; regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, causam belli quærentibus adversus Philippum, qui insidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quòd Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantásque res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho & Philippo, ut à regno Ægypti abstineant, nuntient. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum: qui tutorio

Ptolomæi mors.

Agathocles cum Evanthe matre patibulis suffiguntur.

Legati Alexandrinorum ad Romanos.

Occasio Romanis gerendi belli cum Philippo.

tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami, & Rhodiorum injurias Philippi regis querentes, Romam venerunt: Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Stratim prætextu ferendi auxilii sociis, bellum adversus Philippum decernitur, legionésque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo pôst tempore, tota Græcia fiducia Romanorum adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita cùm rex undique urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cùm expositę conditiones pacis à Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contrà Philippus adduci se posse, ut Romanis parcat, concedebat. Cæterùm indignum esse, Græcos à Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos, velut victores leges pacis sibi dicere, quibus prius sit ratio servitutis reddenda, quàm libertas vendicanda. Ad postremum tamen eo petente, inducię duorum mensium sunt datæ, ut pax quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio utriusque ripæ & maris spatio, terræ motus fuit. In quo cum admiratione navigantium, repentè ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia verò eodem die motus terræ Rhodum, multásque alias civitates gravi ruinarum mole concussit: quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, Oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atque

Nunc vulgò Pergamena dicitur.

Bellum Macedonicum de quo Livius.

Consul fuit P. Sulpitius.

Vide Livium in fine lib. 2. belli Maced.

Terræ motus.

Eodem quoque tempore refert Livius Lauream in prætoria navi enatam. Alii legunt Onabin: fuit is tyrannus Lacedæmoniorum. Plut.

ita cùm in aciem exercitum, instructis è diverso hostibus, produxisset, hortari suos cœpit, referendo Persas, Bactros, Indósque, & omnem Asiam Orientis finem à Macedonibus perdomitam, tantóque fortius hoc bellum quàm illa sustinendum, quantò sit libertas imperio carior. Sed & Flamminius Romanorum Consul, relatione rerum recentissimè gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superaverint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus * existimandos: quia non cum Alexandro Magno quem invictum audiverant, nec cum exercitu ejus, qui totum Orientem devicerat, bellum gerant: sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adversus finitimos ægrè defendat: & cum his Macedonibus, qui non * ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos majorum decora, Romanos se suorúmque militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum fermè Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habebat, militibus subactos. His adhortationibus utrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferentésque in bellum alii majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace à Flaminio Consule petita, nomen quidem regium retinuit: sed omnibus * Thraciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit,

Pugnatum est ad Cynophalas in Thessalia.

Flamminii ad milites oratio.

*Æstimandos.

*Alii, ita ut pridem fuerunt.

* Graciæ. Ad Apolloniam nocturno prælio. Florus.

nuit. Offensi tamen Ætoli, quòd non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis universæ Græciæ impellerent. *Ætolorum dux Thoas, impulit Antiochum. Flor.*

IVSTINI LIBER XXXI.

MOrtuo Ptolomæo Philopatre rege Ægypti, contemptáque parvuli filii ejus ætate, qui in spem etiam regni relictus, præda domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. Itaque Phænicen, cæteráque Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates cùm invasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denuntiarent ei, abstineret à regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi. Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio supervenit, quæ omissa pupilli persona, civitates jure belli factas populi Romani in integrum restitui jubebat. Abnuenti bellum denuntiatur: quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur senatus, ne eodem tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, scripsit Flamminio, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberaret. Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellū Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis, cum Antiocho iniisse societatem apud Romanos crimi- *Causa Syriaci belli inter Rom. & Antiochum.* *Bellum Rom. cum Nabide Lacedæ. tyranno.* *Annibalis nomen terribile.*

criminabantur: negantes eum æquo animo sub legibus vivere assuetum, imperio, & immoderata licentia militare, sempérque tædio quietis urbanæ novas belli causas circumspicere: quæ, etsi falsa nunciata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique senatus metu perculsus, ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Servilium mittit, eíque tacitis mandatis præcepit, ut si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metúque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diù latuit, virum ad prospicienda cavendaque pericula peritum: nec minùs in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. Igitur cùm tota die in oculis principum, legatíque Romani in foro Carthaginiensium observatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit, & rus urbanum, quod prope littus maris habebat, ignaris servis, jussisq; ad portam divertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naves cum remigibus occulto sinu littoris absconditas. Erat etiam grandis pecunia in eo agro præparata, ut cùm res exegisset, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lecta igitur servorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conscendit, cursúmque ad Antiochum dirigit. Postera die civitas principem suum, ac tunc temporis consulem, in foro expectabat. Quem ut profectum nuntiatum est, non aliter quàm si urbs capta esset, omnes trepidavere, exitiosámque sibi fugam ejus ominati sunt. Legatus verò Romanus quasi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam revertitur, trepidumq; nuntium refert. Interim Flamminius in Græcia, juncta cum quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum

Romani per Servilium legatum Annibali insidias parant.

Annibalis prudentia.

Ex Africa ad Antiochum fuga.

Prætorem habet, Liv. Dec. 4. l. 3.

Idem Livius de hoc bello, Dec. 4. lib. 4.

rannum duobus continuis prælíis ſubegit, & graviter fractum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Greci reſtituta, reductis ab urbibus præſidiis, cum Romanis exercitus in Italiam reportatus eſſet, velut vacua rurſus poſſeſſione ſolicitatus, multas civitates repentino bello invaſit. Quibus rebus exterriti Achæi, nè vicinum malum etiam ad ſe ſerperet, bellum adverſus Nabidem decernunt, ducémque prætorem ſuum Philopœmenem, inſignis induſtriæ virum, conſtituunt: cujus in eo bello tanta virtus emituit, ut opinione omnium compararetur Flamminio Romano imperatori. Eodem tempore Annibal cùm ad Antiochum perveniſſet, velut deorum munus excipitur: tantúſque ejus adventu ardor * animis regis acceſſit, ut non tam de bello, quàm de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos, niſi in Italia poſſe. Ad hoc ſibi centum naves, & decem millia peditum, & mille equites poſcebat: promittens hac manu non minus bellum, quàm geſſerit, Italiæ reſtauraturum: & in Aſiam regi ſedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum. Quippè & Hiſpanis bello flagrantibus, ducem tantùm deeſſe: & Italiam notiorem ſibi nunc quàm pridem fuiſſe: ſed nec Carthaginem quieturam, ſociámq; * ei ſine mora præbituram. Cùm regi conſilia placuiſſent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemq; cum copiis affuturum nuntiet: nihil dicat partibus, niſi animos Carthaginienſium deeſſe: Aſiam & vires belli, & ſumptum præbituram. Hæc cùm relata Carthaginem eſſent, nuntius ipſe ab inimicis Annibalis comprehenditur: & perductus in ſenatum,

* alii, animis acceſſit.

Ariſto Tyrius fuit, qui mittebatur Carthaginem.

Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat.

Plut. in Annibal.

cùm interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad universum senatum missum: Nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa nave ad Annibalem revertitur: quo cognito, Carthaginienses statim Romam legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos misêre, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem, aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumq; regi facerent. Itaq; legati cùm Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui cum Annibale fuerunt: dicentes, Timidè eum à patria recessisse, cùm pacem Romani non tam cum republica, quàm cum eo factam summa fide custodiant: nec bella eum Romanorum magis odio, quàm patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter duces bellandi causas esse, inde res gestas ejus laudare, quorum sermone lætus, sæpius, cupidiúsq; cum legatis colloquitur, ignarus quòd pro familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assidue colloquio, reconciliatam cum Romanis gratiam existimans: nihil ad eum sicut solebat referre, expertémq; totius consilii, veluti hostem proditorémque suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuisse, sed inferendum dicitur. Quum frequenter de

Legati fuere P. Sulpitius & P. Iulius.

Legatorum Romanorum astutia.

bello

bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum spreviſſe videretur: omnibúsque perrogatis, postremum interrogasse. Quo ille animadverso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen & odio Romanorum, & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentium probare ait: nec sedem belli, Græciam sibi placere, cùm Italia uberior materia sit: Quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse, nec Italiam aliter, quàm Italicis viribus subigi: Siquidem diversum cæteris mortalibus esse illud & belli genus, & hominum. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci, temporisque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse: cum Romano seu occupaveris prior alia, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum est. Quamobrem, si quis eos in Italia lacessierit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse * vincere, sicut ipse fecerit. Sin verò quis illis Italia, velut fonte virium, cesserit: * proinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus averrere vel exiccare velit. Hoc & secretò se censuisse, ultróq; ministerium consilii sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eósque foris invictos, domi fragiles esse. Prius namque eos urbe quàm imperio, prius Italia quàm provinciis exui posse: Quippe & à Gallis captos, & à sepropè deletos esse: neq; se unquam

Consilium Annibalis de bello Romanis inferendo.

Ratio belli gerendi cum Rom.

* Vinci.

* Perinde.

Annibalis de Rom. judicium.

victum prius, quàm terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes, sed verentes nè probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. At Antiocho non tam consilium, quàm autor displicebat, nè gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis assentationum adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidiè nuptiis deditus erat. Contrà Attilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, cæteraque bello necessaria, summâ industriâ parabat, civitates socias confirmabat, dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quàm apparatus utriúsq; partis fuit. Itaq; prima belli congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, sed fugientibus se ducem præbuit, castráque ditia victoribus reliquit. Deindè cùm in Asiam præda Romanis occupatis fugiendo perveniisset, pœnitere neglecti consilii cœpit, revocatoq; in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Livium * Nevium Romanum ducem cum octoginta rostratis navibus in bellum navale, à senatu missum, adventare: quæ res illi restituendæ fortunæ spem dedit. Itaque priusquàm sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, novâ posse victoriâ aboleri. Annibali igitur tradita classe prælium committitur: sed nec Asiani milites Romanis, neque naves eorum pares rostratis navibus fuere: minor tamen clades ducis solertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcircò in consili-

Antiochi negligentia in bello adversus Ro. parando.

Attilii Ro. Cos. diligentia.

De hac infelici Antiochi pugna scribit Salinus cap. 45.

* Menemum.

Antiochus navali bello vincitur à C. Livio Rom. classis præfecto.

sulibus creandis suspensa civitas erat. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater crearetur, cùm vincere Pœnos opus Scipionum sit? Creatur igitur Consul Publius Scipio, eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quàm Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est, victúmque Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum, legatos pacem petétes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Sed Africanus privata beneficia à rebus publicis segregata dixit, aliáque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantùm, verumetiam vitæ ipsi præponantur: proinde gratum se munus accipere, privatóque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum paciémque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de jure patriæ decidi posse, respondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit: sed ut dignum majestate ejus erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset, naves universas, captivos, & transfugas traderet, sumptúmq; omnem belli Romanis restitueret. Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut spoliari se regno pateretur, belliq; ob irritamenta, non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab utroque bellum pararetur, & ingressi Asiam Romani Ilion venissent, mutua gratulatio Ilienſium ac Romanorum fuit: Ilienſibus

*Lucius

Ægrotabat tum pater Eleæ. Plut.

Scipionis magnanimitas.

Fortitudinis exemplum Scipio.

Sunt & aliæ conditiones apud Plut. non paulò duriores.

Romanorum & Ilienſium gratulatio.

Æneam,

Æneam, cæteróſque duces à ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Tantáque lætitia omnium fuit, quanta eſſe poſt longum tempus inter parentes & liberos ſolet. Iuvabat Ilienſes, nepotes ſuos, Occidente & Africa domita, Aſiam ut avitum regnum vendicare, optabilem Trojæ ruinam fuiſſe dicentes, ut tam feliciter renaſceretur. Contrà Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templáque ac deorum ſimulacra, inexplebile deſiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis Romanis occurrit: nec multò poſt prælium eſt cum Antiocho commiſſum. Cùm in dexteriore cornu pulſa legio Romana, majore dedecore, quàm periculo ad caſtra fugeret, M. Æmilius* tribunus militum ad tutelam caſtrorum relictus, armare ſe milites ſuos, & extra vallum progredi jubet, ſtrictiſque gladiis fugientibus minari, morituros dicens, niſi in prælium revertantur, infeſtioráque ſua, quàm hoſtium caſtra inventuros. Attonita tanto periculo legio, comitantibus commilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnáque cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæſa hoſtium quinquaginta millia, capta 11. millia. Antiocho pacem perenti, nihil ad ſuperiores conditiones additum, Africano prædicante, *Neque Romanis, ſi vincantur, animos minui: Neque ſi vincant, ſecundis rebus inſolefcere.* Captas civitates inter ſocios diviſere, muneris Romani aptiorem* Aſiam, quàm poſſeſſiones* volũtarias judicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandam, opum luxuriam ſociis relinquendam.

Eumenes rex Bithyniæ fuit, ut infrà lib. 33. M. Æmili virtus.

* Alii, triginta millibus relictis.

Antiochus vincitur à Scipionibus

* Gloriam

* *Videtur legendum, violentas, aut voluptarias*

IVSTINI

IVSTINI LIBER XXXII.

ÆTOLI qui Antiochũ in bella Romana impulerant, victo eodem, ſoli adverſus Romanos & viribus impares, & omni auxilio deſtituti, remanſerant. Nec multò pòſt victi libertatem, quam illibatam adverſus dominationem Athenienſium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates ſoli retinuerant, amiſerunt. Quæ conditio tantò illis amarior, quantò ſerior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Perſarum opibus, domeſticis viribus reſtiterant: quibus Gallorum violentiam, Aſiæ, Italiæq; terribilem Delphico bello fregerant. Quæ ſola glorioſa recordatio majus deſiderium libertatis augebat. Dum hæc aguntur, medio tempore inter Meſſenios & Achæos de principatu primò contentio, mox bellum ortum eſt. In eo nobilis Achæorum Philopœmenes imperator capitur: non quia pugnando vitæ parceret, ſed dum ſuos in tranſitu foſſæ equo præcipitatus, à multitudine hoſtium oppreſſus eſt. Quem jacentem Meſſenii ſeu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere auſi non fuerant. Itaque, velut in illo omne bellum confeciſſent, captivum per univerſam civitatem, in modum triumphi circumduxerunt, effuſo obviam populo, ac ſi ſuus, non hoſtium imperator adventaret: nec victorem Achæi avidiùs vidiſſent, quàm victum hoſtes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci juſſerunt, ut omnes contuerentur, quem potuiſſe capi incredibile ſingulis videbatur.

Ætoli vincuntur à Ro. Livius Dec. 4. lib. 8

Quo Galli proſtrati ſunt, ſuprà lib. 24.

De hac pugna. Plut. in Philopœmene.

Philopœmenes præclari imperatoris exemplum.

Deinde

Virtutis reverentia.

Deinde in carcerem deducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum ei dederunt: quod ille lætus, ac si vicisset, accepit, quæsito prius an* Licorias præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugisset. Quem ut accepit evasisse, non in totum dicens consultum malè Achæis, expiravit. Nec multò pòst, reparato bello, Messenii vincuntur, pænásq; interfecti Philopœmenis pependerunt. Interea in Syria rex Antiochus cùm gravi tributo pacis à Romanis premeretur, & victus oneratúsq; esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia sollicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatiùs sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum* Dindymæi Iovis aggreditur. Qua re prodita, concursu incolarum, cum omni militia interficitur. Romæ cùm multæ Græciæ civitates quæstum de injuriis Philippi regis Macedonum venisset, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos civitatum esset: turba querelarum confusus adolescens, repentè obticuit. Tunc senatus verecundiâ ejus motus, qua privatim etiam anteà, cùm obses Romæ esset, charus omnibus fuerat, causam illi donavit: atque ita modestiâ suâ Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed à patrocinio pudoris obtinuit, quod ipsi decreto senatus significatum est, ut appareret non tam absolutum Regem, quàm donatum filio patrem. Quæ res Demetrio non gratiam legationis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi invidiam contraxit, & apud patrem nota absolutionis causa offensa fuit, indignante Philippo, plus moveri apud senatum personam

* Lycortas legit Plut.

Nam quicunque autores fuerant occidendi Philopœmenis, ipsi sibi ultro mortem consciverè. Plut.

* Dodonæi

Legatorum de Philippo querelæ.

Demetrii pudor.

Quæ res Demetrio patris odium conflarit.

nam filii, quàm autoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari, & primò invisum, pòst etiam suspectum reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit, ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus, quod objicit, * confirmat. Quibus rebus, patre compulso ad parricidium, funestam omnem regiam facit. Occiso Demetrio sublatóque æmulo non negligentior tantùm Perseus in patrem, verumetiam & contumacior erat: nec hæredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus, impatientius indies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis se circumventum suspicari, testes indicésque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quàm innoxia Demetrii morte cruciabatur: peregissétq; ultionem nisi morte præventus esset. Nam brevi pòst tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat: fecissétque Romanis grave bellum, nisi decessisset. Namq; Galli bello adversus Delphos infeliciter gesto, in quo majorẽ vim numinis, quàm hostium senserãt, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerãt. Inde per eadem vestigia quâ venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his pars quædam in confluente Danubii & Sai consedit, Scordiscósque se appellari voluit. Tectosagi autem cùm in antiquam patriam Tholosam veniissent, comprehensiq; pestifera lue essent, non prius sanitatem recuperavere, quàm

Pulcherrima utriusque orationes extant apud Livium.

*Admittit.

Demetrii interritus.

Impietatis ergà fratrẽ & patrem exemplum Perseus.

Philippi apparatus belli in Romanos.

Sacrilegii ultio.

quàm aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentúmque bello ſacrilegúſq; quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent: Quod omne magno pòſt tempore Cæpio Romanus conſul abſtulit. Fuere auri pondo centum decem millia, argenti pondo quinquies decies centum millia. Quod ſacrilegium cauſa excidii * Cæpioni, exercituſque ejus poſtea fuit. Romanos quoq; Cymbrici belli tumultus, velut ultor ſacræ pecuniæ, inſequutus eſt. Ex gente Tectoſagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum petivit, ſpoliatiſque Iſtris, in Pannonia conſedit. Iſtriorum gentem fama eſt originem à Colchis ducere, miſſis ab Aceta rege ad Argonautas, raptorémque filiæ perſequendos: qui ut à Ponto intraverunt Iſtrum, alveo Sai fluminis penitus invecti, veſtigia Argonautarum inſequentes, naves ſuas humeris per juga montium uſque ad littus Adriatici maris tranſtulerunt. Cognito quòd Argonautæ idem propter longitudinem navis priores feciſſent, quos ut advectos Colchi non reperiunt, ſive metu regis, ſive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam conſedere. Iſtrii; ex vocabulo amnis, quò à mari conceſſerant, appellati. Daci quoque ſoboles Getarum ſunt, qui cum Olore rege adverſus Baſtarnas male pugnaſſent, ob ultionem ſegnitiæ capturi ſomnum, capita loco pedum ponere juſſu regis cogebantur, miniſteriáque uxoribus, quæ ipſis anteà fieri ſolebant, facere. Neque hæc antè mutata ſunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perſeus, cùm * imperio Philippi patris ſucceſſiſſet, omnes has gentes adverſus Romanos in ſocietatem belli ſolicitabat. Interim inter Pruſiam regem, ad quem Annibal poſt pacem Antiocho à Romanis datam, profugerat, & Eume-

Aurum Tholoſanũ.

* Servilio,

Iſtriorum origo.

Dacorum militum ignominia.

* Bithyniæ

nem

nem bellum ortum est, quod Prusias Annibalis fi-
ducia, rupto fœdere, prior intulit. Namque Anni-
bal, cùm ab Antiocho Romani inter cæteras con-
ditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admo-
nitus à rege, in fugam versus, Cretam defertur: *Annibalis astutia.*
ubi cùm diu quietam vitam egisset, invidiosumq;
se propter nimias opes videret, amphoras plumbo
repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præ-
sidia deposuit: atque ita nihil de illo solicita civi-
tate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad
Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum
portabat infuso, ne conspectæ opes vitæ suæ noce-
rent. Deinde cùm Prusias terrestri bello ab Eu- *Hujus rei vetustiores annales non meminerüt. Plutarchus.*
mene victus esset, præliúmque in mare transtu-
lisset, Annibal novo commento autor victoriæ
fuit. Nam omne serpentinum genus in fictiles la-
genas conjici jussit, medióq; prælio in naves hosti-
um mittit. Id primùm Ponticis ridiculum visum,
fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi ser- *Annibali, conjectis in naves serpentibus, vincit.*
pentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo
circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi
Romæ nuntiata sunt, missi à senatu sunt legati, qui
utrumq; regem in pacem cogerent, Annibalémque
que deposcerent. Sed Annibal recognita sumpto
veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic
annus trium toto orbe maximorum imperatorum
fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis, & Scipi-
onis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec
cùm Italia cum Romano tonantem imperio con-
tremuit, nec cùm reversus Carthaginem summum
imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus
sextario vini indulsisse, pudicitiámque cum tantam
inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quis
negaret. Moderationis certè ejus fuit, ut cùm di-
versarum gentium exercitum rexerit, neque insi-

Mortuus est Annibal 70. ætatis suæ anno.

diis

fidiis ſuorum militum ſit petius unquam, neque fraude proditus, cùm utrumque hoſtes ſæpe tentaſſent.

Bellum Romanum cum Perſeo Macedoniæ rege.

IVSTINI LIBER XXXIII.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quàm Punicum bellum geſſerunt: ſed tãtò clarius, quantò nobilitate Macedones Pœnos anteceſſerunt. Nam cùm gloria Orientis domiti, tum auxiliis omnium regum juvabantur. Itaque Romani & legiones plures numero cõſcripſerunt, & auxilia à Maſiniſſa rege Numidarum, cæteríſque ſociis omnibus *acciverunt: & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bellum ſummis viribus juvaret, Perſeo præter Macedonicum exercitum invictæ opinionis, decennii belli ſumptus à patre paratus, in theſauris, & in horreis erat: quibus rebus inflatus, & oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam conſiderare ſuos jubebat. Prima congreſſio equitum fuit, qua victor Perſeus ſuſpenſam omnium expectationem in favorem ſui traxit: miſit tamen legatos ad Conſulem, qui pacem peterent, quàm patri ſuo Romani etiam victo dediſſent, impenſas belli lege victi ſuſcepturus. Sed Conſul Sulpitius non minus graves, quàm victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculoſi belli, Romani Æmilium Paulum Conſulem creant, eiq; extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt: qui cùm ad exercitum veniſſet, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quàm conſereretur

*Acceperunt.

Octingentos tritici modios habuiſſe Plut. ſcribit.

Cæſa ſunt duo millia & 500. ex Romanis duce P. Licinio. Plut. in vita Æmilii.

Pugna Æmilii & Perſei ad Eſona & Lycum amnes.

reretur bellum, luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finémq; Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, velut jacentem obtruncaturus circumsteterat: at ille citius corpore collecto, magnas strages edidit. Quum ad unum opprimendum undecunque hostes convolarent, dum procerum quendam petit gladius ei è manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quem recuperandum umbone se protegens, inspectante utroq; exercitu, inter mucrones se hostium immersit, recollectóque gladio, multis vulneribus exceptis, ad socios cum clamore omnium revertitur. Hujus audaciam cæteri imitati, victoriam peperere. Perseus rex fuga cum decem millibus talentûm Samothraciam defertur: quem Cneus Octavius ad persequendum missus à consule cum duobus filiis Alexandro & Philippo, cepit, captúmque ad Consulem duxit. Macedonia à Carano qui primus in ea regnavit, usque ad Perseum triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus: sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cùm in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est: legésque, quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibíque ne in patria aliquid novaret, diu detentus, ægréq; per multos annos legationibus civitatem senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est.

M. Cato ex emplum militaris fortitudinis, & mirabilis audaciæ.

Asylo se tutans.

Eusebius habet.

Ætolorum Senatus Romam missus.

IVSTINI LIBER XXXIIII.

Achaici belli origo.

POenis ac Macedonibus subactis Ætolorúmque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum. Namq; Achæi licet per civitates, veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent, singularúmq; urbium pericula mutuis * periculis propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestivè fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros: sed legatis occultè mandata sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singuláſq; urbes proprii juris facerent, quò facilius ad obsequia cogerentur, & siquæ urbes contumaces essent frangerentur. Igitur legati omnium civitatem principibus evocatis Corinthum, decretum senatus recitant: quod consilii habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, ut singulæ civitates leges suas & jura sua habeant. Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem versi, universum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi rudito tumultu, trepidi fugissent. Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum

* Viribus

Legati Ro. ad Achæos

Critolaus dubium an & manu, vel certè oratione legatos Romanos violavit. Flo.

lum Achaicum decernit: qui extemplò exercitu deportato, & omnibus strenuè provisis, pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello susceptum esset, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & conjuges liberósq; suos ad spectanda certamina in montibus posuerunt. Sed prælio commisso, ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum sui & gravem luctus memoriam reliquerunt. Coniuges quoq; & liberi eorum de spectatoribus captivi facti, præda *hostium fuere: Vrbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur, ut hoc exemplo cæteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, majoris sororis suæ filio, regi Ægypti bellum infert, segni admodum, & quotidianâ luxuriâ ita marcido, ut non solùm regiæ majestatis officia intermitteret, verumetiam sensu hominis nimia *sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolomæum Alexandriam confugit, participatóque cum eo regno, Romam legatos ad senatum mittunt, auxilia petunt, fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum. Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochum, qui abstinere eum Ægypto, aut si jam incessisset, excedere juberet: Cùm in Ægypto eum inveniset, osculúmque ei rex obtulisset (nam coluerat inter cæteros, P. Popilium Antiochus, cùm Romæ obses esset) tunc Popilius facessere interim privatam amicitiam jubet, cùm mandata patriæ intercedant, prolatóque senatus decreto, & tradito, cùm cunctari regem videret, consultationémq; ad amicos referre: ibi Popilius virgâ, quam in ma-

Achæorum inconsulta temeritas.

Sub Isthmi faucibus prælium commissum erat.

*hoste

Corinthus diruitur.

*Segnitia.

Alexandriam tum obsidebat Antiochus. *Cic. in* 8. *Ant.*

Exemplum prudentis & constantis viri Popilius.

nu gerebat, amplo circulo inclusum, ut amicos caperet, consulere jubet: nec prius inde exire, quàm responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeóque hæc asperitas animum regis fregit, ut pariturum se senatui respóderet. Reversus in regnum Antiochus, decedit, relicto parvulo admodum filio, cui cùm tutores dati à populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidémq; se vivo fratre venisse: quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare. Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod sicuti jure gentium majori fratri cesserit: ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cùm se non dimitti animadverteret à senatu tacito judicio tutius apud pupillum, quàm apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, *Hostiam tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur, regnúmq; ei occiso pupillo, à tutoribus traditur. Eodem tempore fermè Prusias rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat, & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur: hortatíque sunt, ut crudelitate patris provocatus, occupet insidias, & in autorem retorqueat scelus, nec difficilis persuasio fuit. Igitur cùm accitus in patris regnum venisset statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, privatúsque redditur, etiam à servis deseritur: cùm in latebris ageret, non minori scelere, quàm filium occidi jusserat, à filio interficitur.

Demetrius obses è Roma aufugit.

Hostiam Tyberinam intelligit.

Prusias à filio necatur.

IVSTINI

IVSTINI LIBER XXXV.

DEmetrius occupato Syriæ regno, novitatis ſuæ odium periculoſum ratus, ampliare fines regni ſtatuit, etiam opes augere finitimorum bellis. Itaque Ariarathi regi Cappadociæ propter faſtiditas ſororis nuptias infeſtus, fratrem ejus Holofernem, per injuriam regno pulſum ſupplicem recepit: datúmque ſibi honeſtum belli titulum gratulatus, eum reſtituere in regnum ſtatuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cum Antiochenſibus pactione, offenſus tunc à Demetrio, pellere ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium accepit. Quo cognito, Demetrius quidem vitæ ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem comprehenſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri jubet. Nec Antiochenſes indicio territi, à defectione deſtiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolomæo rege Ægypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio laceſſitis ſubornat Prompalum quendam ſortis extremæ juvenem, qui Syriæ, velut paternum regnum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet, nomen ei Alexandri inditur, genitúſque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantùm, verumetiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili varietate rerum, priſtinarum ſordium oblitus, totius fermè Orientis viribus ſuccinctus, bellum Demetrio infert, victumque vitâ pariter ac regno ſpoliat: quanquam

Holofernes exemplum ſummæ ingratitudinis.

Prompalus infimæ ſortis homo Syriæ regnum occupat.

Epiphonema.

Demetrius Soter vincitur & interficitur

Demetrio nec animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia cecîdit in acie. Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos hostes fortissimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere demandaverat, ut & à belli periculis eximerentur, &, si ita fors tulisset, ultioni paternæ servarentur. Ex his major Demetrius annos pubertatis egressus, auditâ Alexandri luxuriâ, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captivum inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus securum, ac nihil hostile metuentem, aggreditur: Antiochenses quoq; veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt, atque ita Alexander non minori impetu fortunæ desertus, quàm elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

Prompalus Alexander dictus, vita & regno spoliatur.

IVSTINI LIBER XXXVI.

RECuperato paterno regno, Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiem labitur: tantúmque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cùm ab imperio eius passim

sim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit: cujus adventum non invitis Orientis propter Arsacidæ regis Parthorum crudelitatem, & quòd veteri Macedonum imperio, novi populi assueti, superbiam indignè ferebant. Itaque cùm & Persarum, & Elimeorum, Bactrianorúmque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traductúsque per ora civitatum, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benignè & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tripho, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno substitui à populo laboraverat, occiso pupillo regnum Syriæ invadit. Quo diù potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur, rursúsque regnum Syriæ ad sobolem Demetrii revertitur. Igitur Antiochus memor quòd etiam pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiem contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, accepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitatis, quæ initio fraterni imperii defecerant, summe industriâ persequitur, domitásque rursus regni terminis adjecit: Iudæos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vendicaverant, subigit. Quorum vires tantæ fuêre, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint domesticísque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverint. Fuit nanque Iudæis origo Damascena, quæ Syriæ nobilissima civitatis est: unde & à Syriis regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen urbi à Damasco rege inditum: In cujus

Demetrius Parthis bellum infert.

A Parthis vincitur & capitur.

Iudæi ab Antiocho subacti.

Iudæorum origo, cujus veritatem ex sacris literis, non hinc petes.

cujus honorem Syrii ſepulchrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deámque exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum Abraham, Moſes, Iſrael, reges fuêre. Sed Iſraelem felix decem filiorum proventus majoribus ſuis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diviſum filiis tradidit, omnéſque ex nomine Iudæ, qui poſt diviſionem deceſſerat, Iudæos appellavit: colíque ejus memoriam ab omnibus juſſit. Ejus portio omnibus acceſſerat, minimúſque inter fratres ætate Ioſeph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cùm magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, brevi ipſi * regi percharus fuit. Nam & prodigiorũ ſagaciſſimus erat, & ſomniorum primus intelligentiam condidit: nihílque divini juris humaníque ei incognitum videbatur: adeò, ut etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos providerit: periiſſétq; omnis Ægyptus fame, niſi monitu ejus, rex edicto ſervari per multos annos fruges juſſiſſet: tantáque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, ſed à deo reſponſa dari viderentur. Filius ejus Moſes fuit, quem etiam præter paternæ ſcientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed cùm ſcabiem Ægyptii, & pruriginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum factus, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Damaſcena patria antiqua repetita, montem * Synæum occupat, in quo ſeptem dierum jejunia per deſerta Arabiæ, cum populo ſuo fatigatus, cùm tandem * veniſſet, ſeptimum diem more gentis, ſabba-

Iudei à Iuda dicti. Ideo inviſum fuiſſe fratribus in Geneſi ſcriptum eſt, quòd plus omnibus fratribus diligeretur à patre Iſraële.

*Pharaoni.

Ioſephi Iſraëlis filii laus.

* Synam

* Finiſſet, malim.

sabbatum appellatum, *in omne ævum jejunio sacravit*: quoniam ille dies famem illis errorémque finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionémque convertit. Post Mosen etiam ejus filius Arvas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur: sempérq; exinde hic mos apud Iudæos fuit, ut eosdem & reges, & sacerdotes haberent: quorum justitia, religione permista, incredibile quantum coalúere. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantùm regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad instar hortorum clauditur: spatium loci ducenta millia jugera, nomine Ierico dicitur. In ea valle sylva est & ubertate, & amœnitate insignis. Siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur. Arbores opobalsami formam similem * piceis arboribus habent, nisi quòd sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certò tempore anni balsamum sudant: sed non minor loci ejus opacitatis, quàm ubertatis admiratio est. Quippe cùm toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepida aëris naturalis quædam ac perpetua opacitas inest. In ea regione lacus est, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam ullam sustinet nisi quæ alumine * illinatur. Primus Xerxes rex Persarum Iudæos domuit: posteà cum ipsis Persis

Sabbatum unde religiosum Iudæis.

Secus aliquanto habet historia sacra.

Iudæorum successus & opes.

Opobalsamum balsami succus est.

* Opineis.

Opobalsami descriptio.

Mare mortuum.

* Illutatur.

in

in ditionem Alexandri Magni venêre, diúque in poteſtate Macedonici imperii fuêre. A Demetrio cùm deſciviſſent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Aſia rex Attalus florentiſſimum, & ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum & cognatorum ſuppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen ſponſam, maleficiis eorum necatas confingens. Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit, barbam, capillúmq; in modum reorum ſummittit, non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere, prorſus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omiſſâ deinde regni admiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eáq; omnia veneni ſucco infecta velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio ærariæ artis fabricæ ſe tradidit, cæteríſque fingendis, & ære fundendo, procudendóq; oblectabatur. Matri deinde ſepulchrum facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis ardore contraxit, & ſeptima die deceſſit: hujus teſtamento hæres populus Rom. tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, non juſto matrimonio, ſed ex pellici Epheſia citharíſtæ cujuſdam filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum invaſit Aſiam. Cùm multa ſecunda prælia adverſus civitates, quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, juſtúſque rex jam videretur, Aſia Licinio Craſſo Conſuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, quàm bello, cùm

Attalus rex Pergami.

Attali ſtudium.

Populus Romanus hæres Attali.

Mindum, Samum & Colophonem intelligit.

Flor. Prætorem Licinium Flo. appellat.

cùm extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultę avaritię sanguine dedit. In hujus locum missus Perpenna Consul prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit, Attalicásque gazas hæreditarias populi Romani navibus impositas, Romam deportavit. Quod ægrè ferens successor ejus Marcus Aquilius Consul ad eripiendum Aristonicum Perpennę, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem Consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia facta Romanorum, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Anno 465. Vrbis cond. Plin. lib. 13. cap. 3.

IVSTINI LIBER XXXVII.

Apto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quòd & tunc, & anteà Antiochi bello infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat, legatos Romam misere, deprecantes, veniámque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Cilicia datæ, fideliórque populus Rom. in socii filios, quàm mater in liberos fuit. Quippè hinc parvulo auctum regnum, inde vita adempta. Namq; Laodice ex numero sex filiorum

Massiliensium apud Roma. gratia.

Summa Laodices erga filios impietas.

orum, quos virilis ſexus ex Ariarathe rege ſuſceperat, timens ne diuturna regni adminiſtratione adultis quibuſdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: unum parvulum ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit, qui poſt necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) ſolus regno potitus eſt. Mithridates quoque repentina morte interceptus, filium, qui & ipſe Mithridates dictus eſt, reliquit. Cujus ea poſteà magnitudo fuit, ut non ſui tantùm temporis, verumetiam ſuperioris ætatis omnes reges majeſtate ſuperaverit, belláque cum Romanis per 46. annos variâ victoriâ geſſerit. Quem ſummi imperatores Scylla, Lucullus, cæteríque, in ſumma, Cneus Pompeius ita vicerunt, ut major clariórq; reſurgeret in reſtaurando prælio, damníſque ſuis terribilior redderetur. Denique ad poſtremum non vi hoſtili victus, ſed voluntaria morte in avito regno ſenex hærede filio deceſſit. Hujus futuram magnitudinem etiam cœleſtia oſtenta prædixerant. Nam & quo genitus eſt anno, & eo quo regnare primùm cœpit, ſtella cometes per utrumq; tempus ſeptuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine ſui quartam partem cœli occupaverat, & fulgore ſui ſolis nitorem vicerat: & cùm oriretur occumberétque, quatuor ſpatium horarum conſumebat. Puer tutorum inſidias paſſus eſt, eum fero equo impoſitum, equitare jacularíque cogebant: qui conatus cúm eos fefelliſſent, ſupra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. Quod metuens, antidota ſæpius bibit, & ita ſe adverſus inſidias exquiſitioribus remediis ſtagnavit, ut nè volens quidem ſenex veneno mori potuerit. Timens deinde nè inimici, quod

Prodigia in Mithridatis ortu.

Mithridatis in pueritia pericula & ſtudia.

In ſummam ſenectutem beneficio antidoti evaſit, cujus Plinius meminit. lib. 23.

quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi ſtudium finxit: quapropter quatuor annos neque urbis, neque ruris tecto uſus eſt: ſed per ſilvas vagatus eſt, & diverſis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus eſſet locis: aſſuetus feras curſu aut *fugere, aut perſequi, cum quibuſdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & inſidias vitavit, & corpus ad omnem virtutis patientiam duravit. Ad regni deinde adminiſtrationem cùm acceſſiſſet, ſtatim non dè regendo, ſed de augendo regno cogitavit. Itaq; Scythas invictos anteà, qui Zopyrona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant qui Cyrum Perſarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidaverant, qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Aſiam cum quibuſdam amicis tacitus à regno profectus, nemine ſciente, pervagatus eſt, omniúmque urbium ſitus ac regiones cognovit. Inde Bithyniam tranſcendit, & quaſi jam dominus Aſiæ, opportuna quæq; victoriæ ſuæ *metatus eſt. Poſthac in regnum, cùm jam periiſſe crederetur, reverſus eſt, invento parvulo filio, quem per abſentiam ejus Laodice ſoror uxórq; enixa fuerat: ſed inter gratulationem poſt longam peregrinationem adventus ſui, & filii geniti, veneno periclitatus eſt. Siquidem Laodice ſoror cùm periiſſe eum crederet, in concubitus amicorum projecta, qua admiſſum facinus majore ſcelere tegere poſſet, venenum advenienti paravit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognoviſſet, facinus in autores vindicavit. Hyeme deinde imminente, non in convivio, ſed in campo: non in vacationib°, ſed in exercitationibus

* Fugare. *Aperto etiam capite fuiſſe perpetuò, Cicero ſcribit, id quod valetudinis plurimum intererat.*

Scythæ vincuntur à Mithridate.

* Meditatus.

Laodices ſcelus.

Malum conſilium conſultori peſſimum.

nec

nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo, aut viribus contendebat. Exercitum quoque ſuum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat, atq; ita invictus ipſe inexpugnabilem exercitum fecerat. Initâ deinde cum Nicomede ſocietate, Paphlagoniam invadit, victámque cum ſocio dividit. Quam cùm tenerĭà regibus ſenatui nuntiatum eſſet, legatos ad utrumq; miſit, qui gentem reſtitui in priſtinum ſtatum juberent. Mithridates cùm ſe parem jam magnitudini Romanorum crederet, ſuperbo reſponſo, hæreditarium patri ſuo regnum obveniſſe, reſpondit: mirarĭque ſe, quæ ei controverſia relata non fuerit, ſibi referant. Nec territus minis, Gallatiam quoq; occupat. Nicomedes quoniam ſe tueri jure non potuerat, juſto regi redditurum reſpondit. Atque ita filium ſuum mutato nomine, Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quaſi ſtirpi regiæ reddidiſſet regnum, falſo nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

Nicomedis fraus.

IVSTINI LIBER XXXVIII.

Mithridatis ſcelera & parricidia.

MIthridates parricidia à nece uxoris auſpicatus, ſororis alterius Laodices filios, cujus virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium inſidiis occiderat, tollendos ſtatuit: nihil actum morte patris exiſtimans, ſi adoleſcentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupaſſent. Igitur dum in his occupationibus verſatur, interim

Nicomedes

Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociam invadit. Quod cùm nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad pellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed etiam Laodice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægrè ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnúmque sororis filio restituit. Egregium prorsus factum, nisi subsequuta fraus esset. Siquidem interjectis diebus, simulat se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, indignè ferens interfectorem patris per avunculum potissimè ab exilio revocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos &c. nec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent, incertum bellum timens, consilia ad insidias transfert: solicitatóque juvene ad colloquium, cùm ferrum occultatum inter falcias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosiùs imum ventrem pertractanti, ait: Caveret, ne aliud telum inveniret, quàm quæreret. Atque ita risu protectis insidiis, sevocatum ab amicis, velut in secretum sermonem, spectante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio imposito Ariarathis nomine, additóq; ei rectore Gordio, tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfatorum vexati, á Mithridate deficiunt: fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant:

Nicomedes Cappadociæ invadit.

Mithridatis fraus.

Ariarathes Mithridatis dolo obtruncatur.

vocant: cum quo Mithridates prælium renovat, victúmque Cappadociæ regno expellit. Nec multo pòst ex ægritudine adolescens collecta infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum: quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui assentiretur, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens, cecidisset. Sed senatus studia regum intelligens, aliena regna falsis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi ad solatium ejus Paphlagoniam ademit: ac ne contumelia regum foret ademptum illis, quod aliis daretur, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vivere gentem sine rege posse. Atque ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, ut Ariobarzani regni admodum bellum inferat: & nequis dolus subesse videretur, filiam suam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primo ergo adventu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit: atque ita per Tigranem rursus

Contentio regum de Cappadociæ regno.

Ariobarzanes Cappadociæ rex à senatu Reconstituitur

Romam aufugit.

Cappa-

Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus, & ipse Nicomedes, regno à Mithridate pellitur: qui cùm supplex Romam venisset, decernitur in senatu, ut uterq; in regnum suum restituatur: in quod tamen missi Aquilius Manlius, & Malthinius legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane bellum adversus Romanos gesturus, jungit, pactíque inter se sunt, ut urbes agríque Mithridati, homines verò & quæcunque auferre possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens quantum bellum susciteret, legatos ad *Cymbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Bastarnásq; auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cùm Romanum meditaretur bellum, variis beneficiorum muneribus iam antè illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnémque Orientem adversus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquilium, & Malthinium Asiano exercitu instructos vicit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti favore civitatum excipitur: multum ibi auri argentíque, studio veterum regum, magnúmque belli apparatum invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica & privata remittit, & vacationem quinquennio concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eósque variis exhortationibus ad Romana bella, sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit: quoniam in Livio & Salustio reprehendit, quòd conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo historiæ modum excesserint. Optandum sibi fuisse, ait, ut de eo liceret consulere, bellúmne sit cum Romanis, an pax habenda: quin verò

*Cimerios.

Mithridatis prima victoria de Rom.

In Livio & Sallustio quod notarit Trogus.

Mithridatis oratio ad milites generis deliberativi.

Propositio anecessario.

verò sit insistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe adversus latrónes, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua omnes ferrum stringere. Cæterùm quia non id agitur, an liceat quiescere, non tantùm animo hostiliter, sed etiam prælio congressis consulere, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant: esse tamen sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanósque vinci posse, cognitum non sibi magis quàm ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthinium in Cappadocia fuderint. At siquidem aliena magis exempla, quàm sua experimenta moveant, audire se à Pyrrho rege Epiri, non amplius quàm quinque millibus Macedonum instructo, fusos tribus præliis Romanos. Audire Annibalem sedecim annos Italiæ victorem immoratum: & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atque invidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam, plurimísq; urbibus possidere: & latius aliquanto solum finium, quàm in Asia, quæ dicatur imbellis, eósdem Gallos occupasse: nec victam solùm dici Romam à Gallis, sed etiam captam, ita ut unius illis montis tantùm cacumen relinqueretur, nec bello hostem, sed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse habeat. Nam hos qui Asiam incolunt, Gallos, ab illis qui Italiam occupaverant, sedibus tantùm distare: originem quidem ac virtutem, genúsq; pugnæ idem habere, tantóque his sagaciora esse ingenia quàm illis, quanto longiori ac difficiliori spatio per Illyricum Thraciámque prodierunt, penè operosiùs transitis illorum * sedibus, quàm ubi consedêre possessis.

A facili.

Ab exemplis.

Exemplorũ congeries.

* Finibus.

Iam

Iam ipſam Italiam audire ſe nunquàm, ut Roma condita ſit, ſatis illi pacatam, ſed aſſiduè per omnes annos pro libertate alios, contrà quoſdam etiam pro jure imperii, bellis continuis perſeveraſſe: quòd à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibuſdam novo contumeliæ more ſub jugum miſſos: ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipſo tempore univerſam Italiam bello Marſico conſurrexiſſe, non jam libertatem, ſed conſortium imperii, civitatíſque poſcentem: nec gravius vicino Italiæ bello, quàm domeſticis principum factionibus urbem premi, multóque periculoſius acceſſiſſe Italico civile bellum: ſimul & à Germania Cymbros, immenſam illam ferorum atque immitium populorum more procellæ illuviem, inundaſſe Italiam. Quorum tametſi ſingula bella ſuſtinere Romani poſſent, univerſis tamen obtuantur, ut ne vacaturos quidem bello ſuo putent. Vtendum igitur occaſione, & rapienda incrementa virium, ne ſi illis occupatis quieverint, mox adverſus vacuos, & quietos majus negotium habeant. Non enim quæritur an capienda ſint arma, ſed utrum ſua potius occaſione, an illorum. Nam bellum equidem jam tunc ſecum ab illis geri cœptum, cùm ſibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri ſuo præmium dati adverſus Ariſtonicum auxilii conceſſerant, gentémque quam & proavo ſuo Mithridati Seleucus *Callinicus in dotem dediſſet. Quid cùm Paphlagonia ſe decedere juſſerunt, non alterum illud genus belli fuiſſe? quæ non vi, non armis, ſed adoptione teſtamenti & regum domeſticorum interitu, hæreditaria patri ſuo obveniſſet, cùm inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbiùs ſe indies gerant,

Ab oppor-tuno.

Samnites intelligit, à quibus Ro. ſunt ſub jugum miſſi Lib. 9. ab Vrb. con. Anno DCLXII.

ſimul civilia bella, & Mithridatica cœperunt. Oroſ. *Epilogus hujus argumenti.*

Ab honeſto.

* Callimachus

Confert sua in Ro. merita cum illorum in se injuriis.

rant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniámq; dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est, nisi bello quæsitum: non regem Bithyniæ Chreston, in quem senatus arma decreverat, à se in gratiam illorum occisum, tamen nihilominùs imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam sui à senatu ultrò delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate oblata, Gordium regem orantem ideo, tanquam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedē præcepto illorum bellum sibi intulisse, quia inultus ierit Mithridates: ab ipsis ventum obviam, & nunc eam secum bellandi causam illis fore, quòd non impunè se Nicomedi lacerandum saltatricis filio

Vocat in invidiam Romanos.

præbuerit. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac majestatem insequi, neque in se uno, sed in aliis quoq; omnibus hac semper arte grassatos. Sic & avum suum Pharnacem per cognationem arbitria succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cujus classibus primùm in Asiam fuere transvecti, cujus exercitu magis quàm suo, & magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant, & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quàm Masiniſſæ regis Numidarum baberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam, huic inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri: tamen

tamen cum hujus nepote bellum modò in Africa geſtum adeò inexpiabile, ut ne victum quidem memoria patris donarent, quin carcerem ac triumphi ſpectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus legem odiorum dixiſſe, ſcilicet quia ipſi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubeſcant, aut paſtores Aboriginum, aut aruſpices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut ſervos vernáſque Tuſcorum: aut quod honoratiſſimum nomen fuit inter hos Superbos, atque, ut ipſi ferunt, conditores ſuos, lupæ uberibus alitos: ſic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles ſanguinis atque imperii, divitiarúmque avidos ac jejunos. Se autem ſeu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum eſſe, qui paternos majores ſuos a Cyro, Darióq; conditoribus Perſici regni, maternos a magno Alexandro, ac Nicanore Seleuco conditoribus imperii Macedonici referat: ſeu populis eorum conferat ſuos, earum ſe gentium eſſe, quæ non modò Romano imperio ſint pares, ſed Macedonico quoque obſtiterint. Nullam ſubjectarum ſibi gentium expertam peregrina imperia, nullis unquam niſi domeſticis regibus paruiſſe, Cappadociam velint, an Paphlagoniam recenſere, rurſus Pontum an Bithyniam, itémque Armeniam majorem minorémq;: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Aſiam, nec quiſque ſucceſſorum ejus, aut poſterorum attigiſſet: Scythiam duos unquam ante ſe reges non pacare, ſed tantùm intrare auſos Darium & Philippum, ægrè inde fugam ſibi expediſſe, unde ipſe magnam partem adverſus Romanos virium haberet, multóque ſe timidius ac diffidentius bella Pontica ingreſſum, eùm ipſe rudis ac tyro eſſet: Scythiæ præter

Collatio ſuæ & Ro. originis.

Romani ex lacte lupino etiammores hauſerunt.

A ſuorum virtute.

* Omnino

A ſua perſona.

A loco.

ter arma, virtutémque animi locorum quoque solitudinibus, vel frigoribus instructæ, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret, ex hoste vago, nec tantùm pecuniæ, sed etiam sedis inopi. Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Asiæ esse temperantius aliud, nec sôlo fertilius, nec urbium

Ab utili seu præmiis.

multitudine amœnius, magnámque temporis partem, ut non militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an uberi, si modò aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ, Ioniæque adierint, quas non expugnatum eant, sed possessum, tantúmque se expectet avida Asia,

Epiphonema.

ut etiam vocibus vocet: adeò illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum, exactio

Peroratio.

publicanorum, calumnia litium. Sequantur se modò fortiter, & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera viderint Cappadociam cæso rege cepisse, qui solus mortalium Pontum omnem Scythiámque pacavit, quam nemo antè transire tutò, atque adire potuerit. Namque justitiæ atque liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes effugere: & illa indicia habere, quòd solus regum omnium non paterna solùm, verumetiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum. Sic excitatis militibus, post annos viginti tres sumpti regni in Romana bella descendit. * Tunc in Ægypto mortuo rege Ptolomæo, ei qui Cyrenis regnabat, Ptolomæo per legatos regnum, & uxor Cleopatra regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolomæus, quòd sine

Bellum Mithridatis in Rom.

Atque tunc.

certamine

certamine fraternum regnum recepiſſet, in quod ſubornari à matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat. Cæterùm infeſtis omnibus, ſtatim ubi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari juſſit. Ipſum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & ſolemnia religionum, in complexu matris interficit. Atque ita torum ſororis, cæde filii ejus cruentus aſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverunt, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia ſanguine quotidie manabant, ipſamque ſororem, filia ejus virgine per vim ſtuprata & in matrimonium adſcita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diverſa labitur, patriámque metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum ſuis relictus Ptolomæus, cùm regem ſe non hominum, ſed vacuarũ ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat. Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum Scipioni Africano, & Spurio Mummio & L. Metello, qui ad inſpicienda ſociorum regna veniebant, procedit. Sed quàm cruentus civibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtaturæ brevis, & ſagina ventris non homini, ſed beluæ ſimillis. Quam fœditatem nimia ſubtilitas, & perlucida veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erant. Poſt diſceſſum deinde legatorum, quorum Africanus dum aſpicit urbem, ſpectaculo Alexandrinis fuit. Ptolomæus jam etiam populo peregrino inviſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum vxore matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur, contra-

Crudelitatis & impietatis Ptolomæus Phyſcon Cyrenarum rex.

Re legati ad Ptolomæum.

Ptolomæi turpis corporis habitus.

ctóque mercenario exercitu bellum ſorori pariter ac patriæ infert. Accerſitum maximum deinde à Cyreneis filium, ne eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interficit. Tunc populus ſtatuas & imagines ejus detrahit. Quod factum ſtudio ſororis exiſtimans, filium, quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpúſque in membra diviſum, & in ciſta impoſitum, matri die natali ejus, inter epulas afferri curat. Quæ res non reginæ tantùm, verumetiam univerſæ civitati acerba, & luctuoſa fuit: tantúmque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principum ab epulis in exequias, membra lacerata populo oſtendunt, & quid ſperare de rege ſuo debeant filii cæde demonſtrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cúm urgeri ſe fraterno bello videret, auxilium à Demetrio petit Syriæ rege per legatos ejus, cujus ipſius varii & memorabiles caſus fuere. Namque Demetrius, ut ſuprà dictum eſt, cùm bellum Parthis intuliſſet, & multis congreſſionibus victor fuiſſet, repentè circumventus inſidiis, amiſſo exercitu capitur. Cui Arſacides Parthorum rex magno & regio animo miſſo in *Bithyniam, non cultum tantùm regium præſtitit, ſed & filiam in matrimonium dedit, regnúmque Syriæ, quod per abſentiam ejus Trypho occupaverat, reſtituturum promittit. Poſt hujus mortem deſperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatim, etſi opulentam vitam pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi ac comes Calimander amicus erat, qui poſt captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecuniâ comparatis, Parthico habitu Babyloniam pervenerat. Sed fugientem Phrahartes, qui Arſacidæ ſucceſſerat, equi-

Immanis in liberos crudelitas.

Digreſſio de Demetrii cum Parthis bello.

*Hyrcaniâ

equitum celeritate, per compendiosos tramites occupatum retrahit. Vt est deductus ad regem, Calimandro quidem non tantum venia, verumetiam præmium fidei datum: Demetrium autem & graviter castigatum ad conjugem in Hyrcaniam remittit, & arctioribus * custodibus observari jubet. Intersecto deindè tempore, cùm fidem illi etiam susceptі liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur, ac denuò perductus ad regem, ut invisus, à conspectu summovetur. Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem civitatem sibi donatam remittitur, talisque aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc tam Parthorum mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis, nec respectus cognationis faciebat, sed quòd Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quàm militiæ fuit. Quippè * VIII. millia armatorum secuta sunt trecenta lixarum: ex quibus coquorum, pistorum, scenicorúmque major numerus fuit. Argenti certè auríque tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro fingerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrêre, tradentes se, regnáq; sua cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor Babyloniam

Clementiæ exemplum in barbaro homine.

* custodiis.

Phrahartis consilium.

Antiochi Sedetis in Parthos bellum.

* *Fortè, octingenta millia armatorum,* CCC. *millia lixarum.*

Luxus in Antiochi exercitu.

Antiochi successus.

byloniam cùm occupaſſet, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præſidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad ſua tuenda à Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, inſidiis Antiochum ubique tentabat. Propter multitudinem hominum omnem exercitum ſuum Antiochus per civitates in hyberna diviſerat: quæ res exitii cauſa fuit. Nam cùm gravari ſe copiarum præbitione & injuriis militum, civitates viderent, ad Parthos deficiunt, & die ſtatuta omnes apud ſe diviſum exercitum per inſidias, ne invicem ferre auxilia poſſent, aggrediuntur. Quæ cùm nuntiata Antiocho eſſent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ ſecum hyemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adverſus quem fortiùs, quàm exercitus ejus dimicavit. Ad poſtremum tamen cùm virtute hoſtes vincerent, metu ſuorum deſertus, occiditur: cui Phrahartes exequias regio more fecit, filiámque Demetrii, quam ſecum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimiſſi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cùm turmas equitum feſtinanter miſiſſet, Demetrium hoc ipſum metuentem jam in regno miſſi invenerunt, fruſtráque omnia conati, ad regem ſuum reverſi ſunt.

Antiochus Sedetes victus interficitur.

IVSTINI

IVSTINI LIBER XXXIX.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter occisus erat, prosperè gessisset: ita Ægypto bellum inferre statuit, regnum Ægypti Cleopatra socru pretium auxilii adversus fratrem suum pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, deuce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii, cæteræq; civitates exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolomæus verò rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cùm cognovisset Cleopatram sororem suam opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptum, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et compositâ fabulâ, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam, nomen juveni Alexander imponitur, auxiliáque ab Ægypto ingentia mittuntur. Intereà corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum pervenit: quod cum

Demetrius rursus Syriæ rex.

Noëma.

Syriæ à Demetrio defectio.

Redit ad superiorem historiam de Ptolomæo Physcone.

Zebenna Protarchi filius, Alexander appellatus, Syriæ rex constituitur.

cum ingenti ſtudio civitatum & regis Alexandri ad firmandam fabulæ fidem, excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, ſed veras lacrymas exiſtimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cùm undique circumſtantibus malis premeretur, ad poſtremum etiam ab uxore filiiſque deſeritur. Relictus igitur cum paucis ſervulis, cùm Tyrum religione templi ſe defenſurus petiſſet, navi egrediens, præfecti juſſu interficitur. Alter ex filiis Seleucus, quoniam ſine matris autoritate diadema ſumpſiſſet, ab eadem interficitur: Alter cui, propter naſi magnitudinem, cognomen Grypho fuit, rex à matre hactenus conſtituitur, ut nomen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes matrem eſſet. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens ex ſucceſſu rerum, ſpernere jam etiam ipſum Ptolomæum, à quo fuerat in regno ornatus, ſuperba inſolentia cœpit. Itaque Ptolomæus reconciliata ſororis gratia, deſtruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus ſuis acquiſierat, ſummis operibus inſtituit. Mittit ergo in Græciam Grypho auxilia, & filiam Gryphinam Grypho nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non ſocietate tantum belli, verumetiam affinitate ſua ſolicitaret. Nec res fruſtrà fuit. Nam cùm omnes Gryphum inſtructum Ægyptiis viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inter eos prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cùm ſtipendia militibus deeſſent, in templo Iovis ſolidum ex auro victoriæ ſignum tolli jubet facetis jocis ſacrilegium circumſcribens. Nam victoriam commodatam ſibi à Iove eſſe dicebat. Interjectis deinde diebus, cùm ipſius Iovis aureum ſimulacrum

Demetrius interficitur.

Exemplum muliebris ambitionis.

Alexandri inſolentia & ingratitudo.

Alexander ſubornatus, vincitur à Grypho.

Alexandri cavillum in ſacrilegio.

crum infiniti ponderis tacitè evelli jussi esset, deprehensúsque in sacrilegio, concursu multitudinis in fugam esset versus, magna vi tempestatis oppressus ac desertus à latronibus caditur, perductúsque ad Gryphum, interficitur. Gryphus porrò recuperato patrio regno, externísque periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cùm cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto hujus quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis antè jam insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet: abnuenti instat. Postremùm prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleri superesse affirmans, si bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Gryphus octo annis quietem & ipse habuit, & regno suo * præstitit. Natus deinde illi est æmulus regni, frater ipsius Cyricœnus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho patruo susceptus: quem cùm veneno tollere voluisset, ut maturiùs cum eodem armis de regno contenderet, excitavit. Inter has regni Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolomæus, regno Ægypti uxori & alteri filio, quem illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnum esset, cùm mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. Igitur cùm pronior in minorem filium esset, à populo compellitur majorem eligere: cui prius quàm regnum daret, uxorem ademit, compulsúmque repudiare chariſſimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Seleucen ducere jubet, non materno inter filias judicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret.

Ejusdem interitus.

Cleopatræ ambitio & in liberos impietas.

Mater veneno, quod filio paraverat extinguitur.

* præfuit.

Ptolomæi Phiſconis mors.

ret. Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quàm à matre divortio viri dimissa, Cyricœno in Syria nubit, eſque ne nudum nomen uxoris afferret, exercitum Cypri ſolicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus jam factus Cyricœnus, prælium committit, ac victus in fugam convertitur, Antiochiámque venit. Tunc Antiochiam Gryphus, in qua erat Cyricœni uxor Cleopatra, obſidere cœpit: quà capta Gryphina uxor Gryphi nihil antiquius, quàm ſororem Cleopatram requiri juſſit, non ut captivæ opem ferret, ſed ne effugere captivitatis mala poſſet, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimum regnum invaſerit, hoſtíque ſororis nubendo hoſtem ſe ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatum à fratre & contra mariti voluntatem extra Ægyptũ nuptam accuſat. Contrà Gryphus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur, à nullo unquam majorum ſuorum inter tot domeſtica, tot externa bella poſt * victoriam in feminas ſævitum, quas ſexus ipſe & periculis bellorum & ſævitiæ victorum eximat, in hac verò præter commune bellantium * nefas, accedere neceſſitudinem ſanguinis. Quippe ipſius, quæ tam cruentè ſæviat, ſororem equidem germanam eſſe, ſuam verò conſobrinam: liberorum deinde communium matterteram. His tot neceſſitatibus ſanguinis, adjicit ſuperſtitionem templi, quò abdita profugerit, tantóque religioſiùs colendos deos ſibi, quò magis his propitiis ac faventibus viciſſet: tum neque occiſa illa, ſe virium quicquam Cyricœno dempturum, nec ſervaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tantò ſoror muliebri pertinacia accenditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe.

Cleopatra Cyricœno nubit.

Cyricœnus à fratre Gryphone vincitur.

* Victum hoſtem

* Fas.

Itaque

Itaque vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororem confoderent. Qui ut in templum intraverunt, cùm evellere eam non poſſent, manus amplexantes deæ ſimulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mandata violatis numinibus, in ultionem ſui decidit. Nec multò pòſt repetita prælii congreſſione, victor Cyricœnus uxorem Gryphi Gryphinam, quæ paulò antè ſororem interfecerat, capit, ejuſque ſupplicio uxoris manibus parentavit. At in Ægypto Cleopatra cùm gravaretur ſocio regni, filio Ptolomæo, populum in eum incitat, abductáq; ei Seleuce uxore, eò indignius, quòd ex Seleuce jam duos filios habebat, exulare cogit. Accerſito minori filio Alexandro, & rege locum fratris conſtituto, nec filium regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur. Vnde pulſo, interfecit ducem exercitus ſui, quòd vivum eum è manibus* dimiſiſſet: quanquam Ptolomæus verecundia materni belli, non viribus minor ab inſula receſſiſſet. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, *Periculoſo regno ſecuram ac tutam vitam anteponens.* Cleopatra verò timens ne major filius Ptolomæus ab Cyricæno ad recuperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypho auxilia, & Seleucen uxorem nupturam hoſti prioris mariti, mittit. Alexandrúmque filium per legatos in regnum revocat. Cui cùm occultis inſidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, ſpiritúmque non fato, ſed parricidio dedit. Digna prorſus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto, bellum intulit: alteri erepto regno exitum per inſidias machinata eſt.

Parricidia ſororum inter ſe mutua.

*Emiſiſſet:

Cleopatræ exitus dignus pro tot ſcelcribus.

Sed

Ptolomæus Lathyrus in regnum Syriæ restituitur.

Sed nec Alexãdro cædes tam ne fanda inulta fuit. Nam ubi primùm compertum est, per scelus filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, revocatóq; Ptolomæo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, hærede populo Romano instituto, decessit. Iam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itaque & ea pars Libyæ provincia facta est: posteà Creta, Ciliciáq; piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ & Ægypti regna * vicinitate Romana arctata: & quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem suam converterunt: adeò, ut assiduis præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæq; Arabum, genti imbelli, anteà fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiducia sexentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat, magnúmq; nomen Arabum, viribus finitimorum exanguibus fecerat.

* cum unitate.

Sexenti filii Hirotini regis.

IVSTINI LIBER XL.

MVtuis fratrum odiis, & mox filiorũ inimicitiis parentum succedentibus, cùm inexpiabili bello & reges, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinósque sibi

sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolomæum ab Ægypto arcessendum censeret, * occurretque quòd Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolomæus quoq; hostis Syriæ semper fuisset, omnes in Tigranem regem Armeniæ consenserunt, instructum præter domesticas vires, Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18. annos tranquillissimo regno potitus est, neq; bello alium lacessere, neq; lacessitus inferre alii bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræ motu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multę urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyricœni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius, qui poscenti regnum respondit, nè volenti quidem Syriæ, nedum recusanti daturum se regem, qui 18. annos, quibus Tygranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit, ita quòd cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat, nè rursus Syriam Iudæorum & Arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita Syriam in provinciæ formam redigit, paulatímque Oriens Romanorum, discordia consanguineorum regum, factus est.

* Accideretque.

Terræ motus in Syria maximus.

An. ab urb. cõ. Dcccix. Consulibus Tullio Cicerone, & C. Ant. Orosius.

IVSTINI LIBER XLI.

Parthorum origo.

PArthi, penes quos, velut diuisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuerunt. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: Nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientales populos obscuriſſimi fuere. Posteà quoque cùm imperium Orientis à Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremò Macedonibus triumphato Oriente servierunt, ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio, veluti servile vulgus, fuere. A Romanis quoq; trinis bellis per maximos duces florentiſſimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verumetiam victores fuere. Quanquàm plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica, Persicáque memorata olim regna, & opulentiſſimum illud mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quàm longinqua bella vicisse. Præterea cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assiduis vexati, variisque periculorum certaminibus urgerentur, ii domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos, & Majanos furtim occupavere fines. Deinde non intercedentibus primò finitimis, posteà etiam prohibentibus, in tantum protulere, vt non im-

Parthi exules.

Parthorum obscura & servilis conditio.

Successus eorundem.

menſa

menſa tantùm jam, ac profunda camporum, verumetiam præruptæ collium, montiúmque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æſtus, aut frigoris magnitudo poſſideat, quippe cùm montes nix, & campos æſtus infeſtet. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici imperii, ſub regibus fuit. Proximus majeſtati regum, populorum ordo eſt: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Scythicum Medúmque medius, ex utroque miſtus; veſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida, ac fluida: Armorum patrius ac Scythius mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, ſed majorem partem ſervorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſervis naſcentibus, indies creſcit. Hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent. Locupletiſſimus ut quiſque eſt, ita plures in bello equites regi ſuo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli * 450 liberi fuere. Cominùs in acie præliari neſciunt, obſeſſáſque expugnare urbes. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: ſæpe etiam fugam ſimulant, ut incautiores adverſus vulnera inſequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterùm intolerandi forent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeverantia eſſet. Plerunque in ipſo ardore certaminis prælia deſerunt, ac paulò poſt pugnam ex fuga repetunt, & cùm maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum ipſis equíſque loricæ plumatæ ſunt, quæ utrumque toto corpore tegunt.

Parthiæ ſitus.

Parthorum ſermo, veſtitus & mores.

Parthorum res.

Parthorum exercitus ex ſervis conſtat.

* DCCCL

Pugnandi ratio.

Auri argentíque nullus nisi in armis usus. Vxores dulcédine variæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulteriis gravius vindicant. Quam ob rem feminis non convivia tantùm virorum, verumetiam conspectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberósque esse, quòd servi pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgò aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terrâ obruuntur. In superstitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia. Quippe violentiam viris: mansuetudinem mulieribus assignant: semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti, naturâ taciti: ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde secunda, adversáque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinem projecti, in cibum parci: fides dictis promissísque nulla, nisi quatenus expedit. Post mortem Alexandri Magni cùm inter successores ejus Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignãte Parthorum imperium, Satagenori externo socio traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum civile cum cæteris superioris Asiæ populis, Eumenem sequuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus pronepote Seleuco primùm defecere. Primo Punico bello L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi discordia dedit:

Adulteria severè Parthi puniunt

Parthorum sepultura.

Superstitio in deorum cura. Ingenia.

A regibus Macedonicis defectio

dit: qui dum ſibi invicem eripere regnum volunt, perſequi defectores omiſerunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianorum præfectus, defecit, regémque ſe appellari juſſit: quod exemplum ſequuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arſaces vir, ſicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic ſolitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione Seleucum à Gallis in Aſia victum, ſolutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingreſſus, præfectum eorum Andragorum oppreſſit, ſublatóque eo, imperium gentis invaſit. Non magno deinde pòſt tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupavit, atque ita duarum civitatem imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio ejus, & ipſo Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multò pòſt cum Seleuco rege ad defectores perſequẽdos veniente congreſſus, victor fuit: quem diem Parthi exinde ſolennem, velut initium libertatis, obſervant. Revocato deinde Seleuco, novis motibus in Aſiam dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, caſtella munit, civitates firmat, urbem quoque nomine * Claram, in monte Thaborreno condit. Cujus loci ea conditio eſt, ut neque munitius quicquam eſſe, neque amœnius poſſit: Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defenſoribus egeat, & ſoli circumjacentis tanta ubertas eſt, ut propriis opibus expleatur. Iam fontium ac ſylvarum ea copia eſt, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arſaces quæſito ſimul, conſtitutóque regno, non minus memorabilis Parthis, quàm Perſis Cyrus, Mace-

Theodotus mille urbium Bactrianorum præfectus.

Arſaces Parthicum regnum format.

* Daram.

Elegans topographia.

Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, maturâ ſenectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exindè reges ſuos Arſacis nomine nuncupent. Hujus filius & ſucceſſor regni, Arſaces & ipſe nomine, adverſus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & 20. millibus equitum inſtructus, mirâ virtute pugnavit: ad poſtremum in ſocietatem ejus aſſumptus eſt. Tertius Parthis rex, Pampacius fuit, ſed & ipſe Arſaces dictus: nam (ſicut ſuprà dictum eſt) omnes reges ſuos hoc nomine, ſicuti Romani Cæſares, Auguſtóſque, cognominaverunt. His actis in regno 12. annis deceſſit, relictis duobus filiis, Mithridati & Pharnace: quorum major Pharnaces more gentis, hæres regni, Mardos validam gentem bello domuit, nec multò pòſt deceſſit, multis filiis relictis: quibus præteritis, fratri potiſſimùm Mithridate, inſignis virtutis viro, reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potiúſque patriæ, quàm liberis conſulendum. Eodem fermè tempore, ſicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad ſummum hoc duce imperii faſtigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantùm, verumetiam libertatem amiſerunt: ſiquidem Sogdianorum & *Dranganitanorum, Indorúmque bellis fatigati, ad poſtremum ab invalidioribus Parthis, velut exangues, oppreſſi ſunt. Multa tamen Eucratides bella, magnâ virtute geſſit: quibus attritus, cùm obſidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300. *militibus 60. millia hoſtium aſſiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque menſe liberatus, Indiam in poteſtatem redigit. Vndè cùm

Arſaces, yeges Parthorum.

Pietas in patriam.

* Draganorum.

* millibus.

cùm se reciperet, à filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur: cùm varius utriúsque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bachasum in regno præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Vndè reversus, bellum cum Elimeorum rege gessit: quo victo hanc quoque gentem regno adjecit, imperiúmque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita adversa valetudine arreptus, non minor Arsace proavo gloriosa senectute decessit.

Nullæ fidei regni sociis omnisq; pos testas Impatiens consortis erit. Lucanus.

Magnæ crudelitatis exemplum. Pater à filio trucidatur.

IVSTINI LIBER XLII.

POst necem Mithridatis Parthorum regis, Phrahartes filius ejus rex constituitur: qui cùm inferre bellum in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namq; Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cùm confecto jam bello supervenissent, in calumnia tardius lati auxilii mercede frauderentur, dolentes tantum ils itineris fruſtrà mensum, cùm vel stipen-

tione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo reponso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur Phrahartes cùm adversus Scythas proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Hymerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum, qui tyrannica crudelitate oblitus, & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multásq; alias civitates importunè vexavit. Ipse autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum crudeliter superbéque tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quòd hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriam indignitas exacerbaverat. Itaque cùm inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulerunt, & diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici, & ipsius Phrahartis regis cruenta cæde exequuti sunt. In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur: Scythæ autem contenti victoria, populata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Colchatariis illato, in brachio vulneratus, statim decedit. Huic Mithridates filius succedit, cui res gestæ Magnum cognomen dedêre. Quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit, multósque populos Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis prosperè aliquoties dimicavit, ultórq; injuriæ parentum fuit, ad postremum * Artoadisti, Armeniorum regi, bellum intulit. Sed quoniam ad Armeniam transitum facimus, origo ejus paulò altiùs repetenda est. Neq; enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cùm fines ejus post Parthiã omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia à Cappadocia usq; undecies centena millia ad mare Caspium patet,

Phrahartis Parthorum regis, cum Scythis bellum.

Græcorum exercitus deficit à Phraharte.

** Artuasdem Plut. appellat.*

patet, ſed in latitudinem millia paſſuum ſeptingenta porrigitur. Condita eſt autem ab Armenio, Iaſonis Theſſali comite: quem cùm perditum propter inſignem periculosámque regno ſuo virtutem Pelias rex cuperet, denunciata militia, in Colchos eum abire jubet, pellémque arietis memorabilem gentibus reportare, ſperans interitum viri, aut ex periculo tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur laſon divulgata opinione tam glorioſæ expeditionis, cùm ad eum certatim principes juventutis totius fermè orbis concurrerent, exercitum fortiſſimorum, qui Argonautæ cognominati ſunt, comparavit. Quem cùm magnis rebus geſtis, incolumem reduxiſſet, rurſus à Peliæ filiis Theſſalia pulſus, magna vi, cùm ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat, comite Medea uxore, quam repudiatam, miſeratione exilii, rurſum receperat, & Medeo privigno ab Ægæo rege Athenienſium genito, Colchos repetivit, ſoceruméq; etiam, regno pulſum, reſtituit. Magna deinde bella cum finitimis geſſit, captáſq; civitates partim regno ſoceri, ad abolendam ſuperioris militiæ injuriam, qua & filium ejus Medeam abduxerat, & filium Ætæ Ægialum interfecerat, adjunxit: partim populis quos ſecum adduxerat, aſſignavit. Primus humanorum poſt Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuiſſe traduntur, eam cœli plagam domuiſſe dicitur. Populis quibuſdam Phrygium & Anſiſtratum auri-gas Caſtoris & Pollucis duces aſſignavit: cum Albanis fœdus percuſſit, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta ejus per Italiam ducere, ſecuti dicuntur, quíque memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeii bello

Armenii regni & gentis deſcriptio.

Armenius Jaſonis comes.

Vellus aureum.

Hiſtoria Iaſonis & Medeæ.

Argonautæ

Albani in oriente ex Italia oriundi.

bello Mithridatico fratres ſalutavere. Itaque Iaſoni totus fermè Oriens, ut conditori, divinos honores, templáque conſtituit, quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, poſt multos annos dirui juſſit, ne cujuſquam nomen in Oriente venerabilius quàm Alexandri eſſet. Poſt mortem Iaſonis, Medus æmulus virtutis ejus, in honorem matris Medeæ, Medeam urbem condidit, regnúmque ex nomine ſuo Medorum conſtituit, ſub ejus majeſtate * Orientis poſteà imperium fuit. Albanis vicinæ, Amazones ſunt, quarum reginam Thaleſtrem concubitum Alexandri petiſſe, multi autores prodidere. Armenius quoq; & ipſe Theſſalus, unus de numero ducum Iaſonis, recollecta multitudine, quæ amiſſo Iaſone rege paſſim vagabatur, Armeniam condit, à cujus montibus Tigris fluvius modicis primò incrementis naſcitur: interjecto deinde aliquanto ſpatio, ſub terras mergitur, atq; ita poſt 25. millia paſſuum grande jam flumen in regione Sophone emergit, ac ſic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorum, poſt bellum Armeniæ, propter crudelitatem à ſenatu Parthico regno pellitur. Frater ejus * Horodes cum regnum vacans occupaſſet, Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obſidet, & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis ultrò ſe in poteſtatem Horodis tradit. Sed Horodes plus hoſtem, quàm fratrem cogitans, in conſpectu ſuo trucidari cum juſſit. Et poſt hæc, bella cum Romanis geſſit, Craſſúmque imperatorem cum filio, & omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus miſſus ad perſequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria geſtis, Parthiam patri ſuſpectus revocatur: quo

Medi unde dicti.

*Omne poſtèa.

Loco nomen eſt Elongenſine.

Tigris à celeritate incipit vocari: ita enim Medi ſagittam appellãt. Plin. libro ſexto

*Hyrodes à Plut. appellatur.

Parthorum cum Rom. bellum.

quo abſente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Caſſio Quæſtore Craſſi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaque geſtis, non magno pòſt tempore Romanis inter Cæſarem Pompeiúmque civile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Craſſi necem, cujus filium in partibus Cæſaris eſſe audierant, quem ultorem patris, victore Cæſare, futurum non dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis & Caſſio & Bruto, auxilia adverſus Auguſtum & Antonium miſère: & poſt belli finem rurſum Pacoro duce, cum Labieno inita ſocietate, Syriam & Aſiam vaſtavere: caſtráque Ventidii, qui poſt Caſſium abſente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur: ſed ille ſimulato timore, diu ſe continuit, & inſultare Parthos aliquantiſper paſſus eſt. Ad poſtremum in ſecuros lætóſque partem legionum emiſit, quarum impetu fuſi Parthi, in diverſa abiere. Pacorus autem cùm fugientes ſuos abduxiſſe ſecum legiones Romanas putaret, caſtra Ventidii, veluti ſine defenſoribus, aggreditur. Tunc Ventidius reliqua parte legionum emiſſa, univerſam Parthorum manum, cum rege ipſo Pacoro, interficit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Hæc cùm nunciata in Parthia eſſent, Horodes pater Pacori, qui paulò antè vaſtatam Syriam, occupatam Aſiam à Parthis audierat, victorémque Pacorum Romanorum gloriabatur, repentè filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum ſumere, non vocem mittere, ita ut mutus factus videretur. Poſt multos deinde dies, ubi dolor

Parthorum cum Ventidio pugna.

Parthi à Ventidio victi. Pacorus, Parthorum rex victus interficitur à Ventidio.

Plutar. paulò aliter refert.

Horodis, Pacori patris furor & inſania.

lor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audire videbatur: cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit quem ex numero xxx. filiorum in locum Pacori regem constituat. Multæ pellices ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ, animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est reges parricidas haberi, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine, Rex statueretur. Itaque statim, quasi nollet mori naturaliter, patrem interfecit, fratres quoque 30. trucidat, sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cùm infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, nec esset qui *nominatim rex posset creari, adultum filium interfici jubet. Huic Antonius, propter auxilium adversus se, & Cæsarem latum, bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed graviter multis præliis vexatus, à Parthia refugit: qua victoria insolentior Phrahartes redditus, cùm multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur. Itaque cùm magno tempore finitimas civitates, & ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tyridatem quendam constituerant: qui audito Scytharum adventu, magnâ amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahartis ferens, quem negligentiùs custoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit: servum suum Tyridatē, & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione

Phrahartis immania parricidia

*Nominari rex posset.

Antonius à Parthis vincitur.

Phrahartes cur regno pellitur.

Phrahartis ad Cæsarem legatio.

Phra-

Phrahartis audita, & Tyridatis poſtulatis cognitis (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, ſi ejus regnum muneris eorum fuiſſet) neque Tyridatem dediturum ſe Parthis dixit, neque adverſus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen à Cæſare nihil per omnia obtentum videretur, Phrahartifilium, ſine pretio, remiſit, & Tyridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi juſſit. Poſt hæc finito Hiſpano bello, cùm in Syriam ad componendum Orientis ſtatum perveniſſet, metum Phraharti injunxit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Caſſiano, ſive Antonii exercitu recollecti, ſignáque cum his militaria Auguſto remiſſa. Sed & filii nepotéſque Phrahartis obſides Auguſto dati: plúſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quàm armis alius imperator facere potuiſſet.

Signa & captivi Rom. Auguſto miſſa.

Epiphonema.

IVSTINI LIBER XLIII.

PArthicis, Orientalibúſque, ac totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romana urbis Trogus, velut poſt longam peregrinationem domum revertitur: ingrati civis officium exiſtimans, ſi cùm omnium gentium res geſtas illuſtraverit, de ſola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perſtringit, ut nec modum propoſiti operis excedat, nec utique originem urbis, quæ eſt caput totius orbis, ſilentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere:

Urbis Romæ origo & initia.

Antiquus Italiæ ſtatus.

fuere: quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse dicitur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit: sed omnia communia & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exequato omnium jure, passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine, Saturnia appellata est: & mons, quem inhabitabat Saturnus: in quo nunc veluti à Iove, pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros & montem, quem ille postea Palatinum appellavit, benignè assignavit. In hujus radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant constituit: ipsum dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assiduè divino spiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Vnde adhuc qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus, procreatur. Quo tenente regnum Æneas ab Ilio, Troia à Græcis expugnata, in Italiam venit: statimque prælio exceptus, cùm in aciem exercitum eduxisset, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut in societatem regni reciperetur: & Lauinia in matrimonium data ei, gener asciscereturPost hæc commune utriusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem propter fraudatas Laviniæ nuptias fuit, in quo & Turnus & La-

Ideo ærarium Romæ voluit esse in templo Saturni.

Faunus in Arcadia templa Lycæus habet. Ovid. fast. 2.

Fatua Fauni uxor.

Fatuari qui dicebantur.

Aeneæ in Italiam adventus.

Bellum Aeneæ cum Turno.

Latinus interierunt. Igitur cùm Æneas jure victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Laviniæ condidit. Bellum deinde adversùs Mezentium, regem Hetruscorum, gessit: in quo cùm ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit: qui Lavinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt: Sed Amulius cùm ætate potiorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur,* demersit: addita injuriæ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito, Amulius multiplicato metu proventu duorum, pueros exponi jubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria decessit. Sed Fortuna origini Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amissis catulis, distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit, cùm sæpiùs ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractósque feræ inter greges pecorum agresti vita nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quòd in luco Martis enixi sunt, sive quòd à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cùm latrones à rapina pecorum industriè frequentérque summoverent, Remus ab iisdem latronibus captus, & veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi offertur; crimini datur, quasi

Lavinium
Alba longa trecentis annis regni caput.

* Demisit.

Lucus Martis.

Quia deus autor culpæ honestior erat. Li.

Romulus & Remus.

Remus capitur.

greges

greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege in ultionem Numitori traditur. Sed Numitor adolescentiâ juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cùm eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repentè Faustulus cum Romulo supervenit, à quo origine cognita puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & ibi urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur, finitimisque populis armis subjectis, primùm Italiæ, mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges *hastas pro diademate habebant*, quas Græci * σκῆπτρα dixêre. Nam & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres hastas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocensium juventus, ostio Tyberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit: inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnásque res sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultrò lacessiti gesserunt. Namque Phocenses ex ignavitate ac macie terræ coacti, studiosiùs mare quàm terras exercuerunt, piscando, mercando; plerunque etiam latrocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tolerabant. Itaque in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis

Romam quis extruxerit, variè scribunt autores. Vide Solinum.

* Sceptra

Massiliensium origo, quorum etiam meminit Thucid. in proœmio.

nis devenere: cujus loci amœnitate capti, reversi domum, referentes quæ viderant plures sollicitavere. Duces classi Furius & Peranus fuere. Itaque ad regem Segoregiorum, Senanum nomine, in cujus finibus, urbem condere gestiebant amicitiam petentes, conveniunt. Forte eo die Rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illi parabat. Itaq; cùm ad nuptias invitati omnes * processissent, rogantur & Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cùm juberetur à patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa, aquam Perano porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Lygures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsanda in tantum enituerunt, ut victis hostibus in * Capertinis agris multas colonias constituerét. Ab his igitur Galli & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere: tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt: Adeóque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Senano Segoregiorum, à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cùm regno filius ejus succesisit Commanus, affirmante regulo quodam, quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendá nq; in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, subnectit & illam fabulam: Canem aliquando

Furius & Peranus Phocensium duces.

* Proci essent.

Insperatæ nuptiæ.

* Captivis

Galli civilem & mansuetiorem vivendi rationem à Græcis edocti.

Fabula elegans.

quando partu gravidam locum à pastore precariò petiisse, in quo pareret: quo obtento, iteratò petiisse, ut sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex, insidias Massilienſibus extruit. Ita solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii jure misit in urbem, plures * scirpis latentes, frondibúsque supertectos induci vehiculis jubet, & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut cum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestivè ad insidias adessent, urbémque somno ac vino sepultam armati invaderent. Sed has insidias mulier quædam regis cognata prodidit, quæ adulterari cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis miserata formam ejus, insidias aperit, periculúmque declinare jubet. Ille rem statim ad magistratus defert, atque ita patefactis insidiis, Ligures comprehenduntur, latentésq; de scirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt, cum ipso rege, hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire: adeò illic bene instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi consuetudine servantur. Post hæc illis magna cum Liguribus, magna cum Gallis fuêre bella: quæ res & urbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoque exercitus, cùm bellum captis

Quandoque pro aliquando.

* Scirpeis

Commani in Massilienses insidiæ.

Indè etiam est, quòd cum telo nemini licuit intrare urbem, Val. Max. lib. 2. Epiphonema.

captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacémque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt, cum Romanis propè ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque in omnibus bellis industriè socios juverunt; quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cùm igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repentè finitimi populi ad nomen Massilienſium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium, concurrunt. Dux consensu omnium Caramandus regulus eligitur, qui cùm magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ Sedeam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Massilienſibus fecit: petitóque ut intrare urbem, & deos eorum adorare liceret, cùm in arcem Minervæ venisset, conspecto in porticibus simulachro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, Illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam, quæ recedere ab obsidione jussisset. Gratulatusque Massilienſibus, quòd animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere: torque aureo donata dea in perpetuam amicitiam cum Massilienſibus junxit. Parta pace, & securitate fundata, revertentes à Delphis Massilienſium legati, quò missi munera Apollini tulerant, audiverant urbem Romanam à Gallis captam incensámque. Quam rem nuntiatam domi publico funere Massilienses prosecuti sunt: auróque & argentum publicum & privatum contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo

Massilienſium cum Ro. fœdus & amicitia.

Eorundem erga Rom. ſtudium.

Pompeii Trogi genus & majores * Percepiſſe.

jure percuſſum. In poſtremo libro Trogus majores ſuos à Volſcis originem ducere, avum ſuum Trogum Pompeium Sertoriano bello civitatem Cn. Pompeio * peperciſſe dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoq; ſub Caio Cæſare militaſſe, epiſtolarúmque & legationum, ſimul & annuli curam habuiſſe.

Annuli cura, quæ hodie penes Cancellarios, ut vulgò appellamus, eſt.

IVSTINI LIBER XLIIII.

Græci Pli. *Hiſpaniæ origo, & finis.*

HIſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura eſt. Hanc veteres ab Ibero amne primùm Iberiam, poſteà ab Hiſpalo Hiſpaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam poſita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior. Nam neque, ut Africa, violento ſole torretur, neque, ut Gallia, aſſiduis ventis fatigatur: ſed media inter utramque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda eſt, adeo ut non ipſis tantum incolis, verumetiam Italiæ, urbíque Romanæ cunctarum rerum abundantiam * ſufficiat. Hinc enim non frumenti tantùm copia magna eſt, verumetiam vini, mellis, oleique; nec ferri ſolùm materia præcipua eſt, ſed & equorum pernices greges: nec ſumma tantum terræ laudanda bona, verum & abſtruſorum metallorum felices divitiæ. Iam lini, ſpartíque vis ingens, minii certè nulla feracior terra. In hac curſus amnium,

Laus & fertilitas.

*Suppetat.

amnium, non torrentes, rapidíque ut noceant, ſed lenes, & vineis campíſque irrigui, æſtuariiſque Oceani affatim piſcoſi. Plerique etiam divites auro, quod in* laudibus vehunt Vno tantùm Pyrenæi montis dorſo adhæret Galliæ, reliquis partibus undiq; in orbem mari cingitur. Forma terræ propè quadrata, niſi quòd arctantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit Pyrenæi montis ſpatium ſexcenta millia paſſuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hiſpaniam, æqualiſque aeris ſpiritus, nulla paludum gravi nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ, & undique adverſus aſſidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terreſtri ſpiritu, præcipua omnibus ſanitas redditur. Corpora hominum ad inediam, laborémque animi ad mortem parati. Dura omnibus & ſtricta parcimonia, bellum quàm otium malunt Si extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui: adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico ſervi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta riſu exultavit, ſerenáque lætitiæ crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimi militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora. Nullus, niſi feſtis diebus, epularum apparatus. Aqua calida lavari poſt ſecundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriatum fuit, qui annos decem Romanos varia victoria fatigavit (adeò feris propiora, quàm hominibus ingenia ſunt) quem ipſum non judicio populi electum, ſed ut cavendi ſcientem, declinandorúmq; periculorum peritum, ſequuti ſunt. Cujus ea virtus, continentiáque

De ſparto Plin. lib. 19. cap. 2. Gal. lib. 17. cap. 2.

* Paludibus.

Quacunq; ambitur mari. Pli. lib. ult.

* Vni.

Pyrenæi montis ſpatium.

Hiſpanorum mores.

Epiphonema.

Rarum patientiæ exemplum.

Val. Max. lib. 2. cap. 3.

Viriati Hiſpanorum ducis moderatio.

que fuit, ut cùm Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit, sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit, ut quivis gregarius miles ipso imperatore etiam opulentior videretur. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, equas vento concipere multi autores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine nata sunt, qui tanti in Gallecia ac Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immeritò ipso vento concepti videantur. Galleci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Ajacis fratris invisum patri Telamoni, cùm non acciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse: Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed cùm ab * Euryface Aiacis filio, accessu prohiberetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse, inde Galleciam transisse, positisque sedibus genti nomen dedisse. Galleciæ autem portio, Amphilochi dicuntur, Regio cùm æris & plùbi uberrima, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeò ut etiam aratro frequenter glebas aureas excindant. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra prosciſſa est (quæ in his locis assidua res est) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Feminæ res domesticas, agrorúmque culturas administrant, ipsi armis & rapinis serviunt: præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento ejus ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos

Flante Favonio.

Equarum Hispanarum conceptus.

* Euryce

Circa Bæticam.

Galleciæ fertilitas.

eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes fluvii hujus finitimi appellati, ferróque cæteri præstare dicuntur. Saltus verò Tartheſiorum, in quibus Titanas bellum adverſus deos geſſiſſe proditur, incoluere Curetes: quorum rex vetuſtiſſimus Gargoris, mellis colligendi uſum primus invenit. Huic cùm ex filiæ ſtupro nepos proveniſſet, pudore flagitii, variis generibus extingui parvulum voluit: ſed per omnes caſus, fortuna quadam ſervatus, ad poſtremum ad regnum tot periculorum * miſeratione pervenit. Primum omnium cùm eum exponi juſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inventus eſt vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite anguſto, per quem armenta commeare conſueverant, projici jubet: crudelis prorſus qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte interfici maluit. Ibi quoque cùm inviolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primò jejunis, & multorum dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus objici jubet. Itaque cùm non ſolùm non nocerent, verumetiam quarundam uberibus aleretur, ad ultimum in Oceanum abjici juſſit. Tum planè manifeſto quodam numine inter furentes æſtus, ac reciprocantes undas, velut nave, non fluctu veheretur, leni ſalo inlittore exponitur: nec multo poſt, cerva adfuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde denique converſatione nutricis eximia puero pernicitas fuit: intérque cervorum greges diu montes, ſaltúſq; haud inferior velocitate, peragravit. Ad poſtremum laqueo captus, regi datus dono eſt. Tunc ad lineamentorum ſimilitudinem, & ex notis corporis, quæ inuſtæ parvulo fuerant, nepos eſt agnitus. Admiratione deinde tot caſuum periculorúmque,

Diſſentit à ſeipſo.

* Admiratione.

Sævitia in nepotem.

Puer nutritus à cane, ſue, poſtremùm à cerva.

Vide lactis matrai vim.

lorúmque, ab eodem ſucceſſor regni deſtinatur. Nomen illi impoſitum Habidis, qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non fruſtra deorum majeſtate periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populum legibus junxit: & boves primò aratro domari, frumentáq; ſulco ſerere docuit, & ex agreſti cibo melioribus veſci, odio eorum quæ ipſe paſſus fuerat, homines coëgit. Hujus caſus fabuloſi viderentur, niſi & Romanorum conditores lupâ nutriti, & Cyrus rex Perſarum cane alitus proderetur. Ab hoc & miniſteria ſervilia populo interdicta, & plebs in ſeptem urbes diviſa. Mortuo Habide regnum per multa ſecula à ſucceſſoribus ejus retentum eſt. In alia parte Hiſpaniæ, & quæ ex inſulis conſtat, regnum penes Geryonem fuit. In hac pabuli tanta lætitia eſt, ut niſi abſtinentia interpellata ſagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus ſolæ opes habebantur, tantæ famæ fuêre, ut Herculem ex Aſia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipſum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuiſſe ferunt: ſed tres fratres tantæ concordiæ extitiſſe, ut uno animo omnes * regi viderentur: nec bellum Herculi ſua ſponte intuliſſe: ſed cùm armenta ſua rapi vidiſſent, amiſſa bello repetiſſe. Poſt regna deinde Hiſpaniæ, primi Carthaginienſes imperium provinciæ occupavere. Nam cùm Gaditani à Tyro, unde & Carthaginienſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem juſſi in Hiſpaniam tranſtuliſſent, urbémque ibi condidiſſent, invidentibus incrementis novæ urbis, finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſerunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindi-

Herculis & Geryonis hiſtoria.

Geryon tricorpor, unde.

* Regere

Carthaginienſes cur Hiſpaniam occuparunt

vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio ſuo adjecerunt. Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultiùs ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipſius Haſdrubal mittitur, qui & ipſe à ſervo Hiſpani cujuſdam, ulciſcente domini injuſtam necem, interfectus eſt. Major vtroque Annibal imperator Amilcaris filius ſuccedit. Siquidem res geſtas utriuſque ſupergreſſus, univerſam Hiſpaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos ſedecim variis cladibus fatigavit: cùm interea Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primò Pœnos provincia expulerunt. Poſteà cum ipſis Hiſpanis gravia bella geſſerunt: nec prius perdomitæ provinciæ jugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quàm Cæſar Auguſtus perdomito orbe, victricia ad eos arma tranſtulit, populúmque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ uſum traductum, in formam provinciæ redegit.

FINIS

DE VITA ET MORIBVS IMPERATORVM ROMANORVM, EXCERPTA EX LIBRIS SEXTI AVRELII VICTORIS, à Cæsare Augusto vsq; ad Theodosium Imperatorem.

D. CÆSAR OCTAVIANVS AVGVSTVS.

ANNO Vrbis conditæ DCCXXII. ab exactis verò regibus CCCCLXXXq;, mos Romæ repetitus, uni prorsus parendi, pro rege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto appellato. Octavianus igitur patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Iuliam familiam fortitus, adoptione verò C. Cæsaris majoris avunculi C. Cæsar dictus, deinde ob victoriam Augustus cognominatus est. Iste in Imperio positus, Tribunitiam potestatem per se exercuit. Regionem Ægypti inundatione Nili accessu difficilem inviámque palúdibus, in provinciæ formam redegit. Quã ut annonæ urbis copiosam efficeret, fossas in curia vestutatis limo clausas, labore militũ patefecit. Hujus tempore ex Ægypto urbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. Iste Cantabros & Aquitanos, Rhetos, Vindelios, Dalmatas numero provinciarum populi Romani conjunxit; Suevos, Cattósque delevit; Sycambros in Galliam tran-

Avum Octavii argentarium patrem adstipulatorem Cicero dicit fuisse, quorum uterque precarium quæstum fecerit.

Ob id horreum populi Rom. appellant.

transtulit, Pannonios stipendiariis adjecit, Getharum populos, Bastarnasque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persæ obsides obtulerunt, creandíque regis arbitrium permiserunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamantes, Æthiopes, legatos cum donis miserunt. Adeò denique turbas, bella, simultates execratus est, ut nisi justis de causis nunquam genti cuiquam bellum indixerit. Iactantíque esse ingenii, & leviſſimi dicebat ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id est, folia infructuosa, in discrimen per incertos eventus certaminum, securitatem civium præcipitare. Neque imperatori bono quicquam minus, quàm temeritatem congruere. Satis celeriter fieri, quicquid commodè gereretur. Armáque nisi majoris emolumenti causa, nequaquam movenda esse, ne compendio tenui, jactura gravi petita victoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cujus abrupti amissíque detrimentum nullo capturæ lucro pensari potest. Hujus tempore trans Rhenum vastatus est Romanus exercitus, atque Tribuni & Prætor cæsus. Quod in tantum accidisse perdoluit, ut cerebri valido incursu parietem pulsaret, veste, capillóque, ac reliquis lugentium indiciis deformis. Avunculi quoque inventum vehementer arguebat, qui milites commilitones novo, blandóq; more appellans, dum affectat charior fieri, autoritatem principis emolliverat. Denique erga cives clementissimè versatus est. In amicos fidus extitit: quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mecœnas, ob patientiam laboris modestiámque Agrippa. Diligebat prætereà Virgilium: rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas constantissimus. Liberalibus studiis, præsertim eloquentiæ in tantum incumbens, ut nullus ne in procinctu

Quintili Vare, rede legiones.

procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret. Leges alias novas, alias correctas protulit suo nomine. Auxit, ornavitque Romam ædificiis multis, isto glorians dicto, *urbem lateritiam reperi, relinquo marmoream.* Fuit mitis, gratus, civilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis magis: quorum aciem clarissimorum syderum modo vibrans, libenter accipiebat cædi ab intendentibus tanquam solis radiis, aspectu suo. A cujus facie dum quidam miles se averteret, & interrogaretur ab eo, Cur ita faceret? respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen vir tantus vitiis caruit: fuit enim paululum impatiens, leviter iracundus, occultè invidus, palàm factiosus. Porrò autem dominādi suprà quàm æstimari potest cupidissimus studiosus alcæ lusor. Cúmque esset cibi ac vini multi, aliquatenus verò somni abstinens, serviebat tamen libidini usque ad probrum vulgaris famæ. Nam inter duodecim catamitos, totidémque puellas accubare solitus erat. Abjecta quoque uxore Scribonia, amore alienæ conjugis possessus, Liviam, quasi marito concedente, sibi conjunxit: cujus Liviæ jam erant filii Tiberius & Drusus. Cúmque esset luxuria serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor: more hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam & poetam Ovidium, qui & Naso, pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conscripsit, exilio damnavit. Quódq; est læti animi, vel amœni, oblectabatur omni genere spectaculorum, præcipuè ferarum incognita specie, & infinito numero. Annos septem & septuaginta ingressus, Nolæ morbo interiit: quanquam alii scribant, dolo Liviæ extinctum, metuentis,

Urbs marmorea pro lateritia.

Scribonia Augusti conjux.

Ovidius relegatus in Tomum.

Augustus Nolæ moritur.

metuentis, ne quia privignæ filium Agrippam, quem odio novercali in insulam relegaverat, reduci compererat, eo summam rerum adepto, pœnas daret. Igitur mortuum, seu necatum, multis noviſq; honoribus senatus censuit decorandum. Nam præter id quòd antea patrem patriæ dixerat, templa tam Romæ, quàm per urbes celeberrimas ei consecravit, cunctis vulgò jactantibus, Vtinam aut non nasceretur, aut non moreretur. Alterum enim pessimi incœpti, exitus præclari, alterum. Nam & in adipiscendo principatu, oppressor libertatis est habitus: & in gerendo cives sic amavit, ut tridui frumento in horreis quondam viso, statuisset veneno mori, si è provinciis classes intereà non venirent. Quibus advectis, fælicitati ejus salus patriæ est attributa. Imperavit annis quinquaginta, & 6. 12. cum Antonio; 40. verò & quatuor solus. Qui certè nunquam aut reipublicæ ad se potentiam traxisset, aut tamdiu ea potiretur, nisi magnis naturæ & studiorum bonis abundasset.

Augustus pater patriæ dictus

CLAVDIVS TIBERIVS.

CLaudius Tiberius Liviæ filius, Cæsaris Octaviani privignus, imperavit annis vigintiquatuor. Iste qui Claudius Nero dicebatur, eleganter à jocularibus Caldius Biberius Mero, ob vinolentiam nominatus est. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus ante sumptum imperium sub Augusto fuit, ut non immeritò reipublicæ dominatus ei committeretur. Inerat ei scientia literarum: eloquio clarior, sed ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle, quæ nollet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his verò quos oderat, quasi benevolus apparens. Repentinis responsionibus aut consiliis melior, quàm meditatis.

Neronis lingua Sabina sortes appel. Tranq.

Imperatoris nomen repudiavit Tiberius.

ditatis. Denique delatum à patribus principatum, quod quidem æstu perfecerat, fictè abnuere, quid singuli dicerent, vel sentirent, atrociter explorans: quæ res bonos quosque pessum dedit. Æstimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis molestiæ magnitudinem declinare, cùm sententias ad ejus voluntatem promunt, incessere exitia postrema. Iste Cappadocas in provinciam, remoto Archelao rege eorum, redegit: Getulorum latrocinia repressit: Maraboduum Suevorum regem, callide circumvenit. Cùm immani furore insontes, noxios suos pariter externósque puniret, resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœsia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direptæ sunt. Iste post 78. annum & mensem 4. insidiis Caligulæ extinctus est.

Cappadocia in provinciam redacta

C. CAESAR CALIGVLA.

CAligula imperavit annos 4. Iste filius fuit Germanici: & quia natus in exercitu fuerat, cognomentum calciamenti militaris, id est, Caligulæ, sortitus est. Ante principatum omnibus charus, acceptúsque fuit. In principatu verò talis, ut non immeritò vulgaretur, atrociorem illo dominum non fuisse. Denique tres sorores suas stupro maculavit. Incedebat habitu deorum suorum. Iovem ob incestum, è choro autem Bacchanali Liberum se asserebat: de quo nescio an decuerit memoria prodi, nisi fortè quia juvat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini subjecit. Primus diademate impositio, dominum se jussit appellari. In spatio trium millium

Unde Caligula nomen sortitus.

Caligulæ libido.

Quamobrem de malis principibus scribatur.

quod

quod in ſinu Puteolano inter moles jacet, duplici ordine naves contexens, arenæ adgeſtu, ad terræ ſpeciem viam ſolidatam phalerato equo, inſigníſq; ærea corona, quaſi triumphans indutus aureo paludamento, curru bijugi decurrit. Dehinc à militibus confoſſus, interiit. *Mors.*

CLAVDIVS TIBERIVS.

CLaudius Tiberius,* Druſi, Tiberii fratris filius, Caligulæ patruus, imperavit annos quatuordecim. Iſte cùm ſenatus cenſuiſſet gentem Cæſarum exterminari, deformi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, & mitiſſimus videbatur imprudentibus, Imperator effectus eſt. Hic ventri, vino, libidini fœdè obediens, vecors & probè hebes, ignavus ac pavidus, libertorum, & conjugis imperiis ſubjectus fuit. Hujus tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias imperator creatus, continuò occiditur. Mauri provinciis à Cæſare pulſi: cæſa Muſulamiorum manus eſt. Aqua Claudia Romæ introducta. Hujus uxor Meſſalina primo clàm, mox paſſim, quaſi jure, adulteriis utebatur: ex quo facto plures metu abſtinentes, extincti ſunt. Dehinc atrociùs accenſa, nobiliores quaſque nuptas & virgines, ſcortorum modo ſecum propoſuerat, coactique mares ut adeſſent. Quòd ſiquis talia horruerat, adficto crimine, in ipſum, omnémque familiam ſæviebatur, ut magis videretur ſub imperatore viro, quàm imperatori nupta eſſe: ita liberti ejus poteſtatem ſummam adepti, ſtupris, exilio, cæde, proſcriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ præfecit: Poſſidio eunucho poſt triumphum Britannicum, inter militarium fortiſſimos, *Decimi*

Claudius cur imperatore fectus.

Meſſalinæ Claudii uxoris libido.

simos, arma insignia, tanquam participi victoria, dono dedit, Polybum inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Pallásque prætoriis ornamentis sublimatus, adeò dives ut causante eo inopiam fisci, lepidissimè famoso elogio vulgatum sit; Abundè ei pecuniam fore, si à duobus libertis in societatem reciperetur. Hujus temporibus visus est apud Ægyptum Phœnix, quam ferunt volucrem anno D. ex Arabia memoratos locos advolare: atque in Ægæo mari repentè insula emersit. Hic Agrippinam, Germanici fratris tui filiam, uxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primò privignos insidiis multiformibus, dehinc ipsum conjugem veneno interemit. Vixit annis sexagintaquatuor, cujus funus, ut quondam in Tarquinio Prisco, diu occultatum, dum arte muliebri corrupti custodes ægrum simulant, Nero privignus imperii jure susceptit.

Posset hoc etiam hodie in reges dici.

* Hoc falsum esse Pli. lib. 10. scribit.

Moguntiæ situm putant.

DOMITIVS NERO.

DOmitius Nero, Patre Domitio Ænobarbo genitus, matre Agrippina, imperavit annis tredecim. Iste quinquennio tolerabilis visus. Inde quidam prodidere Trajanum solitum dicere, procul distare cunctos principes à Neronis quinquennio. Hic in urbe amphitheatrum & lavacra constituxit, Pontum in ejus provinciæ Polemonis Reguli permissu redegit, à quo Polemoniacus pontus appellatus est: idémque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo. Eo namque dedecore reliquum vitæ egit, ut pudeat memorare hujusmodi quenquam. Eò progressus est, ut neque suæ, neq; aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium

Trajani dictum de Neronis quinquenio

nubentium virginum ſpecie, palàm convocato ſenatu, dote dicta, cunctis feſta de more frequentantibus, nuberet. Pelle tectus feræ, utrique ſexui genitalia vultu contrectabat: matrem etiam ſtupro contaminavit, eámque poſtmodùm interemit. Octaviam & Sabinam cognomento Poppeam, in matrimonium duxit, viris earum trucidatis. Tunc Galba in Hiſpania procul, & C. Iulius imperium corripuere. Vbi adventare Nero Galbam didicit, Senatúſque ſententia conſtitutum, ut more majorum collo in furcam conjecto, virgis ad necem cæderetur, deſertus undique noctis medio egreſſus urbem, ſequentibus Phaone Epaphrodito, Neophytóque, & ſpadone Sporo, quem quondam Nero exectum formare in mulierem tentaverat, ſemet ictu gladii tranſegit, adjuvante trepidantem manum impuro, de quo diximus, eunucho Sporo: cùm ſanè prius nullo reperto, à quo feriretur, exclamaret, Itáne, nec amicum habeo, nec inimicum? dedecoroſè vixi, turpius peream. Perit anno ætatis 32. Hunc Perſæ in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent, orantes copiàm conſtruendi monimenti. Cæterùm adeò cunctæ provinciæ, omníſque Roma interitu ejus exultavit, ut plebs induta pileis manumiſſionum, tanquam ſævo exempta domino, triumpharet.

Nero ab omnibus deſeritur.

Mors Neronis, & dicta per eum in ea.

Pileum ſumere.

SERGIVS GALBA.

GAlba nobili Sulpitiorum genere progenitus, imperavit menſes ſeptem, diéſque totidem. Iſte in adoleſcentes infamis, ad veſcendum intemperans fuit, trium amicorum conſilio, id eſt, Iunii, Cornelii, & Cælii, cuncta diſponens: adeò, ut inter Palatinas ædes pariter & vulgò pædagogi dicerentur,

Pædagogi Galbæ.

cerentur. Hic ante sumptam dominationem, multas provincias egregiè administravit, militem severissimè tractans, ita ut ingresso eo castro, vulgaretur statim, Discè militare miles, Galba est, non Getulicus. Cùm 63. ætatis annum ageret, dum factione Othonis accensas legiones, lorica tectus, lenire contenderet, ad lacum Curtium cæsus est.

OTHO *SALVIVS.

*Sylvius.

SAlvius Otho splendidis ortus majoribus ex oppido Ferentino, imperavit menses quatuor. Vita omni turpis, maximè adolescentia. Hic à Vitellio primùm apud Placentiam, dehinc apud Bebriacum victus, semet gladio transfixit, anno ætatis 38. adeò amabilis militibus propriis, ut plerique corpore ejus viso, suis manibus interierint.

95. Dies regnasse scribit Tranq.

38. Tranq.

AVLVS VITELLIVS.

VItellius ortus familia nobili patre Lucio Vitellio tertiò consule, imperavit menses 8. Iste mente crudelis, auarúsque cum profusione fuit. Hujus tempore, Vespasianus in Oriente principatum abripuit: à cujus militibus certamina sub muris urbis habito superatus, & palatio, quo se abdiderat Vitellius, vinctis à tergo manibus productus, circumducitur ad spectaculum vulgi. Ac ne homo impudens, in extremis saltem malorum, quæ gesserat, rubore faciem demitteret, subjecto in mentum gladio, seminudus, multis cœno, fimo, & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum ejus intessentibus, per scalas Gemonias trahitur, ubi Sabinum Vespasiani fratrem necari permiserat; numerosis ictibus confossus, interiit. Vixit annis

Mors ignominiosissima.

Inde unco tractus ad Tiberim. Tranq.

annis quinquaginta septem. Hi omnes quos paucis attigi, præcipuè Cæsarum gens, adeò literis culti, atque eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis, absque Augusto, nimii forent, profectò traxissent immodica flagitia.

VESPASIANVS.

VEspasianus imperavit annis decem. Hujus inter cætera bona, illud singulare fuit, inimicitias oblivisci, adeò ut Vitellii, hostis sui, filiam locupletissimè doratam, splendidissimo conjungeret viro. Ferebat patienter amicorum mortus, contumeliis eorum, ut erat facetissimus, dictis jocularibus respondens, Namque Licinium Mutianum, quo adjutore ad imperium pervenerat, fiducia meritorum insolentem flectebat, adhibito aliquo utrique familiari, id unum dicens, Nosti me virum esse. Sed quid mirum in amicis, cùm etiam causidicorum obliqua dicta, & philosophorum contumaciam contemneret? Iste exanguem diu, fessúmque terrarum orbem brevi refecit. Namque primùm satellites tyrannidis, nisi qui fortè atrocius longè processerant, flectere potius maluit, quàm excruciatos delere, prudentissimè ratus, nefaria ministeria à pluribus metu curari. Prætereà legibus æquissimis monendo, quódque vehementius est, vitæ specie vitiorum plura aboleverat. Infirmus tamen, uti quidam pravè putant, adversus pecuniam, cùm satis constet, ærarii inopia, & clade urbium, novas eum, neque postea habitas vectigalium pensiones, exquisivisse. Hic Romam deformem incendiis veteribus, ac ruinis, permissa, si domini deessent, volentibus ædificandi copia, Capitolium, ædem Pacis, Claudiique monimenta reparavit:

Patientia erga criminantes.

Collapsæ Reip. restitutio.

paravit: multáque nova instituit per omnes terras, quà jus Romanum est, renovatæ urbes cultu egregio: viæ operibus maximis munitæ sunt. Tunc cavati montes per Flaminiam sunt prono transgressui, quæ vulgariter Pertusa petra vocitatur, Mille gentes compositæ, cùm ducentas ægerrimè reperisset, extinctis sævitia tyrannorum pleriſq;. Rex Parthorum Vologeses, metu solo in pace coactus est: Syria seu Palæstina, nécnon Cilicia, Tracheta, & Comagine, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere: Judæi quoque additi sunt. Hic monentibus amicis, ut caveret à Metia Pomposiano, de quo firmo percrebuerat regnaturum, Consulem fecit, alludens tali cavillo, Quandoque memor erit tanti beneficii. Institutum verò uniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publicísque actibus absolutis charos admittere, dum salutatur calceamenta sumens, & regium vestitum. Pòst autem negotiis, quæcunque adveniſſent, auditis, exerceri vectatione, deinde requiescere: postremò ubi laviſſet, remiſſiore animo convivium curabat. Plura dicere studium coëgit imperatoris boni, quem ab Augusti morte post annos 6. & 50. Romana Respub. exanguis sævitiâ tyrannorum, quasi fato quodam, ne penitus rueret, adsecuta est. Itaque annum agens vitæ absque uno septuagesimum, seriis joca, quibus delectabatur, admiscens, interiit. Quippe primò cùm crinitum sydus apparuisset, Istud, inquit, ad regem Persarum pertinet, cui capillus effusior. Deinde ventris ingluvie fessus, & assurgens, Stantem, ait, imperatorem excedere terris decet.

Optimum hoc est ad abolendam invidiam.

Infirmitas & mors ejusdem.

TITVS

TITVS.

TItus vocabulo patris etiam Veſpaſianus dictus, matre liberta, Domicilla nomine, genitus, imperavit annos duos, & menſes 12. diéſque viginti. Iſte à puero præclaris ſtudiis, probitatis, militiæ, literarum inſtantiſſimè deditus, quò contenderet, animi & corporis muneribus oſtendit. Hic ubi patria curam ſuſcepit, incredibile eſt, quantùm, quos imitabatur, anteierit, præcipuè clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ contemptu: quæ eò amplius grata fuere, quòd ex nonnullis à privato adhuc privatis aſperior, luxuriæque & avaritiæ amans credebatur fore. Namque præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, ſuſpectum quemque & oppoſitum ſibi immiſſis qui per theatra & caſtra invidioſa jactantes ad pœnam poſcerent, quaſi criminis convictos, oppreſſit. In queis Cecinnam conſularem adhibitum cœnæ, vix dum triclinio egreſſum, ob ſuſpicionem ſtupratæ Berenicis uxoris ſuæ, jugulari juſſit. Iurgia autem ſub patre venundata: rapinarum cupidum, unde Neronem cuncti vocantes opinantéſq; ſummam rerum nactum, graviter acceperant. Sed hæc in melius converſa, adeò ei immortalem gloriam contulere, ut delitiæ atque amor humani generis appellaretur. Denique ut ſubiit pondus regium, Berenicen nuptias ſuas ſperantem, regredi domum, & enervatorum greges abire præcepit: quo facto, quaſi ſignum portulit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cùm donata, conceſſáve à prioribus principibus firmare inſequentes ſolerent: ſimul ut imperium cepit, talia poſſidentibus edicto ſpontè cavit, vel conceſſit. Quadam etiam

Titi ortus & educatio

Delitiæ humani generis.

die, recordans veſperi, nihil ſe cuiquã præſtitiſſe, venerando cæleſtíque dicto, *Amici*, ait, *perdidimus diem*: quia erat magnificæ liberalitatis. Clementiam verò uſque eò perduxit, ut ampliſſimi ordinis duo, cùm adverſus eum conjuraſſent, neque abnuere cogitatum ſcelus quirent, monuerit primò; pòſt deductos in ſpectaculum ſe utrinque aſſidere juſſerit; petitóque ex induſtria mirmillonum, quorum pugnæ viſebantur, gladio quaſi ad explorandam aciem, uni atque alteri commiſerit: quibus perculſis, & conſtantiam mirantibus diceret, Videtíſne *poteſtates fato dari*, fruſtráque tentari facimus potiundi ſpe, vel amittendi metu? Fratrem quoque Domitianum parantem inſidias, militúmque animos ſolicitantem, flens ſæpius obteſtatus eſt, ne parricidio adſequi cuperet, quod & ſe volente eſſet obventurum ei, etiam haberet, cùm ſit particeps poteſtatis. Hujus tempore mons Veſuvius in Campania ardere cœpit, incendiúmque Romæ ſine nocturna requie per triduum fuit: lues quoque quanta vix unquam anteà fuit. Quibus tamen malis nonnullis vexatis, pecunia propria ſubvenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per ſemetipſum reficiens, nunc conſolans ſuorum mortibus afflictos. Vixit annos quadragintaunum, & in eodem, quo pater apud Sabinos, agro, febre interiit. Hujus mors credi vix poteſt quantum luctus urbi, provinciiſque intulerit, adeò ut eum delicias publicas, ſicut diximus, appellantes, quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem deflerent.

Poteſtas fato datur.

Incendium Veſuvii.

DOMITIANVS.

DOmitianus & Domicillæ libertæ filius, germanus Titi, imperavit annis 15. Iſte primò clemen-

clementiam simulans, neque adeo iners, domi belíque tolerantior videbatur: ideircóque Cattos Germanósque devicit, jus æquissimè dixit. Roma multa ædificia vel cœpta, vel a fundamentis construxit: bibliothecas incendio consumptas, petitis undique, præsertim Alexandria, exemplis, reparavit. Sagittarum tam doctus fuit, ut inter patentes digitos extenta manus viri procul positi spicula transvolarent. Dehinc atrox cædibus, bonorum supplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominum sese, deumque dici coëgit, signisque ridiculè remotis omnibus, muscarum agmina persequebatur: furens libidine, cujus fœdum exercitum Græcorum lingua κλινοπάλους vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quisquámne in palatio esset, responsum est, Ne musca quidem. His ejus sævitiis, ac maximè injuria verborum, quasi se scortum vocari dolebat, accensus Antonius, cum in Germaniam superiorem, imperium corripuit. Quo per Normanium Appium acie strato, Domitianus longè deterior in omne hominum genus, etiam in suos, ferarum more, grassabatur. Igitur metu crudelitatis, & conscientiæ suæ conjuravere plerique impulsoribus Parthenio procurante cubiculum, & Stephano: & tum ob fraudem interceptæ pecuniæ, supplicium suspectante Clodiano, adscita etiam in consilio tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis à principe cruciatus formidante, Domitianum multis vulneribus confodiunt, post annum 5. & 40. vitæ, At Senatus gladiatoris more funus efferri, radendumque nomen decrevit. Hujus tempore seculares ludi celebrati sunt.

Domitiani peritia in sagittanda.

κλινοπάλους.

COCCEIVS NERVA.

HActenus Romæ, seu per Italiam orti imperium rexere, hinc advenæ: undè compertum

est, urbem Romam externorum virtute creviſſe. Quid enim Nerva prudentius aut moderatius? quid Trajano divinius? quid præſtantius Adriano? Cocceius Nerva oppido Narnienſi genitus, imperavit menſes 13. dies 10. Iſte cùm imperium ſuſcepiſſet, mox rumore orto, vivere atque affore Domitianum, perinde trepidavit, ut colore mutato, verbis amiſſis, vix conſiſteret: ſed à Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad ſolenne delinimentum converſus eſt. Qui cùm in curia à ſenatu gratanter exceptus eſſet, ſolus ex omnibus Arrius Antoninus, vir acer, eíque amiciſſimus, conditionem imperantium prudenter exprimens, amplexus eum, gratulari, ſe ait, Senatui & populo provinciiſque, ipſi autem nequaquam; cui ſatius fuerat malos ſemper principes eludere, quàm tanti oneris vim ſuſtinentem, non moleſtiis modò & periculis ſubjici, ſed famæ etiam inimicorum pariter & amicorum, qui cùm ſe mereri omnia præſumunt, ſi quicquam non extorſerunt, atrociores ſunt ipſis quoque hoſtibus. Iſte quicquid anteà pœnæ nomine tributis acceſſerat, indulſit: afflictas civitates releyavit: puellas, pueróſque natos parentibus egeſtoſis, ſumptu publico per Italiæ oppida ali juſſit. Hic ne acceſſus malevolorum terreretur, Iunii Mauritii conſtantis viri dicto ita admonetur. Qui convivio familiari adhibitus, cùm Veientonem conſulari honore functum quidem, apud Domitianum tamen multos occultis criminationibus perſecutum, adeſſe vidiſſet, inter colloquia mentione Caculi facta, calumniatoris præcipui, dicente Nerva, Quid nunc faceret, ſi Domitiano ſupervixiſſet? Nobiſcum, inquit Mauritius, cœnaret. Hic jurgiorum diſceptator & ſcientiſſimus & frequens fuit. Calphurnium Craſſum, promiſſis ingentibus

Mauricum Plin. appellat.

gentibus animos militum pertentantem, detectum, confessúmque, Tarentum cum uxore removit, patribus lenitatem ejus increpantibus, Cúmque interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, ut neque vomitum, neque impetum ventris valuerit differre. Et tamen vehementer obstitit, dictitans, Æquius esse mori, quàm autoritatem imperii fœdare, proditis potentiæ sumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos Petronium uno ictu, Parthenium verò, demptis prius genitalibus, & in os conjectis, jugulavere: redempto magnis sump. * Æliario. tibus * Casperio, qui scelere tam truci insolentior, Nervam compulit referre apud populum gratias militibus, quia pessimos, nefandósque omnium mortalium peremissent. Hic Trajanum in liberi locum, inque partem imperii adoptavit: cum quo tribus vixit mensibus. Qui dum suggerente ira, nocte voce quàm maxima contra quendam, Regulum nomine, inclamaret, sudore correptus est. Eo die quo interiit, solis defectio facta est.

Opinor esse M. Regulum: quem Plin. junior bipedum omnium nequissimũ vocat.

VLPIVS TRAIANVS.

VLpius Trajanus ex urbe Tudertina, Vlpius ab avo dictus, Trajanus à Traio paterni generis autore, vel de nomine Trajani patris sic appellatus, imperavit annis viginti. Iste talem se reipublicæ præbuit, qualem vix ægréque exprimere valuerunt summorum scriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, suscepit, habens diligentiam in re militari, in civilibus lenitatem, in sublevandis civitatibus largitionem. Cúmque duo sint, quæ ab egregiis principibus expectétur, *Sanctitas domi, in armis*

Agens annum 62. Agrippinæ.

armis Fortitudo, utrobique prudentia, tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutis micuisse videretur, nisi quia cibo vinóque paululum deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam vitæ conditione par societatibus perfrui. Hic ob honorem * Suræ, studio cujus imperium abripuerat, lavacra condidit. De quo supervacaneum videtur cuncta velle nominatim promere, cùm satis sit excultum atque emendatum dixisse. Fuit enim patiens laboris, studiosus optimi cujusque, ac bellicosi, magísque simpliciora ingenia, aut eruditissimos, quamvis ipse parcæ esset scientiæ, moderatæque eloquens, diligebat. Iustitiæ verò, ac juris humani divinique tam repertor novi, quàm inveterati custos. Quæ omnia eò majora videbantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atq; prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitùs credebatur opportunè datus, usque eò, ut adveniens imperium ejus pleraq; mirifica denuntiaverint. In queis præcipuum cornicem è fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata καλὸς ἰσχ. Hujus exusti corporis cineres relati Romam, humatíque Trajani foro sub ejus columna, & imago superposita, sicuti triumphantes solent, in urbem invecta senatu præeunte, & exercitu. Eo tempore multò pernicioſius, quàm sub Nerva Tyberis inundavit, magna clade ædium, & terræmotus gravis per provincias multas, atróxque pestilentia, famésque, & incendia facta sunt. Quibus omnibus Trajanus per exquisita remedia plurimùm opitulatus est: statuens ne domorum altitudo 60. superaret pedes: ob ruinas faciles, & sumptus, siquando talia contingerent, exitiosos. Vnde meritò, *Pater Patriæ* dictus est. Vixit annis 64.

* *Licinii.*

Lex ædificatoria.

ÆLIVS

ÆLIVS ADRIANVS.

AELIVS Adrianus ſtirpis Italicæ, Ælio Adriano Trajani principis conſobrino Adriæ orto genitus: quia id oppidum agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit. Imperavit annis duodecim. Hic Græcis literis impenſiùs eruditus, à pleriſque Græculus appellatus eſt. Athenienſium ſtudia, moréſque auxit, poëtico non ſermone tantùm, ſed & cæteris diſciplinis canendi, medendiq; ſcientia, muſicis, geometria, pictor, fictor, æmulatórque, ex ære vel marmore proximè Polycletos, & Euphranoras. Proinde omnino ad iſta* effectus, ut elegantius nunquàm, rarò quicquam humanæ res expertæ videantur, memor ſuprà quàm cuiquam credibile eſt, locos, negotia, miſites abſentes quoq; nominibus recenſere, rem immenſi laboris. Quippe qui provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens, cùm oppida univerſa reſtitueret, augeret ordinibus. Namque ad ſpecimen legionum militarium fabros, perpendiculatores, architectos, genúſq; cunctum extruendorum mœnium, ſeu decorandorum in cohortes centuriaverat. Varius, multiplex, multiformis ad vitia atque virtutes, quaſi arbiter genitus, impetum mentis quodam artificio regens: ingenium invidum, triſte, laſcivum, & ad oſtentationem ſui inſolens callidè regebat. Continentiam, facilitatem, & clementiam ſimulans, contráque diſſimulans ardorem gloriæ quo flagrabat, acerrimus ad laceſſendum pariter, & reſpondendum ſeriis, joco, maledictis: referre carmen carmini, dictum dicto: prorſus ut meditatum crederes adverſus omnia. Hujus uxor Sabina, dum propè ſervilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulſa: quæ palàm

* efficius.

Vno tempore ſcripſit, dictavit, audivit, & cum amicis fabulatus eſt. Spartian.

palàm jactabat, quàm immane ingenium pertulisset: & elaborasse, ne ex eo humani generis pernicies gravidaretur. Hic morbo subtercutaneo, quem diu placidè pertulerat, victus dolore, ardens, impatiénsque plures è senatu extinxit. A regibus multis pace occultis muneribus impetratis, jactabat palam, plus se otio adeptum, quam armis cæteros. Officia sane publica & Palatina, nécnon militiæ, in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis hodie perseverant. Vixit annos *62, dehinc miserabili exitu consumptus est, cruciatu membrorum ferè omnium confectus, in tantum, ut sese interficiendum ministrorum fidissimis precans offerret: ac ne in semetipsum sæviret, custodia charissimorum servaretur.

*72.

Exitus miserabilis.

ANTONINVS PIVS.

T. Aurelius Fulvius, Boionius, Antoninus Pius.

ANtoninus Fulvius, seu Boionius dictus, postea etiam Pius cognominatus est, imperavit annis 23. Iste ab Adriano in filium adoptatus, cujus gener fuerat, tantæ bonitatis in principatu fuit, ut haud dubiè sine exemplo vixerit: quamvis eum Numæ contulerit ætas sua, cùm orbem terræ nullo bello per annos 23. autoritate sola rexerit: adeò trementibus eum atque amantibus cunctis regibus, nationibúsque & populis, ut parentem, seu patronum magis, quàm dominum, imperatorem verè putarent, omnésque uno ore in cœlestium morem propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent. Quinetiam Indi, Bactri, Hircani legatos misêre, justitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultu sereno & pulchro, procerus membra, decenter validus. Priusquàm salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per jejunium san-

sanguine, viribus exesis interciperetur, eóque actuum publicorum laboribus minimè sufficeret; quæ incredibili diligentia ad speciem optimi patrisfamiliâs exequebatur, appetentia gloriæ carens & ostentatione: adeò mansuetus, ut instantibus patribus, ad eos qui contra eum conjuraverant persequendos, compresserit quæstionem; præfatus, necesse non esse sceleris in semetipsum cupidos pertinacius indagari, ne si plures reperirentur, quantis odio esset, intelligeretur. Igitur cum esset annorum 92. apud Lorios villa propria, millibus passuum 12. ab urbe, febri paucorum dierum post tres atque viginti annos imperii consumptus est: ob cujus honorem templa, sacerdotes, atque infinita alia decreta sunt. Vsque eò autem mitis fuit, ut cùm ob inopiæ frumentariæ suspicionem lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quàm ulcisci seditionem.

Satius enim putavit unum civem servare, quàm mille hostes perdere. Spart.

M. ANTONIVS.

MArcus autem Antonius imperavit annis 18. iste virtutum omnium, cælestísque ingenii extitit, ærumnísque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis quies nunquàm erat: perq; omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliámq; bella fervebant, terræmotus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ; prorsus ut propè nihil quo summis angoribus atteri mortales solent, dici, seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit: Credo divinitus attributum, ut dum mundi lex, seu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum consiliis, tanquam

quam medicinæ remediis, leniatur. Is propinquum ſuum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere adſcivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξίαν vocant, undecimo imperii anno extinctus eſt: carminum, maximè tragicorum ſtudioſus, ingenii aſperi, atque laſcivi.

M. ANTONINVS.

Cognomento Philoſophus dictus.

POſt cujus obitum M. Antoninus rempub. ſolus tenuit, à principio vitæ tranquilliſſimus, adeò ut ab infantia vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit: philoſophiæ ſtudens, literarúmque Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic tum ærario exhauſto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet, neq; indicere provincialibus, aut ſenatui aliquid vellet inſtrumentorum regii cultus, facta in foro Trajani ſectione, diſtraxit vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam & auream veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multúmque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerunt. Moleſtus nulli fuit, qui maluit ſeme empta retinere. Hujus tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ 49. apud Bendobona morbo conſumptus eſt. De ejus nuntio Romam pervecto, confuſa luctu publico urbe, Senatus in curia veſte tetra indutus, lacrymans convenit: & quod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt, Marcum cœlo receptum eſſe: ob cujus honorem templa, columnæ, multáque alia decreta ſunt.

COM-

COMMODVS.

AVrelius Commodus M. Antonini filius, Antoninus & ipse dictus, imperavit annis 13. Hic qualis futurus esset, in ipso primordio ostendit. Nam cùm in supremis moneretur à parente, attritos jam Barbaros, ne permitteret vires recipere, respondit, Ab incolumi, quamvis paulatim, negotia perfici posse, à mortuo nihil. Sævior omnibus libidine atque avaritia, crudelitate, nulli fidus: magisque in eos atrox, quos amplissimis honoribus, donisque ingentibus extulerat. In tantum depravatus, ut gladiatoriis armis sæpissimè in amphitheatro dimicaverit. Huic Martia generis libertini, forma tamen, meretriciisque artibus pollens, cùm animum ejus penitus devinxisset, egresso è balneo, veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immisso validissimo palæstrita, compressis faucibus expiravit, anno vitæ tricesimo secundóque. *Hostis Deorum, parricida senatus.* *Lamprid.*

HELVIVS PERTINAX.

HElvius Pertinax imperavit dies 85. Iste coactus imperavit, repugnánsque suscipiens, tale cognomentum sortitus est. Origine gentis sordida, præfecturam urbi agens, imperator effectus scelere Iuliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus 7. atque 50. Hujus caput tota urbe circumvectum est. Hoc exitu obiit vir ad humanæ conversationis exemplum per laboris genera universa absumptus, provectus eò, ut *fortunæ* vocaretur *Pila*. Nam libertino genitus patre apud Ligures, in agro squalido Lolii Gentiani, cujus in præfectura quoque clientem se esse libentissimè fatebatur. Fuit doctor literarum, quæ à grammaticis Sexagenaris major ad imperium accessit. *Fortuna pila.*

cis traduntur, blandus magis, quàm beneficus: unde eum Græco nomine χρηστολογον, appellavere. Nunquam injuria accepta ad ulciscendum ductus: amabat simplicitatem: communem se affatu, convivio, inceſſu præbebat. Huic mortuo divi nomen decretum eſt: ob cujus laudem ingeminatis adusque defectum applausibus clamatum eſt: *Pertinace imperante ſecuri vixímus, neminem timuimus, patre pio, patre ſenatus, patre omnium bonorum.*

Chreſtologus.

DIDIVS IVLIANVS.

Didius Iulianus ortu Mediolanenſis, imperavit menſibus 7. vir nobilis, jure peritiſſimus, factioſus, præceps, regni avidus. Hoc tempore Niger Peſcenninus apud Antiochiam, in Pannonia Sabaria Septimus Severus creantur Auguſti: ab hoc Severo Iulianus in abditas palatii balneas ductus, extenta damnatorum modo cervice, decollatur, caputque ejus in Roſtris ponitur.

SEPTIMIVS SEVERVS.

Septimius Severus imperavit annis 18. Hic *Peſcenninum interemit, hominem omnium turpitudineum. Sub eo etiam Albinus, qui in Gallia ſe Cæſarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Severus filios ſuos ſucceſſores ſuos reliquit, Baſſianum & Getam. Hic in Britannia vallum per 32. paſſuum millia à mari ad mare deduxit. Fuit belicoſiſſimus omnium, qui ante eum fuerunt. Acer ingenio, ad omnia, quæ intendiſſet, in finem perſeverans. Benevolentia quò inclinaſſet mirabili ac perpetua: ad quærendum diligens, ad largiendum liberalis: in amicos, inimicoſq; pariter vehemens. Quippe qui Lateranum, Chilonem, Aemilinum

* Priſcennium.

Heroum filii noxa.

num Bassum, cæteróſq; alios ditaret: ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas videmus, Parthorum quæ dicuntur ac Laterani. Hic nulli in dominatu ſuo permiſit honores venundari: Latinis literis ſufficienter inſtructus, Punica eloquentia promptior: quippe genitus apud Leptim provinciæ Africæ. Is dum membrorum omnium, maximè pedum dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum gravis ac plurimæ carnis avidus invaſit: quem cum conficere non poſſet, cruditatem paſſus, expiravit. Vixit annos 70.

Afrum quiddam ſonans uſq; ad ſenectutem. Spart.

ANTONINVS CARACALLA.

AVrelius Antoninus Baſſianus Caracalla, Severi filius, Lugduni genitus, imperavit ſolus annis 6. Hic Baſſianus ex avi materni nomine dictus eſt. At cùm è Gallia veſtem plurimam devexiſſet, talaréſque caracallas feciſſet, coëgiſſetq; plebem ad ſe ſalutandum indutam talibus introire, de nomine hujuſce veſtis Caracalla cognominatus eſt. Hic fratrem ſuum Getam peremit. Ob quam cauſam furore pœnas dedit Dirarum inſectatione, quæ non immeritò *ultrices* vocantur: à quo pòſt furore convaluit. Hic corpore Alexandri Macedonis conſpecto, Magnum atque Alexandrum ſe juſſit appellari, aſſentantium fallaciis eò perductus, uti truci fronte, & ad lævum humerum converſa cervice, quod in ore Alexandri notaverat, incedens, fidem vultus ſimillimi perſuaderet ſibi. Fuit impatiens libidinis, quippe qui novercam ſuam * duxit uxorem. Cùm Carris iter faceret, apud Edeſſam ſecedens * ad officia naturalia, à milite, qui quaſi ad cuſtodiam ſequebatur, interfectus eſt. Vixit annis ferè triginta. Corpus ejus Romam relatum eſt.

Diræ ultrices.

* Iuliam.

* Ad veſicã levandam.

Alii 43. an. vixiſſe ſcribunt.

OPILIVS MACRINVS ET DIADVMENVS.

MAcrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperaverunt menses 14. ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo quia Macrinus militarem luxuriam, ſtipendiáque profuſiora comprimeret.

AVRELIVS HELIOGABALVS.

AVrelius Antoninus Varius, idem Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea conſobrina occultè ſtuprata filius, imperavit biennio & menſibus 8. Hujus matris Semeæ avus Baſſianus nomine fuerat, *Solis ſacerdos. Is cùm Romam ingenti militum & ſenatus expectatione veniſſet, probris ſe omnibus contaminavit. Cupiditatem ſtupri, quam adſequi naturæ defectis nondum poterat, in ſe convertens, muliebri nomine Baſſianam, ſe pro Baſſiano juſſerat appellari. Veſtalem virginem quaſi matrimonio jungens ſuo, abſciſſiſque genitalibus, matri ſe Magnæ ſacravit. Hic Marcellum qui pòſt Alexander eſt dictus, conſobrinum ſuum Cæſarem fecit. Ipſe tumultu militari interfectus eſt. Hujus corpus per urbis vias more canini cadaveris à milite tractum eſt, militari cavillo appellantium, *Indomitæ & rabidæ libidinis catulam.* Noviſſimè cùm anguſtum foramen cloacæ corpus minime reciperet, uſque ad Tiberim deductum, adjecto pondere, ne unquam emergeret, in fluvium projectum eſt. Vixit annis 16. atque ex rebus, quæ acciderant, Tiberinus Tractitiuſq; appellatus eſt.

Varius, quòd vario ſemine natus.

*Iovies

Per pontem Æmilium cum matre Scenide.

SEVERVS ALEXANDER.

SEverus Alexander imperavit annis 12. Hic bonis reipublicæ fuit ærumnoſus. Sub hoc imperante

tante Taurinus Augustus effectus est. Ob timorem ipse se Euphrati fluvio objecit. Tunc etiam Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cùm deseri semet à stipatoribus vidisset, matrem sibi causam fuisse mortis exclamans, accurrenti percussori, obvoluto capite, cervices suas validè compressas præbuit, anno vitæ * 26. Hujus mater Mammæa eò filium * 29.
coëgerat, ut illa ipsa, quamvis permodica, si mensæ, prandióq; supereſſent, convivio reponerentur.

IVLIVS MAXIMINVS.

IVlius Maximinus Thrax è militaribus, imperavit annis 3. Is dum persequitur pecuniosos, insontes pariter, noxiósque, apud Aquileiam seditione militum discerptus est, unà cum filio, conclamantibus cunctis militari joco, *Ex pessimo genere ne catulum habendum.* Hujus imperio duo Gordiani pater & filius principatum arripientes, unus post unum interiere. Pari etiam tenore Pupianus & Balbinus regnum invadentes perempti sunt.

GORDIANVS.

GOrdianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clarissimo patre, imperavit annis 6. Apud Ctesiphontem, à Philippo præfecto prætorio, accensis in seditionem militibus occiditur, anno vitæ 20. Corpus ejus prope fines Romani, Persicique Alii 22.
imperii positum, nomen loco dedit, *Sepulchrum Gordiani.*

PHILIPPVS.

MArcus Iulius Philippus imperavit annis 5. Veronæ ab exercitu interfectus est, medio capite supra ordines dentium præciso. Filius autem ejus Gallus Iulius Saturninus, quem Potentiæ so-

ciaverat, Romæ occiditur, agens vitæ annos 12. adeò severi & tristis animi, ut jam tum à quinquenni ætate, nullo prorsus cujusquam commento ad ridendum solvi potuerit: patrémque ludis secularibus petulantiùs cachinnantem, quanquam adhuc tener, vultu notaverit aversato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobilissimo latronum ductore.

Millesimo anno ab urbe condita.

DECIVS.

Affecti martyrio Fabianus & Cornelius pontifices Rom.

DEcius è Pannonia Bubalia natus, imperavit menses 30. Hic Decium filium suum Cæsarem fecit: vir artibus cunctis virtutibúsque instructus, placidus & communis domi, in armis promptissimus. In sôlo barbarico inter confusas turbas, gurgite paludis summersus est: ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri. Filius verò ejus bello extinctus est. Vixit annos quinquaginta. Hujus temporibus, Valens Lucinianus imperator effectus.

VIRIVS GALLVS.

*Volesiano Et mensibus octo.

VIrius Gallus cum * Volusione filio imperaverunt annos 2. Horum temporibus Hostilianus Perpenna à Senatu imperator creatus, nec multò pòst pestilentia consumptus est. Sub his etiam Æmilianus in Mœsia imperator effectus est: contra quem ambo profecti, apud Interamnem ab exercitu suo cæduntur, anno ætatis pater 7. circiter & 40. creati in insula Menynge, quæ nunc Girba dicitur: Æmilianus verò mense 4. dominatus, apud Spóletum sive Pontem, quem ab ejus cæde Sanguinarium accepisse nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniámque, & Spoletum, & urbem Romam regione media positum. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. Vixit annos 4. minus 50.

LICI-

LICINIVS VALERIANVS.

LIcinius Valerianus cognomento Colobius, imperavit annos 15. parentibus ortus splendidissimis, stolidus tamen & multùm iners, neque ad usum aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accommodatus. Hic filium suum Galienum Augustum fecit. Galienique filium Cornelium Valerianum Cæsarem. His imperantibus, Regilianus in Mœsia, Cassius Labienus posthumus in Gallia, Galieni filio interfecto, imperatores effecti sunt. Pari modo Ælianus apud Moguntiam, cùm in Ægypto Æmilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum invasere. Valerianus verò in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore, Persarum rege, superatus, mox etiam captus est: apud Parthos ignobili servitute consenuit. Nam quamdiu vixit, rex ejusdem provinciæ incurvato eo, pedem cervicibus ejus imponens, equum ascendere solitus erat.

GALIENVS.

GAlienus quidem in locum Cornelii filii sui, Salonianum alterum filium subrogavit, amori diverso pellicum deditus, Saloninæ conjugis & concubinæ, quam per pactionem concessa parte superioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege, matrimonii specie susceperat, Pipam nomine. Novissimè adversus Aureolum profectus est. Quem cùm apud Pontem, qui ex ejus nomine Aureolus appellatur, obtentum, detrusumque Mediolanum obsedit, ejusdem Aureoli commento à suis interiit. Regnavit annos 15. cum patre 7. & solus 8. vixit annos 50. 60. an. major mortuus est. Nec intergris.

CLAVDIVS.

CLaudius imperavit annos 2. Hunc plerique putant Gordiano satum, dum * alii Liscensa * Ab muliere

muliere matura instituretur ad uxorem. Hic Claudius Galieni morientis sententia imperator designatus, ad quem Ticini positum per Gallonium Basilium indumenta regia direxerat: extinctoq; à suis Aureolo, receptis regionibus, adversum * autem Alemannorum haud procul à lacu Benaci dimicans, tantam multitudinem fudit, ut agræ pars dimidia superfuerit. Hic diebus Victorinus regnum cepit. Claudius verò cùm ex fatalibus libris, quos inspici præceperat, cognovisset, sententiæ in senatu dicendæ, primi morte remedium desiderari. Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono reipub. dedit, præfatus neminem tanti ordinis, primas habere ipsum Imperatorem. Ea res sic erat cunctis grata, ut non divi vocabulum modò, sed ex auro statuam prope ipsum Iovis simulacrum, atq; in curia imaginem auream proceres sacraverint.

* Aciem *Primus Gothorum arma impetúmque repressit.*

QVINTILIVS.

17. Dies. Huic successit frater ejus Quintilius. Is paucis diebus imperium tenens, interemptus est.

AVRELIANVS.

Aurelianus genitus patre mediocri, & ut quidam ferunt, Aurelii clarissimi Senatoris colono, inter Daciam & Macedoniam: imperavit annos 5. Iste haud dissimilis fuit Magno Alexandro, seu Cæsari Dictatori. Nam Romanam urbem triennio ab invasoribus receptavit, cùm Alexander annis 13. per victorias ingentes ad Indiam pervenerit, & C. Cæsar decennio subjecerit Gallos, adversum cives quadriennio congressus. Iste in Italia tribus præliis victor fuit, apud Placentiam, juxta amnem Metaurum, ac fanum Fortunæ, postremò

ſtremò Ticinenſibus in campis. Hujus tempore apud Dalmatas Septimius imperator effectus, mox à ſuis obtruncatur. Hoc tempore in urbe Roma monetarii rebellârunt, quos Aurelianus victor ultima crudelitate compeſcuit. Iſte primus apud Romanos diadema capiti innexuit, genimiſque & aurata omni veſte, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus videbatur, uſus eſt. Hic muris validioribus & laxioribus urbem ſepſit. Porcinæ carnis uſum populo inſtituit. Hic Tetricum, qui imperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, correctorem Lucaniæ provexit, aſpergens hominem eleganti joco, Sublimius habendum regere aliquam Italię partem, quàm trans Alpes regnare. Noviſſimè fraude ſervi ſui, qui ad quoſdam militares viros amicos ipſius, nomina pertulit adnotata, falſò manum ejus imitatus, tanquam Aurelianus ipſos pararet occidere, ab iiſdem interfectus eſt in itineris medio, quod inter Conſtantinopolim & Heracleam eſt. Fuit ſævus & ſanguinarius, & trux omni tempore, etiam filii ſororis interfector. Hoc tempore 7. menſibus interregni ſpecies evenit. Manu Mucaporis

TACITVS.

TAcitus poſt hunc ſuſcepit imperium, vir egregiè moratus, qui ducenteſimo imperii die apud Tarſum febri moritur. Caput imperat, non pedes.

FLORIANVS.

HVic ſucceſſit Florianus. Sed cùm magna pars exercitus equitantium Probum militiæ peritum legiſſet, Florianus dierum 60. quaſi per ludum imperio uſus, inciſis à ſemet ipſo venis, effuſo ſanguine conſumptus eſt. *Tacitifrater.*

PROBVS.

PRobus genitus patre agreſti, hortorum ſtudioſo, Dalmatio ſanguine, imperavit annis 6. Iſte

Ob præclarissimam vocem occiditur: non fore opus militibus, cùm hostes deessent.

Saturninum in Oriente, Proculum, & Bonosum Agrippinæ imperatores effectos oppressit. * Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari * Almum montem apud Syrmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem vineis conseruit. Hic Syrmio in turri ferrata occiditur.

* Vites

* Almam Vopisc. legit.

CARVS.

CArus Narbone natus, imperavit annis 2. Iste confestim Carinum, & Numerianum Cæsares fecit. Hic apud Ctesiphonta ictu fulminis interiit, Numerianus quoq; filius ejus, cùm oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui socer ejus erat, per insidias occisus est. Cùm dolo occultaretur ipsius mors, quousq; Aper invadere posset imperium, fœtore cadaveris, scelus est proditum. Hinc Sabinus Iulianum invadens imperium, à Carino in campis Veronensibus occiditur. Hic Carinus omnibus se sceleribus inquinavit, plurimos innoxios fictis criminibus occîdit: matrimonia nobilium corrupit: condiscipulis quoque, qui taxaverunt eum in auditorio verbi fatigatione, pernicioſus fuit. Ad extremum trucidatur ejus præcipuè Tribuni dextera, cujus dicebatur conjugem polluisse.

Capitale fere fuit, ultra Ctesiphontem progredi. Vopisc.

DIOCLETIANVS.

DIocletianus Dalmata, Amilini senatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium sumeret, Diocles appellatus. Vbi orbi Romani potentiam cepit, Graium nomen in Romanum morem convertit. Imperavit annis 25. Is Maximianum Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, Cæsares creavit, tradens Constantio Theodoram Herculii Maximiani privignam abjecta uxore priori.

Hoc

Hoc tempore Carausio in Galliis, Achilleus apud Ægyptum, Iulianus in Italia imperatores effecti, diverso exitu periere. E quibus Iulianus acto per costas pugione, in ignem abjecit se. Diocletianus verò apud Nicomediam sponte imperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam detestans, in hunc modum respondit: Vtinam Salone possetis visere holera nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum judicaretis. Vixit annis 68. ex queis communi habitu propè novem egit. Morte consumptus est, ut satis patuit, per formidinem voluntariam. Quippe cùm à Constantino atque Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minus interesse valeret, excusavisset, rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio favisse, ac Maximino favere, suspectans necem dedecorosam, venenum dicitur hausisse. His diebus Constantius Constantini pater, atque Armentarius, Cæsares Augusti appellantur. Creatis Cæsaribus Severo per Italiam, Maximini Galerii sororis filio per Orientem, eodémq; tempore Constantinus Cæsar efficitur. Maxentius imperator in villa 6. millibus ab urbe discreta itinere Lavicano: dehinc Licinius Augustus efficitur, paríque modo Alexander apud Carthaginem Imperator fit: similíq; modo Valens Imperator creatur, quorum exitus iste fuit: Severus ab Herculio Maximiano Romæ intra tabernas extinguitur, funúsq; ejus Galieni sepulcro infertur: quod ab vrbe abest per Appiam millibus 9.

Alii 78. anscrib.

GALERIVS MAXIMIANVS.

GAlerius Maximianus consumptis genitalibus defecit. Maximianus Herculius à Constantino

tino apud Massiliam obsessus, deinde captus, pœnas mortis genere, postremò fractis laqueo cervicibus. Alexander à Constantini exercitu jugulatur. Maxentius dum adversus Constantinum congreditur paulò superius à ponte Milvio, in pontem navigiis compositum, ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratúmque limo pondere thoracis corpus vix repertum. Maximianus apud Tarsum morte simplici periit. Valens à Licinio morte mulctatur. Fuerunt autem morum hujusmodi: Aurelianus Maximianus, cognomento Herculius, ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti, Pannonióque. Nam etiam nunc haud longè Syrmio eminet locus palatio ibidem constructo, ubi parentes exercebant opera mercenaria. Ætate interiit sexagenarius, annorum 20. imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Faustam conjugem Constantini: cujus patri Constantio tradiderat Theodoram privignam. Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auspicio gratissimi cœpti à puero. Is Maximianus charus * nulli unquam fuit, nec patri, aut socero quidem Galerio.

Maxentii mors.

* Nunquam illi.

GALERIVS ARMENTARIVS.

GAlerius autem fuit, licet inculta, agrestíque justitia, satis laudabilis pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrariis, pastor armentorum, unde ei cognomen Armentarius fuit. Ortus Dacia Ripensi, ibique sepultus est: quem locum Romulianum etiam vocabulo Romulæ matris appellârat. Is insolenter affirmare ausus est, matrem, more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compressam dracone semet concepisse.

GALE-

GALERIVS MAXIMINVS.

GAlerius Maximinus sorore Armentarii progenitus, veróque nomine ante imperium *Daza dictus, Cæsar quadriennio, dehinc per Orientem Augustus triennio fuit; ortu quidem atque instituto pastorali, verùm sapientissimi cujusque, ac literatorum cultor: ingenio quieto, vini avidior. Quo ebrius, quædam corrupta mente aspera jubebat: qui cùm pigeret factum, differri quæ præcepisset, in tempus sobrium ac matutinum statuit. *Dara. Eboraci decessit.

ALEXANDER.

ALexander fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior adversus laborem vitio senectæ ætatis. His omnibus absumptis, imperii jura penes Constantinum & Licinium devenere.

CONSTANTINVS.

COnstantinus Constantii imperatoris & Helenæ filius, imperavit annis triginta. Hic dum juvenculus à Galerio in Vrbe Roma religionis specie, obses teneretur, fugam arripiens, atque ad frustrandos insequentes publica jumenta quâque iter egerat, interfecit: & ad patrem in Britanniam pervenit: & fortè iisdem diebus ibidem Constantium parentem fata ultima perurgebant. Quo mortuo, cunctis, qui aderat, adnitentibus, sed præcipuè Eroco Alemannorum rege, auxilii gratia Constantium comitato, imperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolanum accito conjungit, filiúmque suum Crispum nomine ex Minervina concubina susceptum: idem Constantinum, iisdem diebus natum, oppido Arelatensi. Liciniúmque Licinii filium, mensium ferè viginti, Cæsares effecit. Verum enimvero, *Vt imperia difficilè concordiam custodiunt*, dissidium inter Licinium

cinium Constantinúmque exoritur, primúmque apud Cibalas juxta paludem, Hiulcam nomine, Constantino nocte castra Licinii irrumpente, Licinius fugam petiit, Byzantiúmque fuga volucri pervenit: ibi Martinianum officiorum magistrum Cæsarem creat. Dehinc, Constantinus acie potior, apud Bithyniam adegit Licinium, pacta salute indumentum regium offerre per uxorem: inde Thessalonicam missum, paulò pòst eum, Martinianúmque jugulari jubet. Hic Licinius annum dominationis ferè post 14. vitæ, proximè 60. occiditur, avaritiæ cupidine omnium pessimus, neque alienus à luxu venereo, asper admodum, haud mediocriter impatiens: infestus literis, quas per inscitiam immodicam, virus ac pestem publicam nominabat, præcipuè forensem industriam. Agraribus planè ac rusticantibus, quia ab eo genere ortus, altúsque erat satis utilis, ac militiæ custos, ad veterum instituta severissimus: *Spadonum & aulicorum omnium vehemens domitor, tineas Soricesque palatii appellans.* At Constantinus obtento totius Romani imperii mira bellorum felicitate regimine, Fausta conjuge, ut putant, suggerente, Crispum filium necari jubet. Dehinc, uxorem suam Faustam in balneas ardentes conjectam interemit: cùm eum mater Helena ardore nimio nepotis increparet. Fuit verò ultrà quàm æstimari potest laudis avidus. Hic Trajanum *herbam parietariam*, ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Hic pontem in Danubio construit: habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodissimus tamen rebus multis fuit: calumnias sedare, legibus severissimis nutrire artes bonas, præcipuè studia literarum: legere ipse, scribere, meditari, audire legationes,

Tineas & sorices, aulicos vocabat.

Herba parietaria.

tiones, & querimonias prouinciarum. Cumque liberis filióque fratris Dalmatio Cæsaribus confirmatis, 3. & 60. annis vixisset, ex quibus dimidios, ita ut 13. solus imperaret, morbo consumptus est, irrisor potius quàm blandus. Vnde proverbio vulgari, Tracalla, decem annos præstantissimus, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus ob profusiones immodicas nominatus. Corpus sepultum in Byzantio, Constantinopolis dicta: quo mortuo, Dalmatius militum vi necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta est, Constantinum, & Constantium, ac Constantem, filios Constantini. Hi singuli has partes regendas habuerunt. Constantinus junior cuncta trans Alpes: Constantius á freto Propontidis, Asiam atque Orientem: Constans Illyricum, Italiámque, & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniámque, & Achaiam.

Nicomediæ obiit. Eutropius.

*ANNIBALIANVS, CONSTANS, ET CONSTANTIVS.

**Constantinus.*

ANnibalianus, Dalmatii Cæsaris consanguineus, Armeniam nationesq; circùm socias, interim ob Italiæ Africæquæ jus dissentire statim Constantius & Constans cœperunt. Constantius latrocinii specie, dum incautus fœdéq; temulentus in aliena irruit, obtruncatus est, projectusq; in fluvium, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileia. Constans verò venandi cupidine, dum per sylvas saltúsque errat, conspiravere aliquot militares in ejus necem, autoribus Chrestio & Marcellino, simúlque Magnentio: qui ubi patrandi negotii dies placuit, Marcellinus natalem filii simulans, plerosque ad cœnam rogat. Itaque in multam noctem convivio celebrato, Magnentius quasi ad ventris secreta secedens, habitum venerabilem capit. Ea re

Ad Aquileiam.

re cognita Constans fugere conatus, apud Halenam oppidum Peireneo proximum, à Gaisone cum lectissimis missо, interficitur an. 13. Augustæ dominationis: nam Cæsar triennio fuerat, ævi septimo vicesimoque. Hic fuit debilis pedibus, manibúsq; articulorum dolore. Fortunatus cœli temperie, fructuum proventu, nulla à Barbaris formidine: quæ profectò majora fuerint, si provinciarum rectores non pretio, sed judicio provexisset. Hujus morte cognita, Vetranio magister militum, imperium in Pannonia apud *Mursiam corripuit: quem Constantius non post multos dies regno exuit, grandævo ætati non vitam modo, sed etiam voluptuarium otium concedens. Fuit autem propè ad stultitiam simplicissimus.

* Mursium Vixit annis 40. regnavit autem 24.

CONSTANTIVS.

CONstantius Gallum fratrem patruelem, Cæsarem pronuntiat, sororem Constantinam illi conjungens: Magnentius quoque Decentium consanguineum suum trans Alpes Cæsarem creavit. His diebus Romæ Nepotianus Eutrophiæ Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octavo die vicesimóq; Magnentius oppressit. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam dimicans vicit; in quo bello penè nunquam amplius Romanæ consumptæ sunt vires, totiúsq; imperii fortunæ pessúdatæ. Dehinc cùm se Magnentius in Italiam recepisset, apud Thicanum plures fudit, incautius, &, ut in victoria solet, audacius persequentes. Nec multò pòst apud Lugdunum coanguſtatus, gladio occultè províso, ictum pulsi parietis juvans, transfosso latere, ut erat vasti coproris, vulnere, naribúsque, & ore cruorem effundens, mense imperii 13. ætatis verò 50. expiravit: ortus parentibus, qui

Magnentius in se manus vertit.

Galliam

Galliam inhabitant: legendi ſtudio promptus, ſermonis acer, animi tumidi, & immodicè timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ ſpecie formidinem. Ejus morte audita, Decentius laqueo faſciæ ad collum poſito, vitam finivit. Hoc tempore Gallus Cæſar à Conſtantio occiditur. Imperavit annis 4.

Decentius Cæſar laquei morte præpoſtera vitam finit.

SILVANVS.

SIlvanus imperator effectus, die imperii vigeſimo octavo perimitur. Fuit ingenio blandiſſimus, quanquàm barbaro patre genitus: tamen inſtitutione Romana ſatis cultus, & patiens.

CONSTANTIVS.

CONſtantius Claudium Iulianum, fratrem Galli, honore Cæſaris adſumit, annis natum ferè tres atque viginti. Iſte in campis Argentoracenſibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hoſtium copias delevit. Strabant acervi montium ſimiles, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Nodonarius, fuſi omnes optimates, redditus limes Romanæ poſſeſſionis: ac poſtmodùm cum Alemannis dimicans, potentiſſimum eorum regem Badomarium cepit. Hic à militibus Gallicanis Auguſtus pronuntiatur. Hic Conſtantius ſurgere legationibus, in ſtatum nomenque priſtinum reverti.

IVLIANVS.

IVlianus mandatis mollioribus, refert ſe ſub nomine celſi imperii multò officioſius pariturum. Hinc Conſtantius magis magiſque ardens dolore, atque ut erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopſocrenem febri acerrima, quam indignatio nimia vigiliis augebat, interiit, anno ævi 4. & 40. imperii 9. atque 30. verùm Auguſtus

gustus 4. 20 que octo solus, cum fratribus atque Magnentio 16. 15 Cæsar. Felix bellis civilibus, externis lacrymabilis, mirus artifex in sagittis: à cibo vinóque & somno multum intemperans, patiens laboris, facundiæ cupidus: quam cùm adsequi tarditate ingenii non posset, aliis invidebat. Spadonum aulicorúmque amori deditus, & uxorum: quibus contentus, nulla libidine transversa, aut injusta polluebatur. Sed ex conjugibus, quas plurimas sortitus est, præcipuè Eusebiam dilexit: decoram quidem, verùm per Amantias, & Gorgonias, & alia importuna ministeria vexantem famam viri, contrà quàm fœminis modestioribus mos est, quarum sæpe præcepta maritos juvant. Nanque ut cæteras omittam, Pompeia Plotina incredibile dictu est quanto auxerit gloriam Trajani, cujus procuratores cùm provincias calumniis agitarent, adeò ut unus ex iis diceretur locupletium quenq; ita convenire: Quæ habes ad mensam? Vnde habes? tertium, Pone quæ habes? illa conjugem corripuit: atque increpans quòd laudis suæ esset incuriosus, talem reddidit, ut postea exactiones improbans & detestans, *fiscum lienem vocaret*, quòd eo crescente artus reliqui tabescant. Igitur Iulianus redacta ad unum se orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus in Persas proficiscitur. Illic à trãsfuga quodam in insidias deductus, cùm eum hinc, inde Parthi urgerent, è castris jam positis, arrepto tantum clypeo procurrit. Cúmq; inconsulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab uno ex hostibus, & quidem fugiente, conto percutitur: relatúsq; in tabernaculum [illegible] susque ad hortandos suos [illegible] paulatim [illegible] guine vacuatus, circa noctis [illegible] dium dece[illegible] præfatus, consultò sese de imperio nihil mandare, ne

Vxores quales sint

Fiscum lienem dixit Trajanus,

ne, uti solet, in multitudine disceptantibus studiis amicorum, ex invidia rei præ discordia exercitus periculum pararet. Fuerat in eo literarum a negotiorum ingens scientia: eo juvaverat philosophos & Græcorum sapientissimos: usu promptior corporis, quàm validus quidem, sed brevis fuit. Hæc minuebat, quarundam rerum neglectus modus, cupido laudis immodica, cultus numinum supersticiosus, audacia, cùm semper ad securitatem omnium maxime in bello conservanda est. Ita illum cupido gloriæ flagrantior pervicerat, ut neq; terræ motu, neque plerisque præsagiis, quibus vetabatur petere Persidem, adductus sit finem ponere ardori, ac ne noctu quidem visus ingens globus cœlo labante diem belli cautum præstiterit. Scripsit hic in Christianos.

IOVINIANVS.

IOvinianus genitus patre Varroniano, insula agri Singidonensis provinciæ Pannoniæ, imperavit menses 8. Cujus patri, cùm liberos crebros amitteret, præceptum somnio est, eum qui jam instante uxoris partu edendus foret, diceret Iovinianum. Hic fuit insignis corpore, lætus ingenio, literarum studiosus. Hic dum à Perside hyeme aspera mediaque Constantinopolim accelerans, cruditate stomachi, tectorio novi operis gravatus esset, repente interiit, annos gerens proxime 40. An. M. 109 ab Vrb. cond.

VALENTINIANVS.

VAlentinianus imperavit annis 12. minus diebus 100. Hujus pater Gratianus mediocri stirpe ortus, quod Cibalas Funarius appellatus est, eò quod [illegible] litium funem portanti, quinque milites nequiret extorquere, eo merito adscitus in militiam usque præfecturæ prætorianæ potentiam conscendit. Ob cujus apud milites commendationem, Valentiniano imperium resistenti aggeritur. *Cur Funarius dictus.*

Hic Valentem consanguineum suum sibi socium in imperio adscivit accedentem Gratianum filium, necdum plenè puberem, hortatu socrus & uxoris Augustum creavit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, sole[illegible] ingenio, animo gravis, sermone cultissimus. Quantum enim ad loquendum parcus, severus, vehemens, [illegible]stus tamen vitiis, maxinéque avaritiæ: cujus pum[illegible] ipse fuit acer: & in iis quæ memoratus sum, Adria[illegible] proximus: Genera vetustissimorum meminisse, he[illegible] arma meditari, fingere terra seu limo simulacra, prut[illegible]ter uti locis, temporibus, sermonibus, atq; ut breviter concludam, *semper criminibus, queis sese quasi fidissimis prudentissimisque dederat, careret: aut probatis eruditisque monitoribus uti sciisset, perfectus haud dubiè princeps enituisset. Hujus tempore Firmus apud Mauritaniam regnum invadens, extinguitur. Valentinianus apud Bergentionem legationi Quadorum respondens, anno ævi 5. & 50. impetu sanguinis, voce amissa, sensu integer expiravit. Quod quidem intemperantiæ cibi ac saturitate, qua artus diffuderat, accidisse plures detulere. Itaque eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, autore Equitio ac Merobaude propinquo, ubi cum matre fuerat allatus, creatus est imperator.

Constantinopoli.

* Si infidis hominibus ita legit. Eutropius.

VALENS.

VAlens unà cum Valentiniano germano suo, de quo diximus, regnavit annos 10. menses 5. Hic Valens cum Gothis lacrymabili bello commisso, sagittis saucius in casam deportatur vilissimam: ubi supervenientibus Gothis igniq; suppositio, incendio concrematus est, in quo probanda hæc fuere. Fuit possessoribus consultor bonus, mutare judicia verus, in amicos fidus, irasci sine noxa ac periculo cujusquam, sanè valde timidus.

Hu-

Hujus temporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.

GRATIANVS.

GRatianus genitus Syrmii, imperavit cum patre Valentiniano annis 8. diebus 95. cum patruo & fratre 3. cum eodem fratre ac Theodosio 4. & cum his omnibus accedente Arcadio mensis 6. Hic apud Argentarium oppidum Galliæ, 30 Alemannorum millia in bello extinxit. Hic cùm animadvertisset Thraciam Daciámque, tanquam genitales terras, possidentibus Gotthis Triballisque, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accitum ab Hispania Theodosium, cunctis faventibus, agenti annum à tricesimo tertium, imperium committit. Fuit autem Gratianus literis haud mediocriter institutus, carmen facere, ornatè loqui, explicare controversias rhetorum more. Nihil aliud die noctúque agere, quàm spiculis meditari, summæque voluptatis divinæque artis credere, ferire peritè sibi destinata; cibique, vini, ac libidinis victor: cunctisque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam reipub. gerendæ scientiam animum indidisset: à qua prope alienus, non modò voluntate, sed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se transtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeóq; Barbarorum comitatu, & propè amicitia capitur, ut nonnunquam eodem habitu iter faceret, odia contra se militum excitavit. Hoc tempore cum Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuisset, & in Galliam transmisisset, ab infensis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugavit, nec mora extinxit; qui vixit annis 38. An. ab urbe 1132.

Floruit hoc tempore divus Hieronymus, & Martinus.

THEODOSIVS.

THeodosius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Trajano principe trahens, à Gratiano Augusto apud Sytmium imperator effectus; regnavit annis 17. Huicferunt nomen somnio parentes monitos fecisse, ut Latinè intelligimus, à Deo datum. De hoc etiam oraculo in Asia divulgatum est, eum Valenti successurum, cujus nomen è θ, & ε atque ὁ Græcis literis initiaretur. Qua cognitione principii deceptus Theodorus, cùm sibi imperium præsumeret, sceleste cupidinis supplicia percepit. Fuit autem Theodosius propagator reipub. atque defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente defatigassent, diversis præliis vicit: cum Persis quoque petitus, pacem pepigit. Maximum autem tyrannum, qui Gratianum interfecerat, & sibi Gallias vindicabat, apud Aquileiam extinxit: Victorem quoque ejus filium, intra infantiæ annos à Maximo patre Augustum factum, necavit. Eugenium quoque tyrannum, atque Arbogastem superavit, deletis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confisus viribus Arbogastis, postquàm apud Viennam Valentinianum extinxerat, regnum invasit, sed mox simul cum vita imperium perdidit. Fuit autem Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum, & pictura edocent: sic eminens status, membra eadem, par ætas faties, os absque eo quòd illi aliquantum vellendo steriles genæ, neque tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantusque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens verò prorsus similis, adeo ut nihil dici queat, quod non ex libris in istum videatur transferri. Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans:

in

in omnes homines honorificus, verum effusus in bonos: simplicia ingenia æquè diligere, erudita mirari, sed innoxia; largiri magno animo magna; amare cives, vel privato contubernio cognitos, eósque honoribus, pecuniâ, beneficiis cæteris munerati, præsertim quorum erga se velut patrem aspero casu officia probaverat. Illa tamen quibus Trajanus aspersus est, violentiam scilicet & cupidinem triumphandi, usque eò detestatus est, ut bella non moverit: sed invenerit, prohibueritq; lege ministeria lasciva, psaltriásque commessationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, ut consobrinarum nuptias vetuerit, tanquam reorum. Literis si nimium perfectos contemplemur, mediocriter doctos, sagax planè, multúmque diligens ad noscenda morum gesta: è quibus non desinebat execrari veterum facta superba, crudelia, libertati infesta, quæ legerat ac Cinnam, Marium, Syllámque atque universos dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos. Irasci sanè rebus indignis, sed flecti citò, unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando severa præcepta habuit de Livio, vel quod Augustus à philosophiæ doctore didicerat: qui cùm vidisset eum facilè commoveri, ne asperum aliquid statueret, monuit, ut ubi irasci cœpisset, quatuor atque viginti Græcas literas memoria recenseret, ut illa concitatio, quæ momenti est, mente aliò traducta, parvi temporis interjectu languesceret. Melior haud dubiè, quod est claræ virtutis, post auctam annis potentiam regalem, multóq; maximè post civilem victoriam. Nam & annonæ curam solicitiùs attendere, & auri argentíque grave pondus sublati atque expensi à tyranno multis è suo restituere, cùm benigni principes, & quidem vix fundos solerent nudos, ac deformata prædia concedere

Præcepta ex Livio.

Intra aulam.

dere. Iam illa minutiora, & ut dicitur, intra aulam quæ quidem quia occulta sunt, magis naturæ hominum curiosæ oculos aureósque ad se trahunt. Patruum colere, tanquam genitorem, fratris mortui sororisque liberos habere pro suis, cognatos affinésque parentis animo complecti: elegans lautúmque convivium dare, non tamen sumptuosum, miscere colloquia personis, studia dignitatibus, sermone cum gravitate jucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur neque ad illecebras, neque ad lassitudinem: ambulationibus magnis, cùm esset otium, reficiebat animum. Ad vescendi continentiam valetudinem regebat. Sícque in pace rebus humanis annum agens quinquagesimum, apud Mediolanum excessit: utranq; rempublicam utrique, id est, Arcadio & Honorio quietam relinquens. Corpus ejus eodem anno Constantinopolin translatum, atq; sepultum est.

Floruit divus Ambrosius.

FINIS.

LECTORI.

QVANQVAM in Monarchiis & annorum ratione constituenda vehementer varient autores, tamen ut historiæ series atque ordo faciliùs à pueris posset percipi, adnotavimus partim ex Eusebio, partim ex Beroso & Metasthene ea tantum, quæ ad planiorem paulò & explicatiorem lustrii lectionem conducere videbantur.

BRITISH MUSEUM 12 OC 1910

PRIMA

PRIMA MONARCHIA ASSYriorum, in qua Reges fuerint.

Ninus Jovis Beli filius, regnavit primus annis 52
Semiramis Ninj uxor annis 42
Zames Ninea Semiramidis filius 3. annis 38
Arius 4. annis 30
Aralius 5. annis 40
Baleus Xerxes 6. annis 38
Belochus Baal sacerdos annis 35 8
Baleus 9. annis 52
Altadas 10. annis 32
Mamitus 11. annis 30
Sterus, jux. 12. annis 30
annis 13
Mamelus 14. annis 9
Spartetus 15. annis 40
Ascatades 16. annis 40
Amyntas 17. annis 45
Belochus 18. annis 25
Bellepares 19. annis 30
Lamprides 20. annis 32
Sosares 21 annis 20
Lampares 22 annis 30
Panyas 23 annis 45
Sosarmus 24 annis 19
Mitreus 25. annis 27
Tautanes 26. annis 32
Tautheus 27. annis 40
Tineus 28. annis 30
Dercillus 29. annis 40
Eupalus 30. annis 38
Laositheus 31. annis 45
Pyriziades 32. annis 30
Ophrateus 33. annis 20
Ophratanes 34. annis 50
Thesapes 35. annis 42
Mineralus 36. & postremus annis 20

DVRAVIT HOC ASSYriorum imperium annis 1239.

SECVNDAE MONARCHIAE, Medorum reges.

Arbaces 1. annis 28
Mandaves 2. annis 50
Sosarmon 3. annis 30
Articasmines 4. annis 50.
Arbianes 5. annis 22
Arceus 6. annis 40
Artines 7. annis 22
Astibares 8. annis 20
Astyages 9. annis 38

STETIT MEDORVM REGNVM annis 300. minus 8.

TERTIA MONARCHIA Persarum, habuit reges 14.

Cyrus imperavit 1. annis 30
Cambyses 2. annis 7 mensibus 5
Patizites, & Smerdis, fratres Magi 3. mensibus 7
Darius 4. annis 36
Xerxes 5. annis 20
Artabanus praefectus, qui Xerxem occidit, 6 men. 7
Artaxerxes Longimanus 7 annis 40
Xerxes 8. mensibus 2
Sogdianus 9. mensibus 8
Darius nothus 10 annis 19
Artaxerxes Mnemon 11. annis 40
Artaxerxes Ochus 12. annis 26
Arses 13. annis 4.
Darius Arsami filius quem Iustinus Codomannum dicit appellatum, 14. imperavit annis 6.

Duravit Persarum imperium annis 230. & mensibus 5.

QVARTA MONARCHIA
Alexandri, seu Macedonum.

Est autem rerum summa petitus Alexander annis 12. Post quidem inter principes regna sunt divisa.

MACEDONVM.

Aridius	*annis* 7	*Meleagrus*	*mensibus* 2
Cassander	*annis* 18	*Antipater*	*annis* 2
Antipater & Alexander annis	4	*Sosthenes*	*annis* 2
Demetrius	*annis* 6	*Antigonus Gonatas*	36
Pyrrhus	*mensibus* 6	*Demetrius*	*annis* 10
Lysimachus	*annis* 5	*Antigonus*	*annis* 15
Ptolomæus Κέραυνος	*anno*	*Philippus*	*annis* 42
		Perseus ultimus Macedonum rex	*annis* 10

Summa annorum Macedonici regni 154. anni, menses 8 17

ASIAE

Antigonus	*annis* 18	*annis*	
Demetrius Πολιορκήτης		*Nicanor annis*	32.
SYRIAE ET AS.	43	*Antiochus Eupator*	2
Antiochus Soter	*annis* 15	*Demetrius Soter*	*annis* 22
Antiochus Tinicus	20	*Alexander*	*annis* 10
Seleucus Ceraunus	*an.* 3	*Demetrius*	*annis* 3
Antiochus Magnus	36	*Antiochus Sedetes*	*annis* 9
Seleucus Philopator	11	*Demetrius iterum*	*annis* 4.
Antiochus Epiphanes		*Antiochus Gryphus*	*annis* 12
		Antiochus Cyricœnus	18
		Philippus	*annis* 2

Duravit Syriæ regnum annis 289.

AEGYPTI.

Ptolomæus Lagi filius	40	*Ptolomæus Euergette*	20
Ptolomæus Philadelphus annis	58	*Ptolomæus Phiscon sive Soter*	*annis* 17
Ptolomæus Euergetes	26	*Ptolomæus Alexander*	10
Ptolomæus Philopator	17	*Ptolomæus Lathirus*	8
Ptolomæus Epiphanes annis	24	*Ptolomæus Dionysius*	30
		Cleopatra	*annis* 22

Stetit Ægypti regnum post Alexandrum annis 288.

ALEXANDRI MONARCHIA duravit annos 300.

FINIS.

BRITISH MUSEUM 12 OC 1910